

2010 Del 1

CASSIOPEIABLOGGEN

Astronomiska sällskapetets Tycho Brahe blogg

Cassiopeiabloggen 2010 Del 1

www.astb.se/cassiopeiabloggen

Redaktör: Ulf R Johansson

© [Astronomiska Sällskapet Tycho Brahe](#) - 2014

Måndagen den 18 januari 2010

Allra först lite svensk amatörastronomihistoria!

1956-57 dök plötsligt komet Arend-Roland upp och Rune Fogelquist på sitt privatägda observatorium Bifrost, var den förste som fick dokumenterat kometens märkliga antisvans - ja, Rune blev rentav pappa till begreppet "antitail".

* Berätta, Rune!!!

- Om jag var först med att se kometens antisvans eller inte vet jag inte. Men antagligen var det så, eftersom Arend-Roland dök upp på norra delen av himlen, och mitt lilla observatorium var faktiskt ett av världens nordligaste.

- Jag var i alla fall ganska säkert först med att fotografera den där svansen. Jag hade noterat ett mystiskt svagt sken i teleskopet jag ledde kameran med och jag tänkte att det kunde vara fråga om någon svag reflex i okularet som förstås hade ett belyst hårkors.

- Av nyfikenhet framkallade jag plåten - ja, det var en glasplåt - på natten strax efter jag var färdig med fotograferandet, och då såg jag att kometen faktiskt hade en extra svans - den syntes mycket tydligt på negativet (exponeringen hade varat c:a en timme). Jag kontaktade på morgonen Åke Wallenquist på Uppsalaobservatoriet, för att kolla min bild med hans - jag visste att han också hade fotograferat.

- Men på hans plåtar fanns ingen extrasvans, eftersom hans exponeringar hade varit mycket kortare än mina.

- Nu telegraferade jag en rapport till Internationella Astronomiska Unionens nyhetstjänst, och i mitt telegram införde jag termen "antitail". Den accepterades och användes av nyhetstjänsten och har sen använts i tidskrifter och böcker.

- Jag fortsatte mina fotografiska observationer av Arend-Roland ett tag, och mina bilder dök sedermera upp i just både böcker och tidskrifter. Gunnar Larsson-Leander skrev en liten avhandling till stor del på basis av mina bilder. Jag tror det var i Nature.

image

Vad vet vi om meteoriten som sågs för ett år sen - 17 januari 2009 - och som slog ner "som en bomb" på danska ön Lolland?

Forskningen fortsätter i Köpenhamn, och meteoriten är nu namnad Maribo - efter nedslagsplatsen sydväst om den danska orten. Meteoriten är sällsynt, tillhör sorten kolhaltiga kondritter med organiskt material (bl a aminosyror), och har en ålder på 4567,2 miljoner år. Detta gör den till cirka 30 miljoner år äldre än jorden. I dag finns meteoriten bevarad på Geologisk institut i den danska huvudstan.

Säsongsens variabla stjärna

Den spännande variabeln P Cygni utsågs i höstas av AAVSO (American Association of Variable Star Observers) till "Variable star of the season", och det kan man förstå. P Cygni ligger mitt i Svanens stjärnbild och är norra stjärnhimlens svar på södra stjärnhimlens fenomenalt intressanta Eta Carinae. P Cygni upptäcktes som nova 1600 och anses i dag ha kvaliteter som en "för-supernova". P Cygni lämpar sig sällsynt väl för amatörbevakning - varför inte med fältkikare? - med en apparent magnitud på ca 4,8. Stjärnan är starkt blåaktig, är cirka 30 ggr massivare än solen, har spottat ut materia i miljoner år och ligger på ca 6000 ljusårs avstånd. En stjärnklar kväll så...

Bild från AAVSO:s hemsida.

Färdriktning Berlin?

Något år borde vi i ASTB sätta oss på en buss med färdriktning Berlin, den tidigare delade staden där det finns flera observatorier och planetarier.

I västra Berlins södra del finns sedan länge Wilhelm Foerster Sternwarte med planetarium, byggt på en knalle på rester efter bombade och raserade hus. Jag hade god kontakt med amatörastronomerna här för trettio-fyrtio år sedan och deras olika "Arbeitskreise", och de är som vi själva i ASTB: glada att missionera för den

astronomiska vetenskapen. Huvudinstrumentet är en renoverad gammal klassiker, den så kallade Bamberg-refraktorn från 1889.

Kolla gärna hemsidan: <http://www.wfs.be.schule.de/?/start>

I de östra delarna av den tyska huvudstan finns Zeiss-Grossplanetarium på Prenzlauer Allé, som lever i en sorts i symbios med Archenhold-Sternwarte nära Treptow-parken, observatoriet med en märklig "refraktorkanon" på taket. Planetariet byggdes på DDR-tiden och var hotat av nedläggning efter återföreningen men har överlevt och verkar frodas.

Hemsidorna är här:

<http://www.sdtb.de/Zeiss-Grossplanetarium.25.0.html>

<http://www.sdtb.de/Archenhold-Sternwarte.7.0.html>

Tycho Brahe vann - i museivärlden

När den nordiska museikonferensen arrangerades i Malmö 2009, besöktes en rad "turistfällor" på våra latituder. Suverän segrare: Tycho Brahe-minnena på Ven, som av de kritiska damerna och herrarna fick snittbetyget 5.0. Högre gick inte att få. Grattis långt i efterhand men ändå grattis, Landskrona!

Nättips:

Går du in på <http://www.copernicuscodemystery.com> kan du där ta del av en del av den polske filmaren Michał Juszczakiewicz dokumentation av utgrävningen av Copernicus grav i Fromborks katedral. För en del av denna utforskning, som gick ut på att identifiera ett misstänkt skelett och som väckte världsvid uppmärksamhet,

svarade ju Uppsala-forskaren, DNA-experten Marie Allen. Tack vare de svenska och polska forskarteamen kan vi nu mer än gissa oss till hur den gamle Copernicus såg ut. Resultatet har vi här. Voila!

© CENTRAL FORENSIC LABORATORY
POLICE HEADQUARTERS WARSAW

[W-källa...](#)

7 kommentarer

admin

Välkommen till ett nytt medium, Ulf R!

Ulf R

Tack tack, det här kan bli hur bra som helst - om vi alla hjälps åt.
Toastmaster Johansson

K-OH

Lysande!

Men vad var eljest att vänta av Herr Emeritanen Johansson?

Tora Greve

Patrick Moore mötte jag i Indonesien i förbindelse med solförmörkelsen i 1983. Vi åt lunch tillsammans, alldeles ensamma.

Tur till Berlin - ja, det skulle vara kul. Kommer ni ihåg Peenemundeturen?

Apropos internationell astronomi, kolla på <http://sepod.wikispaces.com/2010Jan26>

Ulf R

Jag ska skriva mer om denne fantastiske excentriker och astropropagandist!

Viktig info till alla som läst om Oluf Höst-utställningen: Den håller faktiskt på ända till 5 april, så alla ni som tänkte stressa över med Tora nu i veckan - ta det lugnt, inte minst med tanke på ovädret. Låt våren anas innan ni sticker över.

hälsar

Ulf R

Hans Bengtsson

Hej Ulf R,

Vad kul att du blivit toastmaster för en hemsida! Det var inte en dag för tidigt.

Jag har sådär på direkten två frågor. Vi har just konstruerat en databas där vi håller på att lägga in en massa svenska observationer av variabla stjärnor: <http://var.astronet.se/>

Hittills har vi drygt 32 000 observationer i databasen, det blir kanske runt 50 000 när året är slut. Även Wargentins rikhaltiga observationer av Mira Ceti har hittat vägen dit. De två frågorna är: 1) August Strindberg gjorde några dokumenterade nova-observationer, det vet jag för du har skrivit om det. Har du tillgång till dessa? Anger han datum och magnitud? Vi skulle tycka det vore extra kul att ha August Str. i observatörslistan.

2) Darsenius tog ju emot massor av observationer främst under 50-och 60-talen (bland annat dina). Har du någon susning om var pärmar (?) med inkomna observationer kan tänkas finnas idag? Jag har kontaktat Bo Darsenius, som är son till Gunnar D, och han mindes att någon från SAS kom och hämtade en del astronomiskt material när Gunnar hade gått bort. Kanske också observationerna?

Hans Bengtsson

Tack så mycket för de intressanta uppgifterna!

Jag tror nog tyvärr vi kan stryka Strindberg som variabelobservatör. Den första uppgiften han ger (21 februari) kan inte hänföra sig till egna observationer, han skulle i så fall ha upptäckt novan samtidigt med Anderson, och det hade han aldrig låtit bli att berätta. Anderson rapporterade sin upptäckt till Greenwich nästa dag, den 22 februari, och att Strindberg redan på kvällen den 23 februari skulle fått besked om detta verkar i praktiken också omöjligt. Att han skulle ha iakttagit novan och bestämt perioden på fluktuationerna senare under vårkanten, när novan nätt och jämt kunde skimras för blotta ögat, verkar också osannolikt. Så jag tror vi kan känna oss rätt säkra på att Strindberg lutar sig mot publicerade uppgifter.

Tisdagen den 26 januari 2010

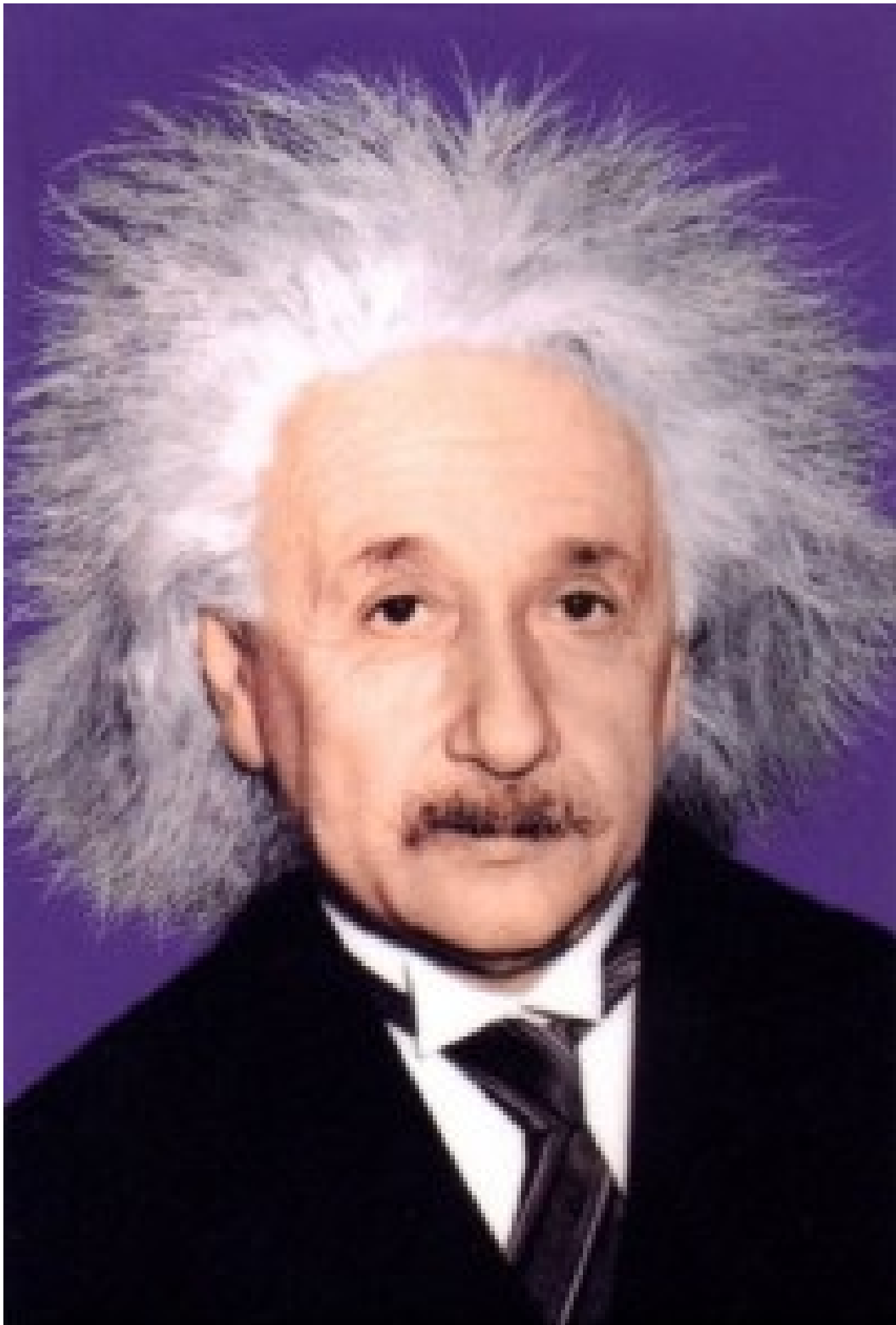
Populär astronom

Vilken är den mest karikerade astronomen i dag? Min gissning är Patrick Moore, Sir Patrick Moore, som tidigt blev ett "hushållsnamn" genom sitt tv-program *The Sky at Night* för BBC. Programmet halvsekeljubilerade härom året. Han har skrivit ett stort antal böcker, till och med denna bloggs toastmaster som medförfattare, en bok om vilken snälla recensenter i alla fall sa att åtminstone stämde sidhänvisningarna.

På nätet finns en del snällaka karikatyrer av denne Mr Moore - kolla t ex dubletten nedan lera, som vi hittade på sajten *McTodd Animates*. Har den gode tv-astronomen männe ätit för mycket pudding?

På en del nätkarikatyrer har förresten Sir Patricks monokel placerats på fel öga. Roligaste Patrick Moore-varianten? Den bör finnas på youtube nånstans och gjordes av tv-komikern Ronnie Barker, som drev hejdlöst med BBC-profilen i en sketch. Tyvärr har jag aldrig hittat den. Gör du det, så larma!

Var Einstein i Lund?

En fråga som vi länge funderat på:

Var Albert Einstein någonsin i Lund, "Sveriges Göttingen"?

Jag frågade i höstas pensionerade professorn i atomspektroskopi Indrek Martinson, som tyvärr gick ur tiden i november i fjor. Detta var Indreks svar på frågan: - Nej, Einstein vara bara i Göteborg. Han hade inbjudits av fysikern och kemisten Svante Arrhenius, som satt i Nobelkommittén, att föreläsa under det 17:e Skandinaviska

Naturforskarmötet, som sammanföll med Göteborgs jubileumsutställning 1923.

- Han skulle ha hållit föreläsningen den 9 juli i kongresshallen på Liseberg men dök inte upp. Först två dagar senare, den 11:e hölls föreläsningen för en fullsatt publik.

- Eftersom Einstein inte kunde ta emot Nobelpriset i fysik för 1921 som delades ut först 1922 sågs denna föreläsning som hans Nobelföreläsning. Men i stället för att hålla en föreläsning om den fotoelektriska effekten föreläste han om relativitetsteorin, förmodligen på allmän begäran.

Einstein invaldes 1928 som utländsk ledamot av Kungliga Vetenskapsakademien.

Kommers med rymdskrot

Den icke-auktoriserade kommersen med stjärnor, månkratrar och annat - förvånar den? Nej, inte ett dugg. Den som letar på nätet kan bli lurad på precis ALLT och för precis hur MYCKET SOM HELST. Mera seriöst är trots allt att man kan köpa astronautautografer för några tusen kr eller att det numera går att skaffa 0,02 gram av månmeteoriten NWA4483 för 30-45 dollar - meteoriten hittades i Sahara.

För många år sen köpte jag själv en liten bit av den stora järnnickelmeteorit som skapade Meteor Crater i Arizona för cirka 50 000 år sen. Fråga mig inte var jag lagt järnbiten!

I dag är det rena tingeltanglet i Arizona med meteor-hattnålar, meteor-skedar, meteor-kortlekar, meteor-linjaler, meteor-pussel etc etc - och "autentiskt meteorgrus" för 9.75 dollar/pkt. Jag tycker att Tycho Brahe-minnena på Ven (so far) håller en sober ton i utbudet av turistsaker. En snygg t-shirt är aldrig fel - men en Tycho Brahe-sked, kan det vara något?

Lundmark vs Needham

Simon Winchesters bok om Kinaforskaren Joseph Needham kom i höstas på svenska, i översättning av Sofia Boda ("Mannen som älskade Kina", förlag Ordfront).

Detta är en biografi, mycket läsvärd sådan, och det notabla är ju att Needham var i kontakt 1954 med vårt sällskaps grundare, professor Knut Lundmark. Needham skrev ett gigantiskt verk om Kinas kultur-, teknik-och vetenskapshistoria och kom, naturligtvis, in på de gamla kinesiska observationerna av "gäststjärnor", alltså novor och supernovor. Inte minst supernovan 1054 e Kr Krabbnebulan spökade i de gamla akterna. Lundmark hade skrivit flera papper om dessa stjärnor, och Needham undrade i ett brev om den kinesiska observationen

England

16th.Feb.1954

Dear Dr Lundmark:

As we are here at work upon a comprehensive history of science and technology in East Asia, I was much interested in your paper in Actes du VIIe Congrès International d'Histoire des Sciences, Jerusalem, 1953, p.436, in which you suggest that the "star in the East" of the Magi, was perhaps a nova recorded by the Chinese in -5. You also suggest that the rebellion of Simon bar Kochba may have been connected with a Chinese-recorded nova of +123. Now while the second of these is at once to be found in the Ma Tuan-Lin list translated by E.Biot (Connaissance du Temps, 1846 (Additions) p.60), the first is not. I have checked in the Chhien Han Shu and the Hou Han Shu, and during the reign of the emperor Ai (-6 to -1; these minus signs are equiv. to BC, not the astronomical minus) I can find only comets. Would you please be so kind as to let me know what your authority is for a nova in -5? I may say I have also consulted the lists in Thu Shu Chi Chheng, but not the Wen Hsien Thu Khao original.

I should be grateful if you could spare me a reprint of your communication to this Congress, and in any case be sure not to forget me when you distribute the reprints of your forthcoming larger paper in Kungliga Fysiografiska Sällskapet Lund.

We read with great interest some time ago your communication on the coordinate distribution of the Chinese-recorded novae in the Proceedings of the Astronomical Society of the Pacific. Might I beg also a reprint of that paper?

Yours sincerely

Joseph Needham

från 5 f Kr

kunde ha varit det som myten beskrev som Betlehemsstjärnan, ett ämne Lundmark skrivit om.

Tyvärr finns inte korrespondensen bevarad i Lundmarks brevsamling i Lund, på UB, men på Needham-institutet i Cambridge finns i varje fall Needhams brev till Lundmark. Från Cambridge har bibliotekarien John P C Moffett varit bussig att sända över en kopia av brevet, i vilket Lundmarks tes om en nova ifrågasätts - Needham menar att det handlar om en komet och inget annat. Kan det vara pga denna kritiska grundton som Lundmark själv inte bevarat brevet? Mig veterligen behärskade dessutom inte Lundmark gammelkinesiska utan litade på översättningar från 1800-talet.

Needham har dock med vår käre Knut Emil i tredje delen av sitt gigantiska verk, den del som fokuseras till just den gamla kinesiska astronomin.

Needham trodde förresten att hans ofantliga material skulle räcka till sju delar.

Verket fortsätter komma ut postumt och är nu uppe i 24 mäktiga volymer!!! Och fler

kommer.

Sista utrop!

Konstmuseet Arkens stora utställning med Bornholm-konstnären Oluf Höst är på upphällningen. Sista dag 31 januari.

Arken ligger i Ishøj utanför Köpenhamn, nära "Broen".

Oluf Höst levde åren 1884-1966 och målade flera färgrika oljor med stjärnhimlen som motiv. Han hade, som vi brukar säga, "kroppen i Gudhjem och knoppen i Orion."

Ny nova

En möjlig nova har upptäckts i Sagittarius, i en ovanligt stjärnrik trakt. Exakta koordinaterna enligt AAVSO: RA: 18:07:26.95 , Dec: -29:00:43.6 (J2000)

Novan upptäcktes 20 januari av amatören J Seach i Australien och hade då en skenbar magnitud på 8,5.

Observatörer i Österrike och i Japan har konfirmerat iakttagelsen.

Tyvärr går inte novan att se från våra latituder, men den är ett "lärorikt exempel" på vad som kan göras med ganska små medel. J Seach uppges ha använt sig av en, såvitt jag förstår, högst normal digital kamera (50 mm f/1.4).

image

image

image

[W-källa...](#)

1 kommentarer

Christian Vestergaard

Ulf !

För att hitta Ronnie Barker-sketchen så gå in på följande länk:
<http://www.bbc.co.uk/science/space/skyatnight/anniversarymedia.shtml> Klicka sedan bara på länken "Comedy Clip" nere till vänster.

Vh Christian V.

Söndagen den 31 januari 2010

Tro och Vetande går en rond

[caption id%3D"attachment_320" align%3D"alignright" width%3D"230" caption%3D"Per bjuder in till kosmisk kollision! Foto: Privat"]

[/caption]

Vår granne på Tycho Brahe-observatoriet i Oxie, tidigare chefen för Tekniska museet i Malmö, Per Ragnarson, har ett tips: - Sätt ett kryss i era almanackor för onsdagen 7 april. Min tvärvetargrupp med medicinprofessorn Anders Gustafson som motor kommer då att ha en träff baserad på en idé som jag testade på folkhögskolan i Glimåkra för några år sedan: Jag tussade ihop tro och vetande med fysikprofessorn Ingvar Otterlund från CERN - Big Bang mm - med prosten i Vä, Rune Arvidson. Det blev ett scenframträdande som man ännu talar om där uppe. - Eftersom Ingvar Otterlund - från Glimåkra förstås - är med i tvärgruppen så blir

det H B Hammar han får diskutera med på temat "Big Bang eller Vår Herre?".

Plats: Maria Magdalena, någon kyrksal i Östra Torn, Flygelvägen 1, Lund.

H B Hammar, bror till förre ärkebiskopen, är en intressant "prelle", teologiskt förankrad i en gammalkyrklig syn på bibeln, så det lär komma att gå hett till. Pers lilla "akademi" kryper ena gången bland okända blommor på Haväng för att nästa gång kasta sig över nanopartiklar eller kosmos.

Hur många supernovor sedan BB?

[caption id%3D"attachment_336" align%3D"alignleft" width%3D"186" caption%3D"Krabbnebulan - en av 10 miljarder miljarder smällar... Foto:

HST/Nasa"]

[/caption]

Cassiopeiabloggen har med hjälp av diverse experter räknat på det. Om det i en normal galax finns 100 miljarder stjärnor, om det i vårt universum finns 100 miljarder galaxer och om det briserat i snitt en supernova i en galax vart 100:e år - hur många har då smällt sen Big Bang?

Mellan tummen och pekfingret blir resultatet 10 upphöjt till 19 supernovor. 10 000 000 000 000 000 smällar a la Krabbnebulosan.

Tänk på det när din läkare nästa gång påstår att du lider av järnbrist.

Rune toppar listan

Christian Vestergaard rapporterar till Cassiopeiabloggen från ett besök på landets största privatobservatorium - Rune Fogelquists Bifrost.

[caption id%3D"attachment_337" align%3D"alignright" width%3D"185"

caption%3D"Rune skryter inte - han bara säger som det är! Foto: Christian

Vestergaard"]

[/caption]

- På bilden demonstrerar Rune sitt privata observatorium för besökare som numera ligger i trakten av Lugnås sydväst om Mariestad.

- Instrumenten i Runes kupol är två reflektorer som delar på samma montering. Aperturerna på speglarna är 60 cm (!) samt 38 cm. Teleskopet är i första hand avsett för fotografisk och elektronisk avbildning. Det senare med CCD-kamera.

- Själva observatoriebyggnaden är hela nio meter hög med en specialbyggd spalkkupol som har diametern 7 meter. Den stora spegeln slipades förövrigt av den kände belgiske optikern Dany Cardoen, numera bosatt i Puimichel, Frankrike.

PS.

Cassiopeiabloggen tänker då och då "gästa" våra framstående svenska och utländska privatobservatorier. Tipsa gärna om kandidater.

Gissa vilken ö!

Författarinnan och mattefysikern Helena Granström har i dagarna kommit med sin versroman med titeln "Osäkerhetsrelationen".

Min fråga: I romanen förekommer en ö, på vilken Werner (Werner Heisenberg) kom på osäkerhetsrelationen. Ett antal forskare förkortas N och E, de sitter kring köksbord eller framför svarta tavlan och löser komplicerade ekvationer kring elektroners spinn, ljusvågor, mätsituationers påverkan på mätningar m m. "Ön är höknäst och karg", skriver Helena Granström om Heisenbergs ö. Vilken ö

då?

Först öppnade rätta svar (skickas till ulf.r.johansson@telia.com) ger mer än ett hedersnämmande i denna blogg, nåt litet extra blir det till personen i fråga.

Robert Cumming, Populär Astronomis redaktör, tipsar förresten om att utdrag ur romanen kan läsas här: http://www.smakprov.se/smakprov/Osakerhetsrelationen-Helena-Granstrom_9789127120297

Rättelse

Oluf Höst-utställningen på Arken utanför Köpenhamn stänger inte förrän 5 april.

Mer om Moore

Tack till Dainis Dravins, vår professor i Lund, som tipsar om en Youtube-snutt med Patrick Moore som - xylofonspelare! "Patrick Moore Plays the Xylophone" finns på: http://www.youtube.com/watch?v%3DoO_Ckg5ott8

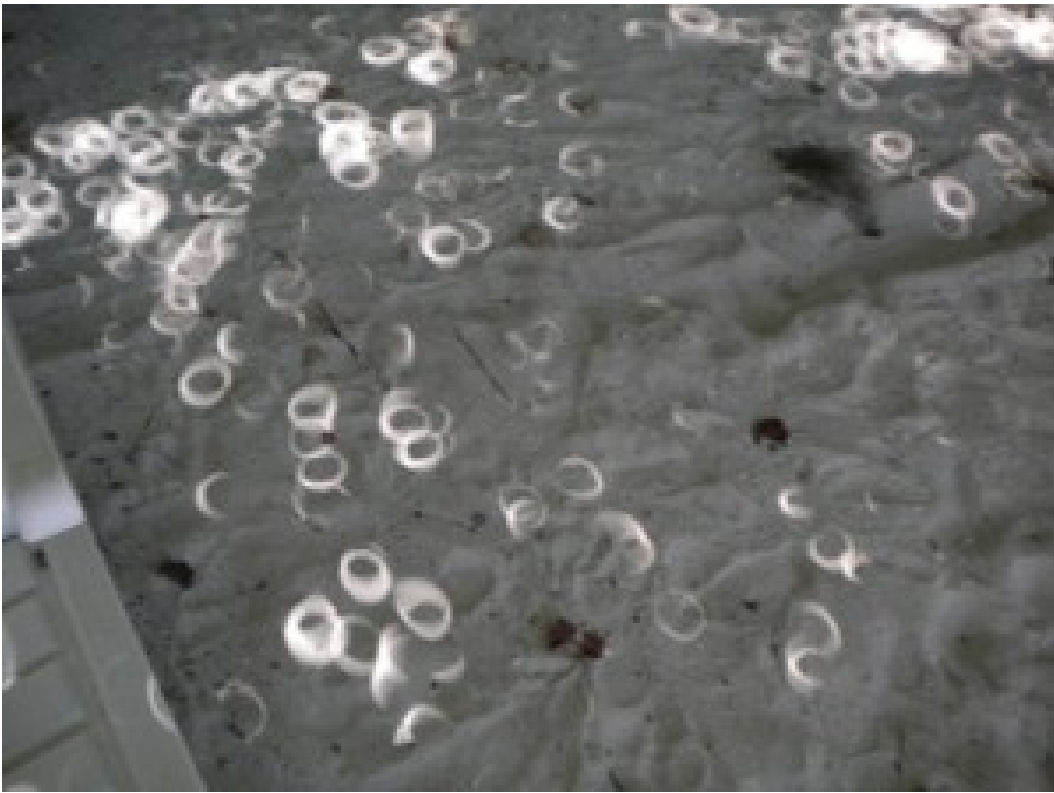
Glöm heller inte Christian Vestergaards tips om sketchen, där Ronnie Barker driver hejdlöst med vår tv-astronom:

<http://www.bbc.co.uk/science/space/skyatnight/anniversarymedia.shtml>

Tora i farten

Sällskapet egen solförmörkelseexpert Tora Greve har varit på Maldiverna och dokumenterat den extremt långvariga ringformiga förmörkelsen 15 januari i år. På Toras hemsida (www.toragreve.se) finns massor av bilder och viktiga fakta - får jag locka med dessa aptitretare?

[caption id%3D"attachment_372" align%3D"aligncenter" width%3D"300" caption%3D"Skuggspel i sanden mellan palmbladen. Foto: Tora Greve"]

[/caption]

[caption id%3D"" align%3D"aligncenter" width%3D"284" caption%3D"Bull's-eye på Maldiverna. Foto: Tora Greve"]

[/caption]

[W-källa...](#)

Onsdagen den 3 februari 2010

Stjärnhimlen för 11 miljarder år sen

[caption id%3D"attachment_398" align%3D"alignright" width%3D"600" caption%3D"Rena drömhimlen för dåtida amatörastronomer! Foto: Nasa/ESA"]

[/caption]

Tänk om man varit amatörastronom i universums begynnelse... vilket Schlaraffenland vi hade haft ovanför oss!

Anja C Andersen vid Dark Cosmology Centre vid Niels Bohr Institutet i Köpenhamn, är en framstående forskare och populärvetare; hon syns ofta i den bästa veckotidningen av dem alla, danska Weekend Avisen. Senast (nr 4, 2010) skriver Anja om hur stjärnhimlen kunde ha sett ut för 11 miljarder år sedan. Hennes kollega Sune Toft har forskat i extremt tidiga galaxer och upptäckt kompakta galaxer, som har samma massa som Vintergatan men som är sex gånger mindre i storlek.

[caption id%3D"attachment_494" align%3D"alignright" width%3D"450" caption%3D"Anja C Andersen vid sin arbetsplats. Foto: Björn Stenholm"]

[/caption]

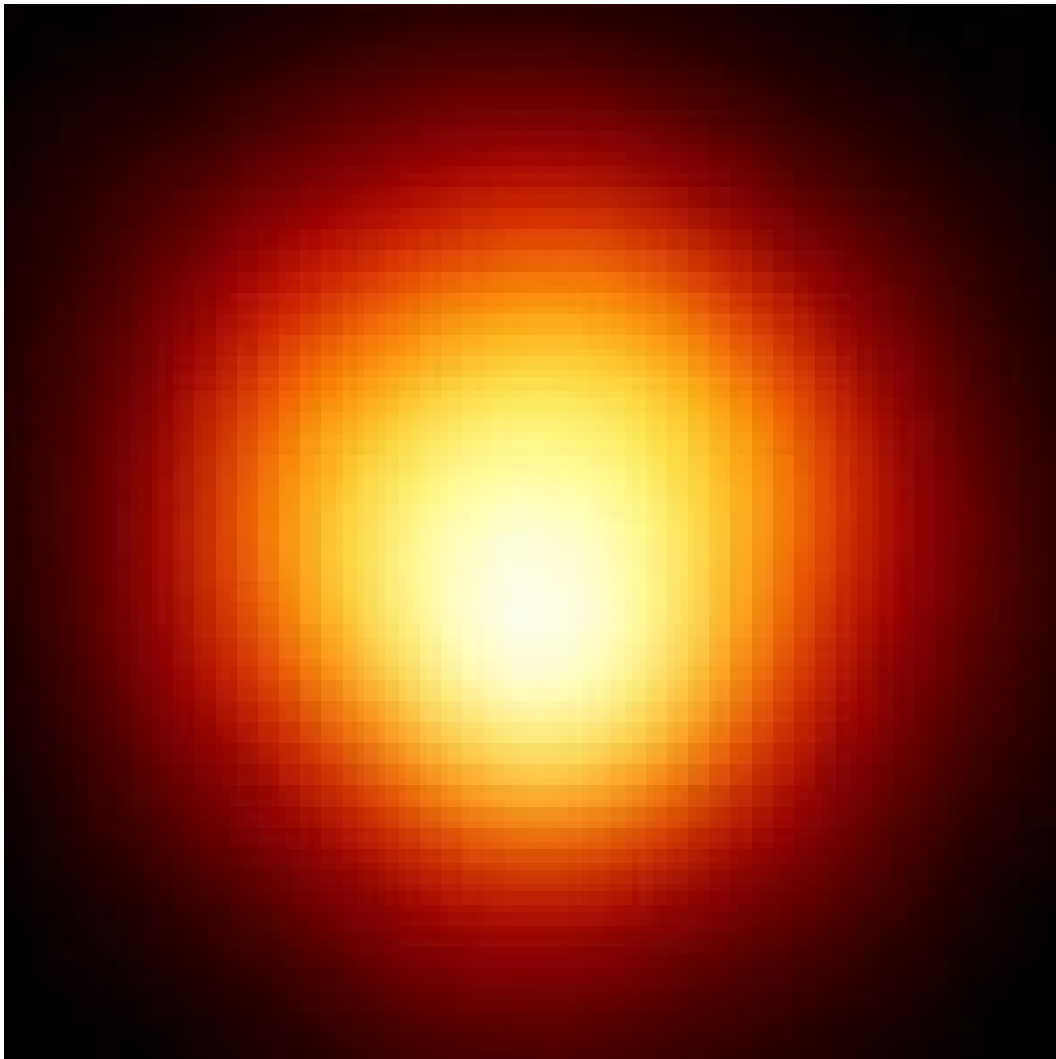
Konsekvens:

- Det är som att få besked om att det har fötts ett barn på 50 centimeters längd med en vikt på 80 kilo, skriver Anja.

Och sätter därmed, som alla goda populärvetare, fantasin i rullning. I dessa 11 miljarder år gamla galaxer låg stjärnorna ofantligt mycket tätare än i våra "nutida" galaxer, vilket gör att stjärnhimlen från en planet i en sådan tidig kompakt galax måste ha varit packad av stjärnor. Därav ovanstående tänkta bild, återgiven i WA-numret för en tid sedan. Vilket härligt kaos - och vilka härliga konstellationer!

.

Betelgeuse ett kärt barn

Kärt barn har namn som uttalas på mångahanda sätt. Hur ska Betelgeuse, Alfa Orionis, egentligen uttalas? Bengt (Rosengren) kom in på det under en föredragning inför ASTB i vintras, och jag kunde inte låta bli att kontakta vår professor i arabiska i Lund, Bo Holmberg.

Nedan Bos svar. Rätten och packen eder nu ni som tror att rätt svar är "Beetlejuice" eller nåt sånt extremvulgärt.

- När det gäller ett svenskt uttal stöder jag majoriteten som lutar åt "Betelschös". Etymologin är däremot besvärlig. Givetvis är det ett arabiskt ord med två delar: "Bet" och "elschös". Det första ordet betyder normalt "hus", men anses av många vara en förvrängning av "yad" som betyder "hand". Det andra ledet, "al-Djauwzaa'" är på arabiska beteckning för så väl Orion som Tvillingarna.

- Det förvånar mig inte att ni har svårt att komma överens om uttalet. Det finns ingen konsensus varken om uttalet eller etymologin. Hoppas att ni är vänner ändå!

Nasa halkar efter

[caption id%3D"attachment_457" align%3D"alignright" width%3D"410" caption%3D"Eldorado för reklamkare. Montage: Bengt Rosengen"]

[/caption]

Vi som inte förstått allt det finstilla i USA-presidenten Obamas budgetförslag för Nasa, förstår i alla fall att en massa ambitiösa månprojekt skrotas (kolla Robert Cummings kommentar på PopAst) och att en sak framstår som ganska klar: Att Nasa är på väg att halka efter i utvecklingen. Jänkarna skickar helt enkelt upp för få

rymdfarkoster - för sällan. Och snart ännu färre ännu mera sporadiskt...?

Nu ska privata intressen rädda så mycket som möjligt, inget fel i det, men tänk om det sker till priset av det som Bengt Rosengren antydde i en rolig bild på senaste ASTB-mötet? Den amerikanska rymdfärjan och dess lyftraketer stod där på Cape Canaveral fullklottrade med skrikig reklam.

Amerikanerna får nog snart bestämma sig om de ska vara med i den nya rymdcirkusen eller inte. Jag läste för en tid sedan en artikel i International Herald Tribune, i vilken den tidigare amerikanske astronauten Edward Lu pläderade för att Nasa måste sända upp minst en mission i veckan - detta för att hålla sig i framkanten av tekniken. Lu noterade att genom åren har ryssarna skickat i väg 1700 Soyuz-varianter, vilket gör denna arbetshäst till en av de pålitligaste raketerna inom rymdfarten i dag. Slagordet för Nasa borde vara "Launch early, launch often", tycker Edward Lu.

Tråkigt att ens hjältenation tappar fart. Upp som en sol för fyrtio-femtio år sen, sen ner som en poor man's pancake.

Vi har en vinnare

Grattis till helsingborgaren Karl-Otto Hullegård, som läser Cassiopeiabloggen. Karl-Otto tog direkt att det var Helgoland som var Werner Heisenbergs ö (frågan i Cassiopeiabloggen nr 3).

Hedersomnämmandet är härmed klart, och när Cassiopeiabloggen närmast möter HIF:aren KOH blir det en god ale som extrapris. Det får bli en bajer med något astronomianknutet namn. Stella Artois?

Avatar får bara tre Cassiopeia-stjärnor

Det är fortfarande riv efter biobiljetter till Avatarfilmen, som jag såg med några väninnor för en tid sedan. Håller med dem: En tekniskt vidunderlig upplevelse i 3 D - men storyn, nä, den är bara för "hollywoodsk". Även paketeringen, tyvärr.

För som Anna-Mi Wendel, bloggveteranen (wendel.bloggie.se), påpekade efteråt: - Hur långt ut i tid och rum en amerikansk sf-film än har förlagt handlingen så har kvinnorna behå...

Filmkritiker världen över har haft diverse synpunkter, i väntan på Oscars-utdelningen där Avator måste vinna en hel del tekniska priser i alla fall (SvD 3.2). Roligast var kritikern i Boston som menade att James Camerons storfilm är den i särklass längsta och mest högljudda reklam han sett för ett videospel.

Gamle sf-esset Bertil Falk, författare, förläggare, knuten till Bewildering Stories på nätet, ombads komma med en djup tvåradars-recension. Den lyder så här: - Tekniken var otrolig med verkligt häftiga scener. Storyn var gammal skåpmat men väl uppvärmd.

Cassiopeiabloggen ger filmen 3 av 5 möjliga stjärnor. Den är i alla fall varmare i tematik och ideologi än den direkt obehagliga Världarnas krig härom året med Tom Cruise i huvudrollen. Att göra filmer där barn, i det fallet en liten tjej, hela tiden

hotas av Mars hungriga och blodsörplande tripoder gillas INTE.

Alla tiders bästa sf-film? Det kan diskuteras - välkommen med dina favoriter. Jag öppnar med denna triss: * På pallen överst: 2001 - Ett rymdäventyr. Stanley Kubrick regissör. Klassikernas klassiker, tycker jag. Såg den i Stockholm på Vinterpalatsets jätteduk i tidernas begynnelse.

* Andraplatsen intas av Andrej Tarkovskijs härligt lååångsamma, reflekterande Solaris (1972), byggd på Stanislaw Lems roman.

* Tredjeplatsen? Ja, det är frågan, men jag gillade starkt 50-talsfilmen, den första svartvita versionen av The Invasion of the Body Snatchers (regi Don Siegel). Världsrymden anfäller hette den på svenska.

Utanför pallen Stjärnornas krig, Jurassic Park, Apornas planet, Blixt Gordon, Men in black, Stålmannen, Sagan om ringen... rätt eller fel? Vad tycker du?

[W-källa...](#)

3 kommentarer

Sebastian Rosacker

Håller med. Har sett Avatar både i 3D och IMAX 3D. Tycker den är visuellt fantastisk men handlingen lite väl tunn för en film på över 2.5 timmar.

Ulf R

Tack Sebastian för kommentar! Den väger tungt, För Cassiopeiabloggens läsare måste meddelas att Sebastian är "Malmös meste moviekännare" - med egen biograf!

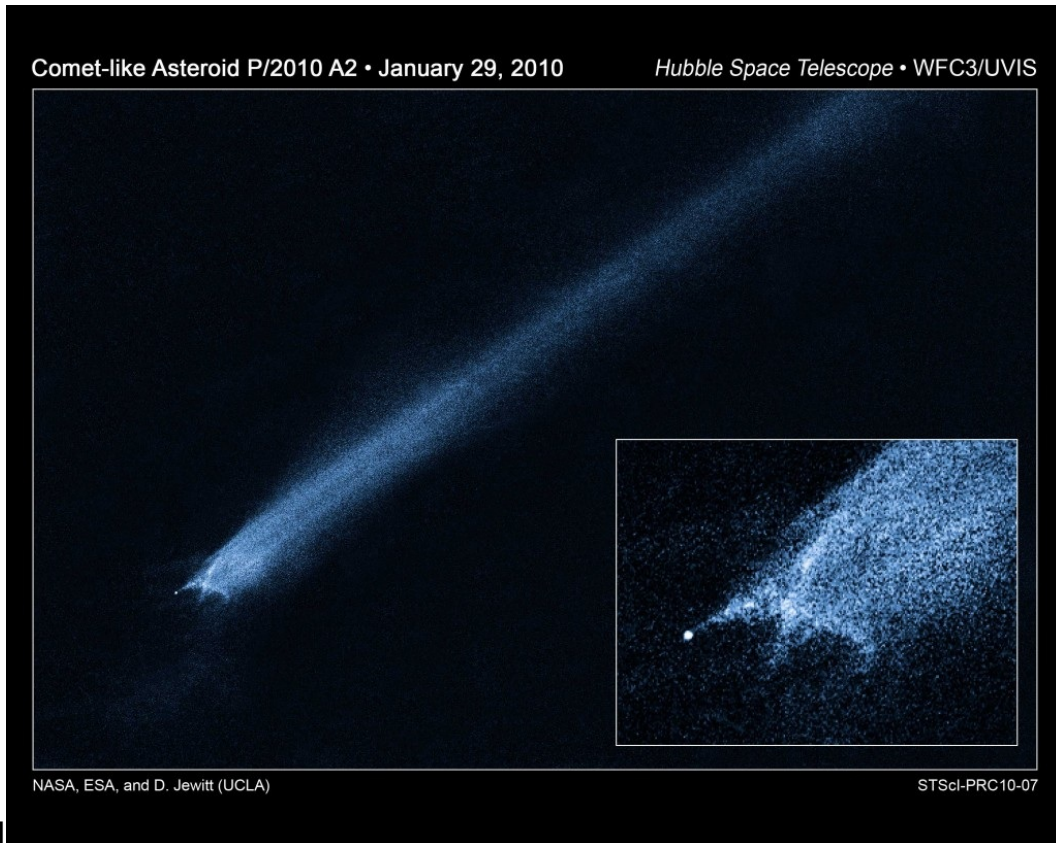
Tramadol-For-Dogs

Tramadol For Dogs

Fredagen den 5 februari 2010

Praktkrock i rymden

[caption id%3D"attachment_606" align%3D"alignright" width%3D"405" caption%3D"Unik krock i asteroidbältet. Fotocredit: NASA/ESA/D Jewitt,

UCLA"]

[/caption]

Hela astronomivärlden fascineras - skräms rentav? - av det senaste bildmaterialet från HST, Hubbleteleskopet, som fångat in bilder på något som liknar efterskörden efter en krock i superhastighet mellan två asteroider i den s k Flora-familjen (den som kan ha orsakat dinosaurernas utdöende för 65 miljoner år sen).

— Something awfully curious is happening 100 million miles from Earth in the asteroid belt, noteras på HST:s hemsida.

Som berättar om att upptäckten skedde 6 januari genom det jordbaserade projektet LINEAR (Lincoln Near-Earth Asteroid Research), varpå Hubbleteleskopet riktades in mot kollisionspunkten - och bildbeviset gav sig självt.

Som Nasa framhåller i sitt nyhetsmeddelande härom dan tillhör "asteroid-asteroid-krockar" i realtid något av det mest sällsynta vi kan tänka oss. Bra och uppdaterad info (som vanligt!) på [PopAst:s webb](#). Och naturligtvis på [HST/Nasas](#) egna hemsidor. Misstanken att det rör sig om en komet har övergetts av expertisen; den svans vi ser är asteroidrester som föses bakåt genom trycket från solljus och solvind.

Tips: Klicka och dubbelklicka på bilden ovan!

Fynda Lundmarks storverk

[caption id%3D"attachment_548" align%3D"alignright" width%3D"365" caption%3D"Mästerverket från 1943."]

[/caption]

Vårt sällsorks grundare Knut Lundmarks storverk Nya himlar kom ut på Nordisk Rotogravyr 1943 - i 500 ex! En i alla avseenden märklig och magnifik bok, en sann klenod i en astronomiintresserad bokhylla. Med makalöst vackra bilder av galaxer.

Fortfarande går boken att komma över. På en nätauktion på Auktionskompaniet.com låg priset härom dan på 600 kr (utrop sanslösa 200 kr!!!), och på Bokbörsen gick priset plötsligt upp från 850 kr till 1500 kr över en förmiddag.

Är det inte fantastiskt att mitt under brinnande krig, hade vi i Sverige råd att satsa på en exklusiv bokproduktion av detta slag?

När ASTB 50-årsjubilerade 1987 hade vi Nya himlar som huvudpriset i ett lotteri. Lycklig vinnare: En viss Gunnar Larsson-Leander.

Grrr....

Krigsförbrytaren Werner von Braun

Genom åren har allt fler bevis, allt fler dokument, kommit i dagen: Werner von Braun borde ha ställts inför en krigsförbrytarrättegång i Nürnberg.

[caption id%3D"attachment_558" align%3D"alignright" width%3D"343" caption%3D"Raketpionjär med mörk historia. Foto: Nasa"]

[/caption]

Alla relevanta fakta finns i Michael J Neufelds till danska översatta bok Werner von Braun - Krigsingeniør og rumfarts geni.

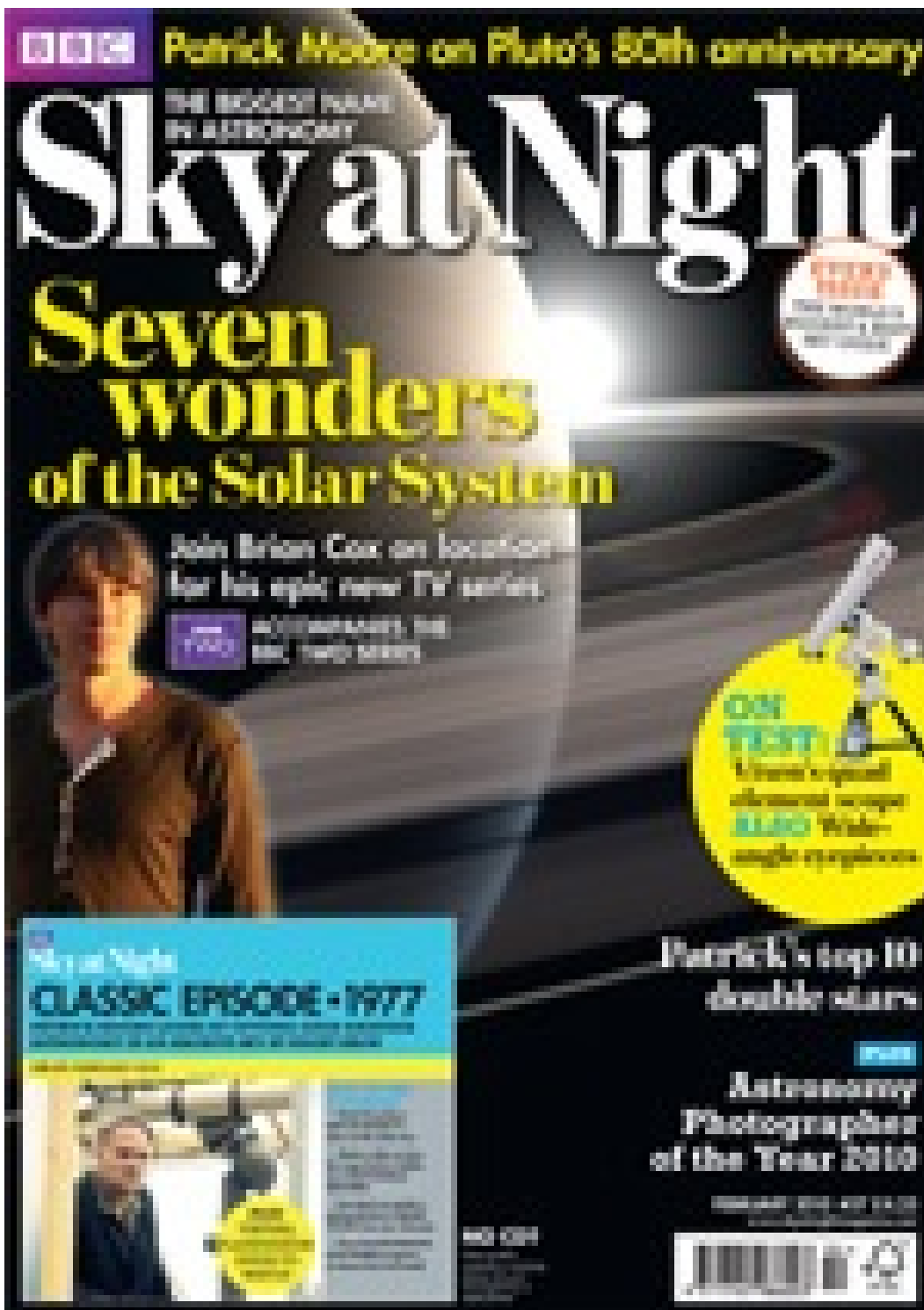
Vill man spela försvarsadvokat för von Braun är det mest förmildrande vi kan säga om honom att han inte hade någon del i beslutet att använda slavarbetare i de underjordiska V2-fabrikerna och att han inte hade någon chans att hjälpa fångarna. Men han hade full vetskap om vad som försiggick i dödsfabrikerna, gruvschakten i Dora/Nordhausen - och naturligtvis granngårds i Peenemünde - , och därför kunde

han också ha ställts till svars för förbrytelser mot mänskligheten. Och förneka att han ställde sina raketer och sitt raketkunnande till Hitlers förfogande, kunde han aldrig göra.

Minst 20 000 krigsfångar/slavarbetare omkom under vidriga omständigheter, som vanligt var det SS som styrde och ställde över slavarbetarnas väl och ve, och V2-raketerna beräknas ha dödat 7200 personer, de flesta briter.

På Youtube kan vi ta del av en dokumentärfilm i flera delar av Aron Ranen, The Lost von Braun. Jag har tidigare haft mina dubier om denne Ranen, men här verkar han på mycket handfast mark. [Kolla här.](#)

BBC säljer astronomitidskrift?

Vad händer med Sky at Night, den glassiga tidskriften som BBC ger ut och som har Sir Patrick Moore som beskyddare och överguru?

Astronomikompisen i Stockholm Carsten Nilsson, som jobbar med att följa nyhetsflödet i mediavärlden, tipsar om nyheten att BBC Worldwide, Storbritanniens fjärde största tidskriftsförlag med över 50 titlar, kanske måste säljas eller knoppas av. Politiskt har tidskriftsförlaget blivit mycket känsligt och nu ser det ut som att BBC av sin politiska kommitté - the BBC Trust - tvingas sälja förlagsdelen.

The Sky at Night Magazine ges ut av dotterbolget BBC Magazines Bristol - BBC Worldwide är en miljardkoncern i dag, och det som inte gillas av höga lagstiftande lorder, MP:s m fl är att företaget kopplat ihop en rad tidskrifter med populära

BBC-program i tv, vilket konkurrerar ut andra röster i tidskriftsfloran.

Dagens rymdpryl

[caption id%3D"attachment_512" align%3D"alignright" width%3D"250" caption%3D"Lämplig för choklad eller kaffekask?"]

[/caption]

I vår jakt på prydssaker och bruksföremål etc - en del nödvändiga, en del helt onödiga - med astronomimotiv i en eller annan form, har vi i dag kommit till en sajt, där vi ville läsa om de spännande försöken att återskapa Lunar Orbiter-bilderna från 60-talet. Samtidigt sprang vi då på en skvätt reklam för olika "köbesaker".

T ex denna Moon Views-mugg att ha med sig när man är ute och kollar månen och stjärnhimlen. En snäll och harmlös produkt med ett yttre i keramik och invändigt linad med stål. Bör kunna hålla chokladen eller kaffekasken varm ett par timmar när man kollar variabler, t ex.

Den moderna "rymdarkeologin" ska vi be att få återkomma till, här finns mycket att rapportera om vad gäller möjligheterna att rädda rådata från gamla magnetband och dessutom köra dem - och uppdatera dem - med hjälp av sedan länge utgången teknik (som mest bevarats av en slump).

Vesta synlig

[caption id="attachment_569" align="right" width="250" caption="Vestas utstakade väg. Ill från www.astronomy.com"]

[/caption]

Småplaneten Vesta, den näst största i asteroidbältet mellan Mars och Jupiter, upptäckt 1807, är nästan synlig för blotta ögat nu i "mittelen" av februari. Som ljusast är himlakroppen på 6,1 magnituder 17-18 februari, då den befinner sig i opposition, och den snurrar ganska raskt genom Lejonets stjärnbild.

Nasa har en rymdsond kallad Dawn på väg till himlakroppen och som förväntas nå dit nästa sommar/höst, alltså 2011. Vestas geologi anses vara en av solsystemets äldsta och enorma kratrar har dokumenterats av både HST och jätteteleskopen på W M Keck Observatory, Hawaii.

Även Ceres kommer att få en rymdkyss av Dawn-sonden.

Strindberg och Nova Persei 1901

Apropå vår (Hans Bengtssons och min) lilla diskussion tidigare om August Strindberg och dennes eventuella novaobservationer, så är det lika bra att återgå in extenso vad han plitade ner i Ockulta dagboken i samband med novan i Perseus 1901.

1876 : Sönnen.

Obs 1892 syntes en ny stjärna } Juv β : oxen
 Juv : april. Åter i augusti 2/10 } : Ruskau (Capella) 27° Juv
 Nova Persei syntes i februari af 2^a storleken, den 2^a af
 1^a storleken, afvägnande Capella och Rigel. Hvit och blå. Den 2^a af
 aftog den. Den 2^a Mars 1^a af 2^a, den 6^a af 4^a, 17^a af 4^a, den
 22^a af 5^a storleken, med period af 4 dagar. Oscillerade april och
 maj till midten af Juni, då den aflog gradvis.
 Färd blåvit, sedan orange-rot, röt, men i Juli åter hvit, och
 i augusti violett. Från 4 - till 22 Mars röt.

Nova i Juvini syntes 16^a Mars 1903, lika Nova Persei.

I denna märkliga dagbok, där Makterna spökade för Strindberg, förekommer ofta anspelningar på stjärnhimlen, vilket kopplades till hans privatliv. Även Blå boken är ju ett Eldorado för den som försöker följa Strindbergs "astronomi" eller vad vi ska kalla det. Riktigt kurant tycker jag inte han är alltid.

I Lund hävdade Strindberg en gång i ett samtal med Bengt Lidforss att månens framsida återspeglade Amerika.

— Men det borde ju rent logiskt vara Europa i så fall, invände Lidforss.

— När man ställer upp hypoteser får man inte vara småkusslig, ska Strindberg ha svarat.

På Strindberg-museet i Stockholm finns en tub, som någon astronomikunnig borde kika på och i. Använde vår store författare den nånsin för astronomiska observationer? En lämplig miniuppgift för Strindberg-vetarna inför 100-årsminnet 2012 av Strindbergs död.

[W-källa...](#)

Onsdagen den 10 februari 2010

Klappat och klart: Tychos grav öppnas i höst

Ja, nu - äntligen - är det klart. Om allt går som det ska, kan danske medeltidsarkeologen Jens Velle, knuten till Århus universitet, och hans dansk-tjeckiska team öppna Tycho Brahes grav i Tyn-katedralen i Prag i november 2010 - och sen väntar alla med spänning på vad som ska komma i dagen.

[caption id%3D"attachment_625" align%3D"alignright" width%3D"225" caption%3D"Vad döljer sig i graven? Foto: Sydney Observatory"]

[/caption]

Efter en lång tids byråkratiskt harvande har alla relevanta tjeckiska myndigheter -

inklusive kyrkan - till sist godkänt en gravöppning, och med modernaste mätteknik, scanningar etc ska Tychos stoft och resterna av hans klädedräkt och annat i kistan (rester av näsprotesen?) analyseras. Vilka spår av mineraler och metaller döljer sig i den gamle alkemistens inre?

Och svaret förhoppningsvis ges på en fråga som blivit allt akutare: Dog Tycho en naturlig död, dog han i sviterna av en egenkurerad kvicksilverdos - eller kvicksilvermördades han rentav? Vilken ödesdiger roll spelade Tychos svenske släkting Erik Brahe, som bevisligen befann sig vid dödsbädden? Spekulationer är legio, och de senaste åren har mordteorier "drabbat" både kapucinermunkar, Johannes Kepler, Erik Brahe (och via honom Christian IV, oäkta son till Tycho???) och den politiska kamarillan runt Rudolf II, den något märklige kejsaren som var Tychos välgörare.

[caption id%3D"attachment_648" align%3D"alignleft" width%3D"135" caption%3D"Jens gästar oss."]

[/caption]

22 april är det ju meningen att Jens Velle ska gästa oss i ASTB och berätta om sitt stora projekt. Då får vi veta allt värt att veta.

Till Politiken sa Jens härom dan att det har varit en lång väg att gå med mejl, brev, möten, uppvaktningar etc etc.

- Selve gravåbningen bliver selvfølgelig noget helt særligt, men for arkæologer, antropologer, tekstileksperter, kemikere og andre forskere forestår der bagefter et lige så interessant arbejde med at analysere og koordinere de forhåbentlig mange fund.

Orion i nytt ljus

- Orionnebulosan avslöjar många av dess hemligheter i en dramatisk ny bild som tagits med ESO:s nya kartläggningsteleskop VISTA, berättar Robert Cumming i ett mess från ESO.

Teleskopets mycket breda synfält kan visa upp hela nebulosan i all sin prakt och VISTA:s infrarödsyn tillåter dessutom nya blickar djupt ner i områden som normalt ligger dolda bakom interstellärt stoft. Där avslöjas märkligt beteende hos välgömda men mycket aktiva unga stjärnor.

Orionnebusan är ett av de mest fotograferade himmelsobjekten sen kameran kom i astronomins bruk - men har M42 visat sig från en vackrare sida än här i infrarött?

All info om alla "var, när och hur" på denna sajt:

<http://www.eso.org/public/sweden/press-rel/pr-2010/pr-06-10.html>

Venus vs Jupiter

Ett tittartips: Dagarna runt 15 februari passerar Venus och Jupiter varandra på bara nån grads avstånd lågt på himlavalvet, i skymningen mot sydväst. Samtidigt lyser nymånen med sitt vänliga sken över planeterna (skäran nederst), och någonstans mitt emellan finns till och med Uranus till beskådande.

15 februari står Jupiter strax ovanför Venus, kvällen därpå står de mycket nära varandra och 17 februari har Venus klättrat upp ovanför Jupiter.

Tänk om väderguden - "tamejfan den dummaste gud Gud skapat", enligt Sten Broman - låter oss få uppleva detta fenomen.

Tom Lehrer for ever!

Apropå Werner von Brauns mörka förflutna, tipsar Cassiopeiabloggens Stockholmskorrespondent Carsten Nilsson om att det finns flera förnämliga Tom Lehrer-bidrag på Youtube med den lika elaka som berömda [midvisan om von Braun](#):

<http://www.youtube.com/watch?v%3DQEJ9HrZq7Ro>

Den som söker, hon/han finner!

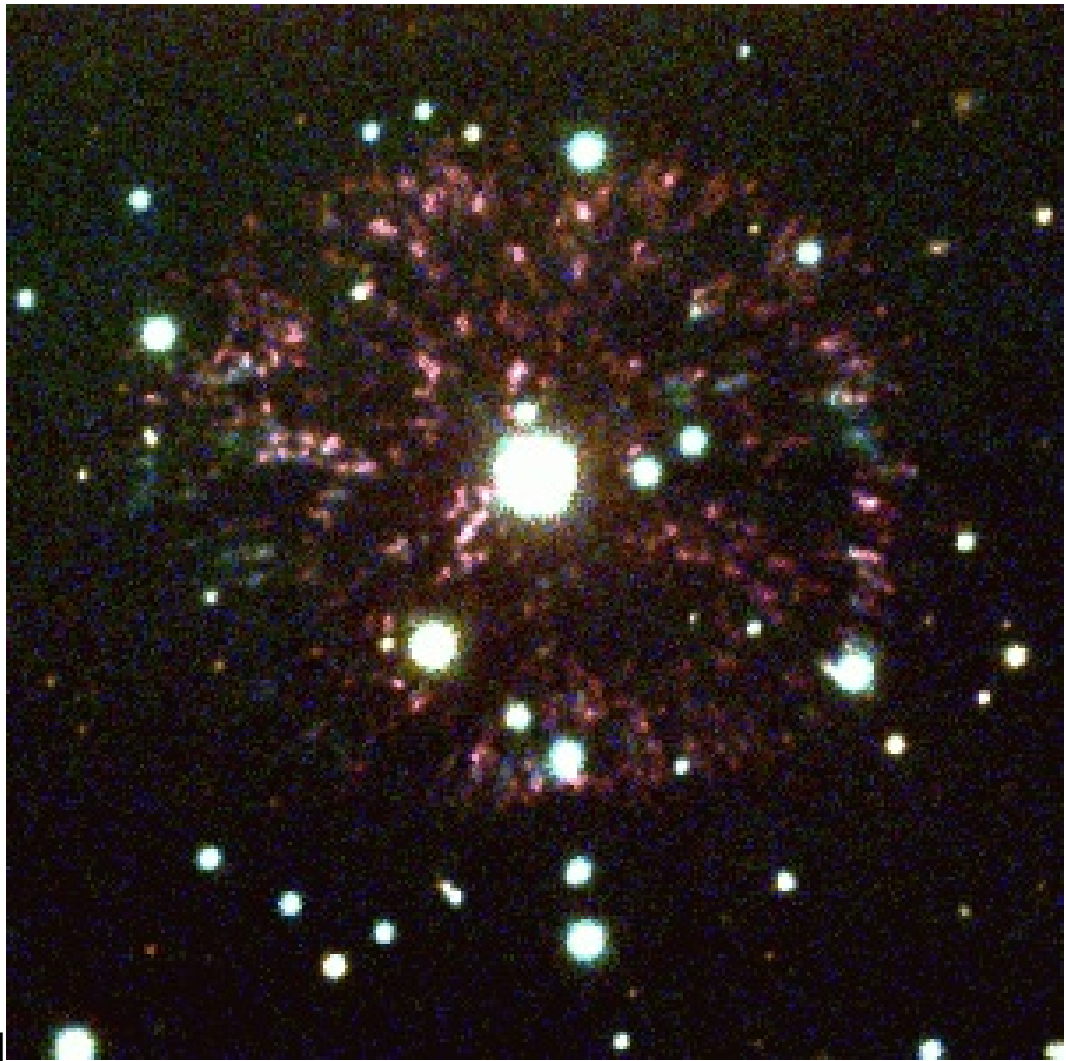
En av stroferna är extra bitsk:

***Some have harsh words for this man of renown
But some think our attitude should be one of gratitude
Like the widows and cripples in old London town
Who owe their large pensions to Wernher von Braun***

Ett PS till "Strindberg och Nova Persei 1901".

Den som rotar i Strindbergs brev upptäcker till sin förvåning att denne redan 27 februari 1901 (knappt en vecka efter upptäckten av Nova Perseis) i ett brev till lundavännen, folkmusikkännaren Nils Andersson skriver så här: **K.Br., N.A.**

[caption id%3D"attachment_664" align%3D"alignright" width%3D"243" caption%3D"Restnebulosan kring Nov Persei. Foto: WIYN Telescope

Consortium"]

[/caption]

Skrif, skrif, jag vet ingenting. Och tack för svaret.

Så underligt att Du också fick propos Kipling, som jag.

Här "händer" så mycket. Och i öfvermorgon börja Marsdagarne!

Och den nya Stjernan! Hvilken krubba ska den stanna öfver?

Vänl.

Aug. Sg.

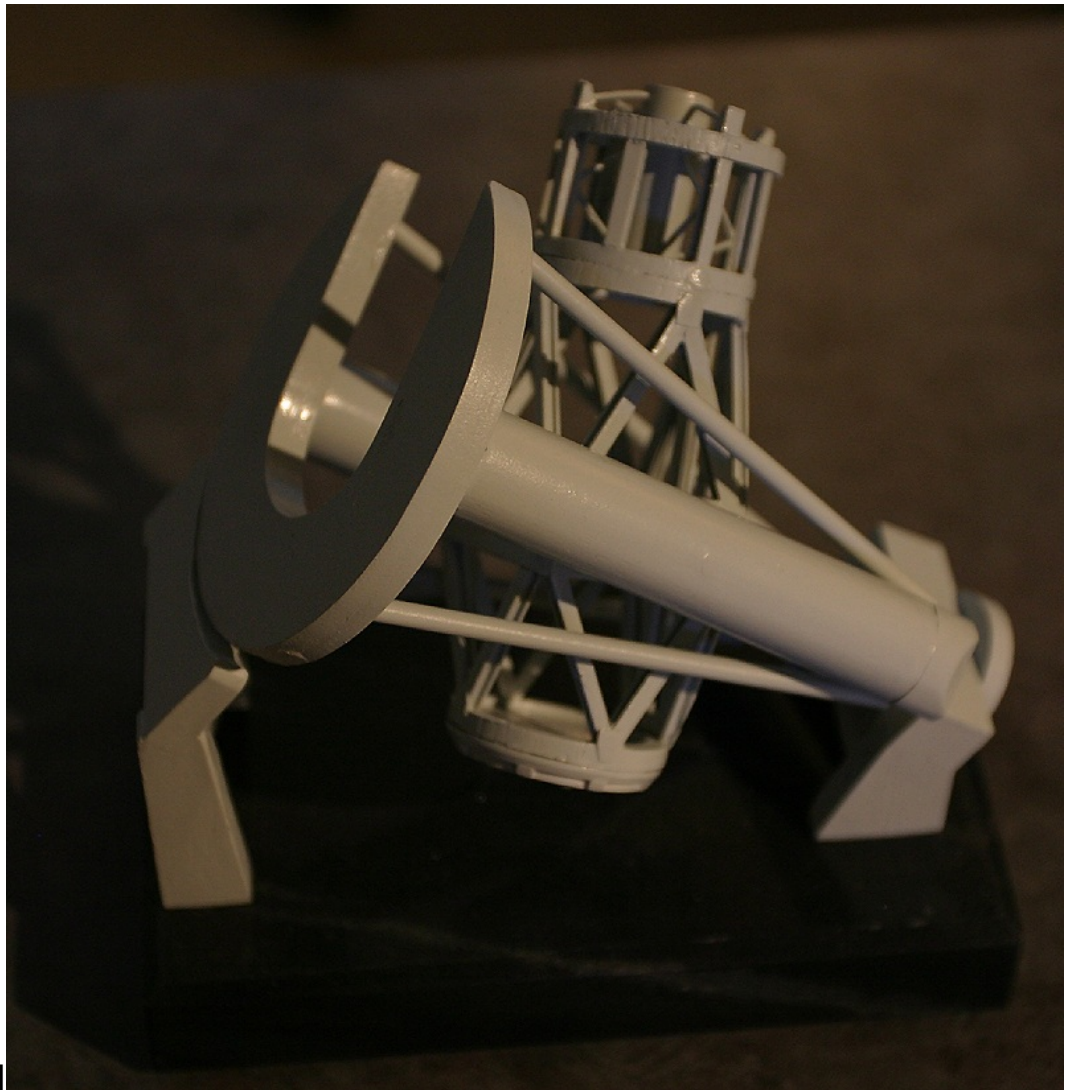
"Marsdagarna", det lät mystiskt. Hotfullt. Månaden då Julius Caesar mördades. Strindberg hade fullt upp med att göra med att lansera Kronbruden, arrangera Beethovenkvällar och lägga försåtliga kärleksfällor för Harriet Bosse. De förlovade sig i början av mars.

Jag tror inte Strindberg hade tid att göra några egna observationer av novan. Han nöjde sig med att läsa om den.

Mer om Strindberg och astronomin i kommande bloggar!

Dagens rymdpryl

[caption id%3D"" align%3D"alignright" width%3D"230" caption%3D"Annorlunda

bordsprydnad."]

[/caption]

Presentshoppen på Mt Palomar-observatoriet - vad kan den bjuda en hugad spekulant på? Nästa gång jag kommer till Californien (jag var för många herrans år sen på Mt Wilson-observatoriet) ska jag köpa modellen av 200-tumsteleskopet för 95 dollar. Eller en nyckelknippa för några få dollar färre.

Det kan vara kul att ha jämte sin fältkikare 10x50 på skrivbordet vid sidan av guideböcker typ G P Serviss Stjärnhimlen sedd genom en teaterkikare, P Moores Exploring the Night Sky with Binoculars och B Rönde/B Stenholms Alla våra stjärnbilder.

För min generation amatörastronomer var Hale-teleskopet på Mt Palomar den perfekta "våta drömmen". Bilderna som kom därifrån, inte minst från galaxvärlden, var sensationella och, ja, enormt vackra. Dessutom kom från detta observatorium Palomar Sky Atlas, fotograferad av Schmidten, som vi gästande ungdomar lätt fick tumma på i det exemplar som fanns inlåst i ett skåp på obsis i Lund. Jag kommer så väl ihåg att den överexponerade Sirius bör ha varit nästan en decimeter i diameter på plåten!

[W-källa...](#)

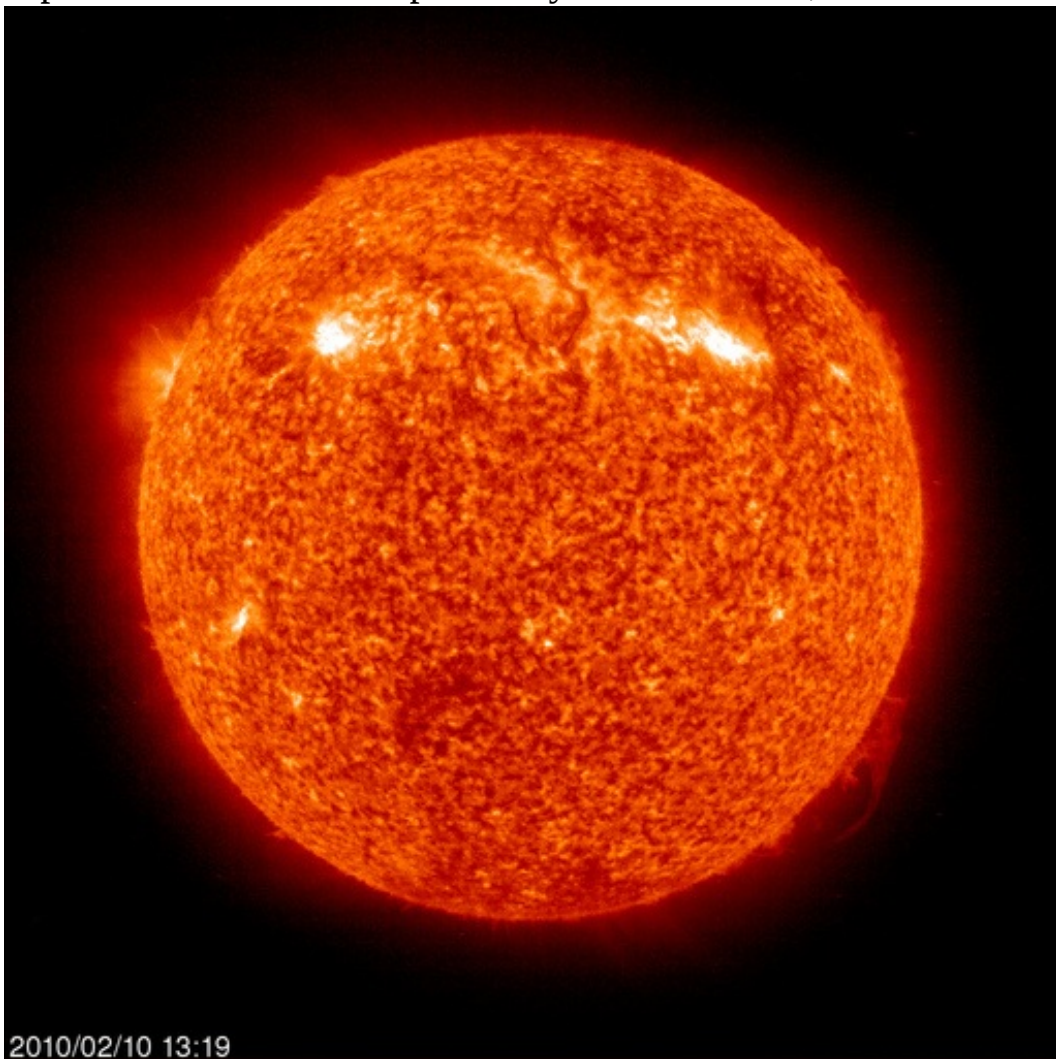
Söndagen den 14 februari 2010

Solen vaknar upp

Många ASTB-vänner har noterat att solen har vaknat till liv på allvar igen efter sin oväntat långa sommarlummer, och härom dan varnades (i Sydnytt!!!) rentav för eventuella störningar i satellitbaserad kommunikation. För ett antal år sedan havererade ju till och med elnätet i Malmö till följd av ett solutbrott - på kvällen 30 oktober 2003 kopplades en 130 kV-ledning bort av ett reläskydd. Ledningen matade delar av Malmö och ca 50 000 kunder blev spänningslösa knappt i en timme.

Strömavbrottet i Malmö var den mest märkbara effekten av rymdstormen och sammanföll precis med den kraftiga nedgången i ett magnetogram uppe i Kiruna; trolig orsak en geomagnetisk inducerad ström genom minskningar av det geomagnetiska fältet. Bloggen har gett tekniker på E.ON i uppdrag att reda ut vad som egentligen och i detalj hände. Hoppas på snar rapport här!

[caption id%3D"attachment_725" align%3D"alignleft" width%3D"241" caption%3D"Aktivitet på solytan 10 feb, Foto: SOHO i H- α "]

2010/02/10 13:19

[/caption]

Sonden SOHO håller ju ett permanent öga på vår sol, men mer är på gång: Med

spänning inväntas nu de första resultaten från Nasas SDO - ännu en av dessa förkortningar vi måste lära oss! —, alltså SDO som i Solar Dynamics Observatory, som gick till väders 11 februari från Cape Canaveral. Det allt intressantare temat space weather, rymdväder, blir denna solsatellitens speciella uppdrag.

Det är just nu som gjort för att - om den där väderguden tillåter det - studera dagens stjärna genom vårt fina solteleskop på TBO och se protuberanser "live" i H- α .

Vår egen medlem Lars-Åke Truedsson har följt skeendet på solytan genom flera år och hans senaste statistik över solfläckarna finns på TBO-sajten nedan. 10-11-årscykeln fastslogs av Schwabe på 1800-talets mitt, Schwabe som också noterade att fläckar över 50 bågsekunders utbredning är synliga för blotta ögat. Jag har aldrig sett den sortens solfläckar — nu kan det vara dags!

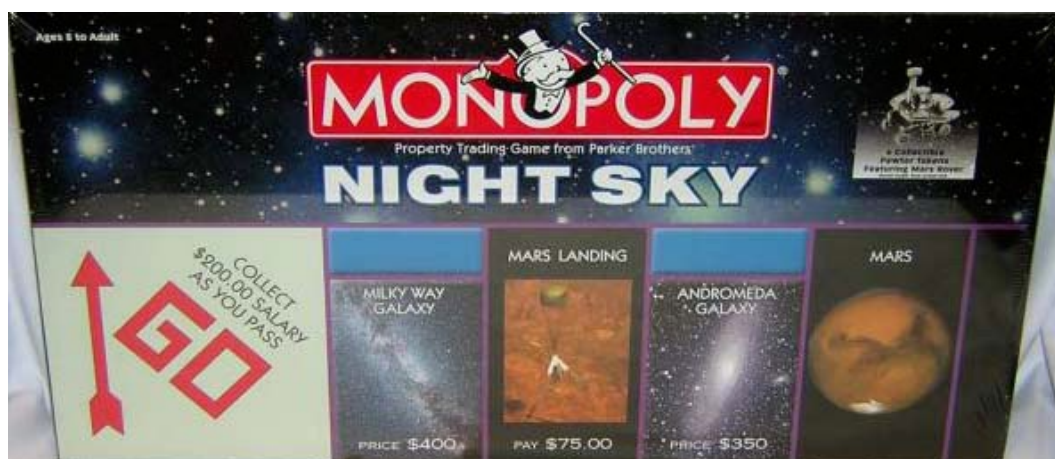
Lars-Åkes statistik finns [här](#).

Dagens rymdpryl

I den nya svenska versionen av Monopol förekommer ju skånska Vinslöv, men varför nöja sig med Skåne när du kan köpa Halleys komet, Mars eller Orionnebulosan?

Den som klickar in sig på t ex McDonald Observatoy i Austin, Texas, upptäcker att i observatoriets presentbutik kan du köpa ett Monopolspel på temat "Night Sky". Det är säkert mycket pedagogiskt tänkt både för en astronomiintresserad ungdom men också för den råkar vara ekonomiskt lagd. En god amerikansk mix.

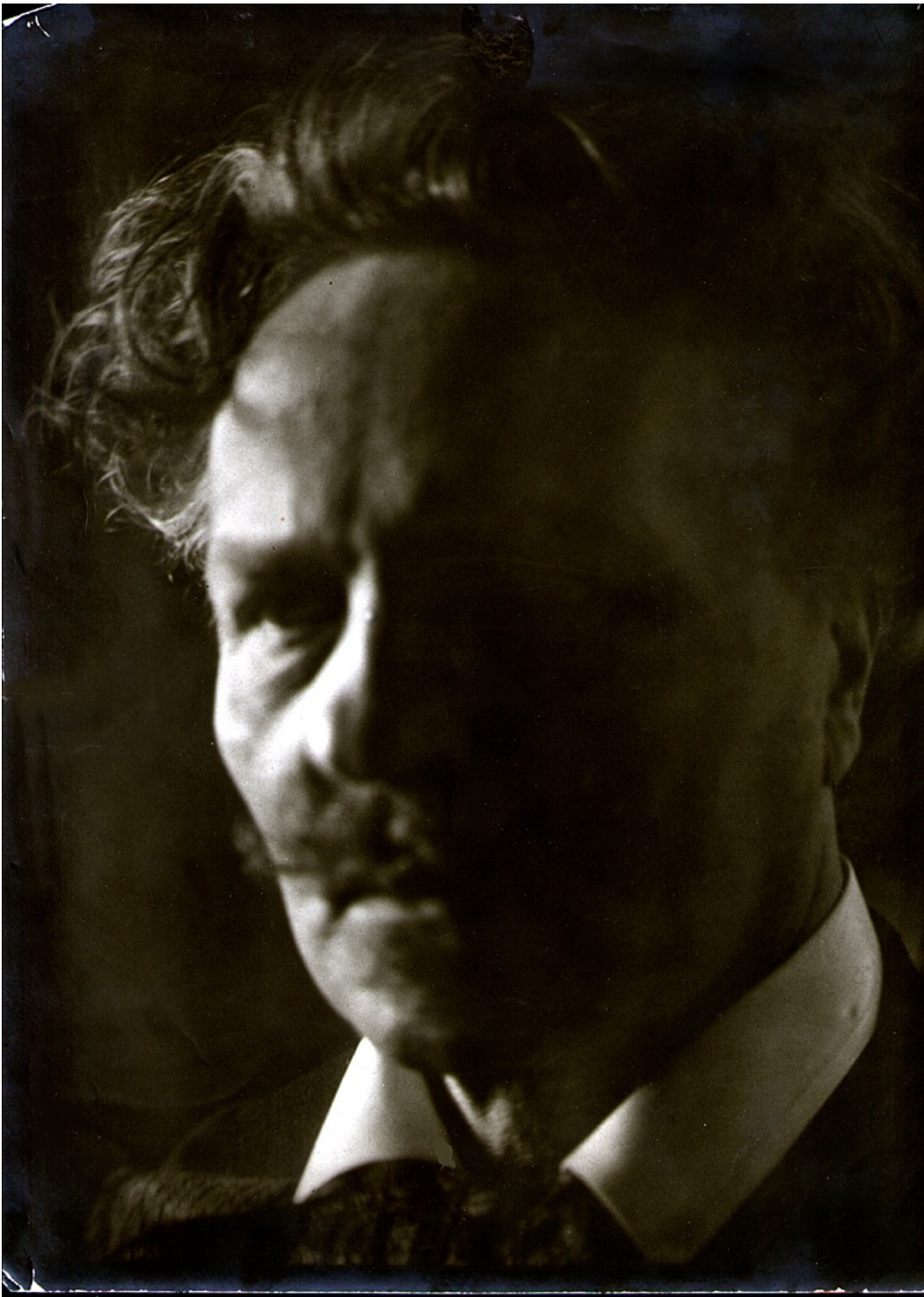
Här kan också köpas en mugg med periodiska tabellen och ett antal brevpressar med diverse astronomiska motiv. Good hunting!

I stället för Norrmalmstorg - köp Orionnebulosan!

Strindberg och astronomin

[caption id%3D"attachment_723" align%3D"alignright" width%3D"255" caption%3D""Ågyst" - självporträtt. Från Nordiska Riksmuseets Arkiv"]

[/caption]

Ämnet fascinerar bloggredaktören sen en faslig massa år tillbaka och inför 2012, då det gått 100 år sedan "Ågyst" gick ur tiden, finns det anledning att överhuvud taget syna Strindbergs förhållande till naturvetenskaperna.

Till astronomin var detta förhållande gott, även om han ofta föll ur ramen genom helt vansinniga antaganden och märkliga konspirationsteorier. Ingen kan t ex ta Strindbergs så kallade celestografier på allvar - att fotografera månen och andra himlakroppar "utan kamera och lins" var ren rappakalja.

Och konstigt nog, när han tog bilder av sig själv, var det alltid MED kamera och lins... då fungerade den gamla vanliga optiken och dess lagar. Som i detta lysande

självpporträtt till höger!

En som kan allt i ämnet är Erik Höök, 1:e intendent på Strindberg-museet, Drottninggatan, Stockholm.

Ordet till Erik:

- Strindbergs intresse för astronomi var livslångt, men det kom till starkast uttryck under tre perioder. Under studieåren i Uppsala läste han och tenterade astronomi (1871-72).

- Den andra perioden var under Infernoperioden 1894-96, som han tillbringade i Paris och där han blev medlem i Franska Astronomiska Sällskapet. Under denna tid utvecklade han en egen metod för att fotografera stjärnhimlen. Resultatet blev en serie coelestografier.

- Den tredje perioden inföll i slutet av hans liv. Några artiklar om astronomi finns publicerade i En blå bok I och II.

*** Strindbergs tub, berätta om den!**

— Vi vet inte så mycket om Strindbergs stjärnkikare. Han köpte den i augusti 1909. I ett brev till vännen — och astronomen — Vilhelm Carlheim Gyllensköld skriver han: "Nu har jag en tub 150 ggr, med lantmätarstativ,skruv o.d."

— Under en period hösten 1909 förde han en astronomisk dagbok - den finns bevarad i Nordiska museets Strindbergsdeposition på Kungl biblioteket.

Erik Höök berättar också, att i Strindbergs bevarade bibliotek finns, förutom tuben, en hel del böcker i astronomi. Här är några titlar: P. Heegård. Populär astronomi. 1902.

G.P. Serviss. Stjärnhimlen sedd genom en teaterkikare. Populär inledning till studiet af stjärnhimlen med de enklaste optiska instrument. 1902.

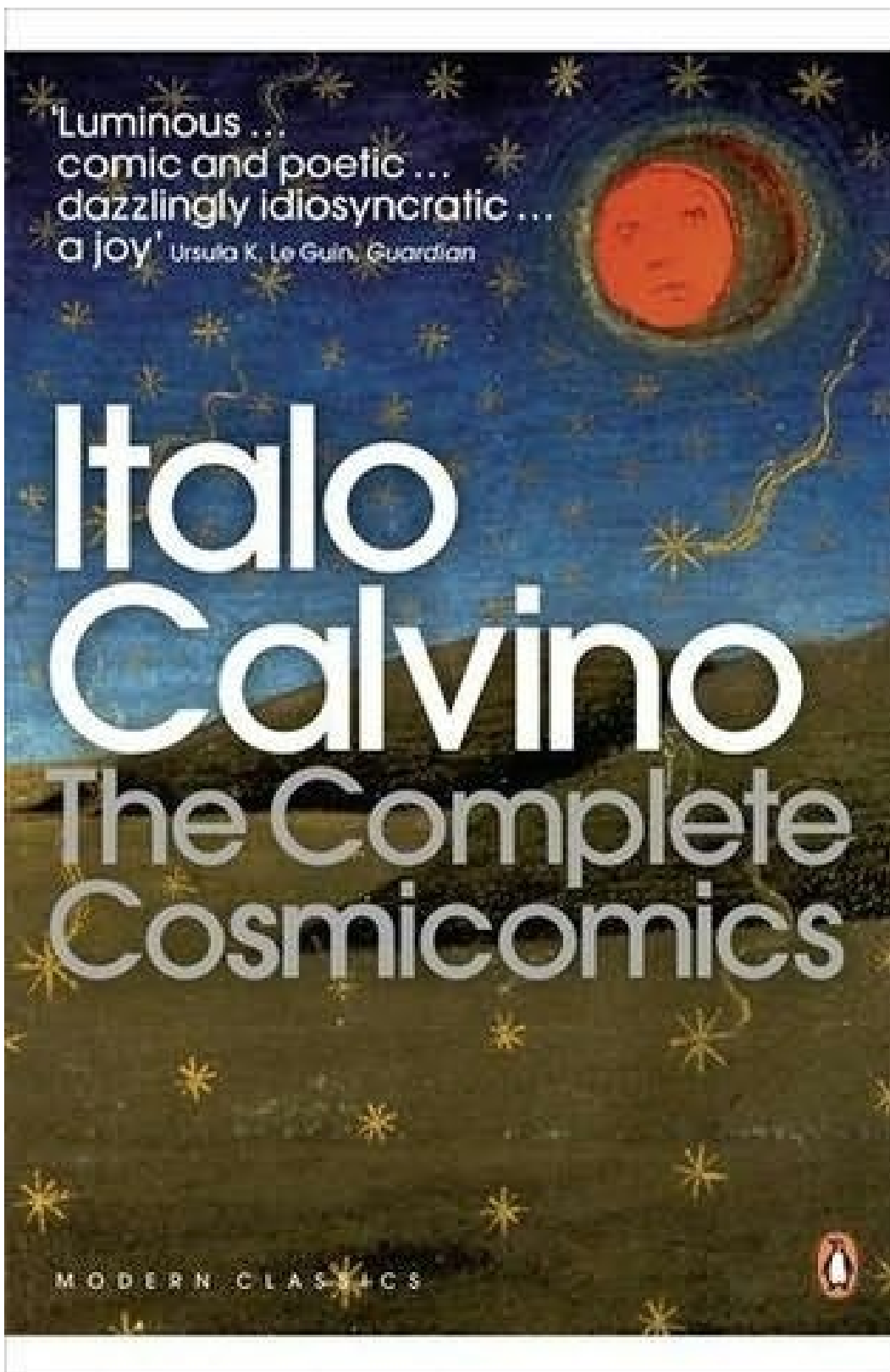
E. Weiss. Stjernhimlen i bilder. Astronomisk atlas. 1888.

J. Messer. Stern-Atlas für Himmelsbeobachtungen. 2 Aufl. Lpz, St. Petersburg 1902.

N.C. Dunér. Handbok i allmän astronomi. 1899.

Utökad Kosmikomik

Vi är några i ASTB (Bengt Rosengren. Kjell Werner m fl) som diskuterar det usla läget på science fiction-fronten i våra boklådor. Ämnet lär vi återkomma till på något ASTB-möte framöver.

Bloggen vill

uppmärksamma på följande: Att på engelska har kommit en "utökad och förbättrad" version av Italo Calvinos underbara Kosmokomik, där ordet förs av hans kosmiska alter ego, Münchhausen-figuren Qfwfq.

Fenomenet "kosmokomik" var något som sysselsatte Calvino hela livet, och han publicerade noveller i genren lite här och var. Vilket gör det hart när omöjligt att samla allt publicerat under ett tak. Ingen vet egentligen hur många noveller det sammanlagt blev, inte ens den italienska utgåvan 1984 av *Cosmicomiche vecchio e nuovo* kan ses som sista ordet.

Penguin har nu i alla händelser gett ut en volym på engelska med titeln The Complete Cosmicomics med en del nyöversatta saker.

Från Bonniers, där Calvino har/haft många fans högt upp i förlagshuset, ryktas att någon svensk version inte är påtänkt från det hållet.

[W-källa...](#)

Onsdagen den 17 februari 2010

Unikt Einstein-dokument

Bättre sent än aldrig, men STORT TACK till Christian Vestergaard, som knyter an till den postuma intervjun med prof em Indrek Martinson i en tidigare blogg (nr 2 2010) om Albert Einsteins besök i Göteborg 1923. Något besök i Lund blev det ju aldrig.

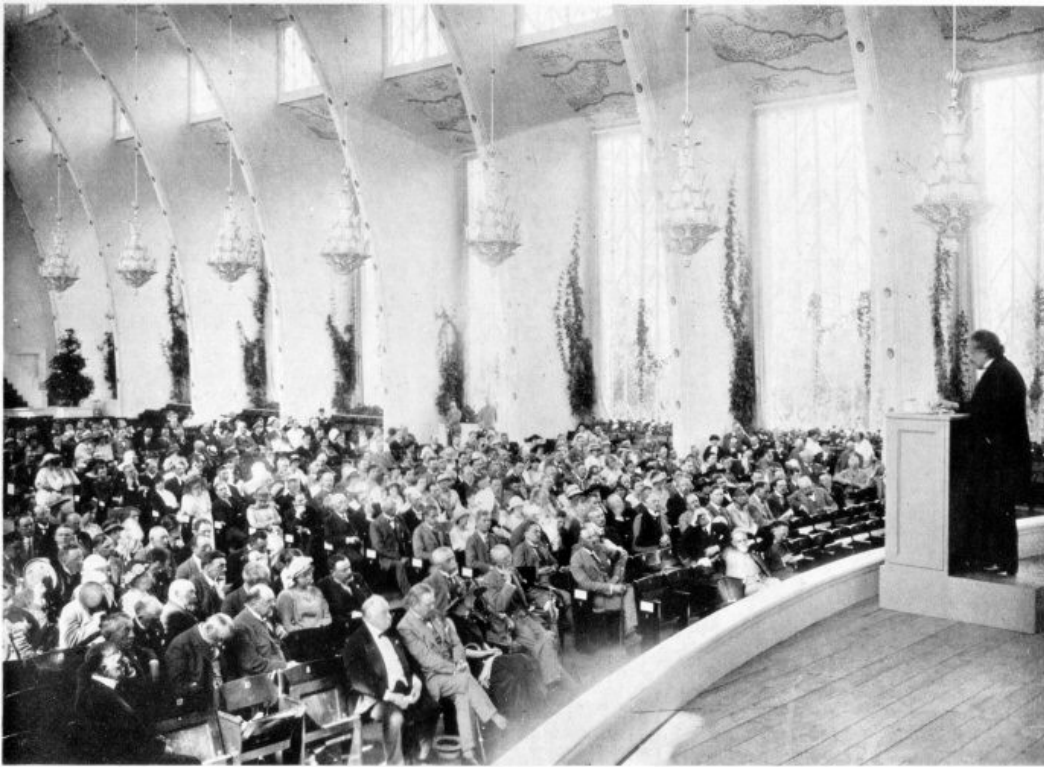
Christians bild skulle ha publicerats för länge sen; ursäkta dröjsmålet.

Christian har vidarebefordrat detta unika bilddokument från Einsteins föreläsning 10 juli 1923 vid Skandinaviska Naturforskarmötet i Göteborg. Einstein hade tidigare fått Nobelpriset för den fotoelektriska effekten, men först detta år kunde han hålla sin Nobelföreläsning som kom att handla om - relativitetsteorin!

Christian berättar att föreläsningen skedde i samband med Göteborgsutställningen i juli.

- Och detta i den nybyggda kongresshallen i det alldeles nyinvigda Lisebergs nöjespark.

Det som läser på om Einsteins rörliga internationella liv och leverne vid denna tid, upptäcker att både Tyskland och Schweiz gjorde anspråk på hans medborgarskap. Vilket i sin tur föranledde en del komiska förvecklingar i samband med Nobelpriset. Den tyske ambassadören tog emot priset i Stockholm men den schweiziske överlämnade insignier och slantar till honom i Berlin när han väl återkom från sina turnéer utomlands..

Professor ALBERT EINSTEIN håller föredrag den 10 juli vid Naturforskaremötet.

"Svensk" komet upptäckt

Grattis, Fyris! Alltför många av de svenska universitetsobservatoriernas hemmateleskop ligger i malpåse, varför uttrycket "kalkonobservatorium" kommit i svang. Inget teleskop nämnt men heller inget glömt.

Det finns naturligtvis skäl till varför det är på detta vis. Desto roligare då att notera att astronomen G J Garrad med hjälp av Uppsalas Schmidtteleskop (0,5 m) på Siding Spring Observatory i Australien upptäckt en ljussvag komet (runt 19.0 magn). Upptäckten är ett resultat av "nära jorden"-jakt på diverse asteroidiska och kometiska löshästar som ingår i något som kallas [Siding Spring Survey](#).

[caption id%3D"attachment_821" align%3D"alignleft" width%3D"296" caption%3D"Flera kometer har upptäckts med ..."]

[/caption]

[caption id%3D"attachment_822" align%3D"alignright" width%3D"163" caption%3D"... Uppsala-instrumentet: Foto: Bertil Pettersson"]

[/caption]

Det var med detta Uppsala-teleskop som den ljusstarka Comet McNaught upptäcktes 2007 på södra stjärnhimlen.

Alltid något.

Upptäckten nu skedde i mitten av januari och kometen har fått beteckningen C/2010 A4. Beräknat [perihelium](#) 8 oktober på ett avstånd av cirka 2,7 [AE](#) från solen.

Bilderna av teleskop och dom ovan är förresten tagna av Uppsala-astronomen Bertil Pettersson 1985. Just det, vår gamle kompis Bertil från föreningen MARS (Malmö Astronomi- & Rymdfartssällskap) - Bertil som ju blev yrkesastronom i Uppsala!

Uppsala-Schmidten placerades från början (1950-talet) på Mount Stromlo men flyttades, till följd av ljusföroreningar, så småningom ut till platsen för Siding Spring-teleskopen, cirka 40 mil från Sydney. Med Uppsala-instrumentet har till dags dato upptäckts bortåt 70 kometer.

Dagens Strindberg

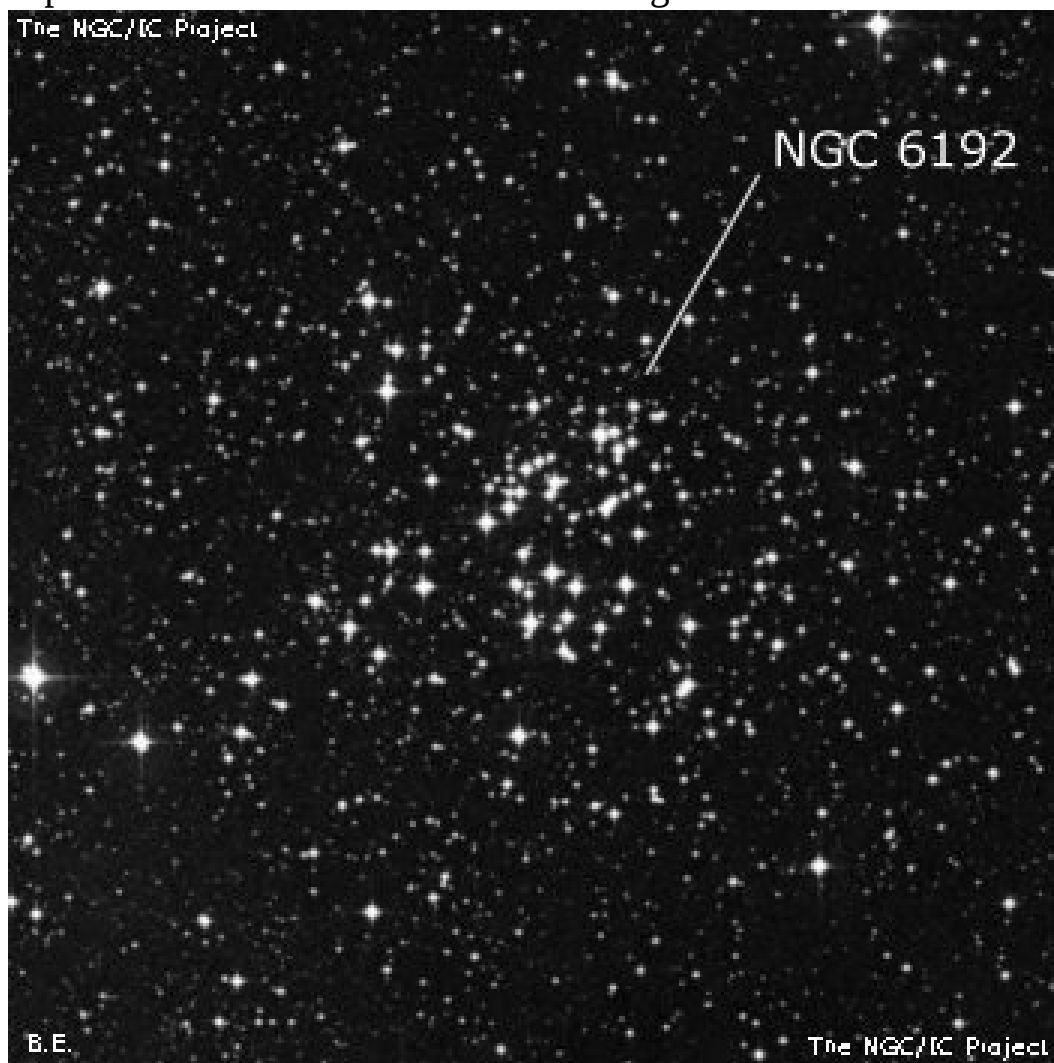
Två lästips om Strindbergs astronomiska sida:

1 . Knut Lundmarks Strindberg-biografi från 1948. Titel: "Strindberg: Geniet - Sökaren - Människan".

Vårt sälls kamps grundare var inte bara med och startade Strindbergsällskapet, han ägde också en tid manuset till Hemsöborna.

Lundmarks Strindbergs-biografi väger kanske inte tungt i vågskålen i dag, men det var dock den första i sitt slag. Och naturligtvis fick han skit för att han skrev om Strindbergs kulinariska intressen, just sådant som vi i dag tycker är så intressant.

[caption id="attachment_849" align="alignright" width="226" caption="NGC 6192 som dagens astronomer ser stjärnhopen."]

Dråpligast i boken är hur Lundmark förgäves - med bruk av världens största teleskop, 100-tummaren på Mt Wilson - försökte komma åt den sydliga öppna stjärnhopen som idag betecknas NGC6192. Denna stjärnhop observerades av John

Herschel på tidigt 1800-tal och dess visuella "Theta"-form såg Strindberg som ett - Gudsbevis. En schimär, förstås.

2. Solforskaren Arne Wyllers mycket läsvärda genomgång på temat "Strindberg och astronomin" i Strindbergiana nr 4 (utgiven 1985).

Norrmannen Wyller (1927-2001) var chef på vårt solobservatorium på Capri efter Yngve Öman och son till Strindbergs och Harriet Bosses dotter Anne-Marie (gift Wyller). August Strindberg var således Arne Wyllers morfar!

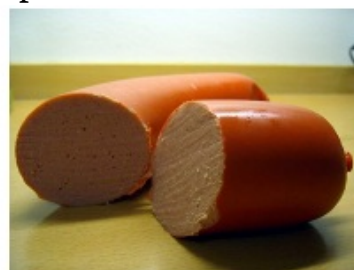
2012 MÅSTE vi uppmärksamma i ASTB att det gått 100 år sen Strindberg avled, inte minst gå på djupet med Lundmarks Strindberg-intresse. Kanske ett gemensamt möte med Strindberg-föreningen i Lund, där Lundmark också verkade?

Parantetisk rättelse. När jag nu läser om Wyllers artikel efter ett kvartssekel så noterar jag att Strindbergs berömda meningsutbyte i Lund om att månen var en kvartsflisa och reflekterade Amerika inte var med Bengt Lidforss utan med Birger Mörner. Det var Mörner som i sitt genmäle till Strindberg menade att här i Sverige borde det vara Europa som speglade sig i månytan, varpå Strindberg svarade: - När man ställer upp hypoteser, får man inte vara småaktig.

Astronomi och gastronomi

Även astronomer och amatörastronomer behöver god och näringsriktig mat under ett provande nattäventyr, och jag känner inte nån i kamratkretsen som inte gillar mat och dryck. Alltså: Tipsa gärna om hur just du fyller på depåerna under en lång och kall stjärnklar himmel.

Den klassiska "Observatorns nattmacka" tillhör standardkän., förlåt standardköket, och är påfallande lik en "Jägarmacka á la Leif G W": En tjock skiva kavring, tjockt med smör, en tjock skiva falukorv. Ingredienserna i bild: [caption id%3D"attachment_878" align%3D"alignright" width%3D"598" caption%3D"Intas gärna med en kopp chocklad med chokladpulvret från Malmö Chokladfabrik."]

[/caption]

Och så dagens rymdpryl!

Dagens förnämliga pryl eller plagg kommer ända borta från Lick Observatory och knyter an till ovanstående lilla gastronomiska betraktelse. För när man kommer hem efter en kall men spännande stjärnkveäll gäller det att ställa sig vid spisen och snurra

ihop nåt läckert.

Lick-observatoriets har ett flott förkläde i sin butik - kan det vara något? Olika motiv finns men jag tycker det som knyter an till stora refraktorn tar priset. Det fina i kråksången är att ingen utanför de astronomiska innekretsarna fattar vad motivet rör sig om. Ha!

[W-källa...](#)

1 kommentarer

Per Stam

Hej,

någon i ASTB kanske skulle vara intresserade av att skriva något i Strindbergiana om Strindberg och astronomin (och Wyller)? Amerika/måne-anekdotens hypotes blir tydligare och mer direkt uttryckt i Strindbergs Antibarbarus II som utges i Samlade Verk sommaren 2010.

Mvh

"2012 MÅSTE vi uppmärksamma i ASTB att det gått 100 år sen Strindberg avled, inte minst gå på djupet med Lundmarks Strindberg-intresse"

Lördagen den 20 februari 2010

Högt i taket?

Är det någonstans uttrycket "högt i taket" hör hemma är det väl inom astronomin. Just därför är det intressant att på nätet följa spelet kring den sydafrikanske astronomiprofessorn och observatoriechefen vid landets stora observatorium [SAAO](#) Phil Charles, som suspenderats för att han pratat bredvid mun - kritiskt - om ett nytt radioteleskopprojekt i det nya "öppna" Sydafrika (som i år dessutom är värdnation för fotbolls-VM).

Pamparna inom Sydafrikas forskningsråd gillar uppenbarligen inte att saker och ting ventileras offentligt. Konstigt.

Nästa förhör med Phil Charles ska hållas 22 februari.

[caption id%3D"attachment_972" align%3D"alignright" width%3D"105" caption%3D"Tystnad!"]

[/caption]

Sydafrikas forskningsminister Naledi Pandor har försökt intervensera men i klara verba fått veta att hon inte har med saken att göra, att detta är en intern sak mellan arbetsgivare och anställd. Så där gäller bara: Shut up, ma'm!

Phil Charles brittiska kolleger har dragit i härad, vilket är sympatiskt. Kanske bör också svenska yrkesastronomer väckas ur sin slummer? Hallå, ni har en kollega som behöver stöd!?!

Bra info ges bl a på bloggen [The e-Astronomer](#), som Edinburgh-professorn Andy Lawrence styr och ställer över.

I fokus för konflikten är de omdebatterade planerna på ett flermiljardbygge inom radioastronomin kallat [Square Kilometre Array \(SKA\)](#).

Privat rymd taxi till ISS

Härom dan kunde New York Times på sin webb berätta att om det är någon privat rymdentreprenör som Nasa kommer att enrollera i sin tjänst så blir det Elon Musk, som driver raketföretaget [SpaceX](#).

[caption id%3D"" align%3D"alignright" width%3D"270" caption%3D""Taxin" på

startplattan."]

[/caption]

SpaceX har åtta år på nacken och anses enligt NYT vara en av de två-tre intressanta raketburna privata "taxirörelserna" till och från Internationella Rymdstationen ISS, företag som kommer att kämpa om Nasas taxibudget på sex miljarder dollar på fem år.

SpaceX finns redan etablerat på Cape Canaveral med raketerna Falcon 9, som med företagets återanvändbara rymdfarkost Dragon kommer att testlyfta i vår.

Bortåt 1000 anställda jobbar på SpaceX, som har sitt huvudkontor i soliga Californien.

TBO i ny bok

När de sydsvenska journalistseniorerna besökte oss på TBO för en tid sedan, var även legendariske Expressen-journalisten [Torbjörn Andersson](#) på plats.

Torbjörn planerar som bäst för en fotodokumentör bok om Malmö och har en MYCKET spännande bildidé med motiv från vårt Oxie-observatorium.

Håll tummarna!

Vintergatspanorama då och nu

Förr kunde jag inte se mig mätt på Lundaobsis sanslöst fina Vintergatspanorama. Bilden hänger som en trofé på astronomiska institutionen i Lund och var sin tids stora hit, återgiven i mängder av böcker och vetenskapliga artiklar. Martin och Tatjana Kesküla - vem kan något om dem? - höll på i två år under ledning av Knut Lundmark innan bilden var färdigmålad 1955. Denna fantastiska bild, som bygger på massor, massor av fotografier, ligger f ö till grund för [det pulsarium vi har på TBO](#) och som Lars-Olof Hansson skapat. TBO-reproduktionen av Lundamotivet med ett 100-tal snabbblinkande pulsarer är "världsunik" och i storlek större än originalet!

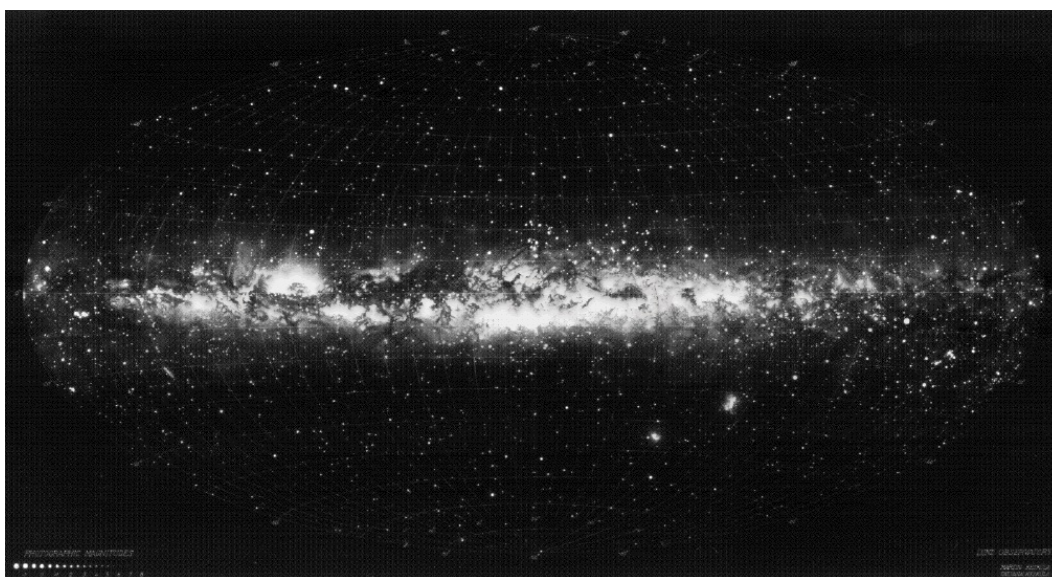

Foto: Lunds Observatorium

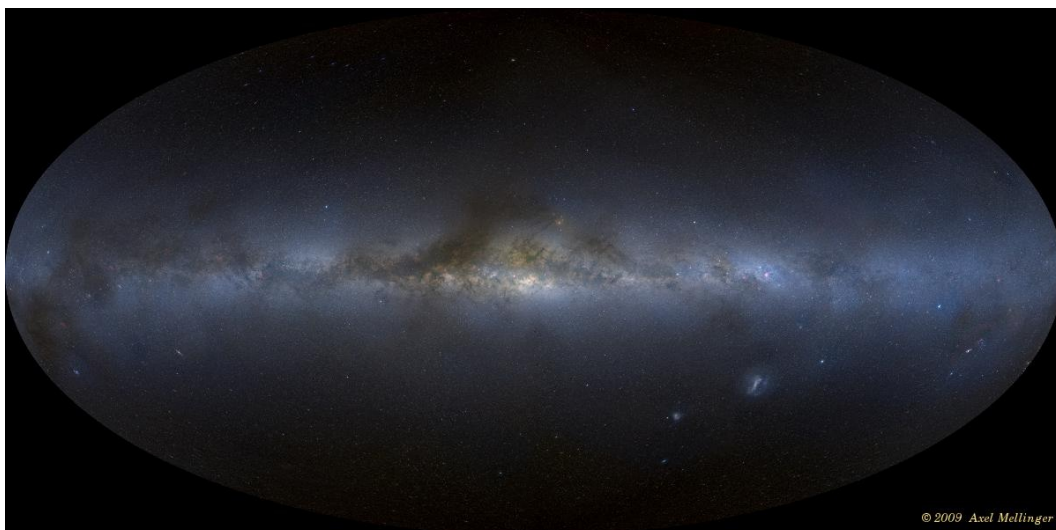
I dag kan jag inte se mig mätt på och sluta klicka och dubbelklicka på det fantastiska panorama, som publicerades för några månader sedan och som för evigt nu förknippas med astronomen Axel Mellingers namn. Genom hans verktyg kan vi surfa runt Vintergatsstråket och zooma in på intressanta ställen. Av någon anledning börjar min resa alltid till höger, där Orion ligger.

Mosaiken bygger på 3000 CCD-bilder. Alla relevanta tekniska fakta finns på [Mellingers egen hemsida](#). Naturligtvis blev den också Astronomy Picture of the Day i fjor.

Axel Mellinger är knuten till Central Michigan University, där han i dag är biträdande astronomiprofessor.

Webbadressen till denna unika leksak i Mercator-projektion har du nedan. Klicka — och trevlig resa!

[Vintergatsresan.](#)

Copyright: Axel Mellinger

Inget skryt - bara fakta

I och med att [radioteleskopet](#) anlönt till TBO, skryter vi inte längre utan bara säger som det är: Tycho Brahe-observatoriet är från och med nu ett av världens mest kompletta folkobservatorier!

Är det stjärnklart kan vi observera på kvällar och nätter, är det soligt kan vi se på solen med vårt Lunt-teleskop på dagarna.

Oavsett väder (men kanske inte vind) på dagar och nätter kan vi, när instrumentet väl kommit på plats, "lyssna" in kosmos genom radioteleskopet.

Efter Avatar...

[caption id%3D"attachment_993" align%3D"alignright" width%3D"150" caption%3D"Var ändå välkommen ombord!"]

[/caption]

... kanske, kanske James Cameron gör en remake av *Fantastic Voyage* (Den fantastiska resan), som vi såg 1966 — filmen där vi gjorde en spännande resa i kroppens inre. Filmen fick ett par Oscars för tekniken — sf-filmer får sällan priser för bästa manus, och det ska de inte ha heller.

Det är sf-filmsajten [scifimoviepage](#) som spekulerar i en version i modernaste Avatar-teknik. Och som hoppas att en ny film genusmässigt blir något mera PK (%3D politiskt korrekt) än filmen 1966, i vilken en ryktbar replik löd: - En kvinna har inte i ett sånt här projekt att göra.

Ombord steg då operationssköterskan Raquel Welch...

[W-källa...](#)

2 kommentarer

Robert Cumming

En annan som tassar i Lundmarks vintergatuspår är Serge Brunier, som ligger bakom stora bilderna i GigaGalaxyzoom. Det jag lyckades få lundahistorikern Gustav Holmberg att kommentera i ett pressmeddelande hos ESOi somras.

ulfr

Tack för tipset. Suveränt! Kan varmt rekommendera en annorlunda resa i Vintergatsstråket även här. Dessutom stort + för pedagogiken med att våra stjärnbilder är inlagda under fliken "See the constellations".

Tisdagen den 23 februari 2010

Nostalgiska hörnan: Ännu mer om Moore!

Först en ursäkt. Nedanstående är INTE reklam för piprökning, även om det kan se ut så. Jag hade inte ens börjat röka, varken pipa eller annat, vid denna tid, den lasten kom senare. Och lades av. Borkum Riff i tacksamt minne bevarat.

Således: Det fanns en tid då "unga Skåne" förpestade tillvaron för proffs och amatörer i vår kära vetenskap. Fråga äldre astronomer i Lund! Runt 1960 var det Patrick Moores tur att ta emot en tvåmannadelegation från Malmö, Sweden, och det blev en sällsynt trevlig bekantskap för yours truly och kompisen Carsten Nilsson (Carsten, gammal MARS-ordförande, mediautbildare numera, han sitter med i Populär Astronomis redaktionsråd i dag).

[caption id%3D"attachment_1150" align%3D"aligncenter" width%3D"495" caption%3D"Patrick Moore, med pipa, vid sin reflektor"]

[/caption]

Patrick bjöd generöst på sig själv, han bodde då som nu söder om London och hans gamla mamma levde fortfarande och visade sig vara en riktig krutgumma. Vänskapsband knöts, vilket sen ynglade av sig i det stolta men innan internet omöjliga projektet IUAA (International Union of Amateur Astronomers) - IUAA som ju faktiskt höll sin andra kongress här i Malmö, 1972. Med Peter Linde som IUAA:s generalsekreterare.

[caption id%3D"attachment_1151" align%3D"aligncenter" width%3D"450"

caption%3D"Patrick - med pipa! - i sitt arbetsrum. "]

[/caption]

Patrick Moore är i dag Sir Patrick med astronomivärlden, han är still going strong om än sittande i rullstol och han kan glädja sig över den ena hedersutmärkelsen efter den andra. Hade jag haft makt över det akademiska Lund hade jag för länge sen gjort honom till hedersdoktor för hans insatser som popularisator, den av universiteten omhuldade "tredje uppgiften" (som det gärna pratas om men sällan levs upp till).

Ska någon hedras för det är det mannen som gett oss massor av populära astronomiböcker och, naturligtvis, det i alla avseenden inspirerande och historiska tv-programmet på [BBC, The Sky at Night](#). Att svensk "public service"-tv aldrig fattat vinken!?! The Sky at Night har sänts varje månad sen 1957, ett världsrekord i sig.

Patrick Moore lockades på den tid, då yrkesastronomerna inte var överdrivet intresserade, att hålla ett öga på våra planeter och inte minst vår egen drabant, månen, vars gränstrakter mellan fram-och baksida han var med om att kartlägga. Vilket Nasa noterade.

[caption id%3D"attachment_1152" align%3D"aligncenter" width%3D"495" caption%3D"Carsten Nilsson med Patrick. Och pipor."]

[/caption]

Patrick Moore har även hunnit skriva av sig en klart läsvärd självbiografi i vilken han berättar om okända privata sidor av sitt liv, t ex hur han fortfarande som gammal RAF-hjälte (han var navigatör på bombplan under kriget) sörjer förlusten av sin kärlek som omkom i London under tyskarnas terrorbombningar. Det satte djupa spår och vi erinrar oss en replik ur ett samtal om "då" och "nu": [caption id%3D"attachment_1153" align%3D"aligncenter" width%3D"495" caption%3D"Yours truly utan pipa och Carsten med pipa, version 1960..."]

[/caption]

- Jag har bara varit i Tyskland en gång. Det var den gången vi bombade Hamburg!

Ovanstående resa till England kring 1960 tog förresten även Nilsson %26 Johansson en minnesrik dag till Jodrell Bank och även ett besök hos

radioastronomen, den synnerligen ämable professorn [Martin Ryle](#) vid Cambridge University - just det, den sedermera berömde Ryle som fick delat Nobelpris i fysik 1974 .

Bildkvartetten ovan är ur Carsten Nilssons privata arkiv och sista bilden togs av P Moore himself.

Boxar´n Hubble

Legenden Edwin Hubble (1889-1953) var säkert inte lätt att ha att göra med, och det bråkades ju en hel del mellan honom och Knut Lundmark - den senare anklagades helt felaktigt för att ha stulit Hubbles galaxklassifikation. Jag vet inte om Hubble nånsin bad om ursäkt för sina phula påhopp, det borde han i alla händelser ha gjort.

Edwin Hubble tål fortfarande att läsas om och på. Hans bok *The Realm of the Nebulae* från 1936 är fortfarande läsvärd, en klassiker, och om honom har ett par rätt objektiva framställningar skrivits, bl a biografen *Edwin Hubble: Mariner of the Nebulae*, författad av idé- och vetenskapshistorikern Gale E Christianson. Det är bitvis en elak betraktelse, makarna Hubble sägs ha varit offer för lätt rasistiska

fördomar t ex, och så får vi veta att Hubble var en duktig idrottare i studentåren - både basketbollspelare, friidrottare och amatörboxare. Hubble gick i tungvikt och rykten - jag upprepar: rykten! - påstår att han erbjöds bli proffsboxare så att han kunde möta den då regerande världsmästaren Jack Johnson. Mera rimligt verkar vara att han i alla fall ställde upp i en uppvisningsmatch i Oxford mot franske toppboxaren Georges Carpentier, men det är bara en sak som saknas - BILDBEVIS! Kuggfråga: Var ligger Hubble begravnen? Svaret är att det vet ingen, för den hemligheten tog hans änka, Grace Hubble, med sig i sin grav.

Hört på obsis

Hur många astronomer behövs det för att byta en söndrig lampa?
Noll, för astronomer gillar att det är mörkt.

ISS sedd på dagtid

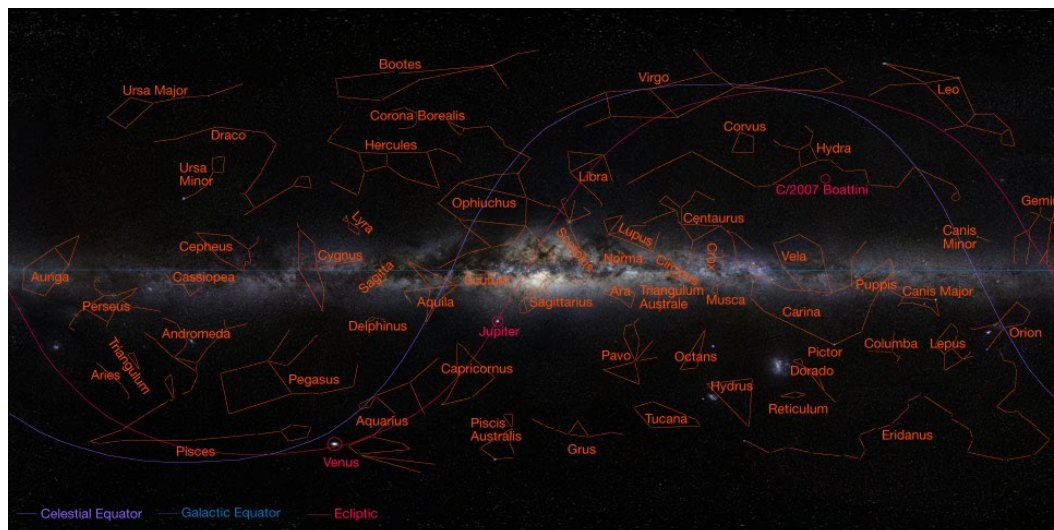
Vi har inte bara vädret, vi har också geografin emot oss, men från andra ställen på jorden rapporteras om att ISS, Internationella Rymdstationen, har kunnat iakttas på

dagtid en längre tid när solen stått rimligt lågt och passagera skett högt. I takt med att rymdstationen blir alltmer komplett, lyser den också alltmer upp.

Vid flera tillfällen har ISS fotats när stationen snabbpilotat över både månen och solskivan, men det är en annan sak.

Det finns flera sajter för att kolla ISS-passager på, t ex denna på [ESA](#).

Vintergats-tips

Glöm inte bort Robert Cummings tips om ESO:s förnämliga panoramabild, som har flera pedagogiska poänger, t ex fliken med stjärnbilderna inlagda i vintergatsplanet (klicka ovan).

Klicka här för att komma till den fantastiska "gigagalaxen": [Vintergatsbilden](#)

Astro-tv just nu

En hel del matnyttigt för oss serveras med jämna mellanrum i tv - i mitt kabelutbud ingår t ex Kunskapskanalen, Discovery och National Geographic, och även om jag är trött till förbannelse på den amerikanska dominansen i utbudet så "tager man hvad man får". Så enkelt är det ju.

Klassiska National Geographic gör mig sällan besviken. Nu på söndag eftermiddag 28.2 är det väldigt mycket astronomi på programmet, och fram i början av mars synas fenomen som "antika astronauter", 2012-syndromet och annat som ligger i gränstrakterna mellan spekulatör och vetenskap. [Programtablan för svenska National Geographic](#) är alltid värd att surfa in på.

Problemet med alla astronomiprogram är att de väldigt snabbt blir dated, och därför är ett bra tips att alltid hänga på i bloggofären och, naturligtvis, ta del av Bengt Rosengrens astronomiska nyheter på våra ASTB-möten.

[W-källa...](#)

Populär Astronomi - » Rymdkarnevalen nr 12: återkomsten

[...] roligt om det mesta som fångar hans intresse. Som till exempel konsten att göra en nattmacka, ett besöket hos engelska astronominestorn Patrick Moore med polaren Carsten anno 1960, varför Sydafrika sparkade en av sina främsta astronomer och vad [...]

Fredagen den 26 februari 2010

Holsts Planeterna spelas i Dronningens By

Ett musikastronomiskt intermezzo och lyssnartips: 8 april framför Danmarks Radios Symfoniorkester, som enligt min mening är Nordens näst ledande filharmoniska "big band" (norrmännen etta!), Gustav Holsts maffiga astrologiskt inspirerade planetsvit, vilken - trots den geocentriska utgångspunkten - även vi astronomer/amatörer skarpt gillar.

[Info om konserten här!](#)

[caption id%3D"attachment_1266" align%3D"alignleft" width%3D"120" caption%3D"Gustav Holst (1874-1934)"]

[/caption]

Musiken skrev ju Holst under de första världskrigsåren, och han var vad jag förstår djupt horoskoptroende, en riktig "addict". Men uppenbarligen blev han less på sin svit och tyckte att den tog bort intresset från andra saker han skrivit. Idén att han skulle komplettera sviten med en Pluto-sats, när Pluto väl upptäckts, avspisades av tonsättaren.

Det är mycket märkligt att Holst aldrig verkar ha slagit upp en populärvetenskaplig

bok och insett vilken chimär astrologin är.

Köpenhamnskonserterna inleds med Carl Nielsens *Pan og Syrinx* samt Fredric Chopins *pianokonsert nr 2*. Pablo Heras-Casado dirigerar och Hüseyin Sermet är solist i pianokonserten. Som alltid direktsänder DR P2 torsdagskonserterna, och konserten bisseras i sin helhet fredagen 9 april i det nya konserthuset.

(G)astronomisk aberration

[caption id="attachment_1225" align="right" width="93" caption="Kaeth har smakliga spistips"]

[/caption]

Är det nått som passar en utsvulten stjärnskådare , är det naturligtvis en nattmacka. En av mina matmödrar, Kaeth Gardstedt (ja, det var Kaeth som uppfann Kanelbullens dag 4 oktober) tipsar om denna - förslagsvis kallad "Tychos smørrebrød" - med rågröd, salladsblad och en köttskiva.

- Skär päron, gurka och oliver i mindre bitar och lägg på köttet. Strö ev över lite solrosfröer. Rör ihop 0,5 tsk dijonsenap, 1 tsk pressad citronsaft, 1 tsk olja, 1 tsk vatten, lite salt och peppar. Droppa över pålägget. Toppa med en brödskiva. God dubbelmacka - passar lika bra på natten som lunchen, En variant enligt Kaeth är att rulla in det hela i tunnbröd.

Som nattsnacks är förresten en lagom uppvärmd kanelbulle a la Kaeth och ett glas

KALL mjölk bara sååå gott.

Ännu ett mattips: "Professor Stjärnkvists nattmacka" kan till det yttre påminna om veterinärens dito, men det är i så fall en klar missuppfattning. På ett par evidenta punkter handlar det rentav om gastronomisk aberration, det skiljer svarta hål mellan anrättningarna. Fråga smaklöckarna!

Alltså 1 skiva rågbröd, smör/margarin, dela ovansidan mellan 1 skiva saltkött och leverpastej, sky, ett par ringar gul lök, krasse PLUS lite finklippt citrongräs.

Lättöl till, t ex. Och om man vill en liten nubbe typ Köldknäppen eller en okryddad med essensen från Malmöklassikern - Saturnus! Fattas bara.

I förra bloggen kom vi in på Edwin Hubble som boxare, och här är på mångas begäran - i alla fall min egen - grundreceptet på "Boxar'n Hubbles råbiff": [caption id%3D"" align%3D"alignright" width%3D"105" caption%3D"Populär på Mt

Palomar?"]

[/caption]

En skiva rågbröd, på den en dryg centimeter tjock finskrapad råbiff, ovanpå 1 rå äggula, matskedar med råge av kapris, finhackad lök och finhackad rödbeta. Pudra med svartpeppar. Till detta en amerikansk superpatriotisk öl, naturligtvis, men en öl som inte får ta över smaken. Grundtipset är därför Budweisser, för den ölen är precis lagom utspädd intill vattning.

Obs! Obs! Allt detta ska intas EFTER de visuella observationerna. Behöver jag älta hur många magnituders fel det kan bli om man som variabelobservatör synar SUMa eller TUMa med alkoholderivat i kroppen?

ISS över månen

I förra bloggen skrev jag ju att ISS, Internationella rymdstationen, numera ses bra även på dagtid, vilket föranlett följande tips: Att på Youtube finns ett par rutor där flyhänta amatörastronomer livefilmade ISS som snabbpilar över månytan och solskivan. Kolla t ex [här!](#)

Populäraste observatoriet i världen?

Under jakten på annorlunda rymdprylar var det ofrånkomligt att jag skulle landa i butiken på Griffith Observatory på Mount Hollywood i Los Angeles, vars planetarium jag var inne om en runda i mitten av 70-talet. På platsen utanför spelades ett par dramatiska scener in med James Dean i kultfilmen *Rebel without a cause*, bl a ett knivslagsmål. *Ung rebell*, som filmen hette hos oss, blev en klassiker, och det hedrar observatoriet i LA att platsen här markeras med en byst av den legendomspunne skådespelaren (som dog i en bilkrasch bara 24 år gammal).

På Griffith Observatory har mängder av andra actionfilmer och tv-serier spelats in, ja, till och med tecknade mästerverket *The Simpsons* hade observatoriet som modell för Springfields eget observatorium. Bart upptäckte ju en komet som närmade sig stan, och invånarna i Springfield blev så uppbragta att de ville bränna ner observatoriet — detta för att slippa vara med om liknande händelser i framtiden.

Se detta som ett tips för hur vi ska agera när dåliga nyheter når oss från rymden nästa gång!

Astronomer utan gränser

Kan läkarna, kan astronomerna. Det finns faktiskt en international i dag med namnet

"One people,

one sky."

En del aktörer saknar jag förstås. Det är bara att titta på länderlistan över "National coordinators", men startskottet har i alla händelser gått och detta initiativ kan ju blir hur bra och hur angeläget som helst.

ASTB:s egen hr ordförande Peter Linde sitter med som gränslös svensk.

April 2010 har förresten utropats av organisationen som GAM, Global Astronomy Month - lagom till 1-årsjubileet av det sällsynt framgångsrika projektet med "100 timmar astronomi" i april 2009.

"Kometen" Ortmark i farten

PS till Springfield ovan: Året var 1986. Halleys komet var på gång. I Aktuellt satt ett av de berömda O:na, Åke Ortmark, som ankare, och Ortmark presenterade nyheten så här: - Kometen Halley närmar sig Sverige!

Jag vill inte påstå att jag spillde ut min kvällskopp med te, men nog hajade jag till över den nationella "vinkeln".

Fler exempel på massmediala snedtändningar? Du vet adressen!

[W-källa...](#)

1 kommentarer

Populär Astronomi - » Rymdkarnevalen nr 12: återkomsten

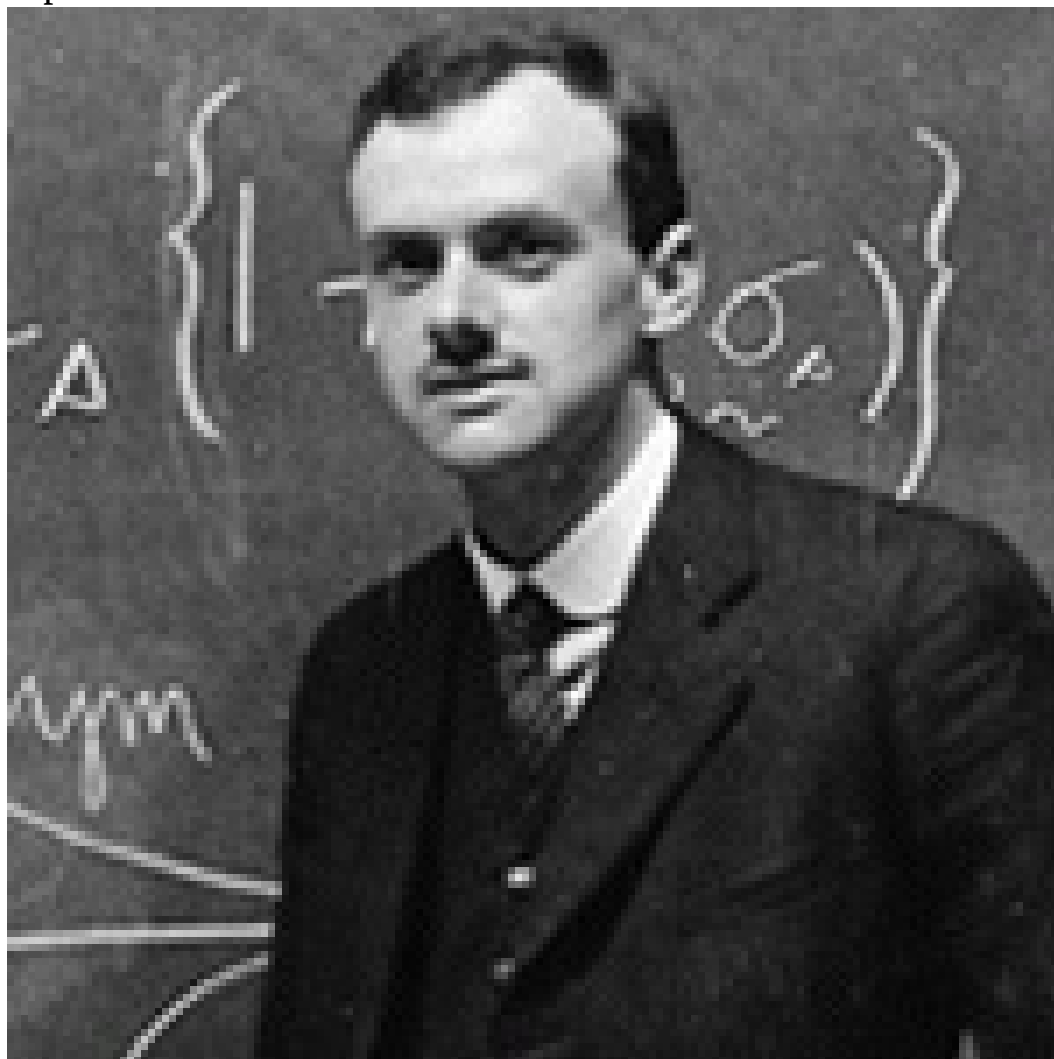
[...] mina favoritbloggar. Ulf R. skriver roligt om det mesta som fångar hans intresse. Som till exempel konsten att göra en nattmacka, ett besök hos engelska astronomiestorn Patrick Moore med polaren Carsten anno 1960, varför [...]

Måndagen den 1 mars 2010

Vad gjorde Paul Dirac i Malmö?

Nobelpristagare och Malmö är kanske inte som eld och vatten men heller inte som ler och långhalm. Men det har hänt att pristagare i alla fall har passerat stan, vilket leder bloggen fram till en av de senaste årens absolut mest fascinerande vetenskapsbiografier — Graham Farmelos bok *The Strangest Man: The Hidden Life of Paul Dirac, Quantum Genius*.

[caption id="attachment_1285" align="left" width="150" caption="Dirac i sin krafts dagar."]

[/caption]

Bristolfödde Dirac, som kanske led av autism redan genom sitt DNA, har gått in i den moderna fysikhistorien som en gigant inom de svårtillgängliga (men matematiskt "vackra") kvantmekaniska teoriernas sfär och för sin förutsägelse av positronens och därmed antimateriens existens. Denna udda man med utpräglat, nästan hatiskt faderskomplex, passerade Malmö 1933 på vägen till Stockholm och Nobelpriset som den yngste pristagaren genom tiderna (han delade priset med Werner Heisenberg och Erwin Schrödinger). Dirac hade sin mor med som

ressällskap, och när de efter att ha lämnat Köpenhamnsfärjan vid Smörkontrollen passerade Centralstationen för nattåget till Stockholm arrangerades där i all hast en presskonferens för Malmös journalister. Det var mest mamman som pratade men en journalist fick i alla fall den blyge och tillbakadragne Dirac att säga: - Jag är inte intresserad av litteratur, jag går aldrig på teater, jag lyssnar inte på musik.. jag sysslar bara med atomteorier.

[caption id%3D"attachment_1329" align%3D"alignright" width%3D"99" caption%3D"Poppis hos Nobelpristagaren!"]

[/caption]

Så illa var det i verkligheten inte, för Dirac hade (eller, snarare, kom att få) både Mozart, Beethoven och Schubert som tunga musikaliska husgudar, han kunde visst gå på teater och roas av musikaler som *Pyjamasleken* - och så tog han gärna egna barn och andras ungar med på Musse Pigg. Och avkopplingsläsning? Ja, i biografen nämns både Edgard Allan Poes skräckisar och John le Carrés spionromaner. Och när han läste Dostojevskijs *Brott och straff* upptäckte han i ett kapitel att solen

måste ha gått upp två gånger samma dag.

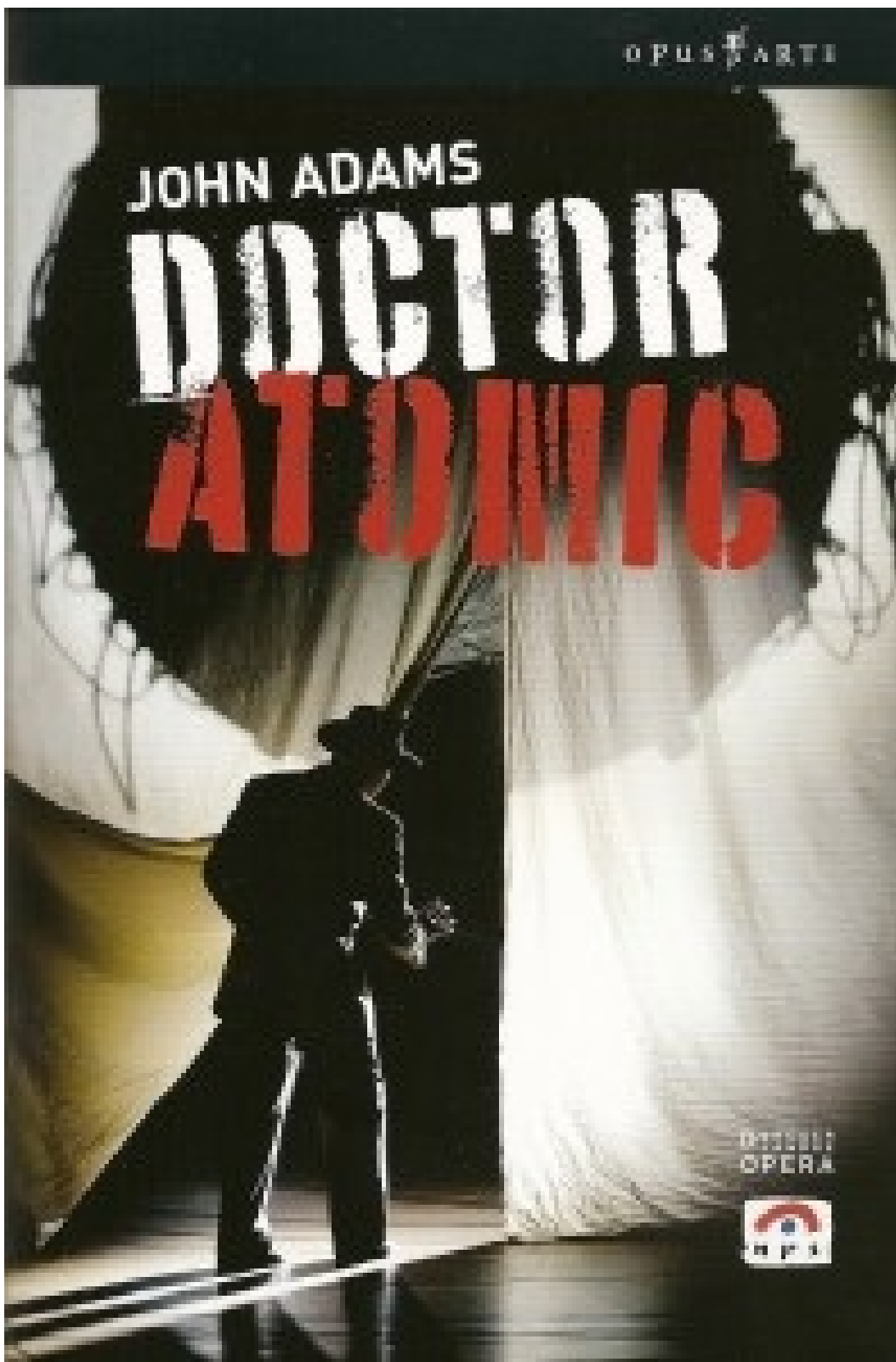
Lika djupsinnig som Dirac var som vetenskapsman var han som synes högst alldaglig i andra sammanhang. På tv kunde det både bli populärvetenskapliga program som *Nova* men ännu hellre kostymperiodika som *Herrskap och tjänstefolk!!!!* Den äldre trädgårdsodlaren Paul Dirac hade dessutom en stor popfavorit i Cher, och det talar till hans fördel. Denna läckra sångartist och skådespelerska har spelat in mycket som Dirac måste ha tagit till sig. T ex albumet *Stars* från 1975, då Dirac fortfarande levde.

Dirac var en typisk ensamvarg. Under kriget ombads han flera gånger att ingå i team med forskare för att arbeta t ex på atombomben eller hjälpa till att knäcka tyskarnas koder, men han avböjde. Desto mer arbetade han, oftast hemifrån, på det helt avgörande problemet med hur de olika uranisotoperna U235 och U238 kunde separeras.

Det tog många år innan Paul Dirac fick sin postuma minnesplatta 1995 uppsatt i Westminster Abbey, nära Newton, Rutherford och Darwin. De höga prelaterna var väl inte helt övertygade om Diracs religiositet, om jag säger så. Kanske tänkte de på vad Wolfgang Pauli en gång sagt om honom: - Gud finns inte, och Dirac är hans profet.

Oppenheimer-operan - när i Sverige?

Nu i vår framförs minimalisten, den nästan alltid lyssbare John Adams och hans opera om J Robert Oppenheimer och atombomben på [Saarländisches Staatstheater i Saarbrücken](#). Premiären i februari blev en sällsynt succéartad historia.

Doctor Atomic,

som operan heter, hade världspremiär i San Francisco 2005, och vi väntar och vi väntar OCH VI VÄNTAR på den skandinaviska premären. Hittills har denna tvåaktare visats, förutom då i Saarbrücken, i Chicago, på Met, i Amsterdam och London - nu borde det vara dags att den sätts upp t ex i Malmö, på norra Europas största operascen.

Ett kollmail med operachefen Bengt Hall, tidigare operachef dessutom i Stockholm, noterar: - Adams var en av "tänkta" favoriter under tiden i Stockholm - så varför inte här i Malmö? Jag har dock inte hört Doctor Atomic - däremot flera andra av

hans operor. Vi får se vad som "hinns med" fram till 2013.

I Doctor Atomic förekommer i centrala roller naturligtvis Oppenheimer själv, hans hustru Kitty liksom forskarkollegan Edward Teller, Manhattan-projektets militära ledare, generalen Leslie R Groves m fl. Librettot har skrivits av operamakaren Peter Sellars, som också regisserat stycket i USA.

Handlingen utspelas tiden fram till provsprängningen av den första atombomben 16 juli 1945.

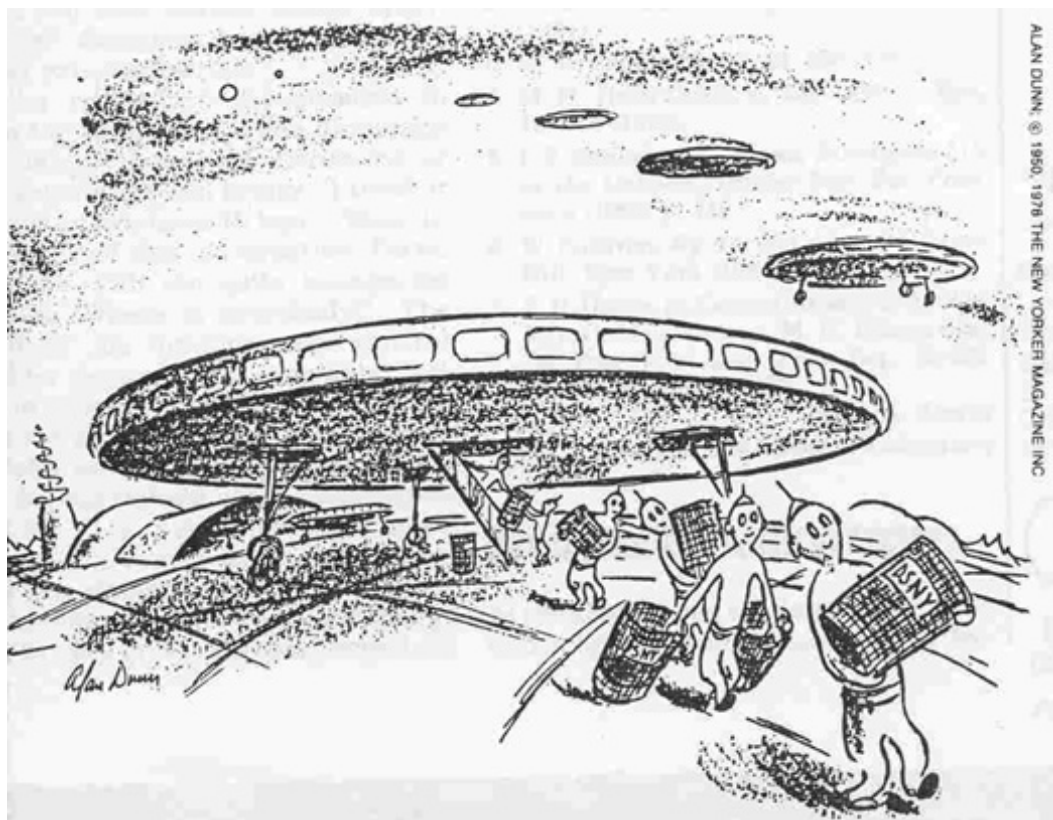
På Youtube kan vi se och höra flera inslag, t ex den gripande arian "[Batter my heart](#)" - med Gerald Finlay, operans "förste" Oppenheimer.

I Malmö gavs på Nyan i mitten av 60-talet Heinar Kipphardts talpjäs *Fallet Oppenheimer*, en pjäs som byggde på utskottsförhören med Oppenheimer på 50-talet då den värsta antikommunistkräcken satt sina klor i amerikanerna.

Var finns dom?

Senaste ASTB-mötet med Uffe Gråe Jørgensen om exoplaneter och liv i universum var hyperintressant. Även skeptikerna kom till tals genom Uffes referens till Enrico Fermi, som omkring 1950 i en lunchdiskussion med Edward Teller och andra kolleger drabbades av sin egen fråga: — Var finns dom?

Underförstått, var finns utomjordingarna, bevisen för att de besökt oss? Flygande tefaten räknades förstås inte.

Teckningen som satte fart på fantasin.

En skämttecknare i tidskriften The New Yorker, Alan Dunn, hade undrat var

världsstans alla soptunnor hade tagit vägen och om det rentav var så att det var utomjordingar som stulit tunnorna.

Det ena gav det andra, och ett tu tre började Fermi räkna på sannolikheter för liv i Vintergatan (ungefär efter den linje som gjorde Frank Drakes ekvation så berömd långt senare) och kom fram till att ET-civilisationer på hugget och kanske i överljusfart borde ha besökt oss för länge sen - inte bara en gång utan ofta, ofta.

Därmed var "Fermis paradox" formulerad.

En expansiv teknisk rymdcivilisation som vår egen kan på några miljoner år - en nullitet jämför med Vintergatans ålder - kolonisera hela vår hemgalax, men eftersom det inte finns några tecken på att så skett så är liv där ute också extremt sällsynt.

I botten döljer sig en knäckfråga, som tål att funderas på: Om det objektiva förutsättningarna föreligger för liv på en planet runt en stjärna - måste då liv också uppstå per automatik?

Eric M Jones heter en forskare som gått igenom denna tidiga debatt. På nätet finns dokumentationen, bl a hans brevväxling med Edward Teller. Ta del av den [här](#).

Vad händer med suspenderade astronomen?

Ja, vad händer med Phil Charles, Sydafrika-professorn som "tills vidare sparkats" (se bloggen nr 9) för att han sagt ett och annat ofördelaktigt utanför protokollet om det nya radioteleskopprojektet SKA:s placering? Gubbarna i Sydafrikas forskningsråd gick i taket och suspenderade professor Charles på direkten, vilket orsakat svallvågor bland hans kolleger. Dock inte i Sverige, hallå Onsala!!!!

Det senaste jag hört efter att ha frågat på bloggen [the e-Astronomer](#) är att förhör med vittnen fortsätter onsdag 3 mars, och därefter väntas ett definitivt beslut några dagar senare. Professor Charles riskerar att sparkas, varken mer eller mindre.

www.skatelescope.org

Forskarkolleger

till Phil Charles är upprörda över hela denna långdragna historia, inte minst kolleger till honom i Storbritannien har uttalat sitt stöd och skrivit insändare i sydafrikanska tidningar.

Sydafrikas ledande politiker är förstås mindre glada över den ofördelaktiga uppmärksamheten, som kanske gör att det extremt dyra projektet med radioteleskopet SKA (samlad yta på 1 miljon kvadratmeter!) går till huvudkonkurrenterna i Australien i stället. SKA beskrivs som radioastronomi anpassat för det 21:a decenniet.

Vintergatan invaderad av EG!

[caption id%3D"attachment_1368" align%3D"alignright" width%3D"105" caption%3D"Typisk EG?"]

[/caption]

En forskarduo vid namn Terry Bridges och Duncan Forbes har kommit fram till att var fjärde stjärnhop i vår egen hemmagalax är en EG ("Extra Galactical") och har sitt ursprung i andra galaxer. Mätningar av stjärnhoparnas ålder och deras innehåll av tyngre grundämnen har stärkt bevisen för att hoparna är en sorts invaderande "stjärn-aliens" och sannolikt har skapats i dvärggalaxer som slukats av jätten gluffgluff, av Vintergatan.

Ja, vi kan väl också vända på steken? Vintergatan är inte att leka med; vår hemmagalax är ju faktiskt en av de större entiteterna i vårt nära kosmos och är rena kannibalen när små oskyldiga dvärggalaxer dyker upp bortom horisonten.

Källa: [Science Daily](#) 26.2.

[W-källa...](#)

Onsdagen den 3 mars 2010

Mer om Frida Palmér

ASTB-verksamme Niklas Henricson efterlyser information om Frida Palmér, Lundaobsis - Sveriges - första kvinnliga fil doktor i astronomi. Ämnet för hennes avhandling var oregelbundna variabler, och i det allra första numret överhuvud taget av årsboken Cassiopeia 1939 recenserades "fröken Palmérs" avhandling. Hon skrev själv om annat i denna första årsbok, ett kåseri på temat "Strövtåg i världsrymden" - om detta hade hon också med "färglagda" bilder pratat inför sällskapet tidigare.

Ordet till

Niklas: - Jag tycker det är fascinerande med kvinnliga pionärer och speciellt när det samtidigt handlar om astronomi. Hur upplevde hon sitt arbete då hon var både den första kvinnliga astronomen i Sverige men även jobbade och hade studerat i Lund? Finns det flera bilder med henne och varför står det så litet om vår första kvinnliga astronom på Wikipedia? Är hon verkligen så ointressant för oss även om kriget tvingade henne ändra inriktning i livet bort från astronomin?

Det är bra frågor och slumpen gjorde att vi på senaste ASTB-styrelsemötet pratade om ett eventuellt huvudföredrag framöver, i höst eller tidigt våren 2011, som belyser hennes tid i Lund, på Försvarets radioanstalt FRA under krigsåren och i

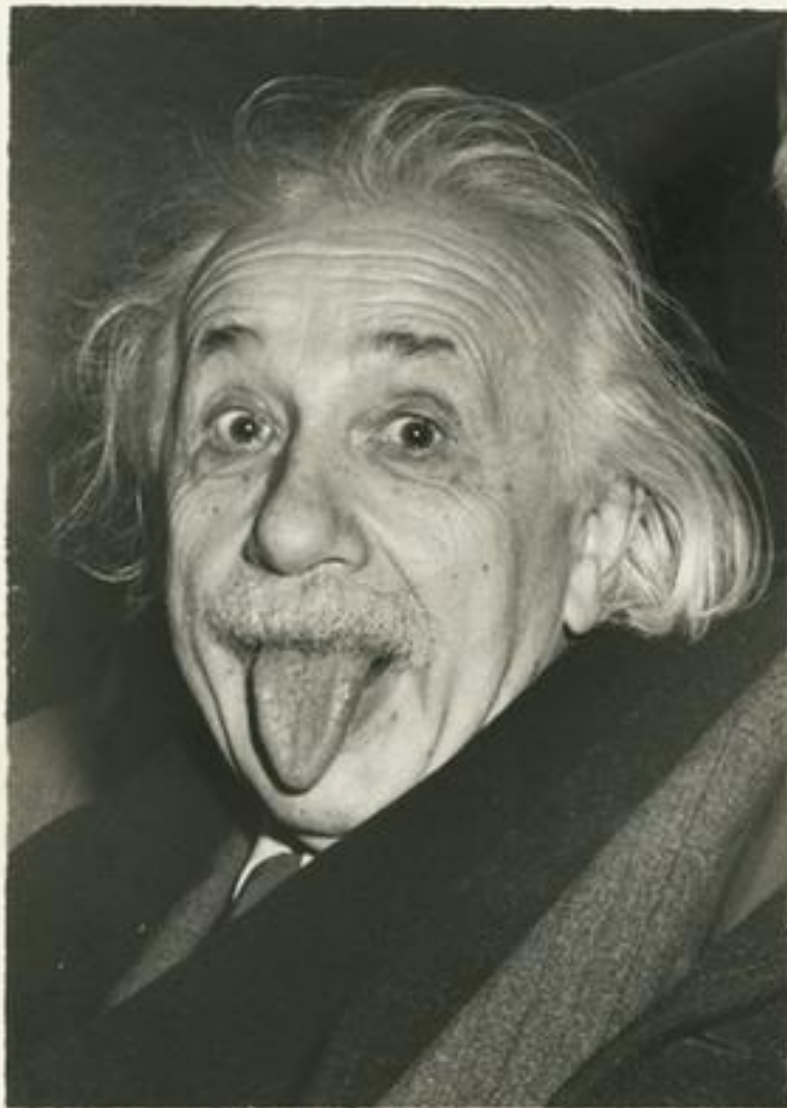
Halmstad som fysiklektor efter kriget. Populär Astronomi kom in på henne i höstas men ännu mer kött på benen finns i Gustav Holmbergs kapitel om henne i *Lundaögon mot stjärnorna: Astronomin i Lund under fem sekler* (red. Lennart Lindgren, Ingemar Lundström, skriften utkom som årsbok 2003 för Lunds universitetshistoriska sällskap).

Det var mycket hysch-hych om hennes jobb på FRA men inte mer än att i en notis i Cassiopeia 1940 berättas om hennes vistelse vid det belgiska nationalobservatoriet i Uccle. Citat: "Hennes fortsatta stipendiatvistelse utrikes avbröts innev vårtermins början, då hon frivilligt åtagit sig vissa arbeten hos Försvarsstaben."

Sanningen om Einstein-bilden

Det går faktiskt att fynda en hel del autografer, manuskript och fotografier av berömda astronomer och fysiker.

[caption id%3D"attachment_1391" align%3D"alignright" width%3D"270" caption%3D"Klassisk bild!"]

*Dear Gustav Bergqvist
What a great day!
The Civilist team is really great
Their document has some interesting
The time and the place is
A. Einstein 5/5.*

[/caption]

Jag har letat efter William Herschel på diverse auktionshus och i alla fall nått fram till några osignerade rader om dubbelstjärnor från 1810. Sonen John Herschel finns det desto mer av, och brev av storheter som Lord Rosse III, George Airy m fl går också att fynda, och fram i vår egen tid vore det konstigt om inte ett namn som Albert Einstein skulle locka investerare.

Roligast är historien om den fantastiska bilden på Einstein där han räcker ut tungan. Jag har länge trott att det är något skumt med den bilden, men så är det inte alls. Fotot togs högst officiellt av UPI:s fotograf Arthur Sasse 1951, då fotografen

besökte en glad och uppåt och lekfull Einstein i Princeton i samband med geniets 72-årsdag. Einstein var uppenbarligen trött på att hela tiden tvingas le mot kameran, så han skojade till det i stället.

Einstein gillade bilden så mycket att han ville ha nio kopior för eget bruk! Vilket han fick, och det är en av dessa kopior med några rader av Einstein till hans gode vän, journalisten Howard K Smith, som sommaren 2009 gick på en auktion i New Hampshire, USA. Priset 74 000 dollar, en skaplig extraintäkt för Smiths arvtagare. Arthus Sasses snilleblix (!) har i dag ikonstatus.

Så fult förresten av scientologerna att (miss)bruka en bild av Einstein i sina kampanjer i Malmö.

PS1. Tack till Kjell Werner, sällskapet's eminente sekreterare, som grävt i Tage Danielssons oöverträffade bok *Grallimatik - Struntpratets fysiologi och teknik* (W&W, 1966). Citat:

Paragraf 12. Sanning och lögn. Med dessa båda substantiv kan man behändigt förvandla varje meningsfyllt resonemang till rent nonsens.

EXEMPEL:

(Under samtal om universum) "Med lögner om det krökta rummet kommer man ingen vart, herr Einstein."

PS2. Skryt på temat "Jag mötte Lassie": Jag har umgåtts med en person som tagit Einstein i handen, nämligen Olof Wahlgren - Olof blev så småningom Sydsvenskans chefredaktör och min välgörare i familjeföretaget på Krusegatan 19.

Planetariet nystartar!

Glädjande nyhet från Lunds horisont: Planetariet på obsis, som legat i malpåse några år, återuppväcks ur sin slummer och nystartar snart i [Vattenhallen Science Center](#), LTH:s eget populärvetenskapliga och populärtekniska experimentarium för skolelever och andra intresserade.

[caption id="attachment_1424" align="left" width="270" caption="Snart dags!"]

[/caption]

Helgen 20-21 mars är det öppet kl 13-16.

Målet med detta Science centrum är det ingen som hymlar om (tack för det!): Att i första hand locka fler niondeklassare att välja NV-och teknikprogrammen på gymnasiet, att bibehålla söktrycket till LTH:s utbildningar trots minskande ungdomskullar OCH att bidra till en jämnare könsfördelning plus medverka till att bredda rekryteringsunderlaget till LTH:s utbildningar.

Ambitionerna är högt ställda för denna "kreativa högborg": 40 000 besökare per år 2014 mot dagens cirka 2000.

Bokningar och info: vattenhallen@lth.se, tel 046-222 43 51

Skakande rapporter

Flera observatorier i världen ligger i eller obehagligt nära jordbävningstrakter. W M Keck-observatoriet på Hawaii är ett exempel, observatoriet med sina fantastiska dubbelteleskop hade så sent som 2006 känningar av rörelser i jordens inre i samband med det största skallet på tjugo år.

Allra senast var det Chiles tur, men inget högdramatiskt verkar ha hänt där på själva astronomifronten. Resten är jävlig nog. Rymsbolaget har ju dessutom en station i Chile, men Rymsbolagets pressinformatör Johanna Bergström-Roos berättar för bloggen att allt är som vanligt-

- Vi var naturligtvis i kontakt med dem.

Vet man överhuvud taget något om de astronomiska förutsättningarna numera på Haiti, tragedin Haiti som nu försvunnit under medias händelsehorisont?

Den som går in på nätet hittar en intressant hänvisning till jordbävningen som förstörde stora delar av San Francisco 1906, för drygt hundra år sen. Just då

monterades den nybyggda 60-tummaren för Mt Wilson-observatoriet ihop i en verkstad i SF och hela bygget höll på att förstöras. Mer tur än skicklighet att så inte skedde den gången.

Överraskande annonsör

Facktidningen för den svenska turistbranschen heter *Turism %26 Resor* och har i senaste numret inför TUR-mässan i Göteborg en trevlig liten annons från - Rymdbolaget! "Välkommen till SSC Esrange Space Center" heter det, och i inbjudan utlovas vi få uppleva Europas enda civila rymdbas, få insikter i svensk rymdindustri och vad som döljer sig bakom begreppet "rymdstaden Kiruna".

Håller sig framme!

Rymdbolaget är värd en eloge för att företaget håller sig framme!

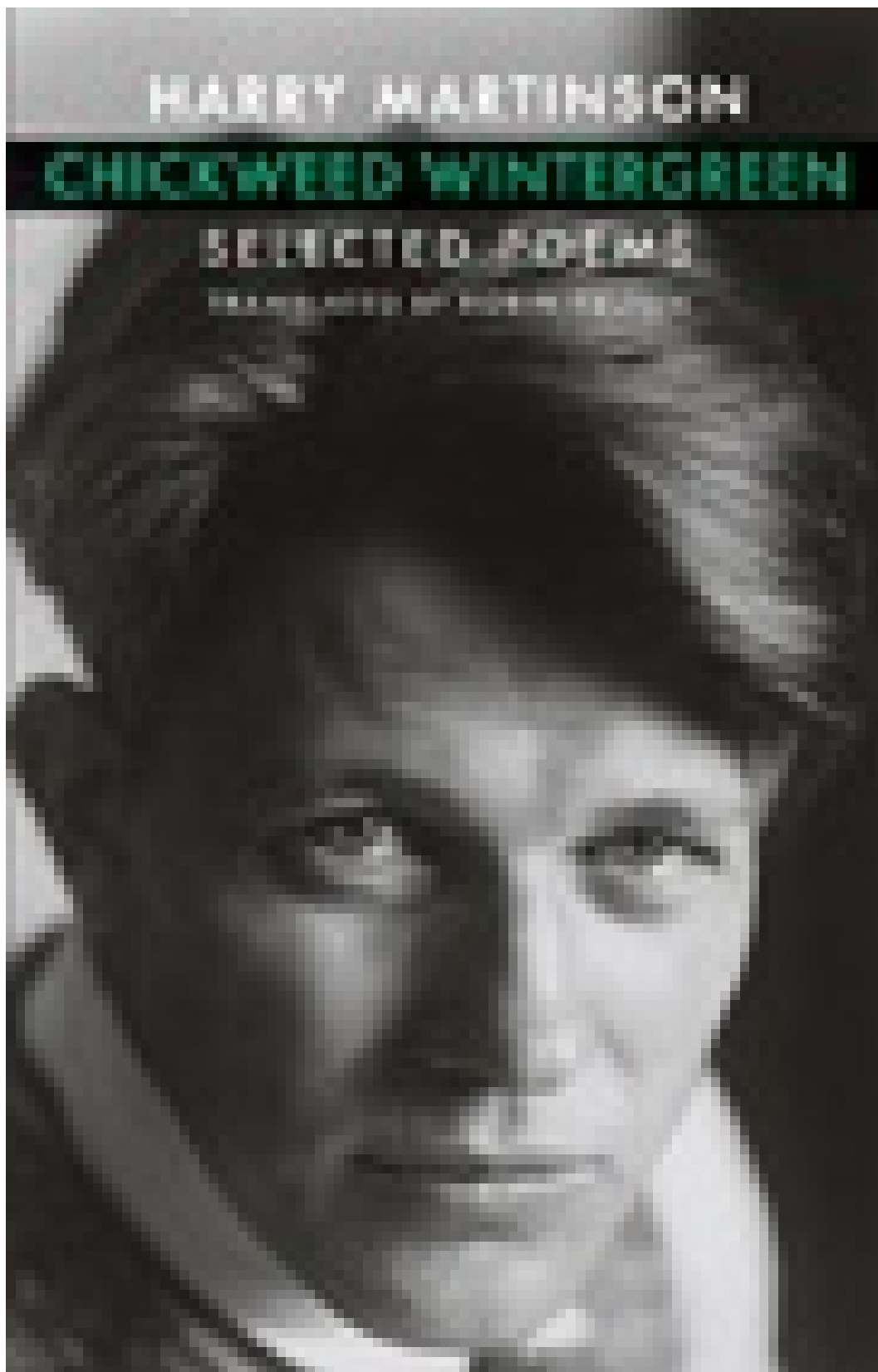
Turist-och PR-oraklet Ove Persson i Malmö håller i tidningens annonser, och är det nån som vet hur en slipsten ska dras så är det Ove "PRson".

Kosmos på isländska

Islänningarna håller sig med ett ovanligt vackert ord för kosmos/universum/världsalltet: Alheimi.

Ny Harry Martinson-översättning

Senare i vår ska vi ju inom ASTB ta oss till "Harry Martinson-land", det vill säga blekingska Jämshög med omnejd, och notabelt är att intresset för vår rymdresande Nobelpristagare är oförändrat stort. Beviset på det är att den översättande skotten Robin Fulton nu är färdig med sin tolkning av ett antal Martinson-dikter. Volymen heter *Chickweed Wintergreen: Selected Poems*; det har flaggats för samlingen

några år.

Chickweed Wintergreen blir skogsstjärna på svenska, och i *Passad* 1945 diktade Martinson att "Skogsstjärnorna frodas aldrig, *De bara reder sig* med karg nätthet i mossan." Fint.

På nätet finns ett par tidigare Martinson-översättningar av Robin Fulton, som genom åren tagit sig an en rad av våra färgstarka svenska poeter (Tomas Transträmer, Werner Apenström, Gunnar Ekelöf m fl) och som prisats för det bl a av Svenska Akademien.

Några rader på hur det kan låta när han översätter inledningen i Harry Martinsons dikt Hembyn (ur *Modern lyrik*, 1931).

I hembyns dagmaskluckrade trädgård

växer ännu aklejan

blir till

***In the gardens of my home village, where earth-worms loosen the soil,
the columbine still grows***

[W-källa...](#)

2 kommentarer

Robert Cumming

Lugn, det kommer mer om Frida!

Vi har en artikel på g till Populär Astronomis juninummer.

Ulf R

Vi väntar med spänning!

Finns en massa saker att utreda. Noterar t ex att hos G Homberg står uppgiften att Frida Palmér på Berlin-Babelsbergs Obs träffat (på) Margarether Güssow. Denna dam, med titel observator, var starkt övertygad nazist - hon står dock inte med på nätet bland de prominenser som var medlemmar i NSDAP. Men hon stod enligt astrohistorikern Hilmar Duerbeck i gott förhållande till och fick visst stöd ("some backing") av Gertrud Scholtz-Klink, som var högsta hönset som Hitlers Reichsfrauenführerin.

"Some backing" i vilket avseende då? Nyfiken, nyfiken.

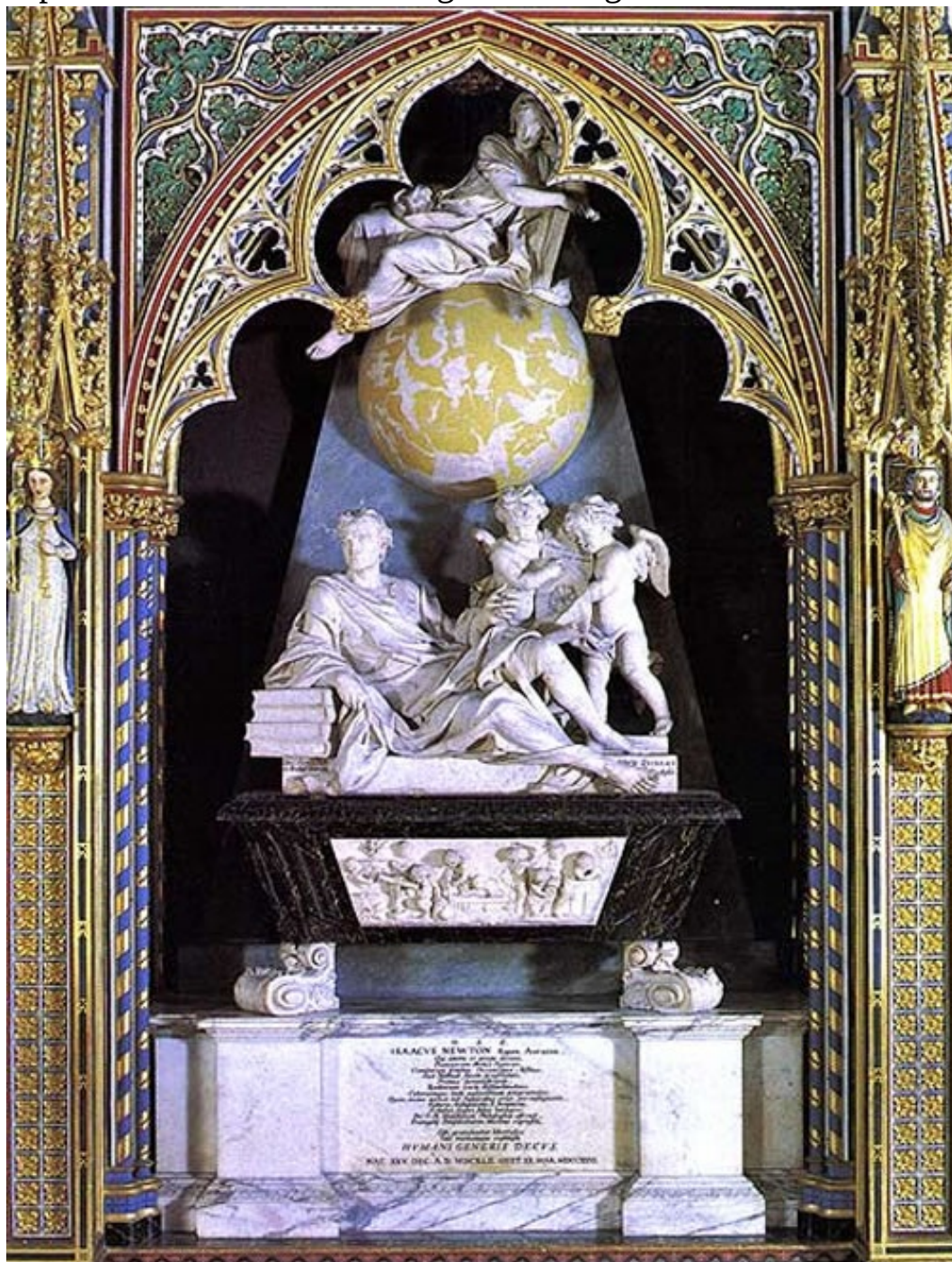
Skulle vara oerhört intressant ta del av vad FP tyckte o tänkte om denna dam och hur läget var på Berlin-Babelsberg.

Ulf R

Lördagen den 6 mars 2010

Inte ens astronomer lever för evigt

[caption id%3D"attachment_1530" align%3D"alignright" width%3D"315" caption%3D"Newtons magnifika grav i Westminster Abbey."]

[/caption]

Ursäkta det morbida anslaget, men vi var några stycken som kom att diskutera sjukdomar och död bland naturvetare. Inte ens astronomer eller fysiker har evigt liv. De må ha famnat 13,7 miljarder år tillbaka i tiden och 13,7 miljarder ljusår ut i kosmos - nån evighetsfil finns ändå inte. Hur har de gått ur tiden? Här är några exempel på vad vi vet och inte vet: * **Tycho Brahe**. Skånsk novaupptäckare.

Kvicksilvermördad?

- * **Galileo Galilei.** Gillade teleskopi. Okänd dödsorsak. Ålderdom?
- * **Isaac Newton.** "Uppfann" gravitationen. Sannolik överdos av kvicksilver i kombination med njursvikt och problem med urinblåsa.
- * **Alexander v Humboldt.** Allvetare. Stroke med en cocktail av följsjukdomar.
- * **George Ellery Hale.** Teleskop-och observatoriebyggare. Hjärtattack.
- * **Boris Petrovitj Gerassimovitj.** Chef för Polkovo Observatoriet. Avrättad.
- * **Edwin Hubble.** Upptäckte universums expansion. Hjärnblödning
- * **Albert Einstein.** Relativt geni. Blödning i förkalkad aorta.
- * **Knut Lundmark.** Polyhistor. Lunginflammation
- * **Fred Hoyle.** Astrofysiker och sf-författare. Dödsorsaken aldrig nämnd.
- * **Richard Feynman.** Nobelpristagare. Cancer.
- * **Eugene Shoemaker.** Astronom, geolog, kometupptäckare. Död i bilolycka.

Bloggens

"husmedicinare" Carl-Olof Börjeson menar att det är ett svårt område det här, speciellt som några av namnen gick bort för hundratals år sedan.

- Endast ett säkerställt fall av cancer bland 11 dödsfall måste vara under genomsnittet. Men då ska man komma ihåg att för några sekler sedan levde folk kortare liv; cancer är statistiskt en ålderssjukdom.

- Boris Petrovitj Gerassimovitj, som avrättades, skulle ju kunna ha dött i cancer om

han fått leva, om man säger så.

- Stroke, hjärtattack, förkalkad aorta och hjärnblödning är alla effekter av kollaps i hjärta-kärlsystemet. Det har släckt många liv, men åtminstone i västvärlden sjunker dödstalen i hjärta-kärlsjukdomar.

Carl-Olof (ja, han ÄR göteborgare!) avslutar med en variant på en gammal favorit:

- **Amanuensen på observatoriet är död.**

- **Jaså, vad dog han av?**

- **Det vet jag inte, men jag tror inte det var något allvarligt.**

Men här lever Mars!

Hädangångna MARS (ungdomsinriktade Malmö Astronomi-och Rymdfartssällskap) i rikets tredje stad var en sak, men [The Mars Society](#) i USA är en helt annan. Detta synnerligen aktiva sällskap har en driftig ordförande i forskaren och entusiasten Robin Zubrin, som ofta syns i diverse tidskrifter (senast i *Space News* har jag förstått) och i debatter (närmast 15.3, Hayden Planetarium i New York City) om Nasas och rymdnationen USA:s planetära mål.

[caption id="attachment_1483" align="left" width="180" caption="Mars-sällskapets logga"]

[/caption]

Att det är utforskningen av och bemannade rymdfärder till den röda planeten det ytterst handlar om för The Mars Society, är en självklarhet.

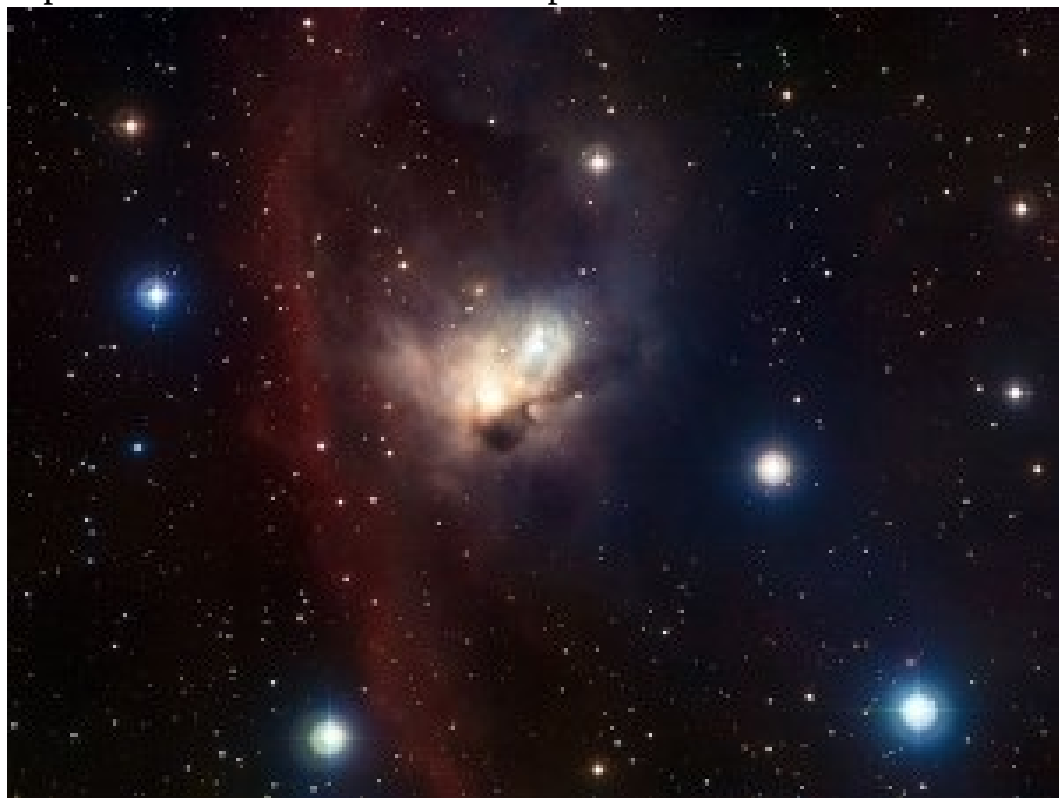
Jänkarna älskar att ha conventions, så också detta sällskap vars trettonde stormöte äger rum i Dayton, Ohio, några dagar i augusti. På plats är då ett 100-tal Mars-experten.

Det amerikanska Mars-sällskapet har bortåt 8000 medlemmar i dag, varav några är svenskar och danskar. Jag är nyfiken varför vi svenskar är engagerade - är det forskare som enrollerat sig eller rör det sig om Mars-entusiaster i största allmänhet? Vet du?

I USA verkar även en [Humans to Mars](#)-organisation, en påtryckargrupp som just nu jagar underskrifter till ett upprop på temat "President Obama - Set the course for Mars".

Fantastiska Orion

[caption id="attachment_1478" align="right" width="300" caption="Fladdermusen på nära håll. Foto: ESO"]

[/caption]

Orion var den första stjärnbild jag som grabb lärde mig hitta på himlavalvet - Karlavagnen kom som god fyra-femna samma kväll - och sen dess är och förblir Orion min favoritkonstellation. Den uppfattningen om Orion delar jag med miljoner andra stjärnskådande jordbor, och intresset minskar inte direkt för att ESO senast riktat kikare med vidvinkelkamera i Chile mot en ganska okänd del av stjärnbilden där vi hittar nebulosan The Bat, "Fladdermusen", NGC 1788.

- Den kosmiska fladdermusen är en ö av stjärnor i vardande i Orions utkanter. Även om detta spöklika moln ligger relativt långt från Orions ljusa stjärnor, känner det ändå av deras kraftfulla vindar och starka sken, noteras i ett mess från ESO:s Robert Cumming.

Samtliga stjärnor i området är mycket unga, med en snittålder på bara en miljon år - "ingenting" i det kosmiska perspektivet.

Alla fakta finner du [här hos svenska ESO](#), och glöm inte zooma in nebulosan - en [hjäpnadsväckande resa](#) in i Orion garanteras. Hur går det till?

Orion har alltid varit en prestigeladdad konstellation. Att fransmännen och deras allierade under de framgångsrika krigen sekelskiftet kring 1800 ville döpa om Orion till Napoleon och att en och annan engelsman kom med motförslaget Nelson, tillhör astronomihistoriens trivia.

Knut Lundmark "uppfann" supernovorna - men tvekade ändå...

[caption id%3D"attachment_1518" align%3D"alignright" width%3D"250" caption%3D"Professorn funderar. Foto: Lunds Observatorium"]

[/caption]

Den tyske astronomen och astronomihistorikern [Hilmar Duerbeck](#) har skrivit mängder av intressanta uppsatser de senaste åren, som berör inte minst vår sällsamma grundare, den store pionjären Knut Lundmark (1889-1958). Lundmark var tidigt på banan när det gäller novor och insåg tidigt att om Andromedanebulosan var en galax som vår egen, så måste ju också novan S And 1885 (som nådde magnituden 6-7) - om den nu inte låg framför Andromedasystemet, i samma synlinje - varit något alldeles exceptionellt.

Så småningom föll ju polletterna på rätt plats - att det är en artskillnad, inte gradskillnad, mellan vanliga novor och dessa kataklysmiska explosioner - och Duerbeck har utrett supernovabegreppets uppkomst. De stora smällarna i de andra vintergatorna fick namn som giant novae, upper class nove, exceptional novae, Hauptnovae på tyska, ja, kärt barn har många namn, men 1933 spikade Lundmark begreppet supernova - och tack tack vare skickligt fotarbete av Walter Baade och

Fritz Zwicky i de internationella kretsarna slog begreppet igenom.

Det där astrosociologiska med "upper-class"-novor intresserar mig, för det betyder ju att det även bör ha funnits "middle-class novae" och "lower-class novae", vilket det också gjorde en tid. Lundmark var med hela tiden i denna diskussion, men på 30-talet lossnade det på allvar och supernovorna blev ett fastslaget begrepp.

Desto märkligare då att signaturen K.L. i en notis i vår årsbok *Cassiopeia* 1940 menar "att de enormt ljusstarka exploderande stjärnor, som uppnå en alldeles oerhörd ljusstyrka vid sina explosioner, och som med ett mindre lyckligt namn benämns *supernovae*, men vilka man även kunde kalla *överexplosionssolar*".

Får någon ekvationen att gå ihop?

När ska förresten Vintergatan uppleva nästa supernova? 1604 var senast (vad vi vet). Nån gång när jag ska ut med min fältkikare på 10x50 hoppas jag P Cygni vaknar till liv på allvar. Stjärnan ligger i dag på 4.8 app magn - som supernova bör väl P Cygni blir lika ljusstark som fullmånen? Minst.

Ett PS till Lundmark

Knut Lundmarks akademiske lärare Karl Bohlin i Uppsala kom fram till att Andromedanebulosan hade en parallax på 0,17 bågsekunder och låg på 19 ljusårs avstånd, "mindre än till och med de flesta stjärnornas". Bohlin levde ända fram till 1939, fick uppleva genombrottet både för galaxer, supernovor och upptäckten av universums expansion. Hans astronomiska världsbild krossades i småmulor. Hur tog han alla dessa "smällar"?

Schmidt hedras med ett rum

Klenod: På Hamburger Sternwarte finns ett litet rum ägnat åt en av astronomin optiska giganter: handikappade Bernhard Schmidt (1879-1935), den estnische teleskopuppfinnaren som gett oss det geniala Schmidt-teleskopet med dess korrektionslins.

Bernhard Schmidt kom til Hamburg 1916 och fick arbeta där, vad jag förstår, under väldigt fria "otyska" former.

Om Bernhard Schmidt skrev den estnische författaren Jaan Kross romanen *Motvindsskeppet*, som kom på svenska 1997.

Teleskop som smitthärd

Så här i diverse vårliga förkylnings-och flunsatider så glöm inte vad den amerikanke kåsören och filmskådisen Robert Benchley en gång skrev apropå smitthärdar och bacillskräck: - Glöm inte torka av okularet, för man vet inte vem som tittat genom teleskopet tidigare.

[W-källa...](#)

Måndagen den 8 mars 2010

Hitlers kvinnliga astronom

Titta noga på denna unika bild, för den är historisk och mycket märklig - och den har inte med Internationella Kvinnodagen 8 mars i dag att göra. Snarare tvärtom, för varken denna dam eller någon annan i det land hon verkade i uppskattade sådana feministiska initiativ.

Tack till (wie gewöhnlich!) Hilmar Duerbeck, tysk astronom och astronomihistoriker verksam vid universitetet i Bryssel (Vrije Universiteit Brussel), som sänt mig bilden. Den föreställer observatorn Margaretha Güssow, som arbetade vid observatoriet Berlin-Babelsberg och som var fullblodsnazist. Under sitt uppehåll vid observatoriet på 30-talet ska vår svenska kvinnliga astronomipionjär, Lundastronomen Frida Palmér ha träffat (på) henne.

[caption id%3D"attachment_1571" align%3D"alignright" width%3D"400" caption%3D"Margaretha Güssow. Foto: Deutsches Historisches Museum/Liselotte Purper. Purper var verksam som bildjournalist i Hitler-Tyskland och dokumenterade även några kvinnliga forskare. DHM har större delen av hennes

samling."]

[/caption]

Kvinnor och astronomi var ingen ekvation som gillades i Hitler-Tyskland, där kvinnans plats definitivt inte var i forskningslaboratorier eller vid teleskopen utan vid spisen och i barnkammaren. Att vara husmoder och föda unga friska blonda soldater till Hitlers krigsmakt var varje tysk kvinnas huvudsakliga PLIKT.

Margaretha Güssow kom också själv i klammeri med den nazistiska maktapparaten men genom sina kontakter med [Gertrud Scholtz-Klink](#), som var själva överhönset, Reichsfrauenführerin, i Hitlers kvinnoorganisation, kom hon att få vara i fred och utföra bl a en del fotoelektriska mätningar. Hon porträtterades även i en artikel i de kvinnliga nazisternas tidskrift *NS-Frauen-Warte*. "Die Frau am Fernrohr", Kvinnan vid teleskopet, säger allt om hur unik hon var.

Hilmar berättar att Güssow även var intresserad av sport och att hon medverkade i

en bok 1936 med titeln *Deutsches Frauentum und Leibesübungen*.

Efter kriget försvann Margaretha Güssow in i glömskan. Hon flyttade en tid till Heidelberg, där hon verkade vid observatoriet Landessternwarte, men kort tid därefter upphör alla spår. Hon lär ha sökt jobb i Schweiz - kanske också i Sverige?

Avatar: Rätt film vann inte allt!

Det blev inte storslam i Los Angeles i natt för *Avatar*, och det var helt rätt. Filmen är ett tekniskt vidunder och därför känns priserna för visuella effekter, för det skickliga kameraarbetet och för discipliner som "art direction" helt rätt. Det räcker och blir över.

James Cameron, regissören, får nöja sig med det sprängfyllda bankkontot, att *Avatar* är "folkets film" på jordklotet och att *Avatar*-religioner växer upp som svampar ur jorden.

Dessutom har det blivit inne att tala rymdspråket na'vi - kolla sajten [Learn na'vi](#) där vi kan lära oss en och annan nyttig fras. Sajten är seriösare än den som lär oss tala som den svenske kocken hos Mupparna - men absolut inte lika rolig.

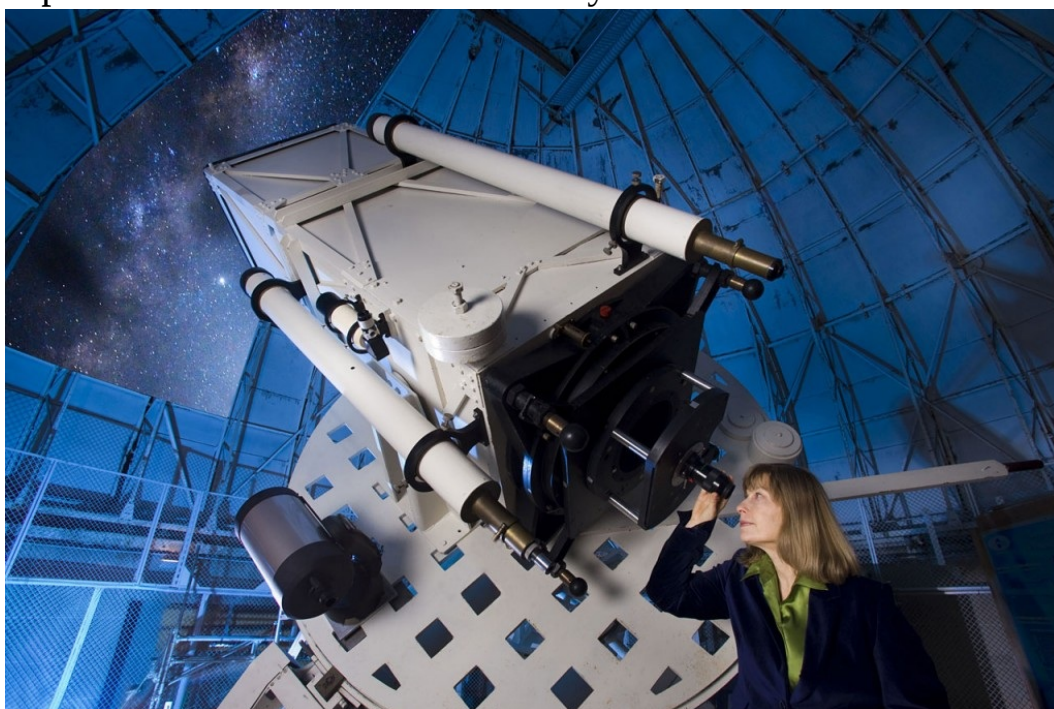
8 mars - kvinnodagen i dag

Det stod en hel del matnyttigt i tidningarna inför 8 mars, Internationella

kvinnodagen - bland annat International Herald Tribune uppmärksammade i helgens nummer kvinnor och forskning. Även om endast 16 av 540 utdelade Nobelpris så här långt har gått till kvinnor, så verkar det hända en massa saker "på golvet" . Inom EU ökar antalet unga kvinnliga forskare nu dubbelt mot de manliga. Stämmer det även för Sverige? Jag tycker inte jag riktigt känner igen utfallet.

Och det går inte längre att förtiga de kvinnliga pionjärernas insatser. I Paris blev Rue Pierre Curie till dagens Rue Pierre et Marie Curie, och 1995 flyttades Marie Curies stoft in i självaste Panthéon, där republikens största genier vilar. Ännu har dock ingen vågat ändra på inskriptionen över ingången till Panthéon: AUX GRANDS HOMMES LA PATRIE RECONNAISSANTE. Där bör väl stå nåt i stil med "hommes et femmes la patrie" i alla fall.

[caption id%3D"attachment_1586" align%3D"alignright" width%3D"450" caption%3D"Professor Barbuy observerar. Foto: IAU"]

[/caption]

Harvard, vars rektor Lawrence H Summers magnifikt gjorde bort sig i ett tal 2005 på temat män/kvinnor och våra intellektuella predispositioner och tvingades avgå, ägnas en specialartikel i IHT. Även på denna bastion har stenen så sakteliga kommit i rullning, men några kvinnliga naturvetare säger dock - anonymt - att en del äldre professorer fortfarande verkar se rakt igenom dem.

IHT berättar också om ett visst sminkföretag och dess samarbete med FN, [L'Oreal-Unescos priser "For Women in Science Award"](#). Den som går in på hemsidan ser att 2009 tilldelades t ex den välkända brasilianska astronomen, professorn Beatriz Barbuy pris för sin genomgripande stjärnforskning.

Naturvetarnas tystnad på kultursidorna

Jag kan inte gå in och kommentera vad jag själv skrivit i *Populär Astronomi*, men

jag måste ändå tipsa om Hans Thorgren, tidigare gymnasirektor i Västerås, som skickat mig en artikel han skrev i Västmanlands Läns Tidning 9 okt 2009. Hans är inne på samma tema som jag själv i en PopAst-krönika i nr 4/2009: Att naturvetarna inte existerar på storstadspressens kultursidor.

De fanns där en gång i tiden - nu verkar de helt utrotade!

Citat ur Hans artikel:

"Skulle det föras en bättre naturvetenskaplig debatt på tidningarnas kultursidor, där fördomar, rädsla för "svåra" ämnen behandlades på ett vettigt sätt, är jag säker på att många väljande elever skulle våga välja studieväg efter egen intuition och inte efter vad andra tycker. Kompisval förekommer. Det vet alla."

Kloka ord, och även om jag inte gillar den populära klyschan om att allt är massmedias fel, så är det bara för sorgligt att ansvariga på dagens kultureddaktioner är om inte blinda och döva så totalt ointresserade för den naturvetenskapliga kulturen. Herregud, Sverige är ju sämst i klassen!

Jag har egentligen bara ett tips:

Vässa pennan och skriv!!!

Vad händer med Phil Charles?

[caption id%3D"attachment_1601" align%3D"alignright" width%3D"121" caption%3D"Flaggar stolt?"]

[/caption]

Mot veckoslutet kommer ÄNTLIGEN beslutet i Sydafrika om professor Phil Charles, chefen för landets största observatorium, ska sparkas eller inte. Han anses ju ha läckt kritiska synpunkter över placeringen av nya gigantiska radioteleskopbygget SKA, och Cassiopeiabloggen har rapporterat om saken ett par gånger tidigare.

Nu är alla förhör avklarade, ett definitivt beslut väntas i denna tragikomiska historia som Edinburg-professorn Andy Lawrence i sin blogg [the e-Astronomer](#) 7.3 summerar så här: "**— firing an honourable figure like Charles on a technicality would be a mistake – politically, managerially, and morally.**

Cross fingers for the final run."

[W-källa...](#)

Onsdagen den 10 mars 2010

Läst på Rymdkarnevalen:

Danmark nyaste rymdmakten!

Populär Astronomis redaktör Robert Cumming har återuppväckt [Rymdkarnevalen](#) från de skendöda, och här nere i Sydstaterna, Malmö/Lund, tackar vi för alla vänliga rader men också för alla roliga lästips. Poängen med Rymdkarnevalen är just detta: info om det mesta av det bästa inom den svenska rymdbloggssfären, som utan tvekan är ett fenomen i tillväxt. Robert ger själv massor av exempel på (andra) bra bloggar.

Bara en sån här sak som ju bör intressera oss på denna sidan Öresund (jag har tipsat mina mediekontakter i stan): [caption id%3D"attachment_1727" align%3D"alignleft" width%3D"300" caption%3D"Röd vitt skutt skott! Bild: CopenhagenSuborbitals"]

[/caption]

[Rymden i dag](#) som skriver om det danska projektet att skicka upp en raket från en plattform utanför Bornholm i sommar. Projektet går under namnet [Copenhagen Suborbitals](#) och det är inget tidigt 1 april-skämt. Raketen heter HEAT-1X och har redan motortestats - och rymdfarkosten, med utrymme för en människa, är namnad efter vår egen Tycho Brahe.

Nån gång 1-15 juni i år ska lyftraketen testas på allvar genom en uppskjutning från en plattform söder om Bornholm.

De yttersta målet är precis som projektet heter en "suborbital" bana, ett

kastparabelskott upp i det himmelsblå/himmelssvarta a la Alan Shephard, en stund i tyngdlöst tillstånd och sen tillbaka och landning i fallskärm. Och sen folkets jubel och en kopp starkt eftermiddagsté hos Dronningen på Amalienborg....

De entusiastiska killarna bakom äventyret heter Peter Madsen och Kristian von Bengtson och har redan skramlat in en hel del pengar, men mer behöver de. På hemsidan kan man köpa en del prylar, och jag funderar själv på att skaffa mig i alla fall en t-shirt. För att stödja den goda grannsaken!

TRY OUR NEW ONLINE SHOP

Detta danska smilprojekt på temat "small is beautiful" verkar mer jordnära än Bornholmarnas förslag om ett tunnelbygge mellan ön och Ystad. Bland sponsorerna för de danska rymdpionjärerna märks både företag som "Krumnålen - nyt liv til gamle møbler" och, yes sir, Koenigsegg.

En skål i Gammeldansk för våra danska rymdvänner! The sky is the limit.

Död och pina för ännu fler astronomer

Jag läste med stort intresse Hans Bengtssons kommentar här på Cassiopeiabloggen om kända astronomers frånfällen - David Fabricius, som slogs ihjäl av en gästjuv, John Bevis som föll från sitt teleskop och slog ihjäl sig och Auguste Charlois som mördades av sin f d sväger.

Man blir ju livrädd när man läser sånt!

Hade Knut

Lundmark levte hade vi garanterat fått oss till livs historien om de kejsrerliga astronomerna i gamla Kina, Hi och Ho, som halshöggs för att de inte tog en solförmörkelse på djupaste allvar utan föredrog ett utesvävande liv i stället. Vilket den skräckslagne kejsaren hade ett alldeles speciellt recept mot.

En tragisk dödsolycka från vår egen tid bör kanske läggas till listan, som ett allvarligt memento; 1987 klämdes den då 37-årige astronomen Marc Arnold Aaronson till döds på Kitt Peak-observatoriet i USA. Han kom i vägen mellan en

dörr och den 150 ton tunga roterande observatoriekupolen.

Postum tröst är i all fall att Aaronson fick en småplanet uppkallad efter sig.

Asteroid-teorin får ökad tyngd

Efter en del Frågetecken??? verkar det nu som om det är Utropstecken!!! som gäller igen - att det verkligen var en stor asteroid som small in i jordklotet och som ledde till dinosaurernas utdöende för 65 miljoner år sen.

[caption id%3D"attachment_1641" align%3D"alignleft" width%3D"225" caption%3D"Fantasibild från www.dinosaur.org"]

[/caption]

En internationellt sammansatt expertpanel har synat de senaste tjugo årens forskning på området och rapporterat sina slutsatser i tidskriften *Science* 5 mars. Kraften i asteroidsmällen motsvarade energin från en miljard Hiroshima-bomber, och mer än

hälften av vår planets djur-och växtliv utrotades. Och det gick fort undan, det var ingen långt utdragen förvandlingsprocess på kanske 1,5 miljoner år som den alternativa vulkanteorin förespråkar.

Asteroiden beräknas ha haft en diameter på 10-15 kilometer när den i en hastighet motsvarande 20 ggr en gevärskulas, kraschade med det som i dag är Chicxulub i Mexico. Efter smällen drabbades jordklotet av en lång global vinter, som tog död på de stora reptilerna och gav däggdjuren en chans att utvecklas. Våldsamma bränder utbröt också, jordskorpan vändes upp och ner och jordskalv på över 10 på Richter-skalan ägde rum. Enorma krafter släpptes loss, vilket bl a kan studeras rent geologiskt i den kvarts-mineral som finns längs kraterns ytterväggar och som bär svår att extrema chockvågor - den centrala kratern anses ha en diameter på 18 mil, den yttre kraterväggen har en diameter på minst 24 mil.

Smällen beskrivs på engelska numera som "ginormous", vilket är en sammanflätning av glosorna "giant" och "enormous".

[Titta gärna på en nyhetsklipp om saken på BBC.](#)

EXTRA LÄSTIPS: Lunda-och Uppsala-geologerna Vivi Vajdas, Linda Larssons och Åsa Frisks artikel i *Populär Astronomi* nr 1 2010: "Livet reser sig efter ett kosmiskt nedslag".

Fler katastrofer på gång - om inte...

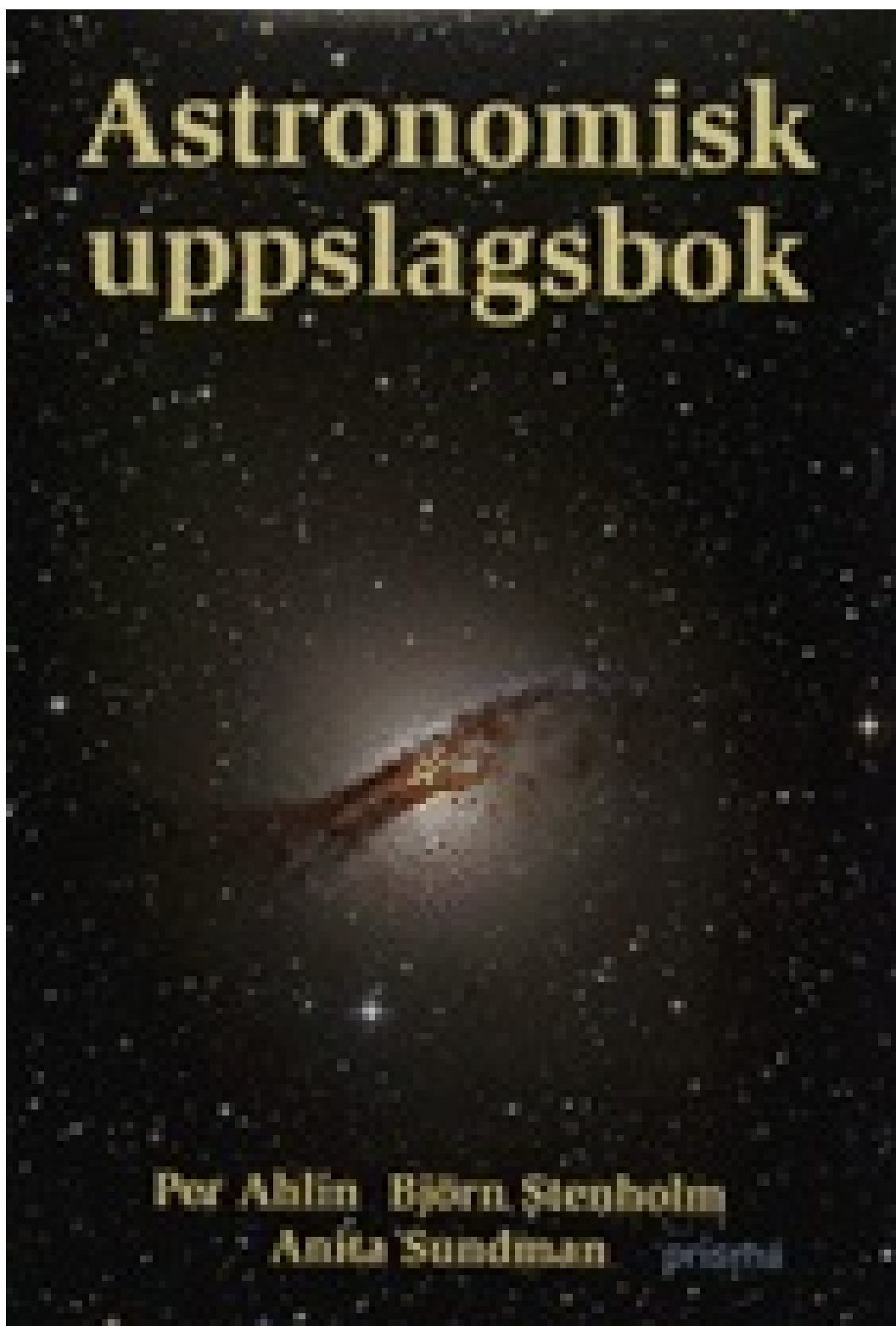
Har man en gång pluggat Oswald Spengler (*Västerlandets undergång*) och tagit del av Georg Borgströms aldrig uppfyllda domedagsprofetior, så är man lätt less på alla katastrofteoretiker. Ändå måste jag säga att jag läste senaste [New Scientists katalogaria över läget](#) för mänskligheten, med viss skärpt uppmärksamhet. Temat "Jordens nio liv" inbjuder till reflektion, och New Scientist utgår från en analys av en arbetsgrupp under Johan Rockströms ledning, Johan som leder Stockholms Miljöinstitut.

Om man listar nio viktiga hotbilder, så är den enda klara ljuspunkten - men en desto viktigare! - att reparationen av ozonlagret verkar ha lyckats. Allvarliga kriser runt 2050 kan vi räkna med när det gäller världens tillgång på färskvatten, t ex. Definitivt INTE BRA är situationen när det gäller den biologiska mångfalden; forskarna kan tolerera att 10 arter per miljoner år utraderas - nu ligger siffran på oacceptabla 100 arter/miljoner år.

Och då har jag inte ens nämnt den globala uppvärmningen med kända och okända klimatförändringar i släptåget.

Många beslutsfattare verkar resonera som den tappre engelske soldaten som gnistade till högkvarteret när han låg omringad av fiender: - Läget katastrofalt men inte allvarligt.

Fynda på bokrean!

Jag gillar inte Akademibokhandeln, som enligt min och många andras uppfattning varken är särskilt "akademisk" eller ens en "bokhandel" alltid, men det finns trots det en del bra astronomilitteratur i deras reautbud just nu. (Slutar 25.3) Missa framför allt inte tillfället att komplettera ditt bibliotek med Per Ahlins, Anita Sundmans och Björn Stenholms *Astronomisk uppslagsbok*, den värdiga uppföljaren/efterträdaren till Åke Wallenquists tre upplagor av *Astronomiskt lexikon* med första utgivning tidigt 60-tal.

Schysst nog får Åke Wallenquist själv några erkänn samma rader hos Ahlin-

Sundman-Stenholm.

[W-källa...](#)

Fredagen den 12 mars 2010

50 år sen SETI startade

8 april 1960 inledde legenden Frank Drake med ett 25-meters radioteleskop i Green Bank, West Virginia, USA, riktat mot Tau Ceti och Epsilon Eridani, jakten på utomjordiska civilisationer. [SETI \(Search for Extraterrestrial Intelligence\)](#) såg dagens ljus denna dag, och sen dess har massor av SETI-projekt genomförts. Även den stora allmänheten kopplades in i jakten via sina hemmadatorer.

[caption id%3D"attachment_1776" align%3D"alignleft" width%3D"271" caption%3D"Radiolyssning på Green Bank! Foto: NRAO/AUI/NSF"]

[/caption]

Så här långt har tystnaden talat, vilket inte hindrar att lite varstans i världen kommer detta jubileum att firas. En av de basala frågorna handlar vad jag förstår om intelligenser därute verkligen arbetar över radiospektrumet. De kanske föredrar att kommunicera och säga hejsansvejsan via fiberoptik? T ex.

Tills vidare utförs en hel del spännande grundforskning inom det Californien-

baserade SETI:s ram, rapporter publiceras, seminarier genomförs, forskningsprojekt planeras etc etc. Bl a leder 80-årige professor Drake själv det astrobiologiskt inriktade Carl Sagan Center for the Study of Life in the Universe. En som är flitigt verksam i samband med jubileet, i alla fall i den anglosaxiska världen, är den kände populärvetaren, kosmologen, fysikteoretikern m m, professorn Paul Davies, som precis kommit med boken *The Eerie Silence - Are we alone in the Universe?* i vilken han synar argumenten för och emot SETI på nytt. Varför är det så tyst? Lyssnar vi på fel saker? Missar vi signaler i det galaktiska bruset? Jag tycker mer och mer att debatten lutar åt att Frank Drakes teori om att det kryllar av intelligenser där ute inte stämmer. Boken kommer väl på svenska vad det lider.

Astronaut-beröm till Ahrvid

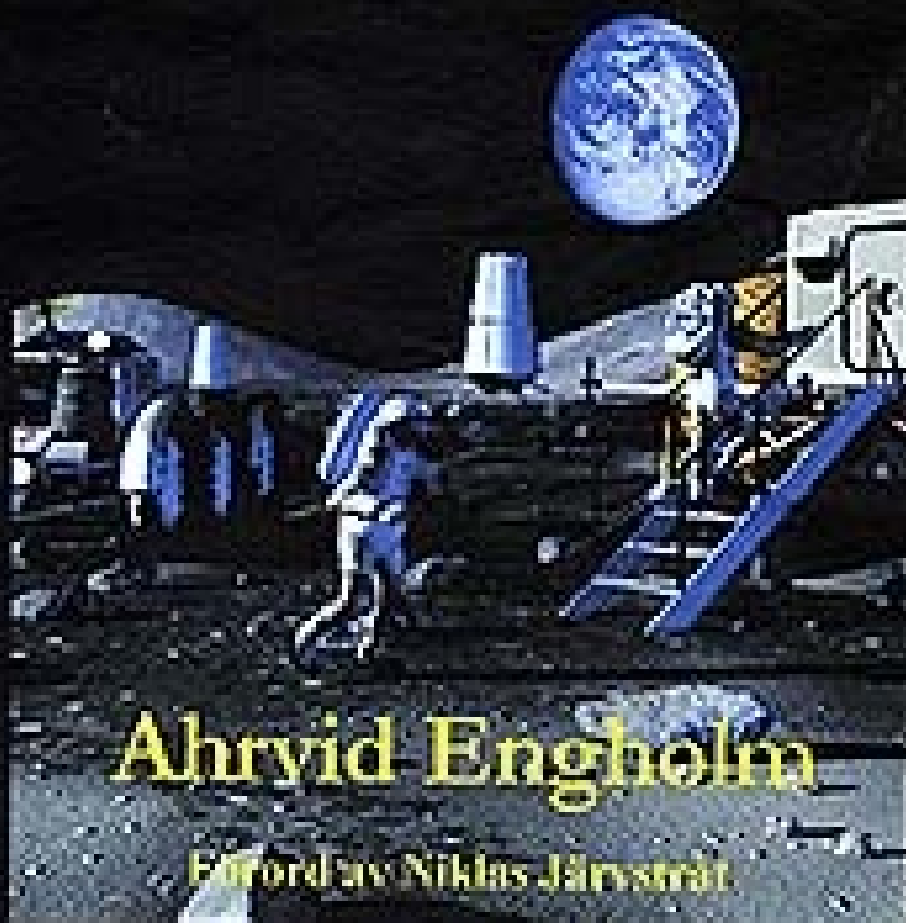
Malmös minsta bokmessa har nu arrangerats i en sex-sju år med yours truly och Bertil Falk som värdar, och för några år sedan hade vi sf-författaren Ahrvid Engholm som hedersgäst. [Bertil Falks förlag Zen Zat](#) gav ju ut hans uppmärksammade novellsamling *Mord på månen*, som innehåller massor av kluriga (och roliga) deckargåtor - god hjälp i puzzellösandet har den astronomikunnige läsaren som känner till lite om månens annorlunda tyngdkraft, drabantens frånvaro av atmosfär m m.

[caption id%3D"attachment_1762" align%3D"alignleft" width%3D"200" caption%3D"Poppis bland svenska astronauter!"]

Science Fiction-deckare från Zen Zat All

Mord på månen

och andra mysterier i Luna City

Zen Zats Faktasiserie

[/caption]

Boken har tryckts i en andra upplaga och går fortfarande att skaffa genom Zen Zat - för 120 kr plus, som Bertil noterar, "världens dyraste porto".

På Zen Zats hemsida ligger en kulig rapport från Ahryid: - När jag nyligen var och hörde ett föredrag av astronauten Christer Fuglesang passade jag på att överlämna ett ex av min bok Mord på månen (med dedikation, och jag lade in min E-adress). Och nyss fick jag nedanstående trevliga brev!

"Hej Ahryid,

Tack för din bok, som jag nu hunnit läsa med stor förnöjelse. Jag tycker det var jättebra historier i en mycket sannolik framtidsmiljö. Lärarik fysik blandad med kul miljö. Hoppas du skriver mer.

***Bästa hälsningar,
Christer"***

Vad som händer med bokmässan i år? Svaret är att antingen blir det en sommarmässa hemma hos Bertil Falk i Västra Alstad, i hans trädgård, ELLER en höstmässa som vanligt hemma hos Ulf R, i "Star City" Malmö. Vi får se var vi landar.

Venus och Merkurius

Det påstods ju att Copernicus aldrig fick se Merkurius, men vi andra har chans nu i slutet av mars och början av april då Venus och Merkurius kommer nära varandra på kvällshimlen. Är vädergudarna på humör, kan vi inte missa träffen.

Den som väntar på något riktigt spektakulärt får vänta till år 2133, då Venus rentav ockulterar Merkurius.

Fenomenet är sällsynt, planetockultationer av andra planeter och dito passager över varandra är lätt räknade. Närmast händer det 2065 att Venus kan ses passera framför Jupiters skiva. 1 december 40396 e Kr kan vi se en unik Uranus/Neptunus-passage. Så håll ut!

Astronomer i politiken

Astronomer i riksdagen är en bristvara, men det har inte alltid varit så. Lundastronomen Gösta Lyngå satt i riksdagen som miljöpartist på 80-talet och levde verkligen upp till de högt ställda förväntningarna på en folkvald. Han var flitig motionär, överhuvud taget flitig i talarstolen - ett föredöme, kort och gott.

[caption id%3D"attachment_1763" align%3D"alignright" width%3D"120" caption%3D"Gösta Lyngå lika unik..."]

[/caption]

Gösta Lyngå är förresten motionär på många vis. När han fortfarande bodde i Lund, deltog han gärna i Lundaloppet på 10 km, och jag såg i Sydsvenskan för några månader sen att Gösta, som sen länge bor i Australien med sin familj, tänkte ge sig själv som 80-årspresent ett mandomsprov - att bestiga Kilimanjaro! Det lär inte vara första gången.

Mer om stjärnor i politiken:

[caption id%3D"attachment_1764" align%3D"alignleft" width%3D"80" caption%3D".. som Hjalmar Branting."]

[/caption]

Visste du att vi har haft en statsminister som varit astronom? Helt rätt, jag tänker på Hjalmar Branting, den socialdemokratiska pionjären, som studerade astronomi i Uppsala och som gjorde observationer uppe på gamla obsis mitt i Stockholm. Han var även en av medstiftarna till Svenska Astronomiska Sällskapet. På frågan om han ville vara med, svarade han glatt i ett brev: "Med förtjusning!"

Familjen Branting bodde nära Observatoriebacken i Stockholm och redan som gymnasist kom unge Hjalmar att arbeta med meridiancirkeln och utföra en del räknearbeten. Hans första observation skedde 20 oktober 1874 - Hjalmar Branting observerade då sin första meridianpassage, Gamma i Örnen.

Richard Berg, konstnären, skrev i en artikel i Social-Demokraten 1910 så här: "Brantings första kärlek var stjärnhimmeln. Stjärnhimmeln, som gjort så många till

mystisk drömmare, gjorde skolpojken Branting till rationell tänkare."

På 1800-talet satt även astronomen Nils Haqvin Selander i riksdagen, både före representationsreformen (prästeståndet) och efter (första kammaren). Som ung astronom deltog Selander i Friedrich Wilhelm von Struves gradmätning i norra Sverige, ett projekt som gick ut på att noggrant bestämma jordklotets storlek och form. Struves meridianbåge genom Norrbotten bestod av sju mätpunkter, som markerades på olika sätt - fyra av dessa (bl a i Kiruna) har lyfts upp till världarv i dag och har blivit klart annorlunda turistfällor.

(G)astronomi: Från nattmacka till frukost!

Nattmackorna i all ära, men nu gäller det frukosten.

Den sprillans nya boken över there *The Astronaut's Cookbook*, med NASA-experter vid spisen, berättar om vad rymdfararna ätit under tidigare färder, hur menyerna ser ut i dag och vad som väntar på matbordet bortom kröken.

När jag skriver detta ska jag just ge mig i kast med min frukost, och "Breakfast Foods" är därför ett intressant kapitel - hur börja dagen på rymdfärjan Jorden? På nätet bjuds på gratisläsning av just frukostkapitlet.

[caption id%3D"attachment_1782" align%3D"alignright" width%3D"85" caption%3D"Håller trycket uppe!"]

[/caption]

Mycket tekniska sidoapparater behövs för att pressa maten, få fram mat i vakuum och dehydrinera vår föda, men en hamburgerpress verkar inte omöjlig att skaffa. Claes Ohlson har en för 169 kr.

Bacon-stänger gör man så här: Stek baconet tills det får gyllene färg, lägg det varma baconet i hamburgerpressen, ös på med tryck (1000 lb i tio sekunder), ta ut baconet och låt det svalna.

- Det du inte själv äter ger du till Fido, lyder ett tips i boken.

I "Äggröra á la Rymdfärja" vispar vi ihop några ägg med äggvita från ett ägg, tillsätter lättmjölk, mjölkpulver, torkad ost/riven ost, salt, smör utan salt, rör runt och låter röran få stelna på ett vanligt upphettat stekjärn.

Bon Appetit, rymdfarare!

[W-källa...](#)

1 kommentarer

Hans Bengtsson

Här kommer en lite försenad kommentar till avsnittet "Astronomer i politiken". Om vi går ett stycke österut så hittar vi där astronomiprofessorn Ragnar Furuhielm (1879-1944), som var en betydande katalogisator av stjärnor. Han upptäckte också exempelvis de två variabla stjärnorna AF Herculis och AG Herculis, båda av typen RR Lyrae. Furuhielm var samtidigt en framstående politiker, och verkade åren 1932-33 som vice finansminister. Ett foto hittar vi här: <http://www.astro.helsinki.fi/museo/1900-talet.shtml>

Nr 18 2010

Fredagen den 12 mars 2010

EXTRA EXTRA EXTRA

Enligt uppgift nu på fredageftermiddagen 12 mars 2010 på bloggen the e-Astronomer har astronomprofessorn och chefen för Sydafrikas största observatorium Phil Charles friats från alla anklagelser över mystiska läckor och annat i samband med det projekterade storbygget av SKA, "21:a århundradets radioastronomiska storsatsning".

Professor Charles får således behålla sitt jobb!

Ännu så länge står inget på de sydafrikanska mediernas webbsidor, men det kommer naturligtvis.

Saken har varit så anmärkningsvärd att Cassiopeiabloggen följt dramatiken senaste veckorna.

Jag återkommer i helgen med konkretare detaljer i blogg nr 19. På återseende!

[W-källa...](#)

Lördagen den 13 mars 2010

Ad acta - Fallet Phil Charles

Till sist gick hut hem, och den sydafrikanske chefsastronomen på [SAAO](#), [professorn Phil Charles](#) friades från anklagelserna om ohemult läckage etc och har återinsatts i sitt arbete. Uppgifterna började sippra ut i fredags e m på [bloggen the e-Astronomer](#), och tack vare min nyhetsjagande astrokollega Robert Cumming fick jag även [ögonen på Natures blogg](#).

Dessutom finns numera [pressreleasen från Sydafrikas Nationella forskningsråd NRF](#) att ta del av, och det allra viktigaste är där, efter en del grötmyndigt maktspråk, kryptiskt kring snack och kringelikrokande, den otvetydiga raden: "**Prof Phil Charles is hereby reinstated to his normal position as director of the SAAO with immediate effect.**"

Den tänkta utplaceringen av alla skålar. BILD: SKA

Suspenderingen väckte internationellt uppseende eftersom det aldrig talades KLARSPRÅK vad det var för fel prof Charles gjort sig skyldig när han, tydligen, sagt ett och annat ofördelaktigt om placeringen av det nya stora, internationellt bedrivna radioobservatoriet [SKA \(Square Kilometre Array\)](#), där Sydafrika och Australien - men inte bara de länderna - är huvudkonkurrenter.

Så småningom lär vi få ta del av Charles egna kommentarer och kanske också få veta vad den internationella proteststormen betytt för ett relativt gott slut på denna tragikomiska och alltför låååångt utdragna rätts(?)process.

Inom astronomin är vi vana vid att det är HÖGT I TAKET.

Ovanligt vacker landskapsstjärnbild

[caption id%3D"attachment_1815" align%3D"alignright" width%3D"300" caption%3D"Vår stjärnbild. Schedar är den röda stjärnan. Foto: HST"]

[/caption]

Om du inte visste det, så har varje svenskt landskap en alldeles egen stjärnbild och en alldeles egen stjärna. Skånes landskapsstjärnbild är således Cassiopeia, Tychos stjärnbild sen supernovan 1572, och landskapsstjärnan är α Cas, Schedar.

Om Schedar, näst ljusast i W:et eller M:et, vet jag följande: Att det är en rödaktig jätte, spektralklass K0, app magn 2,2 ungefär, stjärnan ligger på 230 ljusårs avstånd och har misstänkts vara variabel. På 1800-talet noterade flera astronomer att den låg nånstans på 3:e magnituden, så nått har hänt. I en del moderna kataloger talas om en amplitud på 0,07 magn.

Helt klart är det då och då värt att kolla in Schedar så att ingenting oväntat inträffar.

Mahlers "Aniara"

De flesta konserthus och symfoniorkestrar har österrikaren, dirigenten och tonsättaren Gustav Mahler på programmet just nu. Det har ju i sommar gått 150 år sedan han föddes.

[caption id%3D"attachment_1831" align%3D"alignleft" width%3D"193" caption%3D"Mahler vid pulten. Okänd tecknare."]

[/caption]

För de med stjärnhimmeln i huvudet, rekommenderas särskilt inlyssning av hans storverk *Das Lied von der Erde* (färdigt 1908-09, han dog 1911), som nog är det mest "astronomiska" av alla Mahlers kompositioner - den avslutande sången i stycket med dess borttonande "Ewig... Ewig..." har hos övertecknad mer än en gång lett tankarna till Aniara. Du får kanske andra associationer?

Das Lied von der Erde tänkte Mahler egentligen kalla sin nionde symfoni, men han vågade inte. Kring siffran nio vilade en tonsättarnas egen förbannelse, trodde han. *Das Lied von der Erde* bygger på kinesiska dikter och det finns en uppsjö med

inspelningar. I mitt diskotek finns inspelningar med Berlin Philharmoniker/Herbert von Karajan (solister Christa Ludwig, René Kollo). London Symphony Orchestra/Sir Colin Davis (sol: Jessye Norman, Jon Vickers) och New York Philharmonics/Bruno Walter (sol: Mildred Miller, Emst Häfliger).

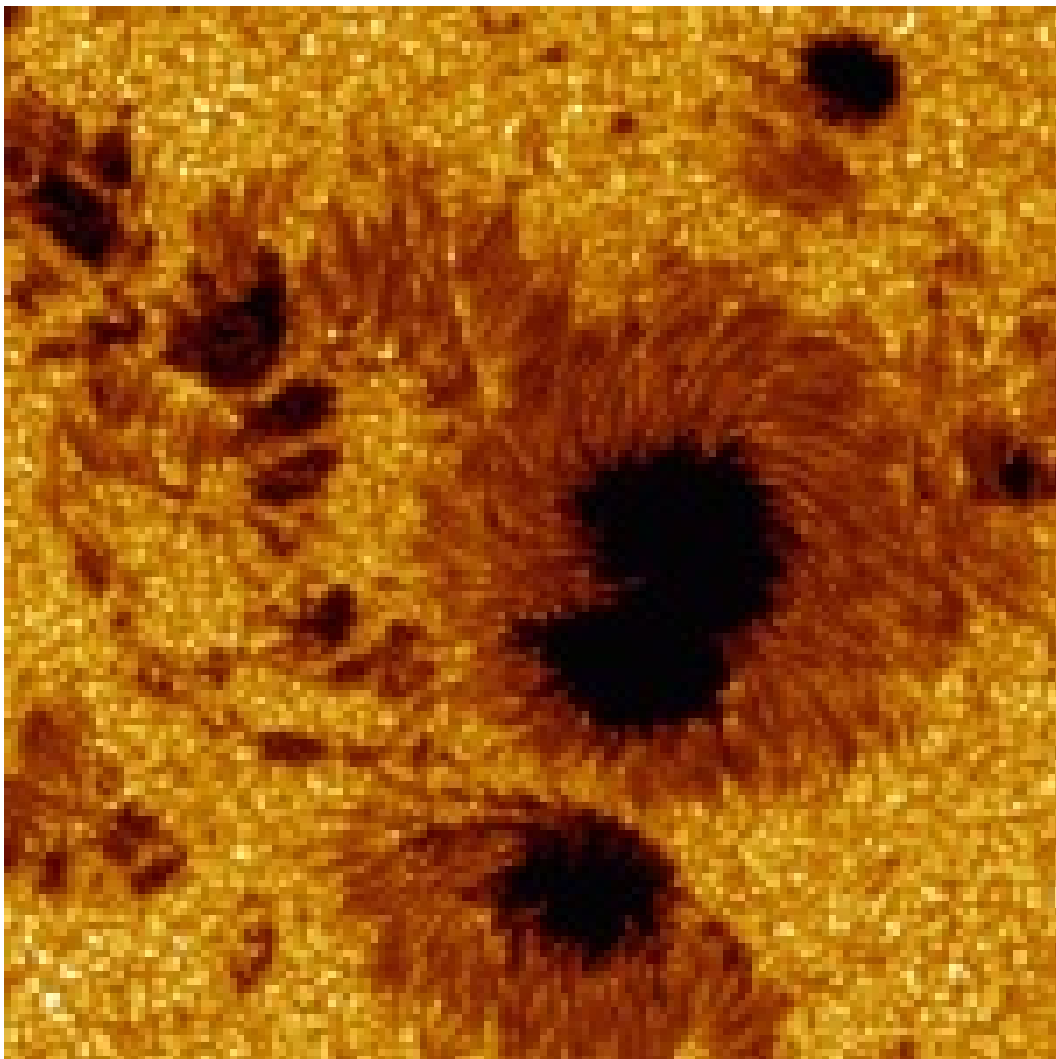
Oöverträffade Kathleen Ferriers tolkning tillhör också de som oftast nämns av expertisen, men den har jag skam till sägandes inte skaffat. Ännu.

På 30-talet gjorde svenskan Kerstin Thorborg två skivinspelningar som blivit klassiska i ordets alla bemärkelser.

På Youtube finns en hel del Mahleriana, bl a [denna tv-kommentar kring Das Lied von der Erde med en ung Leonard Bernstein](#).

Nytt jobb för amatörastronomer

Amatörer med goda ögon och bägge hjärnhalvorna i trim är ju numera varmt välkomna att via nätet hjälpa till att klassificera galaxer men sen en tid är vi också ombedda att delta i jakten på för astronauter, sonder m m farliga solstormar. [Alla fakta här](#).

Solar

Stormwatch-projektet utgår för övrigt från klassiska Greenwich-observatoriet i London.

Från den nyligen uppskickade nya rymdvädersonden och det nya solteleskopet

SDO (Solar Dynamics Observatory) kan förresten 15 mars, alltså nu på måndag, [ses hur månen passerar över solskivan](#), fram och tillbaka beroende på sondens rörelser. En förklarande animation ligger både på SDO:s hemsida och Youtube. Från jorden är det nymåne denna Idus Martiae.

Om en månad beräknas de första riktiga solobservationerna börja strömma in.

Buzz Aldrin och Gudrun Schyman

[caption id%3D"attachment_1822" align%3D"alignright" width%3D"165" caption%3D"Buzz i sin krafts dagar. Foto: Nasa"]

[/caption]

Vår svenskättade månfarare Buzz Aldrin och Gudrun Schyman har ett par saker gemensamt: De älskar att synas i rampljuset - och de älskar att dansa!

Buzz Aldrin har glatt twittrat senaste dagar om att han är uttagen till amerikanska *Let's Dance*, som där över kallas *Dancing with the Stars*. Nån partner verkar inte

ha utsetts ännu, men det blir säkert något spekulärt namn.

Aldrin är bara 80 år gammal och älskar utmaningar.

Edwin Eugene Aldrin Jr har värmländskt blod i ådrorna; flera där uppe bär släktnamnet Aldrin (som definitivt inte uttalas Ååldrin) eller är ättlingar - hans mammas flicknamn var för övrigt Moon, har jag läst.

Blahablaha?

- Blazarerna gör mig numera så blassé!

- Jo, men de är ändå magnifika jämfört med magnetarerna.

[W-källa...](#)

Onsdagen den 17 mars 2010

image

Stormöte i Värmland

Ack Värmeland du sköna, du kalla, du snöiga... Christian Vestergaard, Cassiopeiabloggens eminenta öra och öga i västerled, rapporterar från SAAF-arrangemanget Värmland Star Party från förra helgen.

Ord (och bilder) till Christian:

[caption id%3D"attachment_1905" align%3D"alignright" width%3D"150" caption%3D"Smaskig jubileumskaka!"]

[/caption]

"I trakten av det pastoralt vackra Lysvik intill sjön Övre Fryken samlades ca hundra amatörastronomer från hela landet för trevlig samvaro i astronomiens tecken (detta för tjugonde året i rad). Turligt nog var det extremt bra väder för djuprymdsobservationer så det blev två kalla nätter med exceptionellt transparent luft och bra seining. Jag noterade att det gick med lätthet att observera den öppna stjärnhopen "Praesepe" (M44) för blotta ögat.

Tillsammans med rumskamraten Jan Andersson från Borås observerade jag åtskilliga ljussvaga galaxer med namn som Nålgalaxen, Solrosgalaxen eller Tripletten i Lejonet. Annat trevligt som "obsades" var en tydlig polarkalott på Mars samt hela fyra månar runt ringplaneten Saturnus. Den stora nebulosan M42 i Orions svärd kikade man också på samt den obskyra Rosettnebulosan i Enhörningen med hjälp specialfilter i okularet. Instrumentet som vi använde var ett s.k. "Dobsonteleskop" med spegeldiametern 14 tum.

[caption id%3D"attachment_1908" align%3D"alignright" width%3D"224" caption%3D"Flitig stjärnpartajare: Sture Olsson!"]

[/caption]

På dagarna var det fullt med aktiviteter i den närliggande hembygdsgården som t.ex. teleskop/bokförsäljning och gitarrmusik av en duo. På vandrarhemmet försiggick det spännande föredrag av herrar som t.ex. Mikael Ingemyr, Anders Wettergren, Johan Kärnfelt samt några från föreningen Uppsala Amatörastronomer. Den förstnämnde är förresten rymdgymnasist uppe i Kiruna. Den blott nittonårige Ingemyr berättade med stor inlevelse om när han fick observationstid på NOT-teleskopet på La Palma och fick tillfälle att studera den enormt stora exoplaneten WASP 12b:s förmörkelse av sin moderstjärna.

Ett besök

gjordes också hos en av arrangörerna Mats Yderstigs (nästan färdiga) observatorium. Mats berättade att han planerar att montera upp ett instrument med spegeldiametern 76 cm (!) Nämnda newtonspegel "färdigretuscheras" just nu av den svenske spegelsliparen Joel von Knorring.

Lite senare på lördagskvällen kunde man avnjuta vackra astronomiska bilder från en datorvideoprojektor till rytmerna av en slagverksensemble från Arvika. (Detta i Bygdens Hus centralt i Lysvik). En av arrangörerna Jan Sandström kallade det hela för *Kosmiska Klangvärldar* och läste själv upp egenhändig text till de storslagna bilderna."

[caption id="3D" align="alignleft" width="202" caption="Två av huvudinstrumenten..."]

[/caption]

[caption id%3D"" align%3D"alignright" width%3D"202" caption%3D".. under Värmlandsmötet."]

[/caption]

Tack Christian för en synnerligen trevlig rapport!

Som ett PS ska jag säga en sak som inte är så vanligt för en gammal självfixerad murvel, men jag är SÅ JÄDRANS STOLT över amatörastronomerna i vårt avlånga land. Stolt över allt fantastiskt - seriöst - jobb som görs, alla amatördrivna observatorier som finns, allt missionerande som utförs för den goda sakens skull - samtidigt är jag naturligtvis extremt sur över att jag "amatörastronomat" så lite i den vuxna ålder då den civila karriären tilläts svälja all extratid. Finns en hel del att ta igen, varför jag inspireras av såna trevliga träffar som Värmland Star Party.

Limerick

Det var en astronom på Palomars högsta topp

*som ville ännu högre upp.
Han ställde sig på en pall
gjord i mycket lätt metall
föll och såg en helt ny himlakropp.
Gör en bättre själv då!!!!*

Jesper tar över

Ett stort SKÅNSKT grattis till Jesper Sollerman så här timmarna efter årsmötet i SAS, Svenska Astronomiska Sällskapet. Jesper är från och med i går (16.3) ny ordförande i vår anrika rikstäckande organisation.

Gotlandsfödde Jesper (f 1968, året då vi bråkade som allra värst...) är välkänd yrkessastronom med supernovor och gammablixtar som specialitet och, kul för oss i sydstaterna, är bl a knuten till Niels Bohr Institutet i Köpenhamn och kan trycka "Associate professor" på sitt visitkort. Flera av Jespers viktigaste forskningsbidrag har resulterat i artiklar i Nature och Science.

Samtidigt ett KOSMISKT STORT TACK till Gösta Gahm, som lagt ner ett enormt ideellt arbete som ordförande i SAS, inte minst under IAY 2009 då han reste land och rike runt och föreläste och med en mild förlåtande blick svarade på alla sorters konstiga och korkade frågor om vårt universum.
På återseende, Gösta!

Frida på språng

Ännu fler träffar på gång! Det är [min unga bloggarkollega här i Skåne Frida Stenebo, Ljungbyhed](#), som bjudits in till amatörträffen på Barnens ö i slutet av mars, dels som ledare, dels för att prata om astronomi på nätet. Det föredraget skulle jag själv behöva lyssna på!

Det är den fantastiskt ambitiösa Sahid Saleem och hans ungdomsinriktade organisation, [Stiftelsen Egna Vingar](#), som arrangerar Barnens ö-konferensen 26-28 mars - denna unika stiftelse tar fasta på den unga generationens rymd- och flygintresse

Kvällsposten grep in

Jag tipsade min gamla tidning om [det danska rymdprojektet Copenhagen Suborbitals](#) och får vara nöjd med resultatet: Så gott som en hel sida 13 mars i tidningen med informativ text av Per-Ola Ohlsson och bra bilder av Tomas Leprince.

Nytt var bl a att

vi fick veta att testskjutningen av den danska raketerna kommer att äga rum i augusti öster om Bornholm, på danskt vatten. Inte så många mil norr om Peenemünde...

Skånska lyxbiltillverkaren Koenigsegg är med på ett hörn i projektet och ska tillverka sätet till rymdkapseln i kolfiber.

Rotarys observatorium

Jag är sen många år med i Slottsstadens Rotaryklubb här i Malmö, där jag är avsuttens förste president, och jag gillar gum- och gubbröran där. Intresset blir inte mindre för att många rotarianer bevisligen är astronomiintresserade, och det finns till och med exempel på klubbar ute i världen som driver egna observatorier, till allmänhetens och ungdomens fromma.

[caption id="3D" align="right" width="228" caption="Ken med

s i n mastadont."]

[/caption]

Ett exempel är [Ken Crawford i Californien](#), Ken som är en av våra skickligaste Deep Sky-fotografer och som haft bilder med i Astronomy Picture of the Day.

Ken är drivande kraft bakom [Cameron Park Rotary Club Community Observatory](#), som ligger i Sacramento, norra Californien.

Observatoriet stöds, vilket är vanligt inom amerikanska Rotary, av generösa företag och företagare - tänk vilka resurser som skulle kunna lösgöras om vi även i lilla Sverige hade varit en smula förnuftiga med skatteavdrag för satsningar inom den ideella sektorn.

[W-källa...](#)

Torsdagen den 18 mars 2010

Nils Rympåg siktar mot stjärnorna!

Den som surfar in om [SF-bokhandelns sajt i Malmö](#) upptäcker inte bara en massa nyttig info om ny litteratur, spel, prylar och sådant. Plötsligt sprang jag på namnet Lisa Wool-Rim Sjöblom, och Lisa vill jag verkligen slå ett extraslag för.

Lisa är verksam som illustratör, grafisk designer, serietecknare, barnboksförfattare m m och har gjort den jätteroliga varianten på Nils Holgersson. I stället för på Akkas rygg åker dagens Nils på en raket, och bilden på "Nils Rympåg", som han kallas, har blivit sällsynt lyckad. Njut av det skånska stuket!

[caption id%3D"attachment_1925" align%3D"aligncenter" width%3D"462" caption%3D"Pågablära som siktar mot stjärnorna! Ill: Lisa Wool-Rim Sjöblom"]

[/caption]

Lisa har tidigare arbetat bl a för Ellerströms förlag i Lund och syns just nu på en samlingsutställning på Arbetets museum i Norrköping, där det feministiska kollektivet Dotterbolaget ställer ut. Kollektivet bildades i Malmö 2005 och gruppen utgörs idag av ett trettiotal kvinnor som träffats genom Serieskolan på Kvarnby folkhögskola i rikets tredje stad.

Via SF-bokhandelns hemsida kan du surfa in på Lisas blogg och få veta vad hon gjort och vad hon just ny sysslar med. I skrivande stund arbetar hon med projektet Tails from the Burrow, och hon gör även bilder till en ABC-bok.

Lisa bor för närvarande i Barcelona.

I ett vänligt mail berättar Lisa att hon även gjort serier på sf-temat. Kul!

Världens bästa astronomiprogram?

Bertil Falk har tipsat mig om en sällsynt bra tv-film om debatten om Pluto, med [den karismatiske chefen för Hayden Planetarium i New York som värd, Neil de Grass Tyson](#). Filmen är nästan på en timma, men jag satt trollebunden av pedagogiken och upplägget. Tiden gick fort!

Så här ska ett populärvetenskapligt program gestaltas.

[The Pluto Files är gjort av tv-programmet Nova. Kolla in filmen i sin helhet här!](#)

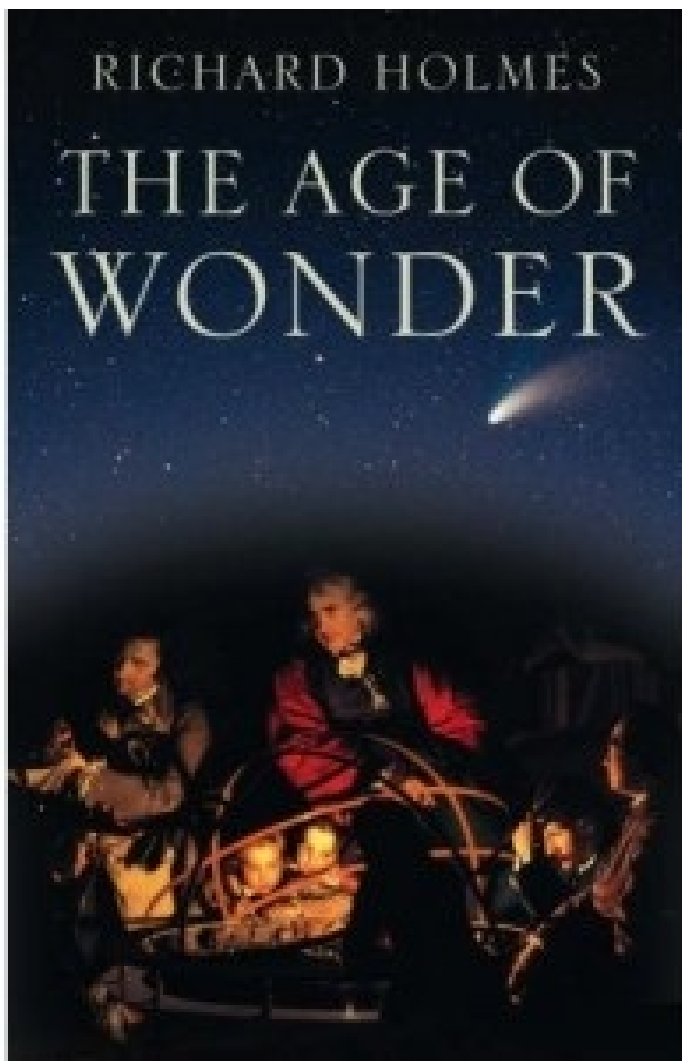
Amerikanerna älskar Pluto, eftersom det var amerikanen Clyde Tombaugh, en vanlig astronomitokig bondgrabb, född i Streator, delstaten Illinois, som upptäckte himlakroppen ("Planet X") för åttio år sen på Lowell Observatory, Flagstaff, Arizona. Därför får Neil de Grass Tyson också stryk med jämna mellanrum i amerikanska medier, han försvarar ju detroniseringen av Pluto från planet till en liten tanig dvärgplanet i den inre delen av Kuiper-bältet. Pluto har plockats bort från de stora planeterna på Tysons planetarium i NYC och finns som en fläck nere i källaren - Tyson har förstås utpekats som "The Pluto Hater Nr 1"; det är svårt att inte flabba högt i tv-soffan när en av hans argaste kritiker och Pluto-vän säger i tv-filmen: - He is not the boss of the solar system!?!)

Vem är Kjell?

Jag vill veta den svenska/skandinaviska bakgrund som Nasa-astronauten Kjell N Lindgren (sannolikt) har.

Det måste ju med tanke på namnet finnas en connection nånstans i hans bakgrund.

Ny bok om syskonen Herschel

Den engelske historikern Richard Holmes har fått fina priser för sin bok *The Age of Wonder*, som handlar om romantikens, alltså det tidiga 1800-talets, fascination och skräck inför den nya naturvetenskapliga världsbilden som började formas då. Två astronomer skildras alldeles särskilt, nämligen William Herschel och hans syster Caroline Herschel, de bägge som TILLSAMMANS lodade Vintergatan och inledde den moderna astronomins segertåg.

Även kemisten Humphry Davy diskuteras.

Flera recensenter i Storbritannien har påpekat att Holmes placerar Caroline Herschel exakt där hon hör hemma, som en av de stora pionjerna inom vår vetenskap. Hon var inte "bara" Williams lärda syster och hjälpreda, hon var betydligt mer än så.

Jag förutsätter att boken utkommer på svenska vad det lider.

Vackert interstellärt stoft

Varje dag ramlar det in den ena sensationella bilden efter den andra. Denna hittade jag på www.universetoday.com, en färgförstärkt bild som [rymdsonden Planck](#) uppsänd i fjor - tagit och som visar ett stråk av kallt stoft som sträcker sig genom Vintergatan. Bilden täcker 50 grader över himlavalvet och visar en del av solens granntrekt cirka 500 ljusår ut.

[caption id%3D"attachment_1938" align%3D"aligncenter" width%3D"500" caption%3D"Märklig grantrakt till solen. Foto: ESA/HFI Consortium/IRAS"]

[/caption]

ESA:s Jan Tauber erkänner i en kommentar att vi vet inte så särskilt mycket om vad det är för krafter som ligger bakom dessa strukturer, knutor och filament, som är själv urstoffet till stjärnbildningar.

Temperaturen där ute ligger väldigt nära [absoluta nollpunkten](#), rymdsonden Plancks favorittemp för att hjälpa kosmologerna på traven när det gäller att få bukt med inflationsteorin i universums begynnelse.

Kosmisk strålning drabbar Toyota?

Gasen i botten... ja, ASTB-kompisen Niklas Henricson fick ögonen på en DN-artikel i vilken hänvisas till Detroit Free Press och uppgifter där om att kosmisk strålning skulle ligga bakom Toyotas skenande bilar. Hade artikeln stått 1 april, hade vi väl rykt på axlarna. Men, men. Möjligt/omöjligt? NHTSA, det amerikanska trafiksäkerhetsverket National Highway Traffic Safety Administration, tar i alla fall uppgifterna så pass allvarligt att tekniker och forskare ska utreda saken vidare.

[caption id%3D"attachment_1958" align%3D"alignleft" width%3D"135" caption%3D"Kosmiska krafter på gång!"]

[/caption]

Så här ligger det ju till: Vardagselektroniken blir ju bara mindre och mindre och chips, mikroprocessorer och diverse andra mjukvaror därmed sårbarare och sårbarare, och ett tu tre så är vi nere på den nanonivå där solens rymdväder, kosmisk strålning, gammablixtar och annat kan ställa till jökelskap - även vid jordytan. Så helt omöjligt kan det ju inte vara. Räkna på det, någon!

Toyota har dementerat uppgifterna, men bilindustrin får vi ta för vad den är - en part i målet. Fast "mörka" den kosmiska strålningen kan de inte göra i längden.

Vi väntar med spänning på resultatet!

[W-källa...](#)

Lördagen den 20 mars 2010

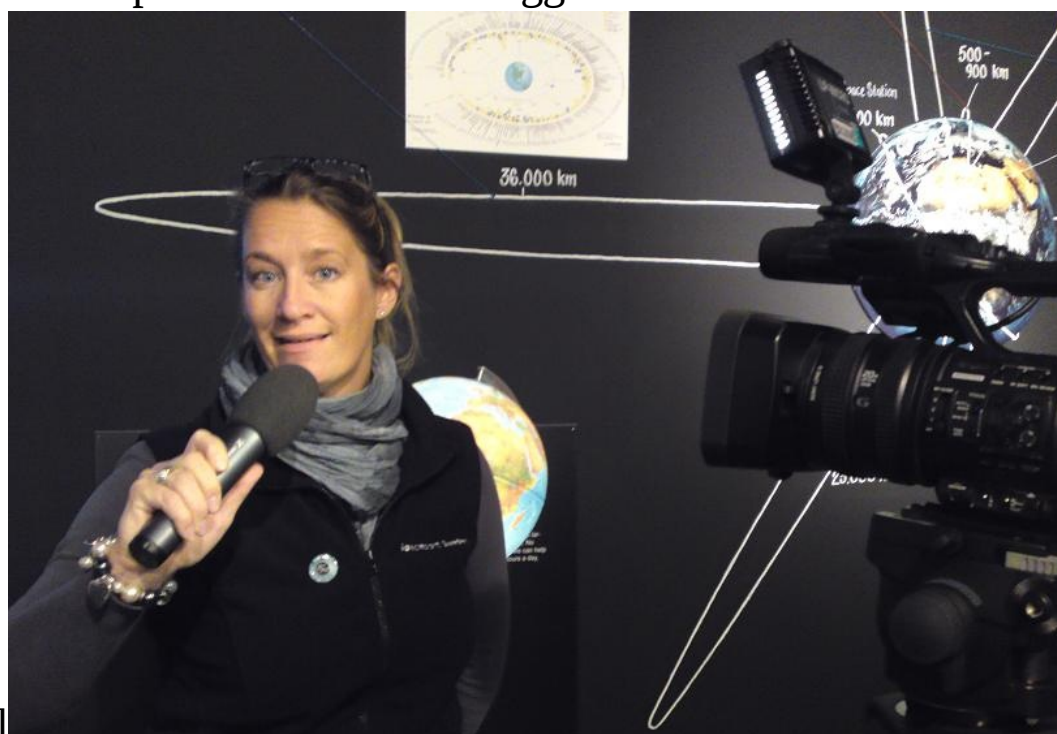
Carina ingen vanlig bergsbestigare

Bor man i Kiruna så lider man inte direkt av höjdskräck. Höga berg, djupa dalar och mörka gruvor tillhör vardagen! Så tack till gamle kompisen Ove "PR-son" Persson, som är en av svensk turistnäringens stora profiler och som just nu laddar upp inför kommande TUR-mässa i Göteborg. Det är Ove som riktat min kikare mot Carina Johnsson uppe i Kiruna - Carina som har förflutet som turismansvarig i världens största stad Kiruna men som numera håller till i Rymdbolagets räjonger och bland annat leder de allt populärare visningarna norr om Polcirkeln av svensk rymdsatsning, Esrange etc etc.

- Bilden fick jag härom dagen av mina goda vän Ulrika Westerberg, berättar Carina.

- Den är lite "fun shot" men den är i alla fall framför vår "satellit-vägg" på Visitor Center där vi försöker berätta om hur satelliter fungerar, hur de kommunicerar och hur Sverige framgångsrikt utvecklat hela eller delar av dem.

[caption id="attachment_1975" align="center" width="585" caption="Carina lägger ut texten! Foto: Ulrika

Westerberg"]

[/caption]

På Carinas visitkort står att hon är "Director, Public Space Business Development" på Rymdbolaget, som på engelska heter Swedish Space Corporation.

- Mitt arbete 2009 ledde fram till ett nytt affärsområde som arbetar med alla former av besök på Rymdbolaget, officiella, kommersiella, Visitor Center, profilmaterial. Dessutom arbetar jag mycket med det spännande nya området kommersiell bemannad rymdfart - där vi har Spaceport Sweden som det knytande projektet med besöksnäringen i och med att Icehotel är partner. Samt LFV via Kiruna Airport!

[Kolla gärna in Rymdbolagets sajt!!!](#)

Här finns massor av spännande saker på gång, inte minst de i dagarna aktuella men försenade - är det SJ som sköter rulljansen? - uppsändningen av Prisma-satelliterna från Ryssland och Kazakstan.

Ännu en riktigt dåålig limerick av yours truly!

Det var en nypensionerad CERN-intresserad astronom uti Eslöv

som av sfärernas musik blivit lätt döv

så när han på LHC i Genève tänkte efterhöra

det blev svårt för honom att avgöra

vilka elementarpartiklar det var som fysikkollegerna klöv.

Som sagt, skriv roligare limerickar själv!?!

Phil Charles-skandalen

Det börjar så smått sippra ut fakta om skandalen i Sydafrika, landet där professor Phil Charles suspenderades från sitt jobb som chef för största observatoriet SAAO för att han "läckt" om det planerade gigantiska radioteleskopbygget SKA (Square Kilometre Array, se tidigare bloggar).

Nu visar det sig att de astronomer som Phil Charles läckte till var kolleger till honom i Sydafrika och USA - och att dessa "had the right to know"!

[Det mesta av materialet finns här på physicsworld.com!](#)

Affären liknar mer och mer en uppföljare på den absurda BBC-serien om byråkrater och politiker, *Javisst, herr minister*. Detta är tråkigt för Sydafrikas renommé, absolut - och tyvärr är väl inte Nelson Mandela kurant nog för att säga ett och annat sanningens ord.

Peter kvar i toppen

Vår ordförande i ASTB, Peter Linde, omvaldes på Svenska Astronomiska Sällskapets årsmöte i Stockholm 16.3 till vice ordförande i SAS.

Peter är valberedningens förslag även som fortsatt ordförande för ASTB kommande jordvarv runt solen. Beslut på årsmötet på torsdag kväll!

Bilar och astronomi

Apropå Toyotas "gaspedal i botten"-katastrof och den kosmiska strålningens eventuella inblandning (blogg nr 21), så tack för tipsen om alla bilar som haft astronomiska namn.

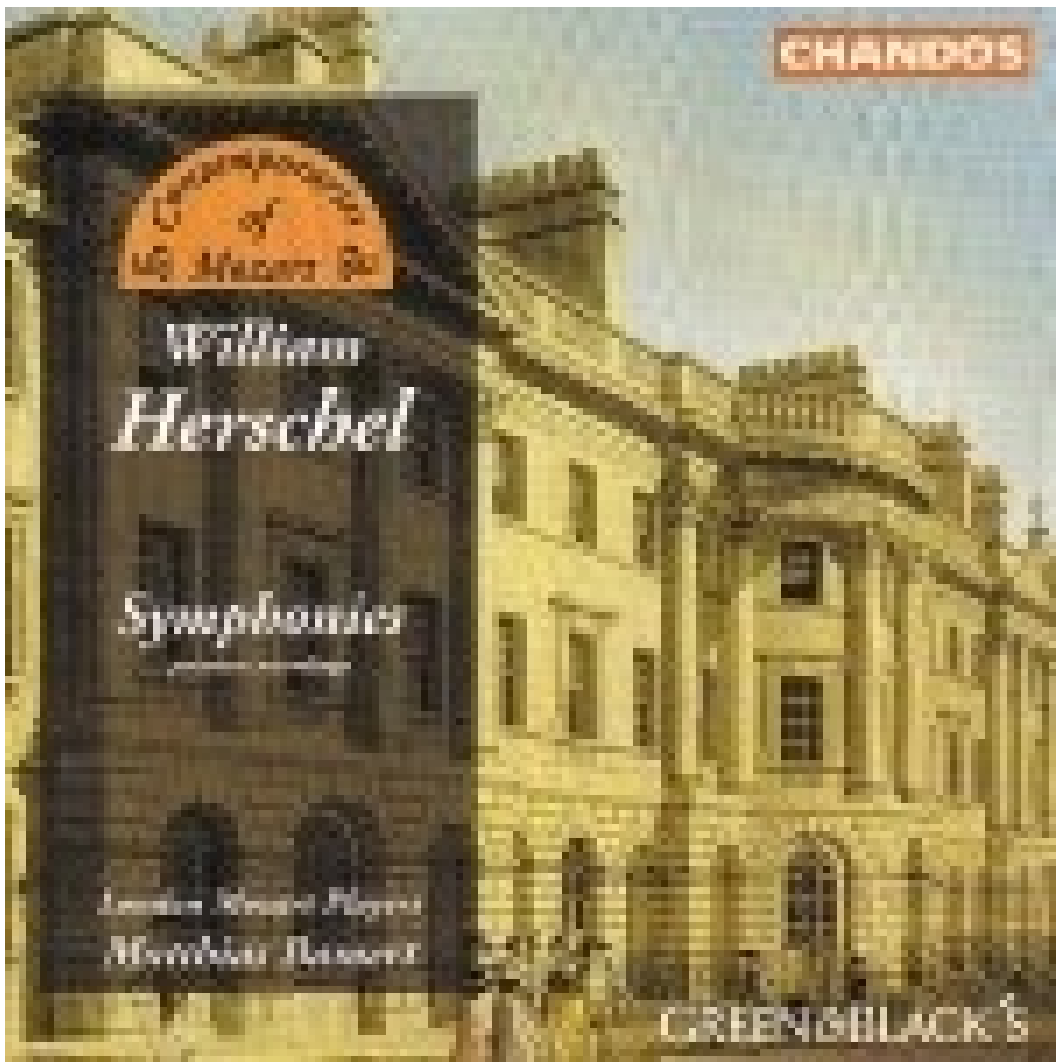
SUBARU.

Jag har kollat upp de flesta och fastnar som nr 1 på pallen för japanernas Subaru, det japanska ordet för Plejaderna/Sjustjärnorna. För blotta ögat kan vi ju bara se sex av dessa stjärnor, och så många är också synliga i bilens logga.

Ford Taurus, Chevrolet Nova och Nissan Pulsar - är det nära andra än skrothandlarna som intresserar sig för de bensinslukarna i dag?

William Herschel - musikern och tonsättaren!

För många herrans år sen kom jag över en LP med klaviaturmusik "signerad" William Herschel. En klenod i min samling! N

uppenbarligen

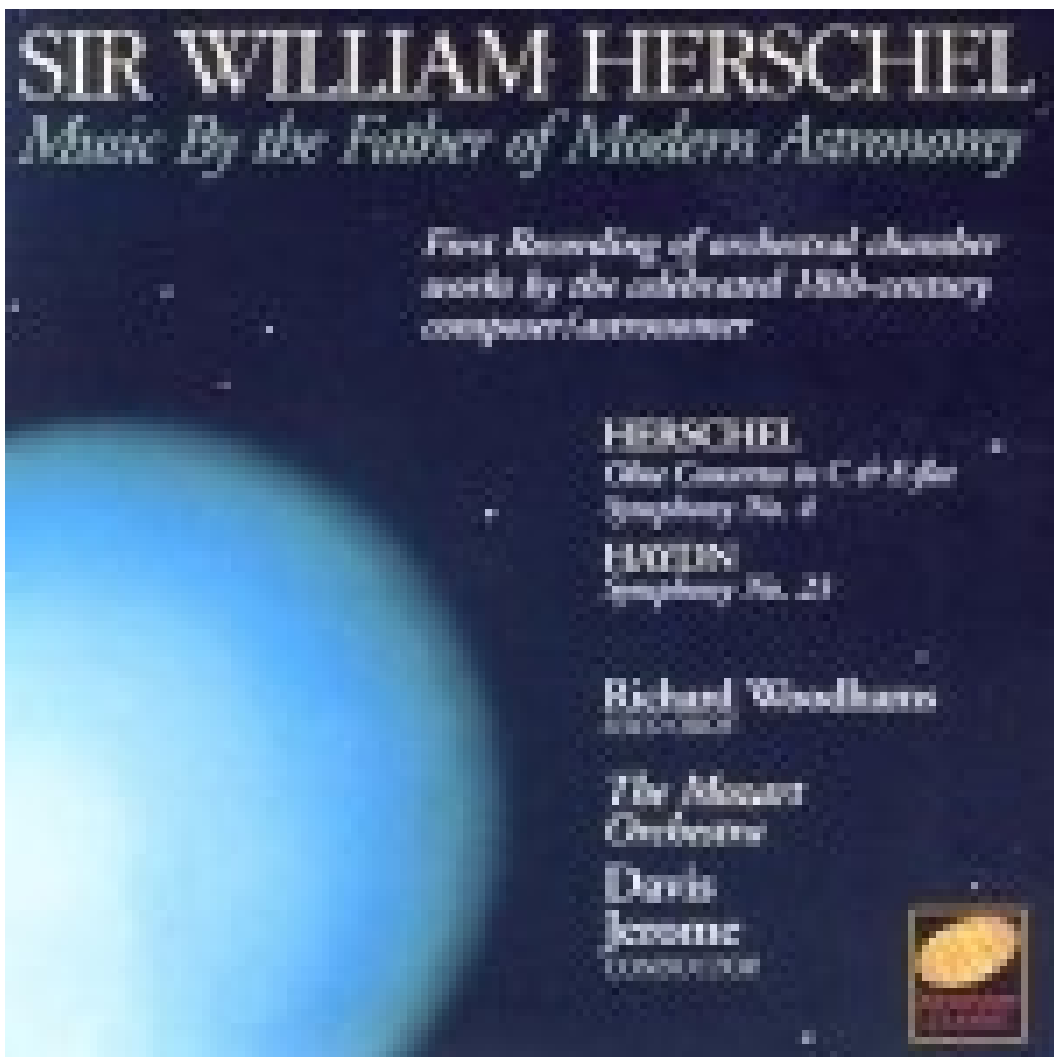
ett

par

CD-inspelningar med

u

finns
hans

musik, och

frågan är väl hur mycket det finns - och varför framförs det så sällan live på våra konsertestrader? Kan vi ha satsningar "typ" *Mostly Mozart* och *Viva Vivaldi* kan vi väl ha en *Hear Herschel*-festival?

Det går att ladda ner några slingor från dessa skivor från nätet, och det är ju bara att konstatera: William Herschel kunde sin sak även som kompositör!

Oboekonserterna är bara så ljuuvliga!

[W-källa...](#)

3 kommentarer

anna-mi

Vad jag minns Kiruna som är att den ligger som en pannkaka på en större lika platt slätt... Och att den till ytan är Sveriges största stad, men att den i världen är tvåa efter Mount Isa i Queensland i Australien.

Fortsatt trevlig måndag!

Ulf R

Jag hade bara AB i geografi i skolan, men bortsett från det hade heller inte adjunkten i ämnet nån aaaaning om nått som kallades Mount Isa. Visste ens läroplansförfattarna hos Skolöverstyrelsen om det?

Koll på nätet visar i alla fall att det i Mount Isa finns en aktiv förening kallad "Astronomy Group of Mount Isa Inc.", som träffas med jämna mellanrum.

Hans Bengtsson

Det finns faktiskt en brittisk firma som säljer 250 olika astronomihattar:
<http://www.zazzle.co.uk/astronomers+hats>

Nästan alla har samma stuk men med varierande texter och bilder.

Skåne och hattar, då tänker jag på en gammal film med Edvard Persson. Det absolut enda minnesvärda med filmen var uttalandet (fritt ur minnet): - Folk klagar på min hatt, men hade jag inte hatt denna hatt å hatt så hade jag inte hatt nån hatt å hatt.

En TV-recensent, säkerligen inte från Skåne, klagade dagen efter på just precis denna i hans tycke fullständigt obegripliga mening som hade yttrats. Men jag, som kommer från Älmhult rätt nära den skånska gränsen, förstod i varje fall innebörden och tyckte det var rätt roligt.

Tisdagen den 23 mars 2010

Ännu fler kvicksilver-offer

[caption id%3D"attachment_2121" align%3D"alignleft" width%3D"150"
caption%3D"Förgiftad? © Disney"]

[/caption]

Först Tycho Brahe, sen kanske Isaac Newton... och nu en galen hattmakare. Carl-Olof Börjeson, bloggans eminente astromedicinare, noterar:

- [NIOSH, National Institute of Occupational Safety and Health, skriver i ett meddelande](#) om den galne hattmakaren i Alice i Underlandet, filmen som just haft premiär. När boken skrevs använde hattmakare lösningar av kvicksilverniträt för att forma hattarna av ullgarn. Den galne hattmakaren är alltså kvicksilverförgiftad.

Alice i Underlandet har den formidabla skådisen Johnny Depp som "The Mad Hatter", hattmakaren. Han SER inte riktigt frisk ut!

Av illustrationer på nätet från gamla klassiska Lewis Carroll-utgivningar, framstår

Hattmakaren som riktigt yr i bollen.

Moderiktiga stjärnskådare

Mer om hattar... Jag vet inte om astronomer och fysiker är mer eller mindre modemedvetna än andra, men toppforskarnas hattmode kan i alla fall vara värt att utreda. Inom astronomin får vi då, till att börja med, skilja på hattar och hattar - alltså huvudpersedlar som använts under nattkalla observationer och de som använts i mer civila sammanhang. Pälsmössor tillhör natten, och Knut Lundmark i flygarhjälm, t ex, tillhör INTE den utstyrsel han använde till vardags: den bild jag tänker på härrör från en solförmörkelseexpedition. Akademisk grannlåt, doktorshattar och liknande, bryr vi oss heller inte om.

Här är två exempel på manliga hattbärare inom astronomi och teoretisk fysik: * Knut Lundmarks företrädare på professorsstolen i Lund, C V L Charlier, bar en härligt imponerande hatt - jag vet inte vad jag ska jämföra den med? Nån sheriffs i Vilda Västern, kanske?

[caption id%3D"attachment_2125" align%3D"alignright" width%3D"88" caption%3D"Professor i hatt. Foto: Lunds observatorium"]

[/caption]

Charlier har jag faktiskt haft att göra med. indirekt förstås. Han var morfar till min gode Kvällsposten-kollega Bertil Behring, som jag kamperade ihop med i många år på kulturredaktionen. På en punkt hade DNA:et tunnats ut: Bertil hade inte minsta känsla för matematik! När vi i Lund på 1980-talet firade att femtio år gått sen Charliers översättning till svenska av Isaac Newtons *Principia* var Bertil och jag på plats; jag förstod lite, Bertil absolut ingenting av vad som sades.

* Minst lika berömd i hattkretsarna är J Robert Oppenheimers "kanna", som denne sågs bära dagligen i Los Alamos under tiden för atombombsprojektet. Klassiska bilden av honom med cigaretten i käften togs 1947 av Life-fotografen Alfred Eisenstaedt, som plåtade många celebriteter (Marilyn Monroe!).

Med åren blev denna Oppies "Pork pie hat" något stukad, liksom sin ägare. Caroline Herschel har jag sett porträtterad utstyrslad i små nätta knypplade huvudsaker, och den store teleskop-och observatoriebyggaren George Ellery Hale finns det bilder på där han bär - keps. Den kan han knäppeligen ha använt under sina observationer, för då kom skärmen i vägen vid okularet - ungefär så som skedde för svetsarna tills de uppfann modet med den bak-och-fram-vända kepsen. Därmed var modet satt på kartan, och sen gjorde som bekant J D Salinger resten i sin klassiker *Räddaren i nöden*.

Baskern har sin givna plats som de intellektuellas huvudbonad!

Kurt Gödel och Albert Einstein syntes då och då tillsammans i Princeton - iklädda hattar. Att Einstein var mer fåfång än vi tror, är min fasta övertygelse. Nästan som en viss bloggredaktör...

[caption id%3D"attachment_2134" align%3D"aligncenter" width%3D"300" caption%3D"Färgglatt var det här! (Glöm inte klicka.) Foto: Agnete Bjørlig"]

[/caption]

Bilar och novor

Man lär sig hela tiden. Knappt hade jag avverkat notisen om bilmärken med astronomiska namn förrän en ASTB-medlem tipsar mig om att det finns ett i högsta grad verksamt sällskap, Svenska Chevrolet Nova Sällskapet.

Trots bensinpriserna, kör medlemmarna omkring på diverse träffar, umgås och pratar kanske en och annan gång om - novor?

Världens minsta teleskop

Nyfiken som man är på allt, så undrade jag över "världens minsta teleskop" - hur ser det ut och vad kan det observera?

På sitt vis uppfyller det mänskliga ögat definitionen, men så slog jag på nätet och noterade att astronomi och ögonmedicin ju gränsar till varandra. De äldre medborgare som lider av makulardegeneration, "gula fläcken"-sjukdomen, kunde härom året få sin syn förbättrad av en uppfinning av en läkare som är verksam i Israel och som heter Isaac Lipshitz. Han hade just konstruerat ett litet "teleskop", som fick plats på en fingertopp.

"The Implantable Miniature Telescope", IMT, är dess kommersiella beteckning. Sen dess har säkert forskningen gått ytterligare framåt, till fromma för de äldre av oss.

HST ber om hjälp - av amatörer

Det har hänt något ganska fantastiskt i astronomivärlden sen jag började rikta min 7-8-centimeters refraktor mot de variabla stjärnorna på farfars tid.

I dag utber sig till och med HST-astronomer om hjälp från välutrustade amatörer. Genom AAVSO (American Association of Variable Star Observers) ville en forskare härom dan ha koll på oberäkneliga V842 Cen, och info gavs på AAVSO:s hemsida med koordinater till lämpliga jämförelsestjärnor runt 15:e magn.

AAVSO är det många amatörer som jobbar för, även i Sverige, och proffsens IAU har bara gott och säga om denna seriösa, globalt verksamma - anrika! -

organisation.

Snart är det dags för oss amatörer att boka tid på HST!

Och på tal om det, det står ett alldeles förnämligt Lundainstrument ute på Jävan, Genarp. Vad ska vi göra med det? Observatorier ska koka av aktiviteter, utbildning, forskning och PR-verksamhet. På Jävan är det bara så - tyst!

Titta, vi flyger!

Härom dan (22.3) togs ett nytt litet steg för ett rymdprojekt men ett stort för rymdturismen i sin helhet: Virgin Galactic testade 22 mars sitt

rymdflygplan

SS2 (SpaceShipTwo), som av sitt moderplan fördes upp till 13,7 km:s höjd och sen landade farkosterna igen, på Mojave Air and Space Port i California. Testflygningen, en av många, varade i tre timmar och start och landning kan du på en 20-sekunders slinga bl a följa på den [förnämliga Rymden i dag-bloggen](#).

Där det står så mycket annat spännande också!

200 000 dollar lär det komma att kosta för en tripp upp med Virgin Galactic, och finanskris eller inte - redan har ett par hundra "vanliga" jordbor ställt sig i kö till flighterna som startar nästa höst.

2012 ä det ju meningen att Kiruna ska utgöra en av bolagets bägge "baser" för turer upp i rymden.

[De svenka planerna för Spaceport Sweden](#) kan du ta del av här.

Tänk om Simon Spies hade levt!?! Då hade vi redan haft "budgetpriser" till kosmos.

Vad är en bra limerick?

Bertil Falk tycker inte att det är nått större fel på mina limerickars innehåll - men

utformningen!?!)

Enligt Wikipedia definieras en limerick så här: Den ska ha fem rader och rimschemat A A B B A.

- Den sidan av limericken klarar du galant. Men sedan heter det: "Första raden bör sluta med ett geografiskt namn (så görs) och innehållet bör vara ekivokt eller innehålla en oväntad knorr."

- Si och så med Ulf R:s ekivokhet. Mera porrknorr efterlyses härmed.

- Och slutligen - antalet stavelser är inte givet (och det stämmer absolut hos Ulf), men den första, andra och femte raden har vanligen åtta, medan den tredje och fjärde har fem eller sex stavelser. Raderna 1, 2 och 5 ska dock ha tre betonade stavelser och de övriga raderna två. Och här haltar det nog betänkligt.

SF-författaren Börje Crona, som gjorde Jesus till astronaut i Galaxy före Däniken, skrev så kallade mumrickar. I företalet till sin novellsamling Stjärnornas fred citerade han två av sina egna mumrickar. Den ena låter så här.

Två snälla små monster från Mars

i Hollywood sa: Nej, bevars,

vi vill ej agera

i skräckfilmer mera.

Vi trivs mycket bättre med fars.

Och den andra:

En ung astronaut ifrån Bari,

som världsrymden flyger och far i,

sa ilsket: Bevars:,

jag skulle till Mars

men här är ju blott februari.

Apropå Limerick, staden på Irland alltså, så var Bertil där den enda gången som hemmalaget tog hem All-Irändskan.

- Det var ett sjuårdeles liv den dagen för cirka 40 år sedan.

[W-källa...](#)

Fredagen den 26 mars 2010

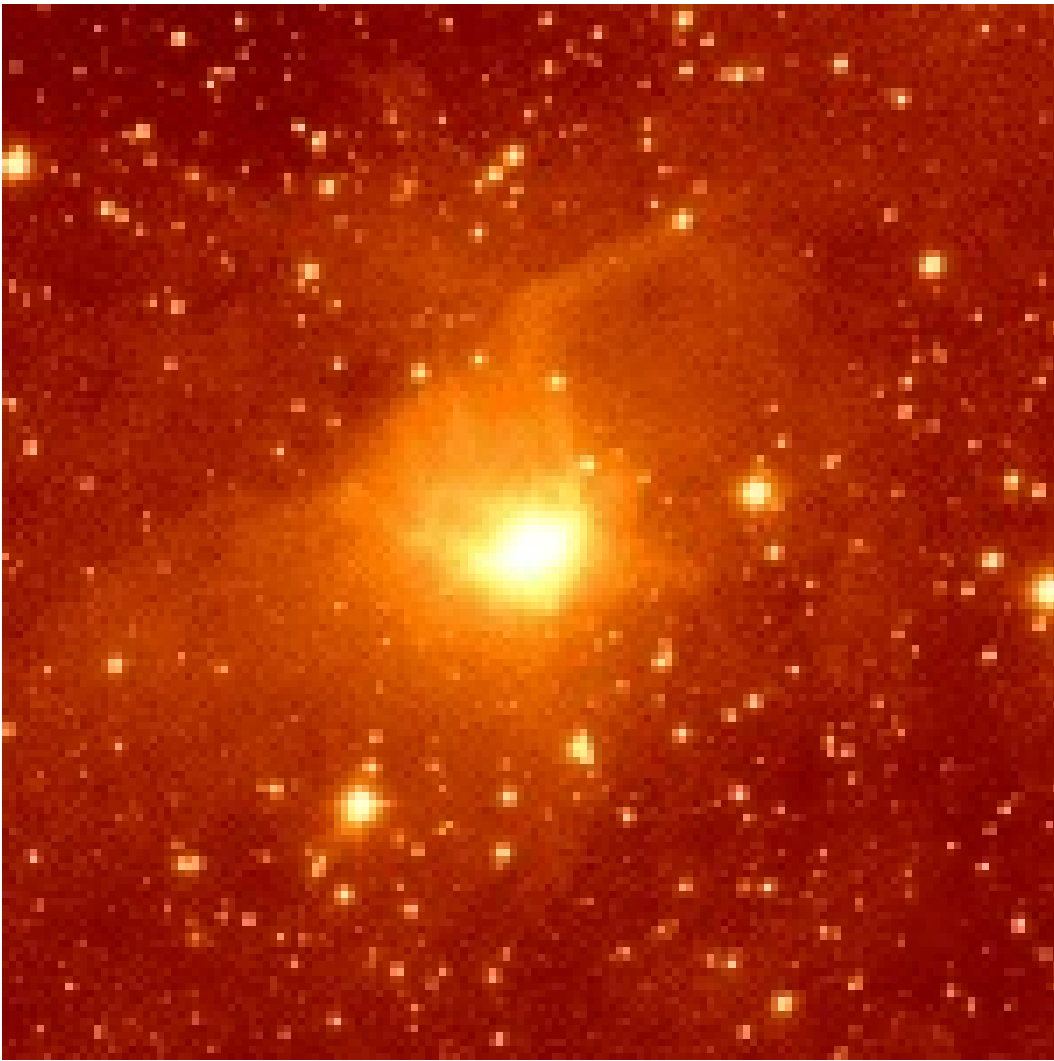
Allt ljus på "Perssons stjärna"

Tack till bloggvännen Hans Bengtsson som berättar att nu i dagarna (22 mars) har kommit en ny vetenskaplig artikel om V733 Cephei. Denna nyfödda stjärna, av den extremt sällsynta typen FU Orionis, upptäcktes 2004 av Roger Persson, svensk amatörastronom som skrivit in sig i hävderna.

- Det är roligt och inspirerande när svenska amatörastronomer gör upptäckter som tar sig ut i "stora fina vetenskapliga världen", det är verkligen inte vanligt att det sker på det här påtagliga viset. Som grädde på moset kallas stjärnan fortfarande ofta "Persson's Star" parallellt med det officiella namnet, berättar Hans.

Den nyaste forskningen av bulgariska, italienska och tyska astronomer bygger på CCD-fotometri 2008-2009 och studier på bortåt 200 äldre plåtar (bla från Mt Palomar!). När väl allt kalibreringsjobb av förhoppningsvis stabila jämförelsestjärnor på diverse plåtar är utfört, kan ljuskurvor ritas - och dessa bekräftar att V733 Cephei verkligen är en rar FU Orionis-variabel.

[caption id%3D"attachment_2165" align%3D"alignleft" width%3D"135" caption%3D"FU Orionis är modellen. Foto: ESO"]

[/caption]

Denna typ av variabler - de kallas oftast "fuor", har jag läst - är synnerligen sällsynta, de är unga och instabila som ungdomar är och nånstans finns en koppling till T Tauri-stjärnor som på vägen in mot huvudserien sprätter ut massa och är variabla.

Alla sorters astronomer har de senaste åren intresserat sig för "Persson's Star" - visuellt arbetande, radioastronomer, satellitobservatörer *etc.* Kollen av Persson-stjärnan är stenhård!

Hans Bengtsson tipsar om följande artiklar:

<http://arxiv4.library.cornell.edu/pdf/1003.3744>

<http://iopscience.iop.org/1538-3881/133/3/1000/fulltext>

<http://www.konkoly.hu/cgi-bin/IBVS?5831>

Plus en allmän diskussion här om [stjärnan på svenska Astronomiguiden](#).

Rymdutställningen landar på Sturup

Svenska Astronomiska Sällskapetets uppskattade och tankeväckande vandrande storbildsutställning på temat *Utblick-tillbakablick* med fantastiska astronomiska motiv landar nu "ffg" i Skåne - på Sturup. Vid incheckningen på Malmö Airport, som ju flygplatsen formellt numera heter.

[caption id%3D"attachment_2163" align%3D"alignright" width%3D"300"

caption%3D"Storslagna bilder möter på Sturup."]

[/caption]

Detta är sällsynt smart, för firade vi i fjor att det gått 400 år sen Galileo Galilei riktade en kikare mot himlakropparna så firar vi här hemma i år att det gått 100 år sen ett svensktillverkat flygplan lyfte från - Ljungbyhed (som ju sedan kom att bli en av huvudbaserna för svenskt flygvapen).

Historien i korthet:

Oscar Ask och Hjalmar Nyrop bildade 1910 det första svenska bolaget för bygge av flygplan, i Landskrona (Ask-Nyrop Nr 1, "Gräshoppan"). På [Svensk Flyghistorisk Förenings hemsida](#) kan följande läsas: "Vid de första försöken 28 april i Ljungbyhed

orkade den alltför svaga motorn inte lyfta planet. Efter ombyggnad och med ny motor återvände Hjalmar Nyrop till Ljungbyhed och lyckas i månadskiftet augusti/september få upp flygplanet i luften. Han blev därmed den förste svensk som flög ett svenskbyggt flygplan i Sverige. "

Jag ber att få återkomma med en "recension" av utställningen på Sturup, som Gösta Gahm personligen är på plats för att finjustera nu på måndag.

Signaturen W. N-d. skrev själv om Norlinds obsis

På senaste ASTB-mötet berättade Bengt Rosengren om sitt historiska mellanhavande med Wilhelm Norlinds observatorium från 1912.

Hans Bengtsson (tack igen!) tipsar om följande textställe i *Nordisk Familjeboks Uggleupplaga*, där signaturen W.N-d. skrev om astronomi - och sitt eget obsis! Under upplagsordet Barsebäck noteras: [caption id%3D"attachment_2169" align%3D"alignleft" width%3D"150" caption%3D"Norlinds obsis - i dag ägt av Bengt Rosengren."]

[/caption]

"Vid B. ligger Barsebäcks observatorium, 18 km. v. om Lund. 55° 45' 9" n. br., 12° 547 Q" ö. lgd fr. Gr. Det uppfördes 1912, eges af filos. licentiaten W. Norlind och var en tid det enda i sitt slag i Sverige, som egdes af privatperson. Den instrumentella utrustningen omfattar bl. a. en 4 tums refraktor från

Steinheil, München, med montering af Aug. Andersson i Lund, ett mindre, flyttbart teleskop från Reinfelder och Hertel, München, spektroskop och diverse mindre tillbehör från Steinheil, Reinfelder, Merz, Heyde och Zeiss. Observationerna omfatta framför allt dubbelstjärnor och inregistrerandet af stjärnfall, och samarbete med danska astronomer har i detta afseende under flera år egt rum. Observationsresultaten publiceras i "Astronomische nachrichten", "Beobachtungszirkular der Astron. nachr.", "Sirius", "Bulletin de la société astronomique de France", "Publications of the astronomical society of the Pacific", "Nordisk astronomisk tidskr." samt i en egen publikationsserie. W . N-d."

Vad vet vi förresten om det observatorium som låg något år senare i Slottsparken i Malmö? Vem drev det, hur stort var teleskopet, vad för sorts observationer utfördes?

Fantastiske Rune!

Jag tycker Rune Fogelquist är fantastisk på många vis. Rune är faktiskt 85 år och fortsätter att fylla sin dag med att ge ut sin förnämliga lilla tidskrift *Asterisken**, som är medlemsblad för klubbarna i Mariestad, Gislaved, Halmstad, Kumla och Västra Värmland.

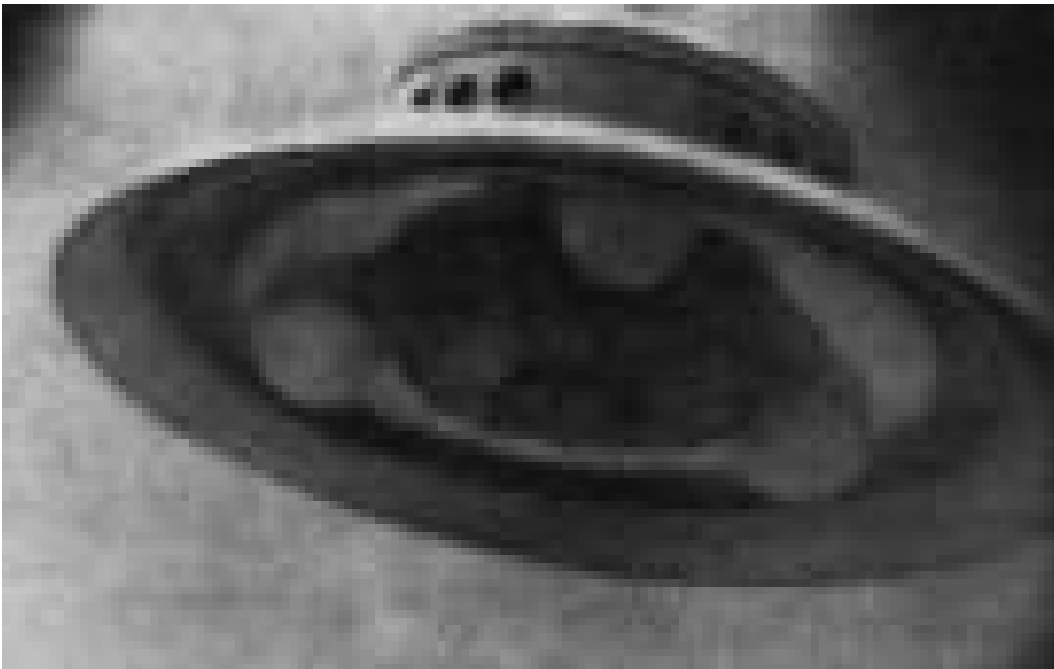
Under ett långt liv "under stjärnorna" och med hjälp av sina teleskop och sitt Bifrostobservatorium, har Rune satt svensk amatörastronomi på kartan och gjort amatör till något verkligt uppskattat bland kräsna yrkesastronomer.

Jag har alltid sett vårt rika föreningsliv och dess fokus på ungdomar som en viktig pool för att rekrytera yrkesastronomer. Vi ingår i en sorts matarlinje ungefär som inom fotbollen, där småklubbarna fostrar talangerna som sen går vidare till Allsvenskan. landslaget och slutar i Barca.

Jag undrar om Rune ens själv vet hur många "proffs" han fostrat?

Adamski - en svår nöt

[caption id%3D"attachment_2171" align%3D"alignleft" width%3D"136" caption%3D"Typisk flygande golvlampa."]

[/caption]

Vi var några som vänligt bråkade om George Adamski härom kvällen, Adamski vars böcker om att han som hedersgäst ombord på flygande tefat besökt månens baksida, Venus m fl planeter gick som en prairiebrand på 50-talet. Det jag alltid har tyckt var mystiskt med denne sannolikt vänsälle man är inte att han fotograferade toppen på golvlampor för att få oss tro att det var rymdskepp utan att han faktiskt bodde på - Mount Palomar, Californien.

Varför besökte rymdvarelserna just honom och inte det som länge var världens största observatorium någon mil därifrån? Obegripligt. Kan verkligen rymdvarelserna ha varit så - korkade? De flyger tusentals ljusår genom rymden och snavar på målsnöret.

[W-källa...](#)

2 kommentarer

Hans Bengtsson

Observatoriet i Slottsparken i Malmö öppnades i december 1911 och drevs av amatörastronomen Lars Björkegren. Där fanns en 15 cm refraktor. Observatoriet såldes efter några år till Danmark, och nedmonterades i september 1916. Detta enligt Wikipedia-artikeln om Slottsparken.

Populär Astronomi - » Fran Malmö Airport till kosmos

[...] Malmös flygplats, känd som Sturup. Bildbevis finns hos Astronomiska sällskapet Tycho Brahe och Cassiopeibloggens Ulf R. förklarar hur de kosmiska korten firar både Galileo Galileis och det svenska flygets första steg [...]

Söndagen den 28 mars 2010

Stonehenge - ett tidigt "Lourdes"?

Två gånger har jag besökt Stonehenges magnifika stenmonument i södra England, jag tågade från London till Salisbury, rundvandrade i katedralen (med världens äldsta ur) och sen tog jag taxi ut till stenkolosserna - dyrt men spännande. För en 30-40 år sedan var det populärt bland astronomer typ Gerald Hawkins, Fred Hoyle m fl att läsa in djupsinniga astronomiska innebörder i stenarnas placering - inte mycket av det har överlevt till i dag. Frågetecknen kring astroarkeologin tycker jag överhuvud taget har blivit fler än utropstecknen!!! Ales stenar inte att förglömma.

Intressantare är då, menar jag, ett tv-program jag fick ögonen på härom dan (Viasat History), [en BBC-film i serien Timewatch](#) - bakom ligger tungviktare som BBC:s Open University och amerikanska Smithsonian Institute - där två arkeologer, professorn Tim Darvill och Storbritanniens ledande antikvarie Geoff Wainwright, och deras utgrävning härom året gav flera spännande svar.

[caption id%3D"attachment_2205" align%3D"alignleft" width%3D"300" caption%3D"Magnifikt bygge - med många frågetecken. Foto: BBC"]

[/caption]

* Fyndet av ett litet förkolnat sädeskorn ledde till dateringen av bygget till cirka 2300 år f Kr, * Fyndet och analyserna av några skelett funna nära Stonehenge, nu insatta i ett sammanhang, pekar på den intressanta teorin om Stonehenge som en vallfartsort, dit sjuka tog sig så långt som från Alperna för att bli kurerade och healade. Dels genom de undergörande blåstenarna, dels genom att här verkade

bronsålderns egen "läkarexpertis" och undergörare. Stonehenge som ett bronsålderns Lourdes, med andra ord.

* Fynden pekar också på att Stonehenge var så heligt att platsen höll sig med säkerhetsvakter, som inte tvekade att döda inkräktare som försökte ta sig in utan lov.

Dessutom pekar i dag det mesta på att i det jordbrukarsamhälle, som var förutsättningen för Stonehenge, var vintersolståndet VIKTIGARE än sommarsolståndet! Det är säkert en stor upplevelse att hälsa soluppgången vid Stonehenge på midsommaren i dag, men det är en modern konstruktion.

Logistiken på bronsåldern förvånar oss naturligtvis fortfarande. Mannen från Alperna ("Amesbury Archer"), t ex, som kan ha rest till Stonehenge flera gånger, och sen förstås hur flera av de stora stenbumlingarna har forslats över havet, floder och mark från dagens Wales 25 mil bort till Stonehenge.

Idén om Stonehenge som ett sofistikerat bronsåldersobservatorium stärktes inte direkt av detta tv-program. Inget utesluter att denna makalösa konstruktion av generationer av människohänder har haft olika funktioner under olika perioder eller olika funktioner under samma period, men just nu har "Lourdes"-tolkningen övertaget när vi rör oss om tiden för Stonehenges byggande.

2300 f Kr, förresten. Då regerade stridsyxekulturen i våra egna regioner, vi pratar om yngre stenåldern. Mycket har dokumenterats från denna tid i trakterna kring det som i dag är Kvarnby här i Malmö.

Anna-Mi Wendel, gammal kulturkompis, lokalhistoriskt insatt, [Kvarnbybloggare m m](#), noterar: - Vi pratar senneolitikum. Vi pratar Kvarnby. Jag går i spåren på dem som då bodde här. Allt ligger i öppen dager: flintgruvorna, hantverket, produkterna. Det var HÄR det pågick!

Genom fynd av flintverktyg, kärl, cirkulära rämnor och annat framträder bilden av en relativt välorganiserad samhällsorganisation i det lilla formatet - Stonehenge kan, jämförelsevis, bara ha skapats av en folkrik (rik!) och strukturerad civilisation med lång historia, en civilisation som med gemensamma krafter - under flera mansåldrar - byggde sitt märkliga, läkande centrum.

Men samma stjärnor och planeter kunde ses från Kvarnby som från Stonehenge! Vad tänkte våra kloka förfäder?

Ny lyckad uppskjutning

[caption id%3D"attachment_2228" align%3D"alignright" width%3D"203" caption%3D"En Maxus lyfter i vår vackra fjällvärld. Foto: Rymdbolaget"]

[/caption]

- Kolla gärna [Rymdkanalen](#) där du kan se fredagens lyckade MAXUS 8 uppskjutning - Europas största sondrakat för μG experiment. ESA:s GD Jan-Jacques Dordain var t o m på plats och imponerad över "leveransen", tipsar Rymdbolagets Carina Johnsson.

Maxus är ett samarbete mellan svenska SSC, sameuropiska ESA och tyska EADS och μG , som Carina nämner, handlar ju om experiment och forskning under påverkan av den "mikrogravitation", tyngdlöshet i dagligt tal, som uppnås under raketuppskjutningarna till rymden.

MAXUS 8-uppskjutningen - 70 km upp, dubbelt så långt upp i "luften" som ISS bana - gav en μG på 12 minuter och det som ingick i den vetenskapliga lasten på nästan ett ton och som skulle kollas var allt ifrån hur titanbaserade metallegeringar får fastare form och diverse annat till hur gravitationskänsligt

biologiskt material som samverkar mellan våra celler är.
Mycket spännande!

99942 Apophis

Mer gravitation men nu i det tyngre formatet! Hur är läget när det gäller den jordnära asteroiden 99942 Apophis, som kommer oss obehagligt nära både 2029 och 2036? Nasa räknade ju i fjor på saken och kom fram till att 2036 passerar asteroiden, som är på ett par hundra meter, 49 miljoner km (0,32 AE) från jorden - på självaste påskdagen.

[caption id="attachment_2201" align="left" width="300" caption="Gravitationstraktorn" har parkerat. T h i bilden - Moder Jord.... Ill:

Nasa"]

[/caption]

Risken för en smäll 2036 bedöms i dag som nästan 1:250 000. Det låter lugnt, men inte hur lugnt som helst. I vintras kom ju också uppgifterna om att ryssarna hyser planer på att sända upp en farkost som ska ändra asteroidens bana - förhoppningsvis då åt rätt håll... Ryssarna tänker sig samarbete med Nasa, den kinesiska rymdstyrelsen liksom ESA.

I USA, Californien förstås, verkar [stiftelsen B612 Foundation](#) ledd av tidigare astronauten Rusty Schweickart, forskare, ingenjörer m fl och deras mål att är 2015 ha utvecklat ett system för att då testa och landa på en asteroid, för att sakta och metodiskt påverka den i dess bana. Dagens lösning bygger på att en massivt tung rymdfarkost, en så kallad "gravitation tractor" - vad ska vi kalla fenomenet på svenska? "gravitationsdragare"? - som parkerar eller hovrar nära asteroiden och som under flera år genom sina egna gravitationsimpulser får rymdstenen att sakta,

sakta rotera och i sin bana vända sig bort från en fullträff på jorden. Gravitationen gör helt enkelt jobbet!

Det finns massor av andra idéer men denna är en av den för rymdmiljön allra vänligaste. Alternativet med att i panik skicka upp en kärnvapenbestyckad antiasteroid-missil är inte särskilt genomtänkt, även ifall Hollywood älskar interplanetärt pangpangande bevisat av kassasuccérna *Deep Impact* och *Armageddon*!

Senaste nytt från CERN

I veckan börjar, är det tänkt, LHC:n i Genève få upp ångan igen efter sju sorger och åtta bedrävelser. 2012 hoppas CERN-forskarna/ingenjörerna att partikelkrossaren ska nå full kapacitet. Då ska det banga i alpernas djuuup!

Unik familjebok om Charlier

Jag kom in på Lundaprofessorn C V L Charlier i förrförra bloggen och hans barnbarn Bertil Behring, som var min synnerligen gode kollega i många år på Kvällspostens kulturredaktion. 1988 redigerade Bertil släktboken *Till minne av Siri*, som utgavs privat i liten upplaga - men mellan hårda pärmar! - i samband med Essie Janssons 90-årsdag det året.

Siri var Charliers hustru och Essie var en av parets döttrar.

[caption id%3D"attachment_2229" align%3D"alignleft" width%3D"88" caption%3D"Lundaprofessorn."]

[/caption]

Flera unika kärleksbrev från unga Siris sida på 1890-talet till den kommande astronomstjärnan "Carl Ludvig" återges . Hon var när de träffades 16 år, han 28, Siri som i vuxen ålder tyvärr kom att drabbas av svåra manodepressioner och som bl a vårdades på S:t Lars i Lund. Dit Charlier troget tog sig varje söndag under hennes sjukdomsperioder.

Äktenskapet verkar ha varit lyckligt, trots alla smällar.

I denna fina lilla skrift skrivs inte mycket om Charlier och astronomi, men vi får ta del av hans skraltiga ekonomi (3D stora studielån), utnämningssstriden mellan honom och Nils Dunér och vad det reaktionära akademiska Lund ansåg om att radikalen och Verdandisten Charlier skulle bli professor där.

Allra trevligast tycker jag det är att läsa om professorsbarnen på Obsis, som var deras dagliga lekplats. Familjen bodde nära Obsis, först på Grönegatan, sen på Svanegatan, och Stadsparken var ett eldorado för tidens unga Lund. Essie berättar

rentav att hon spelade tennis på en tennisplan som ungdomarna anlade på planen mellan Obsis och Seismografen! En smash från det som sedermera blev Idrottshallen i lärdomstan.

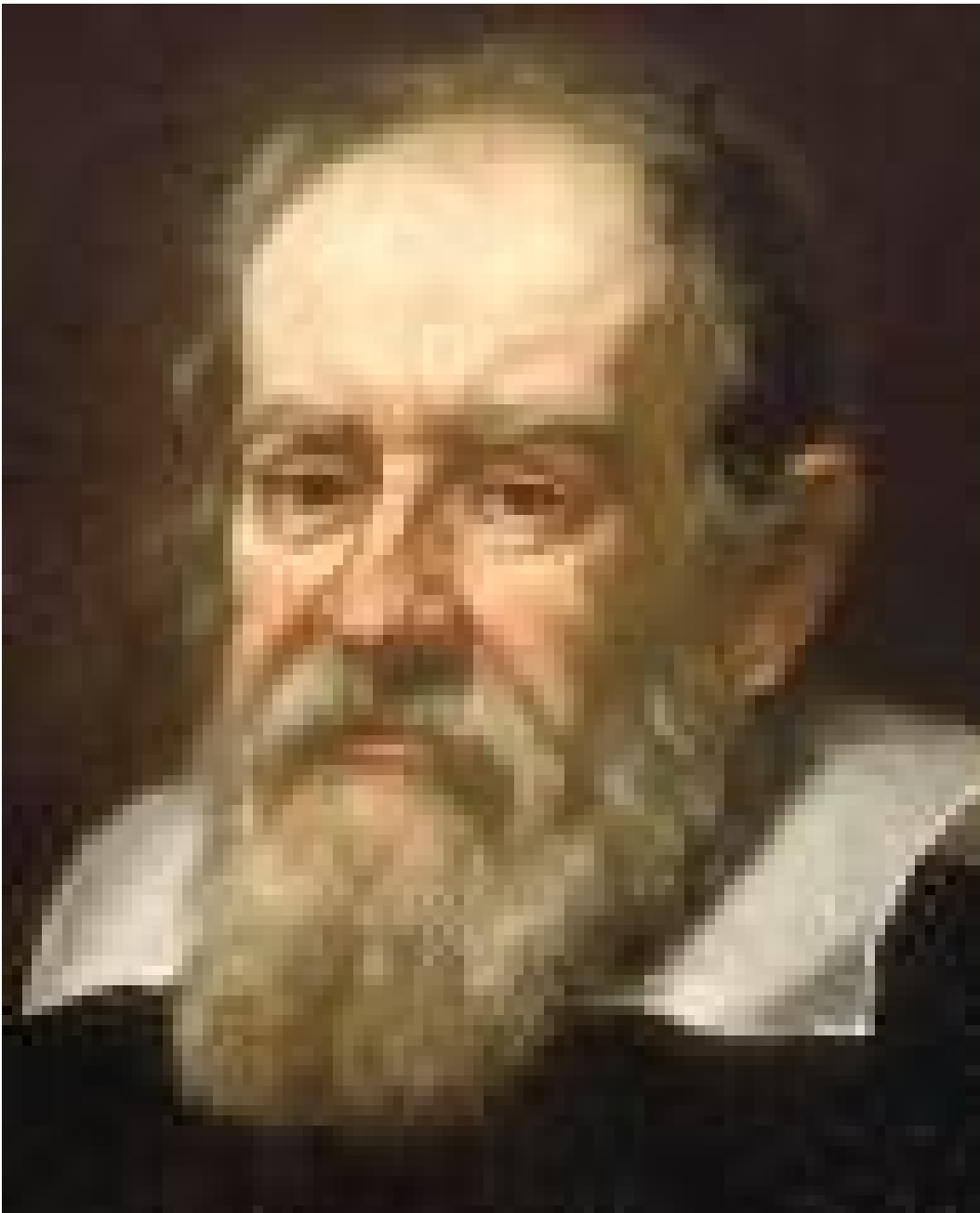
Galilei %3D Vilks! %3D Einstein?

Det är intressant att notera hur Galileo Galilei kan användas i den allmänna kulturdebatten. Senast är det mordhotade Lars Vilks, "Muhammed-konstnären", som på [sin underhållande blogg polemiserar mot](#) en konstkritiker på DN som tycks mena att Vilks borde, som ett inslag i sitt konstnärliga rondellhundsprojekt, be om ursäkt för sina teckningar.

Vilks:

Det är inte ofta konstnärerna får konkreta råd av kritikerna och huvudregeln är att sky sådana förslag som pesten. För vem skulle tro på en ursäkt framförd som en del av konstnärligt projekt? Vad skulle ett falskt och djupt ironiskt inslag ha för mening? Skall vi tillbaka till 1633 och Galileis offentliga avbön sedan han kränkt den i skriften givna sanningen?

[caption id%3D"attachment_2237" align%3D"alignleft" width%3D"70" caption%3D"Användbar i debatten!"]

[/caption]

I sin blogg återger Vilks dessutom Galileis återtagande-brev.

Jag gillar själva gesten, att skånske konceptkonstnären Vilks jämför sig med Galilei, som krossade en världsbild. Det är stort, nej, det är större än stort!

Men varför nöja sig med Galilei, som gammal, skröplig och feg kröp till korset? Jag hade ju dragit till med Albert Einstein direkt!

[W-källa...](#)

1 kommentarer

Niklas Henricson

Hej Ulf,

Kul att du tar upp Stonehenge och betydelsen av monumentet under bronsåldern. Jag vill bara tillägga att det är aningen märkligt att historiker och arkeologer

undervärderar människans kunskaper under bronsåldern. Det fanns minst sagt imperier redan då (Minoitiska imperiet/folket på Aegeiska havet i Grekland/Kreta bara ett exempel) som regerade samtidigt i medelhavet. Många känner till att under tiden som Stonehenge byggdes så fanns det en massin-och utvandring av handels-och hantverkarfolk inom Europa. Komplicerade strukturer av statskick och religionsutövandet (Präster, ritualer, gudar, etc.), teater, konst, avloppssystem, städer, och mycket annat. Givetvis är tiden en faktor över hur mycket som har överlevt sedan dess och eventuellt anledningen till varför vi ser lika förvånade ut varje gång vi upptäcker något nytt om bronsåldern.

M v h,

Niklas Henricson

Tisdagen den 30 mars 2010

Ur led är tiden - i Lund!!!

Det är ju en levande skandal att den som kallades "Lunds rättaste klocka" bara går rätt två gånger om dygnet - för klockan står stilla sen flera år. Jag tänker förstås på lundabornas egen kronometer, det av C V L Charlier 1913 introducerade sekundvisande uret i pelaren vid ingången till gamla Obsis, Stadsparken - andra sidan ingången från grindstugan. En gång i tiden var uret lundabornas käraste gemensamma ägodel, det var folkvandring dit för att ställa klockor och pendyler sekundkorrekt.

Jag har bloggat senaste tiden lite om "Carl Ludvig" Charlier, morfar till min gamle KvP-kollega Bertil Behring, och det är klart att jag känner lite extra för Charliers arvegods i form av detta ur. Hans gåva till lundaborna för att visa att de var med i tiden. Läs t ex om uret i Gustav Holmbergs kapitel om Charlier i *Lundaögon mot stjärnorna*.

[caption id="" align="alignright" width="229" caption="Här är mycket som behöver snyggas till! Foto: Lunds observatorium"]

[/caption]

Så här är det: Uret är i omedelbart behov av restauration!!!! Nu ger det bara ett beklämmande intryck av vanvård och ointresse från lärdomsstans sida. Gudskelov och tack gjorde [Lunds stadsantikvarie Henrik Borg hösten 2009](#) en förtjänstfull antikvarisk utredning över hela Obsis-området, dess byggnader, parken *etc.*

Observatoriet med trädgård är skyddat som byggnadsminne, och då inställer sig ju frågan direkt: Varför låter ansvariga t ex uret bara stå stilla och förfalla inne i sin pelare? Saken MÅSTE åtgärdas nu!

Citat ur Henrik Borgs utredning:

"En ritning daterad 1883 visar ett spjälstaket med samma kontur som dagens staket mot Gyllenkroks allé. Under 1913/14 byggdes grinden om och de murade plintarna tillkom. I en av dessa placerades uret som skulle signalera till lundaborna om den vetenskapliga verksamheten och exaktheten i beräkningarna.

Uret tillkom efter en konferens i Paris och markerar införandet av standardiserad tid i Lund. Man beställde en radiomottagare från Tyskland för att få tillgång till nätverk av välkalibrerad och standardiserad tid men kriget kom emellan. Man utformade en egen konstruktion för Lund istället. Urtavlan skulle signalera institutionens noggrannhet och precision: "sekunderna ska framhävas såsom vid uret i Greenwich".

Uret som tidvis benämnts "Lunds rättaste klocka" slogs sönder 1974 men reparerades därefter.

Nu står den stilla. Intill uret har även funnits ett skåp där två skrivande instrument fanns för lufttryck och temperatur. Instrumenten och registreringarna från dessa finns i astronomi-institutionens arkiv. "

Henrik Borg summerar vad gäller uret:

"Uret är en viktig symbol för den tidigare verksamheten, återställ funktionaliteten. " Håller till 1000 promille med!?!"

60 miljoner galaxer klappade och klara!

[caption id="attachment_2283" align="alignleft" width="141" caption="En av 60 miljoner...."]

[/caption]

Amatörastronomer och andra hjälper ju till med klassifikationen av galaxer [inom Galaxy Zoo-projektet](#). Det är nu så lyckat att "zoonometern" raskt närmar sig 60 miljoner klassificeringar, Den som prickar in exakt den 60 000 000:e galaxen i sin dator, utlovas rentav ett fint pris. Eftersom 150 000 personer hittills engagerats i

arbetet, kan det bli en smula trångt vid målnöret.

Projektet är mycket pedagogiskt upplagt och den som ger sig in i leken får leken tåla och lära sig mycket om galaxers utseende. Dessutom jagas supernovor genom Galaxy Zoo-sajten.

11:e kometen i hamn

Fantastisk, en prestation! Amerikanske kometjägaren Don Machholz har gjort det igen; med beprövad gammal amatörastronomisk teknik har Don avslöjat ännu en komet - hans 11:e i ordningen!

[caption id="attachment_2280" align="left" width="300" caption="Don Machholz vid sin reflektor. Foto från hans hemsida thecomethunter.com"]

[/caption]

Denne fantastiske kometjägare kunde 23 mars - 607 observationstimmar sen förra kometupptäckten - lägga den nya kometen **C/2010F4 (Machholz)** till handlingarna. Den första visuellt upptäckta kometen sen 2006!

Don Machholz, som gärna missionerar för vår vetenskap, [har en mycket trevlig hemsida](#), som varmt kan rekommenderas.

Machholz jobbar visuellt med en 46 cm:s reflektor - Dobson!!!! - som når ner till 13:e magnituden. Han började en gång i tiden med att hamra in i skallen ett antal himmelsområden utanför vintergatsstråket och utanför galaxrika trakter, men han har sen lärt sig 10 000-tals stjärnor, nebulosor och galaxer över hela stjärnhimlen och kan därför avgöra ganska snabbt om nån mystisk fläck syns som inte borde vara där. Gärna då också en fläck som rör på sig.

Efter att ha plottat in den misstänkta kometen på en stjärnkarta, kollat vidare mellan regnmolnen med familjens kompis, labradoren Roxy vid sina fötter, kunde så småningom Don Machholz kontakta Smithsonian Astrophysical Observatory för

konfirmation. Och den kom prompt!

Alla banfakta och efemeriduppgifter [finns hos IAU Minor Planet Centre](#).

Welins fuor

FU Orionis-variabler verkar vara en svensk specialitet. Sen Hans Bengtsson tipsade mig om Roger Perssons upptäckt R-E-D-A-N 2004 av **Persson's Star** - jag är sent på mycket, har jag upptäckt - har jag lärt mig att även Gunnar Welin, den eminenta Uppsala-astronomen (det är Gunnar som gör korsorden i Populär Astronomi), ju också är pappa/upptäckare till en rar FU Orionis-variabel, **Welin's Star**.

- Läs om den i ett nummer av Astronomisk Tidsskrift 1973, tipsar Gunnar hugade bloggintresserade.

Storsvenskt på Merkurius

[caption id%3D"attachment_2288" align%3D"alignleft" width%3D"240" caption%3D"Strindberg - The Crater! Foto: Nasa/Calvin J Hamilton"]

[/caption]

August Strindberg hade ju, vilket tidigare bloggar försökt visa, en hel del galna astronomiska åsikter, vilket inte hindrar att "Ågyst" har fått en maffig krater uppkallad efter sig på - Merkurius!

Det är en lysande idé att på denna lilla himlakropp namna kratrar, bassänger etc efter författare, konstnärer och tonsättare.

Andra starka skandinaviska kraternamn på Merkurius är förresten Ludvig Holberg, Henrik Ibsen och Jean Sibelius. Ingen islänning, ingen Haldór Laxness så långt ögat kan se. Jag tycker faktiskt att vår värderade vulkanö ska med!

Bland skandinaverna på Mercurius är Strindbergs krater förstas störst, bäst och vackrast, 190 km tvärsöver.

[W-källa...](#)

5 kommentarer

Hans Bengtsson

För en väldig massa år sedan blev jag på en kyrkogård i Lund förevisad en gravsten som pryddes av Karlavagnen. Nog var det Charliers gravsten? Jag är inte helt säker, men tror det var så. Finns det andra astronomer som har stjärnfigurer inristade på sina gravstenar?

Hans Bengtsson

Med lite googlande kunde jag hitta en bild på Charliers gravsten. Och visst, den visar Karlavagnen:
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Grave_of_swedish_professor_Carl_Charl

ulfr

För en gångs skull så kände jag till detta!

Dessutom kallade Charlier en av sina jyckar - Tycho! Jag tror att han t o m namnade en av sina ekor för just Tycho, fast där är jag mera osäker. Familjen hade sommartjäll en tid på Näset här nere, sen även i Småland.

apokromaten

13:de magnituden??? Don Machholz "dobson-46:a" når nog antagligen lägre magnituder än så. Under idealiska förhållanden bör han kunna se stjärnor av minst 17 magnituden utan allt för stora svårigheter!

Ulf R

Jag kan hålla med om att det låter lite blygsamt. På sin hemsida skriver han om att han kan se nebulösa föremål runt 13 magn - punktformiga himlakoppar borde han nå djupare. "The Comethunter" bor i en ort som heter Colfax i Californien, en håla på inte ens 2000 inv, o långt från storstäder, så sannolikt är det väldigt mörkt och bra observationsmöjligheter där.

Kometen låg vid upptäckten - han fick tag i den 23.3 ffg, konfirmerade

observationen definitivt 26.3 - runt 11 magn och den lär snabbt bli ljussvagare.

Fredagen den 2 april 2010

En katastrof kommer sällan ensam!

Asteroiden som tog livet av dinosaurerna... en annan asteroid som knäckte de stora nordamerikanska rovdjuren... Tunguskasmällen 1908... Mount St Helens för i dagarna exakt 30 år sen... och nu nya fynd om Laacher See-vulkanen som ställde till det för stenålderns jägar-och samlarfolk inte så långt från oss.

Det är den danske arkeologen, den vulkanintresserade Århus-forskaren Felix Riede som uppmärksammas i danska *Weekend Avisen* nr 13/2010 under rubriken "Big Bang over Europa".

[caption id%3D"attachment_2343" align%3D"alignleft" width%3D"241" caption%3D"Mount St Helens går i luften - 1980! Foto: USGS"]

[/caption]

Laacher See betraktas i dag som en vattenfylld caldera, alltså resterna efter en kollapsad vulkantopp, och ligger nära dagens Koblenz i södra Tyskland. Lacher See-vulkanen drog i väg ca 11 000 f Kr med en praktfull eruption, vars spår fortfarande kan studeras så långt bort som på västra Gotland. Fortfarande registreras eftersläntrande koldioxid-bubblor i sjön.

Energiutbrottet har beräknats till kanske 25-30 ggr större än Mount St Helens-smällen 18 maj 1980 i delstaten Washington, USA. Det är således i dagarna 30 år sedan denna våldsamma explosion, en av de mest väldokumenterade. Bortåt 60 personer omkom, bland dem USGS-geologen och vulkanologen David A Johnston.

Han dog verkligen "in the line of duty". Han var 10 km från vulkanen när den small och han hann radiera de klassiska "VANCOUVER, VANCOUVER . THIS IS IT!" Vulkanutbrottet knutet till Laacher See orsakade ett notabelt avbrott i stenåldersfolkens tekniska utveckling, De tog helt enkelt ett steg tillbaka efter denna senglaciala naturkatastrof. Tidens logistik i form av sydsandinaviska vägar och handelsrutter bröts, flergenerations långa nätverk över norra Europa upphörde för en tid, och våra förfäder fick börja om från början igen, t ex när det gällde att skapa effektiva flintverktyg.

Nyheter från TT

Johanna Eklundh på [TT Spektra. nyhetsbyråns eminenta "Nytta %26 Nöje"-redaktion](#), har intervjuat bloggredaktören och Frida Stenebo, som ju stjärnbloggar från Ljungbyheds horisont.

Det kan nog bli en kul "kollisison" mellan gammalt och ungt, gubbigt och tjejigt, under stjärnorna.

Håll utkik i en tidning nära dig!

Venus är kvinnornas territorium

Varför inga kvinnonamn på kratrar och andra formationer på Merkurius? Nej, de är lätt räknade, genusmedvetna bloggläsare har reagerat, men desto intressantare då att notera att på Venus har 1000-tals kratrar, bergskedjor och andra geologiska entiteter namnats efter berömda kvinnor. Som Josephine Baker nedan:

Saknas något

namn på Merkurius eller bland asteroiderna, så kolla på Venus!

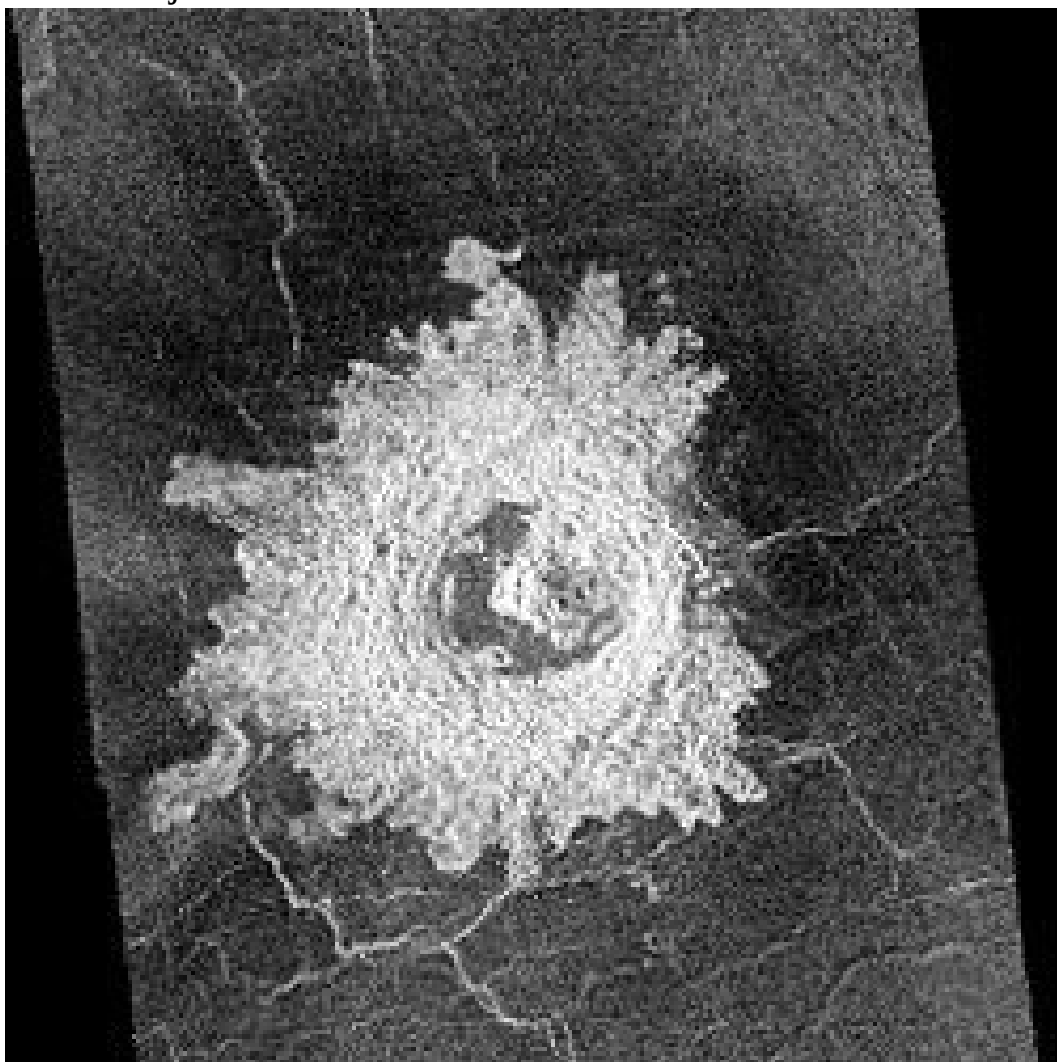
Den övergripande idén för namngivarna är att inte dubbelnamna himlakroppar eller geologiska formationer på andra himlakroppar. Det kan man förstå, vilket ju inte hindrar att vår egen guru Knut Lundmark har både en månkrater och en asteroid uppkallad efter sig - precis som gamle MARS-kompisen, Hallandsfödde och i USA verksamme Pluto-forskaren Leif Andersson (ska återkomma till kompisen Leif, som tyvärr är ur tiden sen många år) Tillbaka till Venus!

Både Jenny Lind och Christina Nilsson har fått varsin krater på vår just nu väl synliga himlagranne, 26 respektive 27 km i diameter. De brädas bland sopranerna endast av Maria Callas krater (34 km).

Även sångerskor som Kirsten Flagstad och Kathleen Ferrier finns representerade

på Venus.

Andra förtjänta kvinnor som fått kratrar här:

Sonja Henie,

konståkerskan, skådisen Anna Magnani, Auschwitz-offret och dagboksförfattaren Anne Frank, författarinnorna Edna Ferber (kompis till Bröderna Marx), Öresundsgrannen Karen Blixen, deckardrottningen Agatha Christie, Nobelpristagarinnan Pearl S Buck (kratern på Nasa-bilden till höger) liksom Simone de Beauvoir.

Lägg till listan den sensuella franska scenartisten Josephine Baker som har fått en bamsekrater på 11 mil uppkallad efter sig - Josephine Baker som fick morfars hjärta att klappa fortare när hon bara var klädd i bananer eller ens det.

Rachael Carson, Ethyl Barrymore, Grandma Moses, Isadora Duncan, Nadia Boulanger... alla dess finns också på Venus, där även en mytisk dam som Lady Godiva i dag håller till.

En Venuskrater heter kort och gott Frida (Frida Palmér?), en annan Selma (Selma Lagerlöf?).

Ljusföroreningsfilter - vad rekommenderas?

Från Owe Dahren i Kumla Astronomiklubb kom ett mail, som jag tror berör ganska

många astrofotograferande kolleger i dag. Ordet till Owe: Läste just din artikel om jakten på mörkret i Asterisken* och undrar om du kan rekommendera någon speciell typ av ljusföroreningsfilter. Jag fotograferar med DSLR och brännvidder 18-400 mm och oftast från stationärt stativ i trädgården i utkanten av Kumla och har en hyfsad himmel, men skulle vilja förbättra så långt det går.

Huvudobjekt är kometer, så lite avbrott i spektrat är ju inte så allvarligt.

Nej, jag är inte bra på ljusföroreningsfilter (heller), varför jag servade Owes allmängiltiga fråga vidare till observatoriechefen Niklas Henricson på vårt TB-obsis i Oxie.

Niklas säger så här:

Det var ingen lätt fråga att svara på. Filter beror helt på olika sorters faktorer.

Först måste man ta reda på vilka slags gatulyktor som orsakar ljusföroreningar.

Det finns olika filter som motverkar olika ljusvåglängder mot tungsten, kvicksilver, natrium, sodium, mm.

Sedan är det filterringen som ska passa in. Är det fotografering genom ett teleskop, på ett teleskop (piggyback-montering), eller på en vanlig kamerastativ?

De två förstnämnda ljusföroreningsfilter hittas på butiker som är avsedda för astrofotografering och sistnämnda hos kameratillverkaren.

Man kan använda vanliga färgfilter för att fotografera kometer. Men kometer avger

också olika ljus beroende på kometernas natur.

Finns vissa kometer som är rika på metall och andra som avger mera ångor (vatten) i svansarna.

Generellt är gula och gulgröna färgfilter lämpligaste för kometfotografering.

För att stoppa våglängder från ljusföroreningar är nog bäst att Owe vänder sig med frågorna per telefon till en astrofograferingsbutik så att han får ångerrätt för sitt köp men också assistans kring sortimentet. Två av de bästa butikerna vi har i Norden finner du på länkarna nedan.

1. www.2astro.dk

2. www.astrosweden.se

Filtertyperna som Owe ska titta efter kallas alltså för LPR eller LP (Light Pollution Reductor) som tar bort kvicksilver och sodium. Finns även Light Yellow %238.

Vi har även en mycket kunnig astrofotograf i vår förening som heter Arne L Ohlsson (a.l.o@telia.com) som säkert ställer upp med svar på frågor.

Fantastisk ESO-bild av "Fantomen"-nebulosa

Ännu ett hett aktuellt "bildbevis" från kosmos taget i infrarött av ESO - nebulosan Gum 19, en riktig Janus-nebulosa med en mörk vänsterhalva, ljus högerhalva. Nästan som Fantomen på Operan... Glöm inte klicka på bilden för att få fram en

BAMSE-variant!

Ljuset är ett resultat av den blå superjätten V391 Velorum, och här pågår stjärnbildning för glatta livet. Frågan är vad som händer när V391 briserar som en supernova.

Nebulosan ligger på 22 000 ljusårs avstånd och bilden är tagen av det i infrarött arbetande instrumentet SOFI, "Miss SOFI" som sitter på ESO:s New Technology Telescope i La Silla, Chile,

Vem har sagt detta?

"Det är inget tvivel om att det finns liv på månen."

Jag har tre alternativ - ett är rätt. Var det:

1. Cyrano de Bergerac, x. Neil Armstrong eller 2. William Herschel?

Rätt svar:

2. William Herschel. Året var 1790. Han återkom ofta till idén och sa en gång att om han finge välja mellan jorden och månen föredrog han att bosätta sig på månen.

Denne gudabenådade himmelsobservatör trodde sig mer än en gång ha iakttagit aktiva vulkaner på vår drabant.

[W-källa...](#)

1 kommentarer

Hans Bengtsson

De större kratrarna på Venus är döpta efter kända kvinnors efternamn: * Boye, efter Karin Boye

* Lagerlöf, efter Selma Lagerlöf

* Lind, efter Jenny Lind

* Nilsson, efter Kristina Nilsson

Mindre kratrar har fått kvinnoförnamn, hämtade från en lång rad olika språk och kulturområden. Här är några med svensk klang: * Frida

* Lotta

* Selma

* Stina

* Ulla

Man kan inte härleda namnen i denna senare kategori till enskilda personer, även om det väl inte kan uteslutas att Selma och Frida haft en fördel vid namnvalen genom att de burits av Lagerlöf och Palmér.

Söndagen den 4 april 2010

Fassbinders science fiction-film

[caption id%3D"attachment_2400" align%3D"alignleft" width%3D"270" caption%3D"Barbara Valentin spelade med i filmen."]

"World on a Wire", 1973, Germany. Directed by Rainer Werner Fassbinder. Filmed: Barbara Valentin. Courtesy: Rainer Werner Fassbinder Foundation.

[/caption]

Få vet om det, men [Rainer Werner Fassbinder](#) (*Berlin Alexanderplatz* m fl tv-serier och långfilmer) gjorde faktiskt en science fiction-film. 1973 kom den tvådelade tv-filmen *Welt am Draht* (ung. "Marionettvärlden"), som byggde på sf-klassikern *Simulacron 3* av Daniel F Galoye - en framåtsyftande story om datorer som simulerar virtuella verkligheter och en så sofistikerad elektronisk manipulation av mänskligheten att bara en inser att vi är - manipulerade. Spelet kan börja...

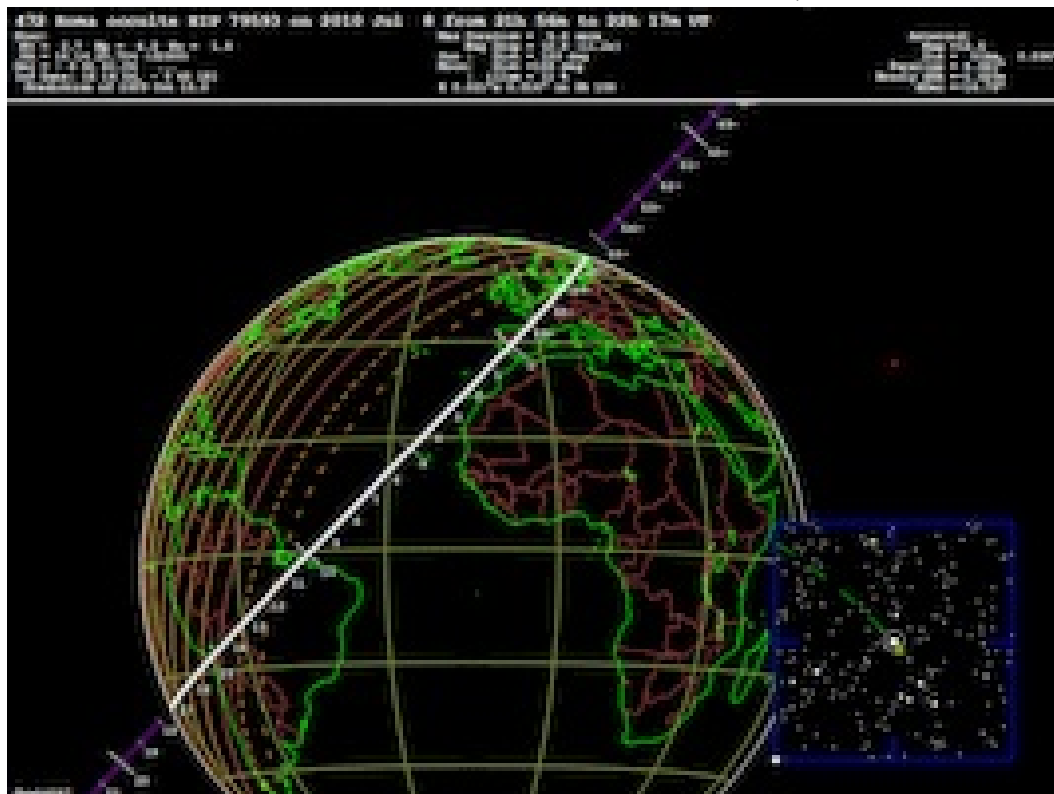
[Fassbinder-filmen har nu restaurerats](#), visats i Berlin och vederbörligen hyllats som ett litet mästerverk, mycket tidstypisk berlinsk - och finns dessutom att tillgå på dvd. Kolla också på [Youtube efter ett par längre bitar](#).

Naturligtvis kom filmen aldrig till Sverige. Jag har lagt ut en försåtlig fråga på vår stora filmdatabas vad Fassbinder-serien hette på svenska - men räknar inte med nått svar i vår tid.

Asteroid ockulterar ljus stjärna

Fenomenet är sällsynt, men 8 juli mitt i natten händer det: Asteroiden Roma ockulterar δ i Ormbäraren (HIP79593) under några sekunder - stjärnan är på 2,7 magn och asteroiden nånstans runt 13:e magn. Ett tu tre så bara slocknar stjärnan.

[caption id%3D"" align%3D"alignleft" width%3D"267" caption%3D"Banan 8 juli.

[/caption]

Robert Cumming påminner på [PopAst-bloggen](#) om att ockultationen är särskilt lämplig att skåda för oss skåningar, smålänningar och andra sydstatare.

Alla fakta om denna och andra asteroidockultationer finns på [den informativa sajten asteroidoccultation.com](#), där även deskriptiva kartor över ockultationernas framfart över jordytan finns återgivna.

Roma upptäcktes 1901 av den på sin tid berömde italienske astronomen och observatoriechefen Luigi Carnera (Trieste, Neapel) och uppges ha en största längd på cirka fem mil. Det räcker för att på 300 miljoner km:s avstånd släcka stjärnljuset några högdramatiska sekunder.

Varje år inträffar 1000-tals asteroidockultationer men få av så ljusa stjärnor som i sommar.

Lärdomsgiganten Linnér ur tiden

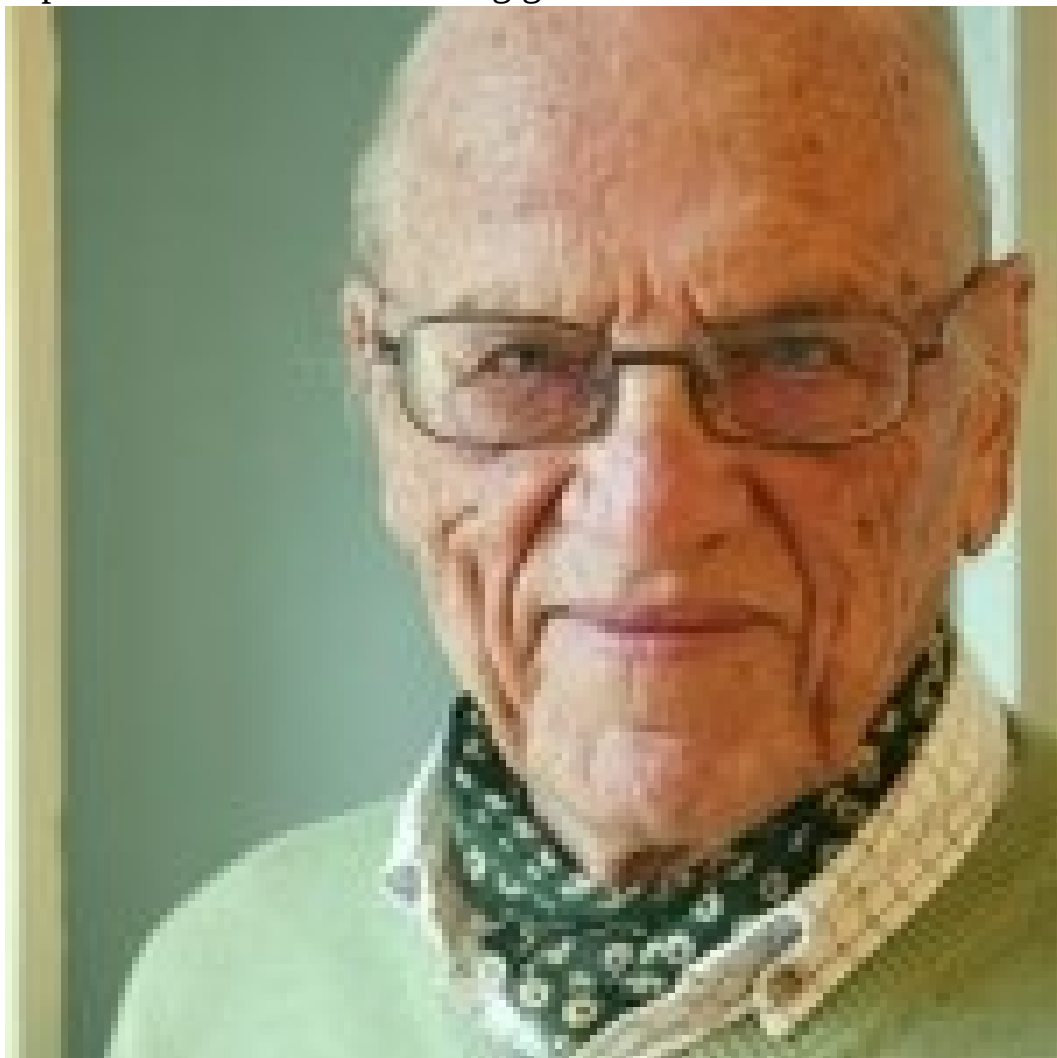
Dödslar och födslar är kanske inget för denna blogg, men jag måste ändå berätta om att **Sture Linnér**, professor i grekiska, FN-diplomat, Dag Hammarskjöld-medarbetare, eminent antikenkännare, har avlidit 92 år gammal.

Denne fantastiske lärde man hann skriva mängder av böcker om klassiska Hellas, och här kom han oundvikligen även in på dess astronomer; i hans sista understreckare i Svenska Dagbladet för bara någon vecka sedan berättade han om det återuppbyggda biblioteket i Alexandria, som han var tillskyndare av. "Våra" astronomiska pionjärer i gamla Grekland, Aristarkos, Eratostenes och Hipparkos, nämndes också.

Notabelt är att Sture Linnér flitigt medverkade med lärda introduktioner till min

gamle vän Ingvar Björkesons alla översättningar av klassikerna (Homeros, Vergilius, Pindaros, Lucretius m fl m fl). Ingvar och jag var ganska överens när vi pratade över telefon om fenomenet Linnér härom dan: Lärdomsgiganter som Linnér görs inte längre vid vår universitet. Han var den siste. Dessutom skröt aldrig Linnér med allt sitt vetande, det var bara så naturligt för denna äkta humanist.

[caption id%3D"attachment_2383" align%3D"alignleft" width%3D"150" caption%3D"En lärdomsgigant! Foto: Cato Lein/Norstedts"]

[/caption]

I en SvD-runa över Linnér berättar för övrigt litteraturforskaren Thure Stenström en smått otrolig historia från Princeton University i USA. Linnér var på besök där på tidigt 50-tal och satte sig en morgon på en parkbänk inne på universitetsområdet.

Citat:

"Vid hans sida på bänken satt en äldre herre som föreföll mycket bekant till utseendet. Plötsligt kom en liten flicka fram och bad den åldrige bänkkamraten att hjälpa henne med matematikläxan. Det gjorde denne gärna, med stor omsorg och länge fördjupade sig den lilla flickan och åldringen i matteboken. Då kunde inte Sture Linnér längre styra sin nyfikenhet utan tog till orda: "Förlåt att jag besvärar, men det var väldigt vad Ni liknar Albert Einstein!" Varpå den gamle prompt svarade: "Jag är Albert Einstein!" Och så berättade Einstein om sin vana att varje morgon sitta där på parkbänken och öva

huvudräkning. Det var enligt hans mening ett utmärkt sätt att hålla hjärnan i gång.

Om Einstein övade sig varje morgon med att dra multiplikationstabellen, brukade Sture Linnér för sin del istället ta temat på grekiska verb samtidigt som han gjorde sin morgongymnastik. Det var hans sätt att hålla hjärnan vid god vigör."

CryoSat-2 går till väders 8 april

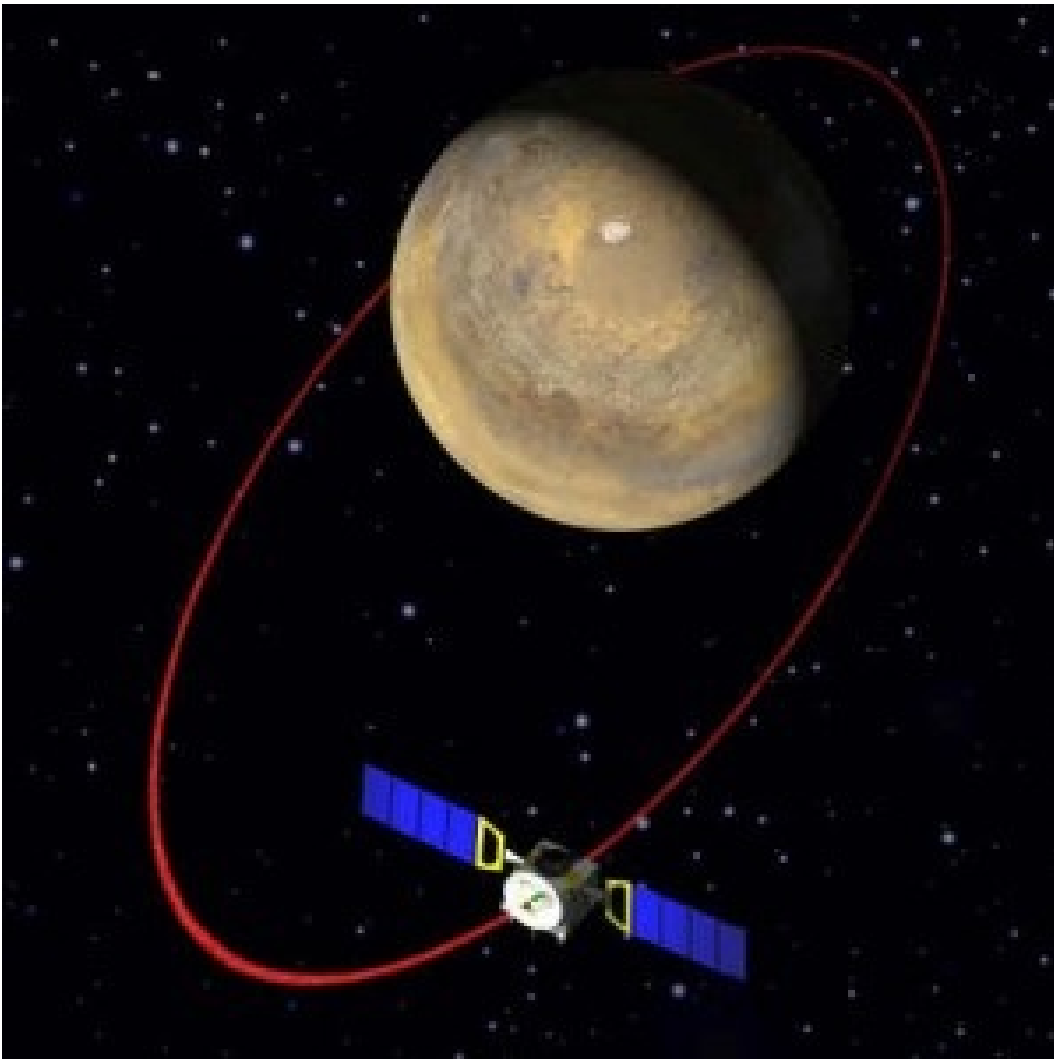
Från ESA berättas att [8 april beräknas CryoSat-2 lyfta från Baikunor-basen i Kazakstan](#). Problemen med lyftraketen är nu under kontroll och "all systems go" gäller - vad det nu kan heta på ryska.

Farkostens uppdrag är att mäta polar-isarnas tjocklek och annat så att klimatforskarna får oavvisliga hårddata att hantera.

Mars atmosfär blir allt tunnare

ESA rapporterar samtidigt att [det svenska instrumentet ASPERA-3 på Mars Express](#) har sett hur chockvågor i solvinden sliter bort det lilla som finns kvar av Mars atmosfär, som bara blir tunnare och tunnare och ... tunnare. ASPERA-3 har lyckats spåra växelvrkan i Mars atmosfär som kan förklara processerna bakom planetens allt sparsammare lager av atmosfärsgaser (mest koldioxid).

[caption id%3D"attachment_2386" align%3D"alignright" width%3D"300" caption%3D"Mars utforskas av svenskar! Ill: ESA"]

[/caption]

Medan Venus har en enormt tjock koldioxidatmosfär och jorden har nästan all sin koldioxid bunden i berggrunden i form av karbonater, så har Mars varken eller.

De bägge svenskarna Niklas Edberg och Hans Nilsson, knutna till Institutet för rymdfysik, IRF, i Uppsala och Kiruna, har tillsammans med kollegor använt satellitdata för att visa att utflödet av partiklar från Mars inte är en konstant process utan snarare sker ojämnt och i samband med att sjok av sammanpressad solvind träffar planeten. Dessa solvindar är i sin tur oerhört komplexa; solen skickar ut plasma med olika höga hastigheter. Partiklar från solens polområden är snabbare än de som kommer från mer ekvatoriella regioner, och när det snabba plasmat hinner ifatt en region med långsamt plasma bildas något som liknar en tryckvåg i rymden.

– Den här tryckpulsen färdas utåt i solsystemet samtidigt som den roterar runt solen med solens rotationshastighet. Förr eller senare träffar den planeterna, berättar Niklas Edberg i en pressrelease från ESA.

Där det också berättas att forskarna kan observera tryckpulserna vid jorden med satelliten ACE. Edberg och hans kollegor har identifierat 41 sådana pulser när de träffat jorden. Vid Mars kan de observeras med ESA-satelliten Mars Express, som sett 36 sådana pulser träffa Mars. Resultat: Att Mars förlorar mer än dubbelt så mycket atmosfär än under normalt rymdväder.

Resultaten har publicerats i tidskriften Geophysical Research Letters, där förutom

Niklas Edberg och Hans Nilsson även Stas Barabash och Yoshifumi Futaana vid IRF i Kiruna medverkade. Det är IRF som har huvudansvaret för ASPERA-3, som mäter antalet elektriskt laddade partiklar som flödar bort ifrån Mars samtidigt som det kan bestämma partiklarnas massa.

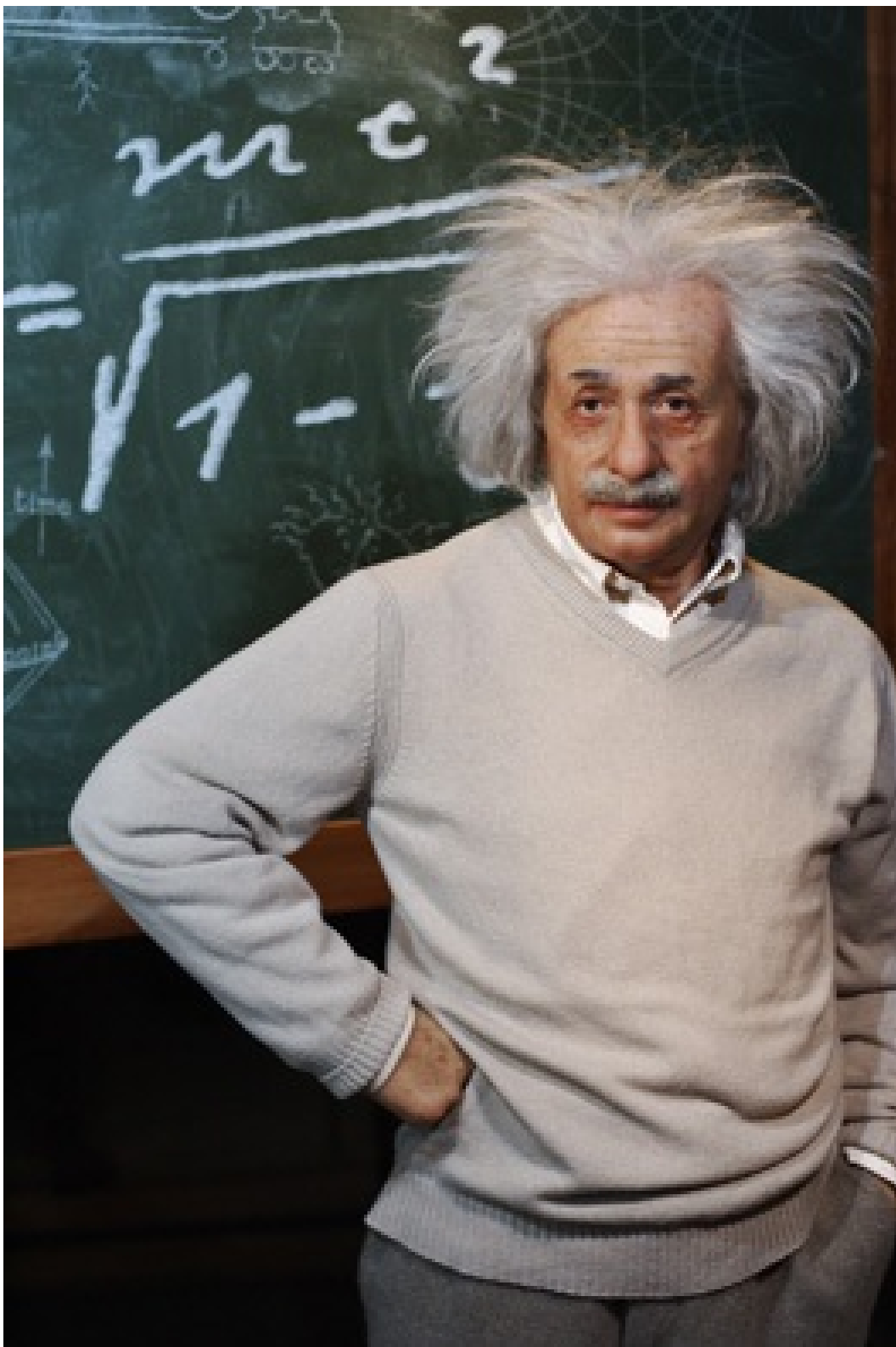
Lästips:

Mellan himmel och jord - Institutet för rymdfysik 50 år (boken utkom 2007). Även ASPERA-3 presenteras här i förbifarten.

Men är det inte....

Allt är inte lyckat på Madame Tussauds, tycker jag, men Berlins upplaga av Albert Einstein får godkänt.

[caption id%3D"attachment_2371" align%3D"aligncenter" width%3D"264" caption%3D"Ingen dålig kopia!"]

[/caption]

[W-källa...](#)

2 kommentarer

Hans Bengtsson

När det gäller den högtintressanta asteroidockultationen den 8 juli, så skulle jag gärna slå ett slag för tanken på ett klassiskt föreningssamarbete, i akt och mening att

få till ett organiserat observationsupplägg vid detta specifika tillfälle. Kanske mellan Tycho Brahe-sällskapet, ASAK i Kristianstad och KAF i Karlskrona? Speciellt blir det intressant med rapporter från personer som befinner sig nära ockultationszonens kanter. Huvudfrågan blir där: försvinner stjärnan eller inte? Vilket förstås inte hindrar att mera avancerade metoder också bör tillämpas om möjlighet finns.

Beräkningarna hittills tyder på att såväl Malmö som Lund kommer att delas! I sydöstra Malmö och sydöstra Lund försvinner stjärnan bakom Roma, men inte i de nordvästra delarna av samma metropoler. Nåväl, senare justeringar av småplanetens bana kan förstås komma att ändra på sådana detaljer - men hela händelsen är verkligen spännande. Ifall Roma inte är helt sfärisk kan man tänka sig varianter som att stjärnan först försvinner, sedan dyker upp, försvinner igen, och slutligen visar sig åter. Detta om man observerar just i zonens utkant.

Ulf R

Tack Hans, larmet går!!!

Söndagen den 4 april 2010

Mats maffiga mastadont

Två bloggbidrag en och samma dag stressar både bloggredaktören själv och sannolikt också hans läsare, men som gammal kvällstidningsjournalist har jag lärt mig en sak: Vila inte på hanen! När nyheterna ramlar in, så slå till. Så nedan följer två trevliga kvällsfärskor (för mig) nyheter som jag inte kan låta bli att berätta om. Riktiga påsksmällor!

Tack till Christian Vestergaard (än en gång!), Christian som här berättar om ett riktigt BAMSE-bygge för kommande observationer i de mörka Värmlandsskogarna:

"Skickar till bloggen en bild på amatörastronomen Mats Yderstigs privata teleskopbygge modell större. (Mats syns till vänster på bilden). Om ca ett år så kommer han att kunna fira "first light" från en mörk plats vid hans föräldrars sommarstuga. Detta i trakten av Lysvik någonstans i Värmlandsskogarna. (En bild på det väl tilltagna observatoriebygget syns i Cassiopeiablogg nr. 20 från 17 mars). Instrumentet blir av typ Newton med två utbytbara sekundärspglar.

- Man skall kunna konvertera det till Nasmyth-optik också. säger Mats.

Primärspiegeln i materialet Pyrex slipas just nu av spegelsliparen Joel von Knorring i Fagersta.

Primärspiegelns apertur blir på hela 76 cm och får då brännvidden 304 cm. (Öppningsförhållandet blir då således f/4). Spegeln kommer i färdigt skick monteras fast i en s.k. "flotationcell" med 27 punkter och 8 punkters kullagrade

kantstöd.

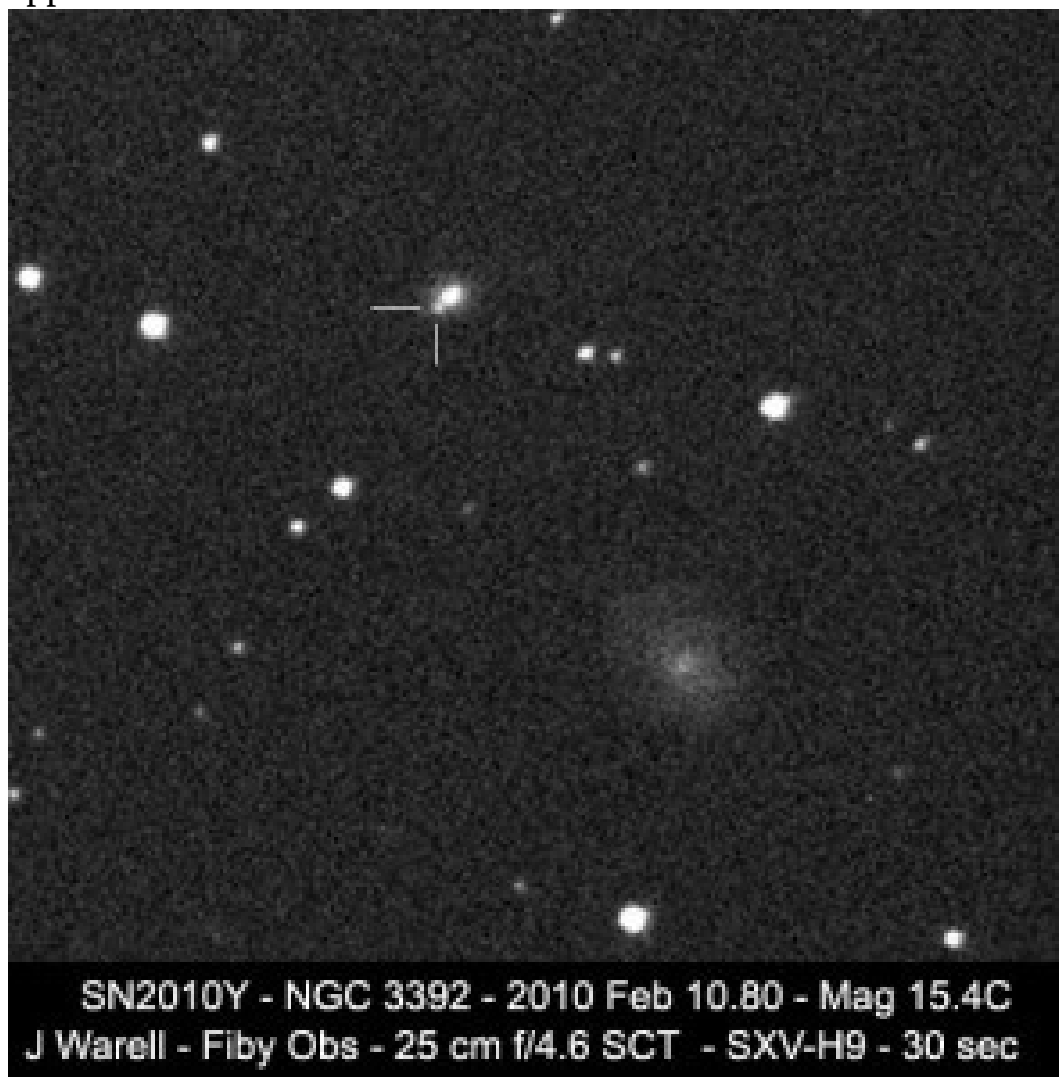
Teleskopet som blir av typ fackverkskonstruktion (Serrurier) kommer att bli gaffelmonterat med friktionsdrift kring de vridbara axlarna. Polaxeln blir en lång variant och kommer sitta en halv meter över marknivån.

Mats kommer att installera datorstyrning typ "GoTo" så att de kan programmeras att "arbeta" hela natten och utföra mätningar eller ta bilder med en CCD-kamera.

Mats nämner också att i förlängningen kommer teleskopet kanske styras över internet så att t.ex. något universitet eller högskola kan hyra tid för astronomiska studier.”

Framgångsrik supernovajakt

Är det konstigt att man bli avundsjuk på alla våra fantastiskt duktiga amatörobservatörer och vad de håller på med? Anders Nyholm berättar ju på vår TBO-sajt att han för en tid sen guidade ett par projektarbetande gymnasieungdomar från Polhemsgymnasiet i Lund till en supernova ute på vårt obsis, och så ser jag på nätet att Johan Warell gjorde en oberoende upptäck av just denna supernova SN2010Y i NGC3392 (belägen i Stora Björnen) - två dagar efter den formella upptäckten av Giancarlo Cortini.

[hemsida kan läsas om bilden](#) men också om att han tidigare varit och nosat på ett par andra supersmällor. Från Johans Fiby Observatory, utanför Uppsala, bedrivs supernovajakten med en 25 cm:s CCD-utrustad Schmidt-Cassegran-reflektor. Förr eller senare kommer han på pallen!

- Hoppas det blir napp nån gång men det är många som söker SN nuförtiden, berättar Johan i ett mail.

För drygt fyra år sedan upptäcktes den första supernovan nånsin från svensk horisont; det var supernovajägaren Gregor Duzanowicz, amatörastronom i Åkersberga, som slog till med upptäckten av SN2006iv, belägen 110 miljoner ljusår bort i galaxen UGC 6774.

Sen har Gregor fortsatt av bara farten och skrivit in sig i ledet som en exklusiv supernovaupptäckare. Fantastiskt!

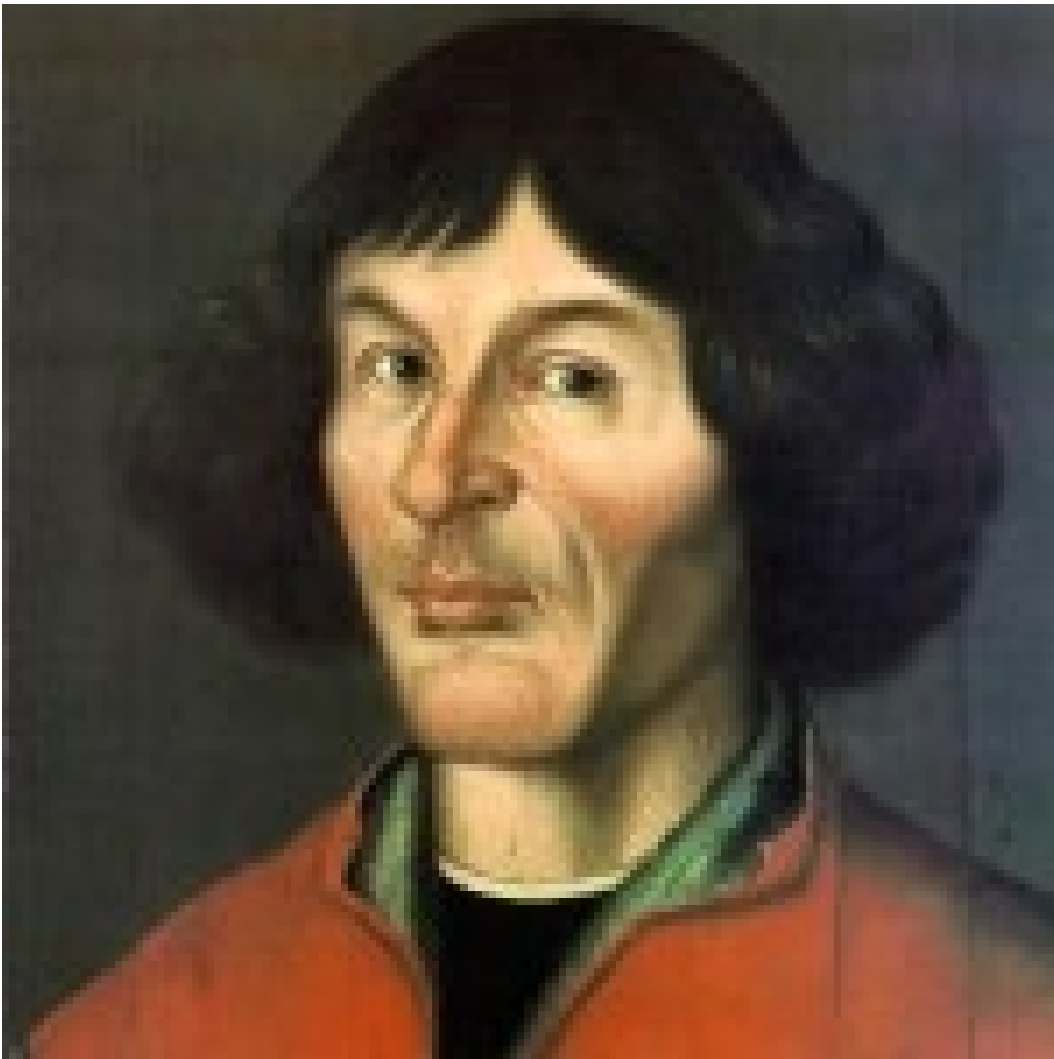
NASA:s spännande Jupiter-projekt

I augusti nästa år är det meningen att [Nasa:s Junomission ska gå till väders](#) för att nå fram till vår gasgigant fem år senare och då under ett års tid, 32 varv, specialstudera Jupiters lägre atmosfär, dess kemi, temp, magnetismen vid polerna, norr-och sydskenen m m.

När alla data är ihopsamlade, hoppas planetforskarna att vi fått veta så mycket mer än vad vi vet i dag om hur planetbildning går till i ett solsystem som vårt eget.

Ännu ett klurigt citat

[caption id%3D"attachment_2430" align%3D"alignleft" width%3D"120" caption%3D"En däre?"]

[/caption]

Vem har sagt detta om Copernicus, tror du? Tre alternativ som vanligt, men bara ett svar är korrekt.

Citatet:

"Dåren önskar vända upp och ned på hela den astronomiska vetenskapen, men den heliga skrift säger oss, att Josua befalldes solen att stå stilla, inte jorden."

Var det 1. Galileo Galilei, x. Erik XIV, 2. Martin Luther?

Rätt svar: Martin Luther, som inte alls hängde med i de astronomiska svängarna.

[W-källa...](#)

3 kommentarer

Hans Bengtsson

Gregor Duszanowicz i Åkersberga upptäckte natten 9-10 september 2010 ytterligare en supernova, denna gång i galaxen PGC 18452 i Auriga. Här är upptäcktsbilden: <http://moonbase.be/html/gallery/sncand/PGC18452-S001-STACK-3.jpg>

Hans Bengtsson

När jag nu tittar på gamla bilder av galaxen, så tycks det dock helt normalt finnas en stjärna på platsen för SN2010hr. Jag undrar därför om det inte var ett förhastat beslut av IAU-folket att ge detta objekt ett supernovanamn ...?

Hans Bengtsson

Senaste nytt (kvällen den 12 september) är emellertid att det tycks finnas en ytterst liten men ändå upptäckbar positionsskillnad mellan SN2010hr och den tidigare kända stjärnan. Detta skulle tyda på att det verkligen handlar om en supernova. Se diskussion på Astronomiguide: http://www.astronomiguide.com/topic.asp?TOPIC_ID%3D4476%26FORUM_ID%3D50%26CAT_ID%3D16%26Forum_Title

Onsdagen den 7 april 2010

K G Hammar undvek fällorna

Mycket folk gästade lokalerna i Maria Magdalena kyrka i Lund i eftermiddags för att lyssna in ämnet "Big Bang och Gud". På plats CERN-och Brookhaven-forskaren Ingvar Otterlund och förre ärkebiskopen K G Hammar, två tungviktare i denna "debatt" som snarare blev två hyperintressanta föreläsningar.

Otterlunds Big Bang-föredrag var oklanderlig populärvetenskap, enormt fascinerande, fantastiska bilder, men K G Hammar väckte ändå hos mig största nyfikenheten. Och jag blev lätt fascinerad av hans goda sätt att prata om vad religion ska syssla med och inte syssla med. Några fällor gick han inte i! Den religion lever farligt, sa han, som försöker sig på naturvetenskapliga förklaringar.

Och jag tror Hammar vann en och annan proselyt när han berättade om hur han på varma sommarnätter kan lägga sig raklång i gräset på tomten till familjens sommarviste på Österlen och bara låta sig intas av stjärnhimlen.

- Det är skönt att vara liten, att vara liten men ändå en del av något stort, tyckte

"KG".

Hammar såg, sa han, religion närmast som en konstnärlig yttring, han hade många kloka synpunkter överhuvud taget, och diskussionen efter blev därför som den blev: Ett vänligt och sympatiskt meningsutbyte. Till och med forskarproffset Otterlund såg med förståelse och sympati på religiösa yttringar.

Arrangör var den lilla privata "akademien" 3 M (Medicin, Meteorologi, Miljö), som - tyckte debattörerna - gärna kunde kompletteras med ytterligare två M: Mystik och Moral.

Hälsning från Alexandria

Det kom en trevlig hälsning från pyramidernas Egypten och inte minst Alexandria, dit Carsten Nilsson - gammal stjärnkompis, kollega i redaktionsrådet för Populär Astronomi m m - hans familj, hustru (bibliotekarie!) Annika och sonen Leo, varit. Bl a för att syna in [det nya Alexandria-biblioteket \(Bibliotheca Alexandrina\)](#), som en annan gammal vän, den bortgångne Skanska-medarbetaren och bokförläggaren Kurt Nelson var en stor tillskyndare av.

2/3-delar av familjen framför planetariet. Foto: Carsten Nilsson Kurt var i Egypten härom året och skänkte en del av sina rara böcker till biblioteket.

Till det klassiska biblioteket under antiken var knutet flera av våra stora grekiska astronomiska pionjärer: Aristarkos, Eratosthenes, Hipparkos m fl. Deras och andras unika bokskatter förstördes under uppenbarligen upprepade dåd och attentat under nästan 400 år. Bland annat ska skriftrullarna ha använts som bränsle till romarnas badinrättningar; badkaren finns kvar men inga rullar.

Till biblioteket i dag är även knutet ett fantastiskt Planetarium Science Center, som visar specialfilmer om Nilen, jordens vulkaner, planeten Mars och naturligtvis dagliga stjärnshower av en "resident astronomer" som föreläsare.

Vid planetariet finns även ett vetenskapshistoriskt museum.

Vad händer med uret i Lund?

Bloggen aktualiserade frågan om det vanvårdade uret i pelaren vid sidan av grinden

in till

Stadsparken vid Lunds gamla obsis, och min idrottskompis, lundapolitikern Christer Wallin (m), kan berätta en del - att det just nu är en kommunal "ickefråga" eftersom fastigheten fortfarande inte är placerad hos en användare. Obsis ägs fortfarande av Universitetet, så kommunen kan inte fixa det automatiskt.

Tydligt är det så att kommunen förbundit sig att köpa fastigheten eller redan har gjort det, men inte funnit någon användare.

- Mer relevant kanske i sammanhanget är att ombyggnad och renovering av Stadsparken har precis börjat och ska vara klar i god tid till jubileet 2011, och då utgår jag från att uret också ska vara klart och renoverat.

Även Christer tycker att uret (och barometern!) ska fungera som de gjorde när han var liten.

Anita Sundman ur tiden

[caption id%3D"attachment_2484" align%3D"alignleft" width%3D"185" caption%3D"Universum enligt Thomas Wright. Akvarell av Anita Sundman"]

[/caption]

Det står [en fin minnesruna över Anita Sundman på Populär Astronomis blogg](#) - tack till Robert Cumming för reflektioner och lästips.

Anita Sundman var en enastående person, jag vill inte påstå att jag kände henne väl men jag var i alla fall hemma hos henne på Stockholms söder och intervjuade henne i samband med hennes Knut Lundmark-bok (*Den befriade himlen*) som kom ut 1988. Som många av oss i vår generation, lockades hon till astronomin genom Lundmarks många böcker och radioföredrag, och hon berättade medryckande (och empatiskt!) om Lundmarks stora misslyckade Lundaprojekt med den aldrig förverkligade stora galaxkatalogen.

Sist vi sågs var också i samband med Lundmark-träffen i Astronomihuset, Lund, 2007, då hon höll ett tankeväckande föredrag och vi lyssnade andäktigt på uppspelningen från radio med Knut Lundmark och Harry Martinson. Bl a berättade hon om hur bilden av kosmos förändrats bara på några årtionden. På 40-talet var det ett tyst och ödsligt universum vi studerade; vår tids universum, däremot, är fyllt av partiklar till och med i vakuum och ständigt pågående stora och små kollisioner och smällar.

Anita Sundman var en proffsastronom med vida kulturella vyer. Hon skrev böcker, hon var krönikör i *Populär Astronomi*, hon skrev ett kapitel i den av Björn Stenholm redigerade boken *Texter om kosmos* m m - och hon kände sig för som bildkonstnär, akvarellist.

Björklund och Müller - våra egna asteroidpionjärer!

Apropå sommarens med spänning emotsedda asteroidockultation 8 juli, så erinrar Hans Bengtsson om att vårt sällskaps stora namn Per-Åke Björklund och Sven-Aage Müller var först av alla att klocka en sådan ockultation av en småpanet.

Därför har den malmöitiska observationen [nummer 1 i den internationella kronologiska listan](#).

- Det var 19 februari 1958 som Juno ockulterade stjärnan SAO 112328. Sedan dröjde det till 2 oktober 1961 innan någon annan lyckades observera en asteroidockultation, Då var det Pallas det handlade om.

- Någonstans - vet inte riktigt var - har jag sett latitud och longitud för deras observation, minns att jag tittade på en karta, och det blev - Limhamn.

- Ser också i ett protokoll från Tycho Brahe-sällskapets möte den 24 januari 2009

att Anders Nyholm då tog upp händelsen.

Hans rekommenderar även studier av [denna artikel i tidskriften The Observatory från 1962](#).

Genom Per-Åke Björklund och Svend Aage Müller fick vi veta att Juno hade en diameter på 110-190 km. Vissa uppgifter i dag talar om en diameter på cirka 200 km. Om det finns en del frågetecken kring denna uppgift, så är det desto säkrare att Juno fått ta emot en hel del stryk genom krokar i asteroidbältet. På bilden, som är en modell av Juno, har David A. Aguilar vid Harvard-Smithsonian Center for Astrophysics försökt föreställa sig hur Juno ser efter en "kyss".

Fassbinders sf-film aldrig visad i Sverige

Det står nu klart sen jag kollat med vårt lands stora filmdatabas och Sveriges Television - tack till Per Sundfeldt respektive Hans Arnbom - , att Rainer Werner Fassbinders sf-serie för tv 1973, *Welt am Draht*, aldrig har visats i Sverige. Nyligen kördes den som långfilm på bio i Berlin och hyllades som ett litet mästerverk.

Det är som upplagt för någon av de alternativa biokedjorna i Sverige att reparera skadan.

[W-källa...](#)

3 kommentarer

anna-mi

Angående "K G Hammar undvek fällorna":

Ulf R:s redogörelse av vad som sig timade i Lund igår ger i alla fall för mig vid handen att det som K G Hammar i Ulf R:s version kallar religion det skulle jag enbart benämna en öppenhet för andlighet. Andlighet står för ett sökande efter trygghet och mening i existentiella frågor vilket självklart också kan leda till att man faktiskt bekänner sig till en viss religion eller religiös inriktning. Men religion är en form av institutionaliserad andlighet vilken bygger på dogmer och trossatser, dvs ett försanthållande av vissa påståenden som anhängarna samlas kring, *etc.* Ställer man inte upp på det ställer man inte upp på religionen ifråga, så enkelt är det.

K G Hammar gör därför bättre i att säga att han inte är kristen utan bara är inspirerad av den religionen.

bengt

Anna Mis kommentar från det utmärkta referatet är baserat på referentens ord med de värderingar man lägger i ords tolkning i tiden för att använda KGs ord - kommentaren speglar lite väl mycket förutfattade meningar om KG Hammar och ordtolkningar ryckta ur sitt sammanhang tycker jag så den kommentaren blev så fel som det kunde bli.

Föreställningen var strålande och KG Hammar brilliant och stod verkligen upp för kyrkan och vår Herre som gemene man logiskt eller andligen kan uppfatta vår skapare och på ett prentaniöst och framför allt enkelt jordnära och trovärdigt sätt för att orden skulle komma från en kyrkans man på så hög nivå.

Med både öra ,öga och själen närvarande utan förväntningar var upplevelsen en helt annan än den du torgför och i perspektiv av Bigbang symfonin som var i minst samma höga pedagogiska klass blev det en lysande föreställning av såväl Otterlund och KG Hammar som lämnade kvarvarande spår av kvasarer och fotoner som letar vidare efter existensens grundkärnor hos all dem som hade förmånen att få lyssna se och intuitivt känna och inte minst ta del av kvalificerade välpreparerade frågor och naturliga okonstlade svar . Ett upplevelse lite utöver det vanliga tack var Anders Gustafssons brillianta kreativitet i 3M

Bengt

3M och vetenskapare som både var andligen och kroppsligen närvarande

anna-mi

Min kommentar innan kan kanske uppfattas som påhopp på enskild person, och det var inte meningen. Jag var som sagt inte på mötet utan har enbart referatet att tillgå och det är väl lika mycket det språkbruk som används där som återgivandet av

föredragshållarens inställning jag vänder mig emot. Det vill säga: hur urvattnat och jolmigt får en religion beskrivas och utövas utan att det övergår till lyteskomik? Hur mycket kött kan en vegetarian äta och ändå fortsätta kalla sig vegetarian?

Att inte släppa taget om en värdegrund utan för säkerhets skull säga sig tillhöra den fastän tanke och livsföring saknar överensstämmelse med källans propåer är enbart en bra hållning för att förhindra framkomsten av nya meningsbärande strukturer som bättre kan lösa våra problem.

Det finns ingen anledning hålla religionerna bakom ryggen utan tvärtom: ska samhällen och moral kunna utvecklas krävs det en dekonstruktion av förlegade tankemönster -inte patetiska, flummiga, kvarhållanden för säkerhets skull. Detta för att vi även globalt sett ska kunna bygga mer rimliga normativa synsätt av hur människan måste bete sig för att hon och de andra djuren ska kunna överleva på planeten. Vi måste börja samtala om hur en mer realistisk och rättvis moral och livsåskådning bör formuleras än den som religionerna tillhandahåller genom sina myter. Innan det är för sent, så att säga.

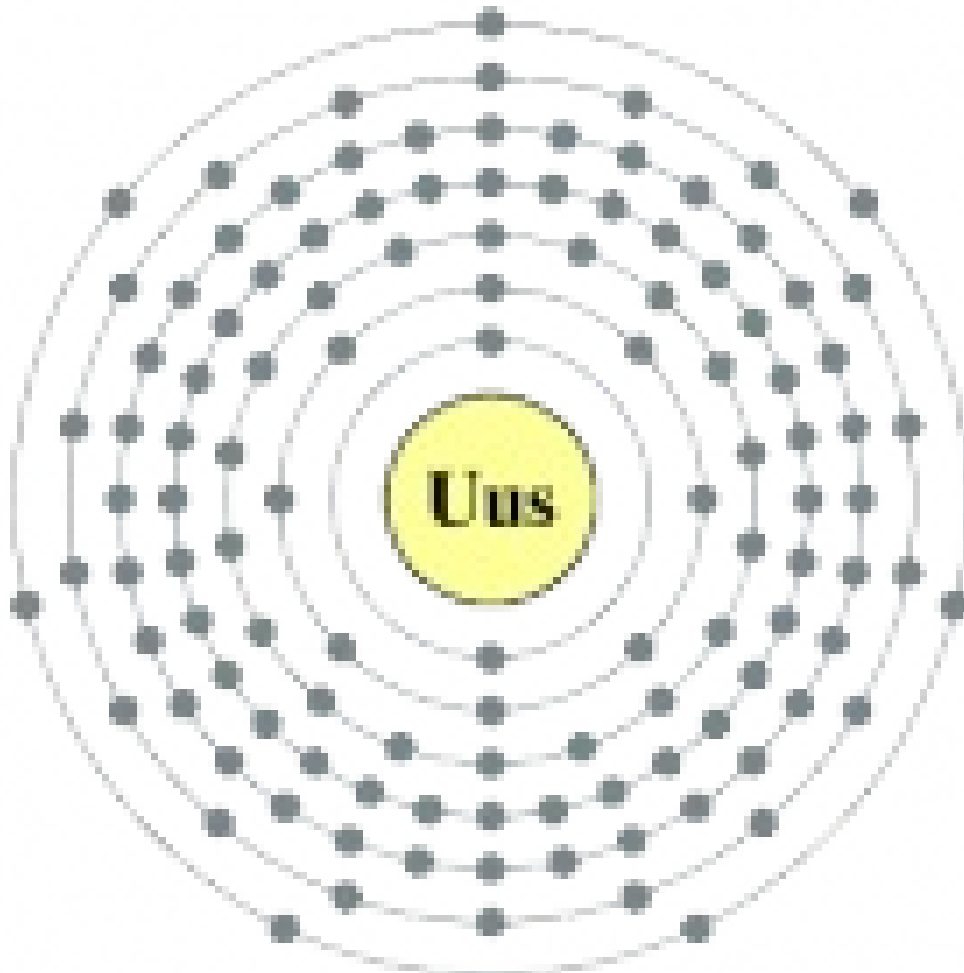
Torsdagen den 8 april 2010

Ununseptium - äntligen här!

[caption id="attachment_2515" align="left" width="150" caption="Äntligen!!!"]

117: Ununseptium

2, 8, 18, 32, 50, 72

[/caption]

Ryska och amerikanska forskare har tillsammans, efter månader av experiment och utvärderingar vid sina stora cyklotroner, lyckats framställa sex atomer av ett helt nytt, supertungt grundämne med $Z = 117$. Därav arbetsnamnet "ununseptium" ("ett-ett-sjutton-ium").

Om man kolliderar kalcium-atomer (20 protoner/atom) med det radioaktiva ämnet berkelium (97), så får du - efter visst besvär - det nya grundämnet på andra sidan den periodiska tabellen, där det nu börjat pratas om "öar av stabilitet" i stället för sekundsnabba sönderfall. Ununhexium med $Z=116$ och ununoctium med $Z=118$ omger i periodiska systemet det nya grundämnet men dessa sönderfaller extremt fort och det har krävt yppersta teknik för att verkligen få tag i och spika dessa instabila grundämnen.

- Frågan som vi försöker besvara är denna: Finns det ett slut för periodiska tabellen

och, om det är så, var slutar den i så fall?, sa forskaren Kenton Moody i en intervju i IHT 8 april.

Har vi nu upptäckt och framställt ununseptium på jordklotet, vilket är en prestation (kanske i Nobelprisklass!?!), kan vi som amen i fysikernas och astronomernas kyrka räkna med att ämnet finns framställt även på andra ställen i kosmos. Why not? ET är inte dum, även om hon är lite valhänt.

Allt är förstås extremt preliminärt.

Lästips: [Natures fysikblogg The Great Beyond](#) har alla relevanta fakta.

Holsts Planeterna - storartad musikkväll

Klockan är nu snart 23.00 torsdag kväll (8 april) och jag har precis via danska P2 lyssnat in en storartad tolkning av Gustav Holsts orkestersvit *Planeterna*, med Danska radions symfoniorkester och damkör ledd av Pablo Heras-Casado, en av de unga dirigentstjärnorna i dag. Jag njöt av varje sekund men mest av den avslutande Neptunus-delen med dessa överjordiska inslag av instrument typ celesta och glockenspiel och borttynande sopranröster... Mycket vackert.

Detta verk blev ju ett ok för Holst (och hans PR-sinnade dotter Imogen H), som tyckte att orkestrarna i världen väl kunde spela annat av honom. Men Holst var själv "skuld" till snedbelastningen och ledde personligen flera framföranden t ex under de berömda Promenad-konserterna i London. Det var inte alltid hela sviten spelades, oftast nöjde sig Holst sig med trion med Mars, Saturnus och Jupiter.

Det berättas att Holst på dirigentpulten gjorde ett oerhört skröplig intryck. Han var tunn och mager, han var närsynt, han var något så absurt som en blyg orkesterledare, och när han vinkade in blåsarna blev han nästan skrämmd av det ljud han åstadkom!?! På tal om ljud så kunde naturligtvis inte en - sannolikt - cigarrökande dansk i kväll låta bli att hosta under de allra sista, serena tonerna i nya Koncerthuset i Köpenhamn. Men det kunde varit värre. Jag har en vän som blev helt vansinnig under en Promenad-konsert just i London då ungdomar började tjoa och applådera och vifta med flaggor långt innan Neptunus-satsen fått lägga sig till ro. Då ska råda STÖRSTA MÖJLIGA TYYYSTNAD.

Har du vägarna in om Köpenhamn, så bisseras hela konserten fredag kväll 9 april.

Varför - varför inte?

Vatikanen håller sig med ett eget observatorium, [det berömda Specola Vaticana](#) med en lång, lång bakgrund av duktiga jesuitastronomer vid okularen. Observatoriet ligger i dag i framkanten av forskningen och har långt från påvens Rom några av de mest välutrustade systerobservatorierna i världen, bl a Mount Graham International Observatory i Arizona, USA.

Med tanke på den hyperintressanta eftermiddagen i Lund i går med K G Hammar (se blogg 30) som ena parten, så denna undran från min sida: Vad är det som

hindrar Svenska kyrkan att stödja ett observatorium, rentav bygga ut? Finns det överhuvud taget ett "lutheranskt" obsis nånstans i världen?

Jag kräver inte att varje ung teolog borde tvingas gå en grundkurs i astronomi, men de borde frivilligt få chansen att bilda sig på området.

CryoSat-2 drog i väg

[caption id%3D"attachment_2516" align%3D"alignright" width%3D"120" caption%3D"Isutforskaren på väg! Foto: ESA"]

[/caption]

Tidigare i dag drog den polarisutforskande satelliten CryoSat-2 i väg från Baikunor-basen (från en silo!) i Kazakstan - precis som den skulle. Allt verkar ha gått väl. [All info här!](#)

Även vi som förbehåller oss rätten av vara en smula kritiska mot en del klimatforskare och deras undergångsprofetior, VILL VETA hur det lägger till med isarna vid jordklotets bägge poler. Det kommer CryoSat-2 att reda ut för oss, kallt, kliniskt, objektivt.

Katastrofism - ett nytt begrepp för mig

Man blir aldrig för gammal att lära. "Katastrofism" är för mig ett helt nytt begrepp,

och jag stötte på det när jag surfade in om [Cardiff-universitetes hemsida för deras centrum för astrobiologi](#). Där verkar sen 2001 professor W M Napier, och nu flaggas det för en större katastrofism-artikel av honom i [Monthly Notices of The Royal Astronomical Society](#), där han utreder vad som hände för 13000 år sedan. Då träffades jorden av kometsplitter a la Tunguska upphöjt till 2 och bl a Nordamerikas djurliv knäcktes.

Bill Napier är skotte, f 1940, har arbetat som yrkesastronom och har skrivit både tunga vetenskapliga böcker men också, roligt nog, science fiction!

På RAS hemsida återges, av pedagogiska skäl, denna maffiga Hubble-bild av fragment B av den sönderfallande kometen Schwassman-Wachman 3. Fotocredit: NASA ESA H. Weaver (JHU/APL) M. Mutchler Z. Levay (STScI)

Dagens fråga

[caption id%3D"attachment_2510" align%3D"alignleft" width%3D"150" caption%3D"Kometjägare?"]

[/caption]

Caroline Herschel upptäckte med sina små "comet sweepers" minst åtta kometer. Hur många kometer upptäckte hennes berömde storebror med sina jätteteleskop, alltså Sir William Herschel?

Var det 1. tio, x. tjugotvå, 2, ingen.

Rätt svar: 2. Ingen!

Till historien hör förstås att den himlakropp han från början trodde vara en komet i stället visade sig vara en helt ny planet, Uranus (1781). Inget dåligt misstag! Men det är Caroline Herschel som är och förblir familjens stora kometjägare.

[W-källa...](#)

Söndagen den 11 april 2010

Allt ljus på kvinnliga astronomer

Jag sitter just nu och slipar på en större artikel, som ska placeras nånstans och som handlar om "Hitlers astronomer" - astronomin i Tredje riket, kort och gott. Ett kompilat av läsning här och där. Mycket intressant är ju den tyska astronomen Margarethe Güssow vid observatoriet Berlin-Babelsberg (se blogg 15), som var en framstående variabelobservatör och som fortfarande [får goda vitsord i t ex AAVSO:s historik](#).

Güssow var övertygad nazist, hon hycklade inte om det, hon kände sig aldrig "missförstådd" som partigångad nazist men väl som kvinnlig astronom och intrigerna kring henne var legio; efter kriget drabbades hon som många bruna astronomer av segrarmakternas bannbulla, hon blev arbetslös och försvann in i den stora tyska anonymiteten. Ingen vet egentligen vad som hände henne.

En sak vet jag bestämt och det är att denna Güssow hade känt sig oerhört obekvämt med projektet SIAA %3D She Is An Astronomer, som lever vidare efter IAY, det internationella astronomiska året 2009 och som nu i april samlar sig till en, förutsätter jag, hyperintressant konferens i London 22-23 april i regi av det kungliga astronomiska sällskapet, RAS, på de brittiska öarna.

[caption id%3D"attachment_2561" align%3D"aligncenter" width%3D"540" caption%3D"Då och nu... kvinnliga astronomer vid Harvard omkring 1917 och kvinnliga forskare idag, vid European Week of Space and Astronomy 2009 (Bilden hämtad från SIAA,s hemsida)"]

[/caption]

Det inledande välkomstföredraget borde väcka rubrikmakarnas intresse på Londons Fleet Street (som inte finns längre, jag vet, jag talar i symboliska termer): det hålls av professorn Jocelyn Bell Burnell, som upptäckte de första radiopulsarerna men

som fick uppleva smäleken av att Nobelpriset 1974 gick till hennes kollega Anthony Hewish i stället, Hewish som i sin tur delade priset med bloggfavoriten, radioastronomen Martin Ryle.

Men Miss Jocelyn Bell skulle absolut ha varit med på podiet, delat pengarna och äran, inget snack om den saken. Jag hoppas det var den Nobelprisgivande kommitténs sista sexistiska utspel!

Det hedrar för övrigt Fred Hoyle i hans svarta hål att han, som ju också borde fått Nobelpriset, reagerade på orättvisan.

SIAA [har en väldigt informativ hemsida](#), och där kan bland annat läsas en intervju med professorn vid Niels Bohr Institutet i Köpenhamn, Birgitta Nordström, som påpekar att antalet kvinnliga medarbetare på hennes institut sjunker ju högre upp i hierarkin vi kommer och att bland senior-staff-medarbetarna siffran nu ligger runt 10 procent. (Finns det så få procent?) Bland kvinnliga astronomipionjärer som porträtteras och lyfts fram av SIAA:s alldeles utmärkta historiska översikt märks Tycho Brahes lärda syster Sophie Brahe.

Hur många systrar har för övrigt inte hjälpt sina astronomiskt arbetande bröder? Det finns ett stort antal självuppoftande "syrror" att lyfta fram, och till och med Anders Celsius la under sin Europa-resa märke till fenomenet. Därav detta brevställe hos honom: "Jag börjar tro att det är alla astronomers öde...att ha lärda systrar. Jag har också en syster, men hon är inte särskilt lärd. För att bevara harmonin måste vi göra en astronom av henne."

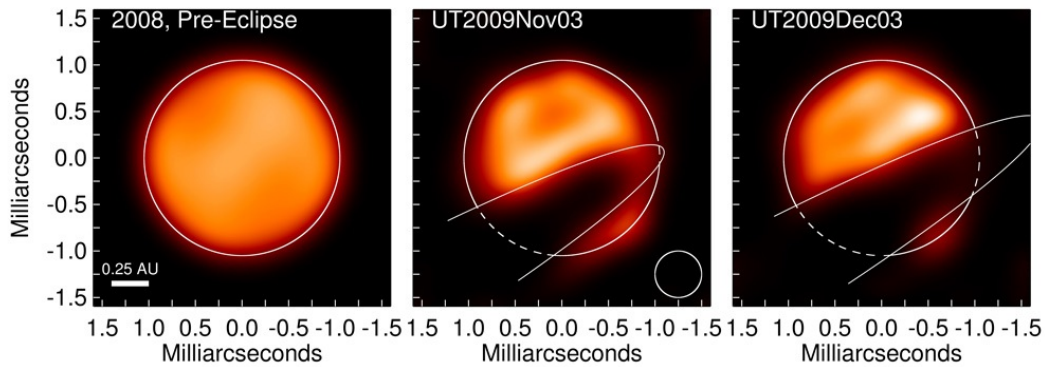
Ett av målen med London-konferensen är att ge muskler och innehåll åt den resolution som yrkesastronomernas IAU och dess generalförsamling antog i fjor för kvinnornas sak inom vår vetenskap.

Extremt märklig bild

En av de absolut märkligaste bilder jag sett återfinns lite här och var på astronomiska nyhetssajter just nu: Den med spänning förväntade förmörkelsen av Epsilon Aurigae. Bilderna har vaskats fram och rekonstruerats med hjälp av extremt sofistikerad datorstyrd och laserledd interferometer-teknik av de sex samverkande teleskopen på Mount Wilson (CHARA Array) och visar grafiskt hur stjärnförmörkelsen gick till 2009-2010.

[caption id%3D"attachment_2586" align%3D"aligncenter" width%3D"576" caption%3D" Credit: John Monnier, University of Michigan"]

Epsilon Aurigae Eclipse (CHARA-MIRC)

[/caption]

Vart 27:e år sker det att vi ligger i förmörkelsens siktlinje, och att detta rör sig om en äkta binär förmörkelsevariabel upptäcktes redan på 1820-talet. Dubbelstjärnsystemets F-stjärna förmörkas av en B-stjärna som omges av en mörk stoftskiva, den teorin bekräftas nu i detalj.

Bra koll på vad det handlar om, storlekar och annat, har t ex astronomy.com-sajten. Det är inte ens lönt att jag försöker beskriva hur märkvärdigt detta är, både som astronomiskt fenomen i sig och hur det tekniskt är möjligt att fånga förmörkelsen på detta vis.

PS.

Komplettering sen bloggen gick i tryck: Ännu mer [text-och suggestivt bildmaterial här](#), som också länkar vidare till artikeln i Nature.

Mark Twain om universum och människan

[caption id%3D"attachment_2579" align%3D"alignleft" width%3D"300" caption%3D"Frimärke med Mark Twain på Halleys komet!"]

[/caption]

K G Hammar-träffen (blogg 30, 31) inspirerar till diverse läsning, som t ex av

Mark Twains *Letters from the Earth* där följande stycke ur kapitlet "The Damned Human Race" återges i en högst egenhändig bloggöversättning: "Om Eiffeltornet representerar universums ålder, utgör det tunna färgskiktet på toppen av mastknoppen människans del av denna ålder. Och alla tror att det är för detta tunna färgskikts skull som tornet byggdes."

Mark Twain alias Samuel Langhorne Clemens (1835-1910) hade överhuvud taget ett stort astronomiskt intresse, vilket bevisas av alla roliga, elaka och kloka nedslag som finns återgivna på [denna sajt med Mark Twain-citat](#). Han har också fått en krater på Merkurius södra halvklot namnad efter sig liksom asteroiden 2362 Mark Twain (1976 SH2).

Mark Twain tål alltid att läsas om och på!

Lundakarnevalen närmar sig

Eftersom det finns fotoner måste det finnas antifotoner, alltså i dagligt tal "mörkerpartiklar", som dessutom färdas baklänges med 300 000 km/sek. Det säger ju sunda förnuftet, och förgäves försökte en gång Hans-Uno Bengtsson förklara för mig att fotoner och "antifotoner" är samma sak.

Det är synd att Hans-Uno inte lever längre. Han skulle säkert ha haft synpunkter på kommande Lundakarneval och karnevalstidningen, som har en "vetenskaplig notis"

om likheten mellan ljusår och hundår.

Hipp hipp hurra!

Celestron firar 50 år i år, och vi borde väl på TBO bekransa våra egna trojänare, Celestron 8 och Celestron 14, som ställt och ställer upp i vått (nåja) och torrt? Teleskopjubileer kan vi inte få nog av!

Sturups-utställning med ?

Det är lite osäkert vad som händer med den fina skärmutställningen med astronomiska bilder efter exhibitionen på Sturup/Malmö Airport, som vid det här läget bör ha skådats av några 10 000-tal flygresenärer.

Jag har själv puffat så gott det går för utställningen i diverse avisor, senast i en krönika i dag i Skånska Dagbladet (11 april).

Så bra tänkt att samordna Sturup-utställningen med de 100 första åren efter flygpremiären på Ljungbyhed 1910!

[W-källa...](#)

Onsdagen den 14 april 2010

Bara vanligt vatten på dammsugande höstsolar

[caption id%3D"attachment_2623" align%3D"alignleft" width%3D"270" caption%3D"Vit dvärg som dammsugare! Ill: NASA/JPL-Caltech"]

[/caption]

Lille Bror Söderlundh och Lennart Hellsing tänkte nog inte i kosmiska termer när de skrev *Vattenvisan*, den med strofer som dessa; Vad är det som regnar på våra paraplyn? / Vad är det som snöar ner från skyn? / Jo, vatten, vatten, bara vanligt vatten.

För att inte tala om:

Vad är det i molnen där uppe i det blå? / Vad är det som båtar flyter på? / Jo, vatten, vatten, bara vanligt vatten.

En fortsättning skulle kunna lyda så här:

Vad är det som syns i vita dvärgars atmosfär? / Vad är det våra spektroskop ser här? / Jo, vatten, vatten, bara vanligt vatten...

Och så vidare.

I samband med en astronomträff i Glasgow på temat (gissa!?!) exoplaneter har forskare avslöjat att de funnit fram till att vissa vita dvärgar, gamla döende reststjärnor, suger åt sig vattenrikt rymdskräp efter tidigare planeter, stenar och interplanetärt stoft som svampar. Vita dvärgar har nästan rent helium i sina atmosfärer, men så finns det också en grupp med spår av väte, kalcium och liknande grundämnen. En källa till detta väte tros nu vara överblivet vatteninnehållande

material från planeter som gjort sitt. Materialet faller in i atmosfärerna och berikar, som en sista gest, dessa höstsolars yttre skal.

Samtidigt bevisas härmed indirekt att steniga planeter med vatten är vanliga.

Jay Farihi vid University of Leicester och hans team står för detta forskningsbidrag, som bygger på mätningar av 146 vita dvärgar upptäckta genom Sloan Digital Sky Survey. Jag läste om saken på [New Scientists hemsida](#).

Blir detta jordklotets bittra öde? Att som rymdskräp sopas in av en alltmer döende vit dammsugande sol i hennes atmosfär? Sannolikt.

PS. Antalet upptäckta exoplaneter var härom dan enligt ett mess från ESO 454.

Tur och retur upp och ner

Ove "PR:son" Persson, Malmöverksam turistkännare par excellence, tipsar om [den svenska resesajten travel.se](#), som innehåller senaste nytt och som nyligen diskuterade Kirunas roll för kommande rymdturism. Allt ljus fokuseras förstas på miljardären Richard Bransons Virgin Galactic-projekt, vars premiärflygning är satt till 2011 alternativt 2012. Tills dess räknar Virgin Galactic med att ha sålt 700 bokade och betalda biljetter, för att sedan med raketstart nå 15 000 rymdresenärer totalt innan 2021, något som skulle ge en vinst på hisnande 700 miljoner dollar.

Problem finns förvisso, och Whitehorn är inte glad över att vara både tillverkare av rymdfarkoster och rymdflygbolag. Men projektet rullar på trots det. Konkurrenter saknas inte: Blue Origin, Xcor Aerospace, Armadillo Aerospace, Space adventures Rocketplane är några, och vår egen rymdturist-expert (se länk på vår hemsida), ASTB-styrelsemedlemmen Leif Arndorff säger sig hos travel.se dock hoppas på konkurrens och därmed billigare biljettpriser. Vilket ger fler möjlighet att se hur vacker - och skör - vår jord egentligen är.

Esranges raketuppskjutningar i 40 år har gett Kiruna både knowhow och infrastruktur. Kiruna flygplats har bland annat landets näst största hangar, vilken behövs till Virgins bredvingade Space Ship Two.

Ännu en makalös bild

Den infarröda astronomin är på hugget just nu. Denna galax, IC342, är känd sen Edwin P Hubbles tid, han trodde att den tillhörde den lokala gruppen, men nu vet vi att den ligger längre bort, nästan 7-11 miljoner ljusår ut. Eftersom denna förnämliga spiralgalax ligger i vårt eget vintergatsplan, så är detaljobservationer extremt svåra, men för Nasa:s WISE-satellit (3D Wide-field Infrared Survey Explorer) är inget omöjligt.

[caption id="attachment_2618" align="center" width="576" caption="Foto: Nasa/JPL"]

[/caption]

Färgerna är intressanta:

- * Blå stjärnor ligger i vår egen hemmagalax, Vintergatan.
- * I de gröna och gula områdena pågår stjärnbildningar för fullt.
- * I det röda centralpartiet lyser unga stjärnor upp interstellära moln och partiklar.

Ingen risk denna gången heller

Det ÄR spännande med de jordnära asteroidpassagera.

I förra veckan var det dags igen, denna gång för den nyupptäckta, den drygt 20-meter stora bamsen kallad 2010 GA6 att dra in i jordens "intressesfär". Minimivståndet från oss var en bit bortom månavståndet.

- Sånt här händer var och varannan vecka, lät ett lugnande besked från Don Yeomans vid Nasa:s "Nära jorden föremål"-kontor vid JPL i Pasadena, Californien.

Upptäckten skedde genom Catalina Sky Survey, Tucson, Arizona.

Erkänn, att det är strongt att upptäcka dess nålar i den planetära höstacken!

Buzz dansar inte längre - och Neil ligger lågt...

Buzz Aldrin, vår svenskätling på månen, slogs ut härom dan i den amerikanska versionen av *Let's dance*, som Over There heter *Dancing with the stars*. Buzz [twitterar lika glatt](#) för det.

Lite tråkigt att det är sån kommers kring honom, bevisat av Buzz hemsida. Men så är det på andra sidan Atlanten. Neil Armstrong håller å andra sidan en ALLTFÖR LÅG profil. Han ger ett nästan tråkigt intryck. Typiskt är att Armstrong dementerat - eller har han? - att han aldrig sa de där famösa orden "Good luck, Mr Gorsky!" när han tog de första stegen ner på vår drabant. Det är en vandringsmyt, en klassiker, vars upphovsman med största sannolikhet var den amerikanske komikern Buddy Hackett (den lille killen jämte Mickey Rooney i skrattpillret *En ding, ding, ding värld*). Gorskys var grannar till familjen Armstrong och Mr Gorsky ska, enligt skrönan, när Neil var liten och råkade hamna under Gorskys sängkammarfönster, ha hört Mr Gorsky önska sex med sin hustru på ett alldeles speciellt vis. Varpå hon svarade: "Det kan du drömma om tills granngrabben går på månen!". Ungefär.

Detta är vad Neil Armstrong sa när han hoppade ner på månen? Enligt utskriftena:

109:23:38 Armstrong: I'm at the foot of the ladder. The LM footpads are only depressed in the surface about 1 or 2 inches, although the surface appears to be

very, very fine grained, as you get close to it. It's almost like a powder. (The ground mass is very fine. (Pause) **109:24:13 Armstrong**: I'm going to step off the LM now. (Long Pause) **109:24:48 Armstrong**: That's one small step for (a) man; one giant leap for mankind. (Long Pause) **109:25:08 Armstrong**: Yes, the surface is fine and powdery. I can kick it up loosely with my toe. It does adhere in fine layers, like powdered charcoal, to the sole and sides of my boots. I only go in a small fraction of an inch, maybe an eighth of an inch, but I can see the footprints of my boots and the treads in the fine, sandy particles.
Inget om Mr Gorsky. Sorry.

Kal och Osborn på nya äventyr

Kal och Osborn hade prioriterat annat än att titta på stjärnorna på Slottsskogsobservatoriet. Nu ligger de utslagna efter en annan sorts utsvävningar under natten.

- Du Kal, stönar Osborn, vi talar inte om för någon vad vi gjorde i natt.
- Okej, svarar Kal, men du kan väl berätta det för mig?

(Tack till min gamle chefredaktör Ulf Mörling för detta bidrag.) [W-källa...](#)

Fredagen den 16 april 2010

Vulkanerna på Island

Grannlandets vulkanaktivitet, som lamslagit flygtrafiken i norra Europa, får mig att undra: Hur ser dessa eruptioner ut utifrån vår nära rymd? Jag hade knappt hunnit tänka tanken färdigt förrän jag hittade en Nasa-bild från i går (15 april).

[caption id%3D"attachment_2665" align%3D"aligncenter" width%3D"300" caption%3D"Credit: NASA/MODIS Rapid Response Team"]

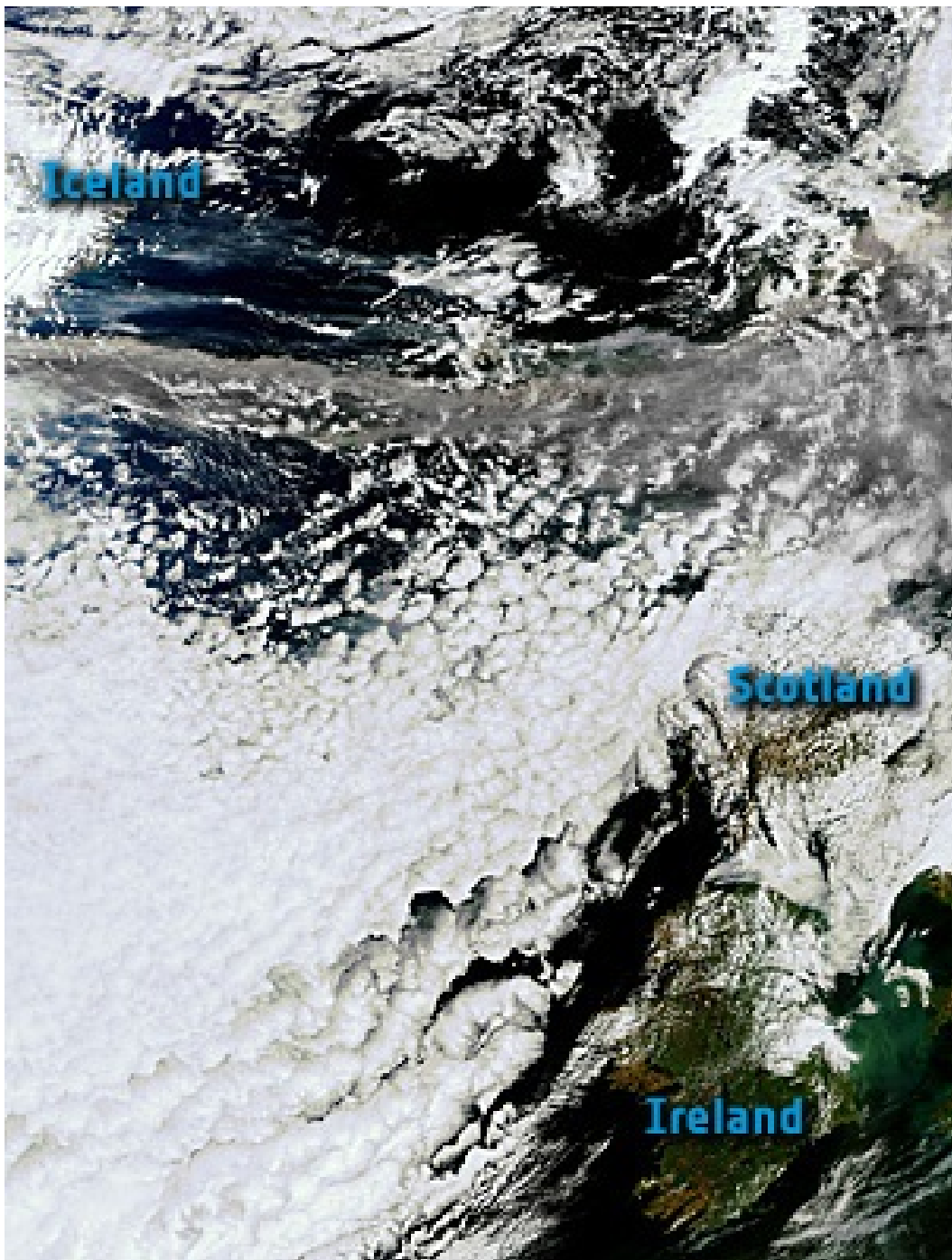

[/caption]

Bilden på Eyjafjallajökull-vulkanen togs av Nasas Terra-satellit, som bevakar vår hemplanet i helg och söcken.

Även ESA:s Envisat-satellit håller ett öga på vikingaön.

[caption id%3D"attachment_2667" align%3D"aligncenter" width%3D"303" caption%3D"Credit: ESA"]

[/caption]

Lundmark, Erik XIV och ärtsoppan

Att Knut Lundmark hade humor bevisas av hans flitiga medarbetarskap i Sur.. f'lått Sydsvenskan, en tidning i Malmö som en gång i tiden släppte in naturvetare på sin kultursida. 8 november 1943 var Lundmark på det tillbakablickande humöret och publicerade en kulturartikel på temat "*När vintergatorna upptäcktes - Kring ett tjugofemårsminne*". Lundmark berättade bl a om sin envig med prof Karl Bohlin, som 1907 fastställt avståndet till nebulosan i Andromeda till - 19 ljusår.

Lundmark:

"Nu kom 1907 framlidne professor Karl Bohlin med en faktisk direkt uppmätning av avståndet till en av de nebulosor, den stora Andromdanebulosan, som förmodats

på sina håll vara en vintergata, och han fick därvid den moderata siffran 19 ljusår. Farväl till tanken att det kunde röra sig om en vintergata! Nebulosan ifråga var tvärtom en av de närmaste himlakropparna. Innan de som ännu ville hålla fast vid tron att andra vintergator funnos hunnit hämta andan, kom nästa klubbslag. Den numera berömde astronomen Gustaf Strömberg, som då arbetade vid Stockholms Observatorium, bekräftade indirekt Bohlins resultat genom att mäta upp parallaxen till en följeslagare till Andromedanebulosan. Då denna skulle ligga på 45 ljusårs avstånd måste det väl anses fastslaget att de förmodade vintergatorna voro tämligen närbelägna himlakroppar."

[caption id%3D"attachment_2671" align%3D"alignleft" width%3D"450" caption%3D"På 19 ljusårs avstånd... 1907!"]

[/caption]

Lundmark presenterade sin avståndsmätning på ca 600 000 ljusår för Bohlin. Detta bör ha varit omkring 1920.

Lundmark igen:

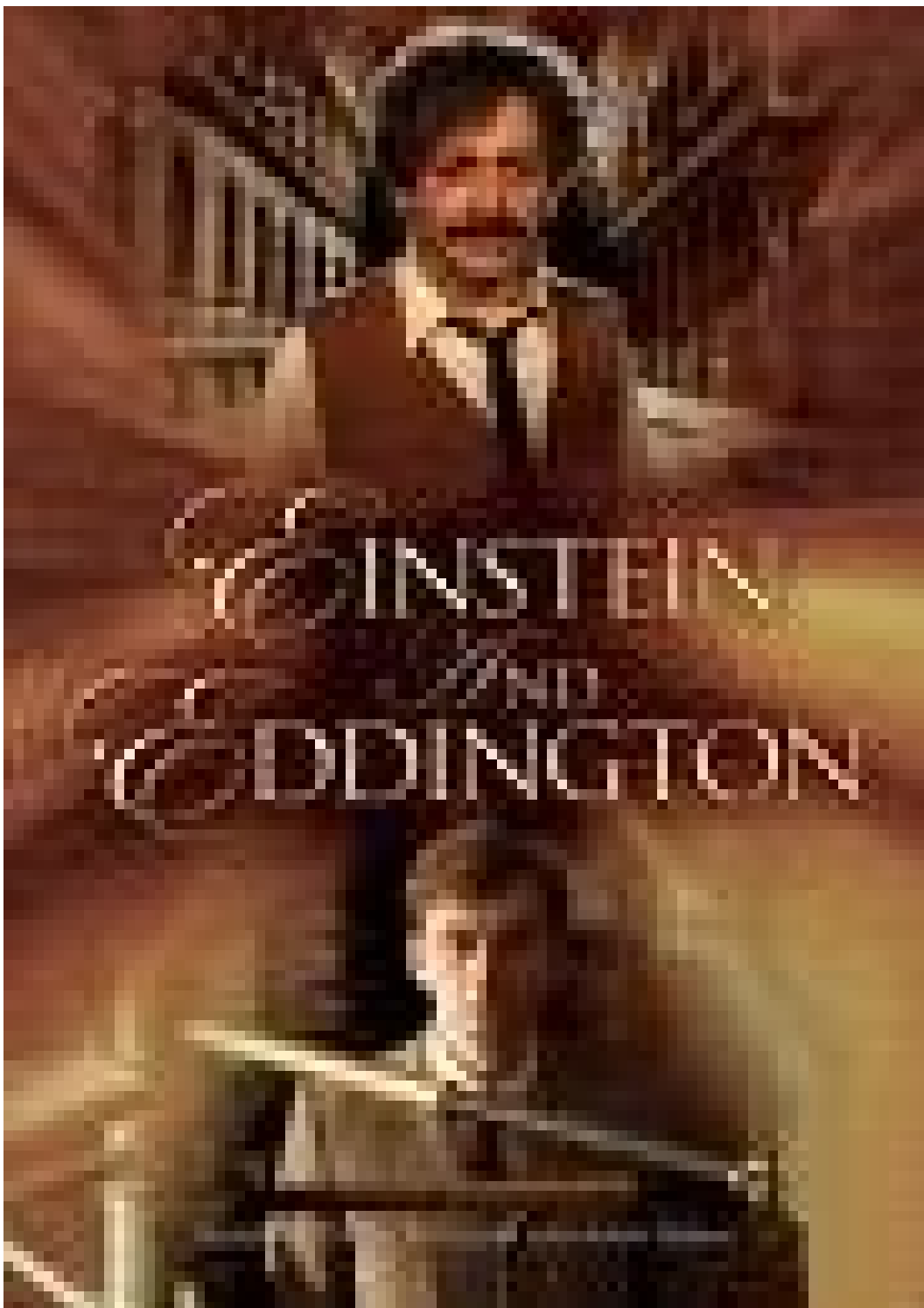
"Men de spiralformde och med dem närbesläktade vntergatorna? Den som skriver detta började med det frejdiga mod som endast är förbehållet grönskande ungdom en attack som visserligen gick ytterst ut på att bygga upp men som först måste riva

neder. Det som då skulle rivas ner var främst Bohlins och Strömberg direkt gjorda parallaxmätningar.

Det var svårt det som det brukar heta i yrkesintervjuerna. Vid ett samtal med prof Bohlin frågade jag vad han själv menade om sina resultat. Svaret blev: "Jag vill fästa licentiatens uppmärksamhet på att dessa mätningar utfördes utan att någon förutsättning gjordes på förhand om resultatet." Ja, naturligtvis! Mera blev ej sagt då utan jag fick nöja mig med att tyst citera vad kung Erik XIV sade i det berömda SHT-spexet med samma namn, då han avsmakade ärtsoppan: "Fryxell och Odhner må säga vad dom vill men nog är det något sattyg i den här soppan."

Sattygget visade sig handla om systematiskt inbyggda fel i Bohlins 40 000 mätningar. I ett handskrivet originalmanus (!) som jag äger av Lundmark skriver han om Bohlins mätningar och dennes jämförelse av Vintergatan med en planetarisk nebulosa (Vintergatan påminner enligt Bohlin om en "servettring", påpekar KL): "Visst var det åtskilliga fakta som förklarades därmed men det sanna var inte nytt och det nya var inte sant. Bohlin begick ett svårt fel i sin framställning så att hans världsbyggnad brakade samman. Det var mänskligt och vi göra alla våra misstag. Självaste Homeros nickade till och slumrade ibland."

När kommer filmen?

När får vi se t ex i Kunskapskanalen BBC-filmen *Einstein and Eddington*? Filmen om detta astronoms och den nya fysikens "radarpar" gjordes 2008 och fick strålande kritik. David Tennant spelar Sir Arthur S Eddington och Andy Serkis en relativt lik Albert Einstein.

På en punkt hade tysken och engelsmannen exakt samma inställning: Bägge var från olika utgångspunkter motståndare till det som cyniskt kommit att kallas "The Great War"; Eddington var kväkare och därför krigsmotståndare, Einstein kom först i samband med Hitler att överge sin radikalpacifism.

Eddington följde inte direkt uppdraget han fick som professor i Cambridge: Att smula itu Einstins relativitesteori och slå vakt om Newtons heliga principer. Snarare blev det tvärsom, tack vare solförmörkelse-mätningen 1919, vilken blev en

världssensation.

Youtube har [en hel del snuttar från filmen](#), som verkar minst sagt lovande.

Sfärernas musik?

Astronomer, fysiker och musik är en ekvation, som håller. Albert Einstein var ju en erkänt skicklig violinist, t ex, och Werner Heisenberg spelade gärna piano. Men vem är denne trumspelande Nobelpristagare? Är det 1. Richard Feynman

x. Paul Dirac

2. Otto Hahn

Rätt svar: Richard Feynman!

[W-källa...](#)

Lördagen den 17 april 2010

Einstein-filmen sänds av SVT

[caption id%3D"attachment_2691" align%3D"alignleft" width%3D"187" caption%3D"Daniel Craig spelar atomfysikern Heisenberg."]

[/caption]

En GLAD nyhet på bloggen! Det kom nämligen ett trevligt besked från Hans Arnbom på SVT:s tittarservice: Filmen *Einstein and Eddington* (se förra bloggen) ÄR inköpt för visning i SVT! Något sändningsdatum är dock inte fastställt ännu. Sannolikt blir det väl i Kunskapskanalen.

Samtidigt undrar jag om en annan film, som jag vill se, också är på gång: Michael Frayns filmade pjäs *Copenhagen*, pjäsen om det dramatiska mötet i Köpenhamn

1941 mellan Niels Bohr och hans tidigare favorit Werner Heisenberg. Mitt under Hitlers ockupation av Danmark! Vad ville Heisenberg?

Pjäsen - ett sant kammardrama runt Niels Bohr, Margrethe Bohr och Werner Heisenberg - har ju gått i Malmö men finns alltså "burkad" sen några år. Med vem tror ni som Werner Heisenberg? Rätt gissat - Daniel Craig, senaste upplagan av "James Bond". Daniel Craig var med även i Frayns stycke när pjäsen gick på scen i London.

Frayns positiva syn på stortysken Heisenberg delar jag inte (Heisenberg var inte nazist, han betraktades av sina fiender som "en vit jude"), men det är en annan sak. Pjäsen lockade till och med Niels Bohr-arkivet att släppa en del unika handskrivna dokument av Niels Bohr från 50-talet (%3D aldrig sända brev till Heisenberg), då de bägge fysikerna och Nobelpristagarna fortfarande levde och kontroversen om tyskarnas atombombsprojekt och avsikterna med Heisenbergs Köpenhamnsbesök under kriget flammade upp efter Robert Jungks bok *Starkare än tusen solar*. Jungk gick på Heisenbergs historieskrivning, och det ångrade Jungk senare.

Även [från Copenhagen, filmversionen](#), finns en del att smygitta på genom Youtube.

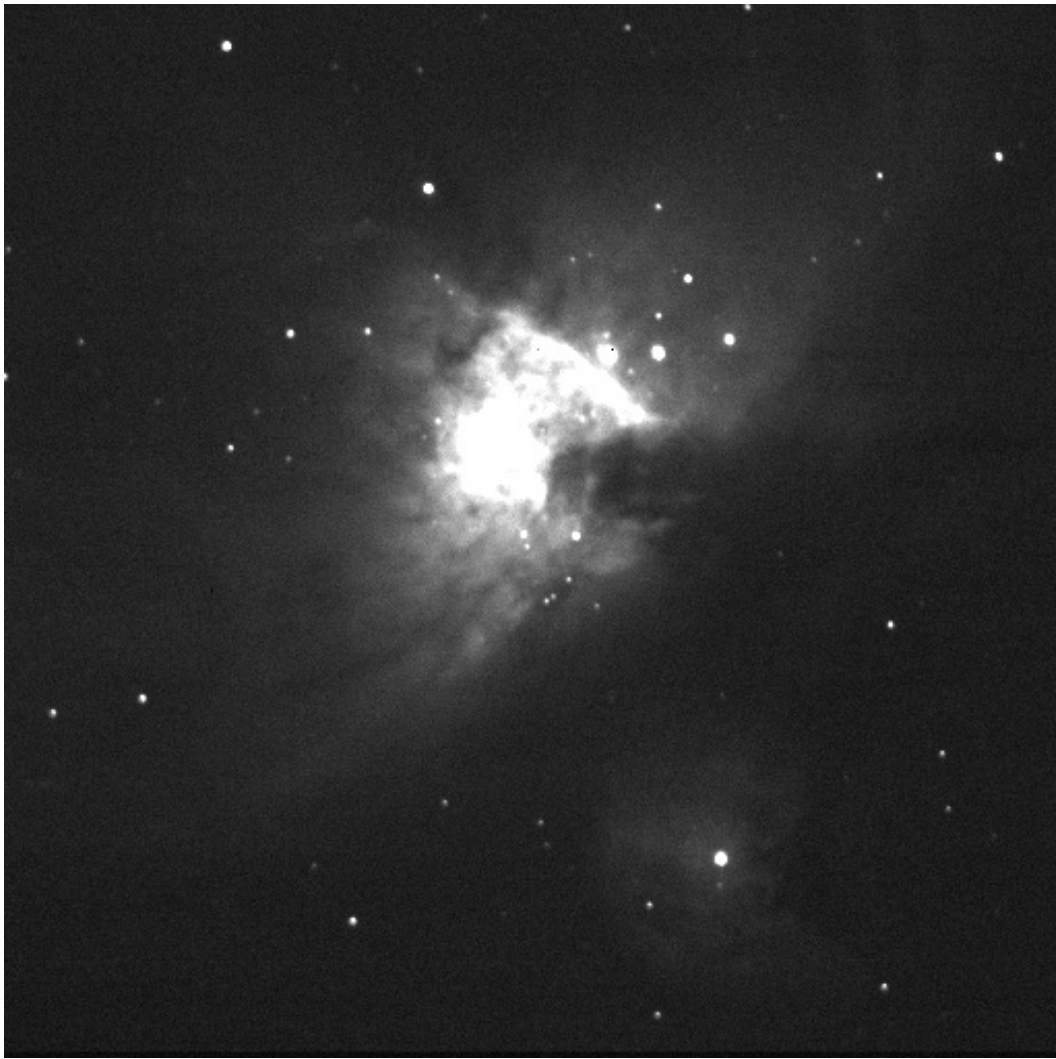
Orionnebulosan i nytt och gammalt ljus

När jag såg Niklas Henricsons "testbild" på Orionnebulosan på TBO:s hemsida, kunde jag inte låta bli att kolla bakåt, låååångt bakåt. 1889, t ex, tog W H Pickering under en 55 minuter lång exponering med Harvard's 32-cm teleskop (uppställt på Mount Wison) samma nebulosa.

Vår Celestron 14-bild är bättre än vad den tidens yppersta proffselit kunde prestera med sina teleskop och sina plåtar. Food for thought... inte minst med tanke på att Niklas bild fotade M42 på två sekunder.

Läs-och tittips om du vill ha lite perspektiv på saker och ting inom vår kära hobbyvetenskap: Gerard de Vaucouleurs *La Photographie Astronomique*.

[caption id%3D"attachment_2689" align%3D"aligncenter" width%3D"410" caption%3D"M42 i Oxieljus 2010. Foto: TBO "]

[/caption]

Uret i Lund - läget?

Henrik Borg på Kulturen, Lunds stadsantikvarie, berättar om det stillastående uret utanför gamla Obsis grind i Stadsparken, uret som en gång kallades "Lunds rättaste klocka".

- Jag har gjort en utredning om observatorieparken, där jag pekar på att uret är en symbol för den tidigare verksamheten och att funktionaliteten bör återställas. Uppgifterna om uret har jag hämtat från publicerade texter om miljön och från muntliga uppgifter från Torbjörn Wiesel.

- Obsis ägs inte av Universitetet, utan av Lundafastigheter, så kommunen äger frågan, däremot är inte frågan om användning utrett och man avvaktar nog med åtgärder till dess ny användning är bestämd.

- Nu är det snart tio år sen astronomerna lämnade miljön, det kanske vore trevligt med en visning och diskussion om värdet av det gamla observatoriet? I Uppsala används fortfarande gamla observatoriet för amatörverksamhet och museal verksamhet vad jag vet. Jag håller nu på med en fördjupad undersökning av själva observatoriebyggnaden.

Sportjournalister då och nu

Ingvar Björkeson, vår förnämlige översättare av den klassiska litteraturen, har precis kommit med Pindaros *Nemeiska och istmiska oden* (Natur och Kultur). Denne gammalgrek levde på 400-talet f Kr och skrev bl a hyllningsdikter till tidens idrottare, alltså de riktiga olympiska mästarna. En av dem var brottaren och boxaren Melissos, segraren i pankration från Thebe: [caption id="attachment_2707" align="right" width="360" caption="Orions jämlkar."]

[/caption]

Hans dristighet i kampen
är den hos ett vilt, högt vrålande lejon
och i list är han en räv
som kastar sig ned på rygg för att trotsa
örnens attack. Alla medel är tillåtna
när man vill gäcka en fiende.
Ty hans kroppsbyggnad är ej Orions
men fast oansenlig att skåda
är det tyngd och kraft i hans angrepp.

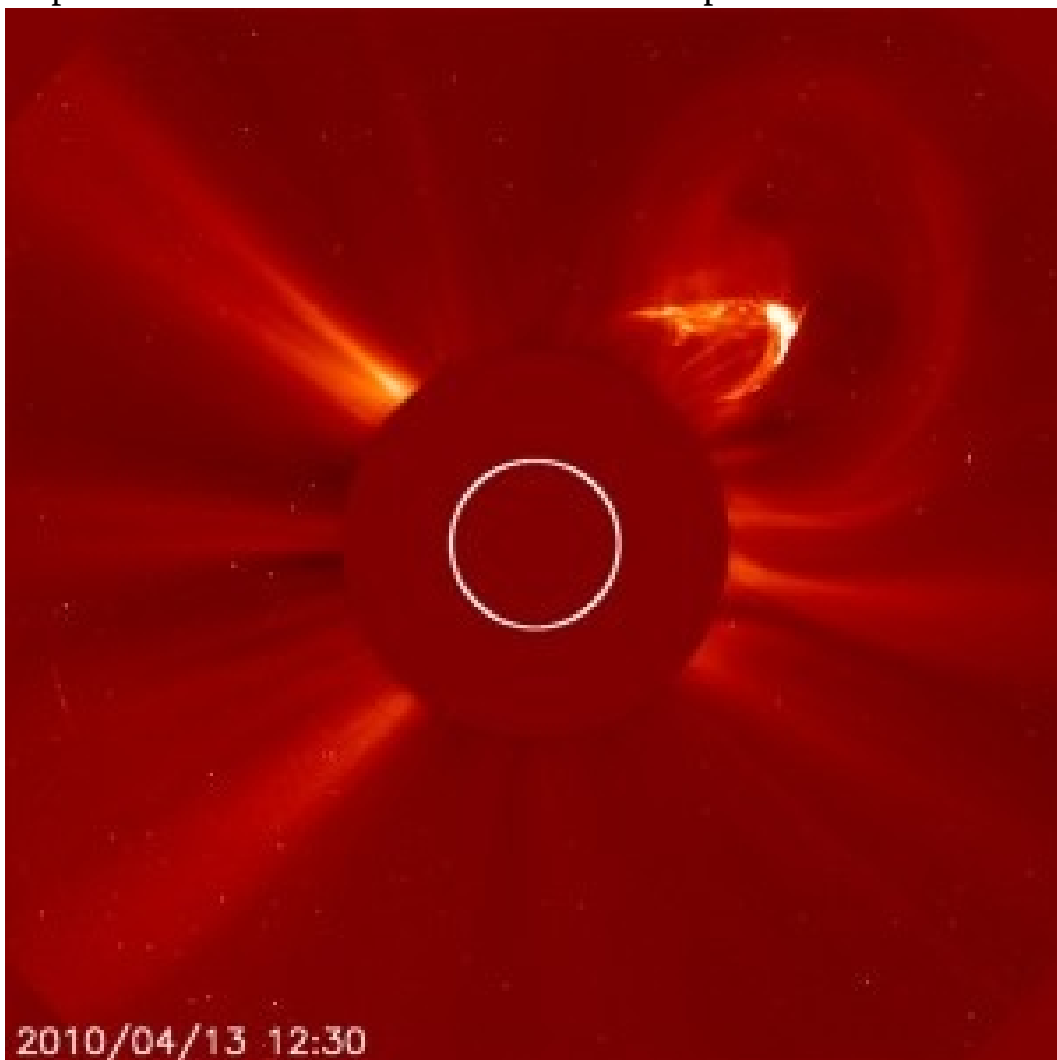
Det intressanta för mig (som gammal sportskrivare) är den för Pindaros självklara jämförelsen med Orion. Pindaros och hans samtid levde verkligen med gudarna och deras stjärnbilder. Även dagens sportjournalister drar gärna till en och annan gång med en liknelse, men den klassiska bildningen är det si och så med. Nån som hört Björn Borg jämföras med Orion? Eller Lillen Eklund? Mest handlar det i dag om det urvatnade begreppet "hjälte" när någon lyckats göra något beundransvärt på plan.

Norrskan på gång

Just i dag förväntas det massiva utflödet från solens korona härom dan nå fram till jorden och orsaka praktfulla norrsken. Alla väntar med spänning på bildbevisen!?! Blir det rejäla norrsken kan de ju faktiskt även ses på våra sydliga latituder.

Överhuvud taget är det mystiskt med "dagens stjärna" just nu: Ena dan är det fullt ös, andra (som idag) syns inte ens en ynka solfläck. Hon får snart bestämma sig.

[caption id%3D"attachment_2705" align%3D"aligncenter" width%3D"300" caption%3D"Solutbrottet 13 april. Foto: SOHO/Nasa"]

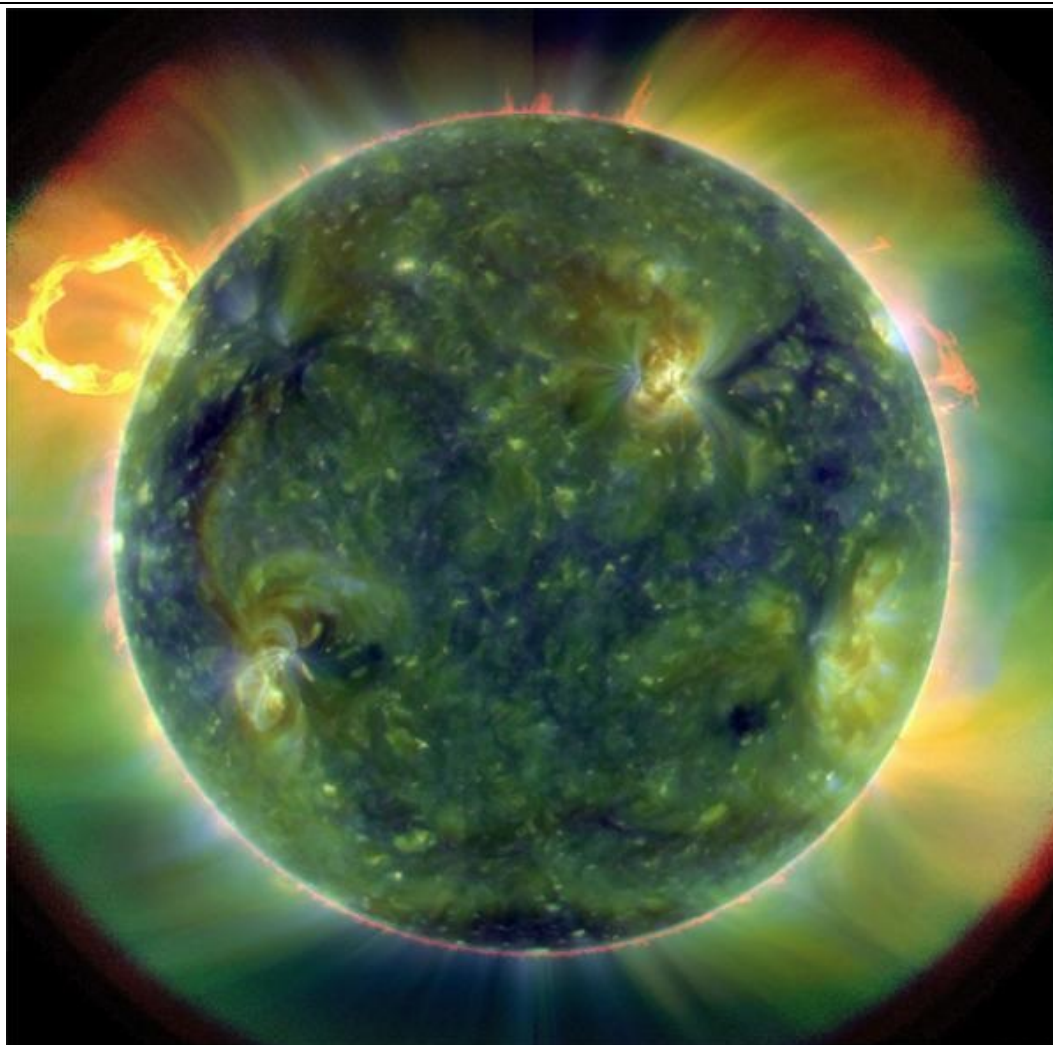

[/caption]

[W-källa...](#)

Torsdagen den 22 april 2010

Solen i nytt ljus

Jag ber om ursäkt, för rubriken är helt klart en gammal murvelklyscha, men den stämmer ju. Helt enligt planerna skulle SDO, den i februari uppsända rymdvädersatelliten Solar Dynamics Observatory, som vi tidigare rapporterat om i bloggen, börja sända bilder nu i april, och nu har Nasa släppt de första sensationella bilderna på vår hemmasol. B l a några bilder typ den ovan i "multivåglängds-extrem-ultraviolett" ("multiwavelength extreme ultraviolet").

Titta - och, ja, njuut!?! Färgerna är förstås en smula fejkade och framhäver olika temperaturskillnader.

All möjlig [info och helt fantastiska bilder på SDO:arnas hemsida](#).

Unikt trevlig ASTB-kväll

Kvällens ASTB-föredrag tror jag alla gillade: Det var smockfullt i Lundmarkssalen

i Astronomihuset, Lund, och Jens Velle, den danske Tycho Brahe-forskaren och flitige Ven-gästen, underhöll på ett verkligt fängslande sätt. Jag tror inte jag hört så många spontana skratt under ett ASTB-föredrag på år och dag, och det är för mig ett gott betyg. Detta var "populärvetenskaplig renässansarkeologi", om man kan säga så, på högt och underhållande plan! Och det var sannolikt första gången som en Riddare av Dannebrogordenen underhöll oss på det viset!

Ett notat:

[caption id%3D"attachment_2750" align%3D"alignleft" width%3D"225" caption%3D"Tycho fascinerar oss mer än nånsin!"]

[/caption]

Vi måste ägna oss mer åt Tychos sidoverksamheter. Det Jens berättade om pappersmöllan på Ven var extremt intressant, inte minst hur Vejle-bosatte amatörastronomen N A Möller Nicolaisen på 30-talet fick tillstånd att gräva ut det Ven-område som han misstänkte kunde vara platsen för Tychos papperskvarn. Och hans intuition var helt rätt! Största fyndet, biten av kvarnhjulet (diameter nästan 7

meter) bevisar det.

Nicolaisens svenska begåvare fick så de teg!

Mer och mer slår det mig vilket tidigt exempel på det som i dag kallas "Big Science" Tycho's Ven var. Utanför universitetens fallor. Han skapade en helt unik forskningsinstitution, här byggdes instrument, här utfördes unika observationer, här trycktes vetenskapliga rapporter på egetillverkat papper, brev till och från det lärda Europa avsändes och ankom, hit anlände en ström av begåvade astronomer och assistenter som sedan blev stora forskare. Precis så som nutidens forskningscentra som CERN fungerar.

Tycho's nätverk var nästan globalt, i alla fall europeiskt, men Jens visade i går att han även avsatte ringar i den kinesiska astronomin på tidigt 1600-tal..

Jens chefar för öppningen i Prag av Tycho's grav i november i år, och nästa år kan vi räkna med en slutrapport av forskarnas mätningar och analyser av stoftet efter "Årtusendets Skåning". Gravöppningen kan bara beskrivas på ett sätt, som en VÄRLDSENSATION. Och den ska vi rida på!

PS till SVT:s visning av *Einstein and Eddington*

- Filmen är inköpt men kommer inte att dyka upp hos oss förrän första halvåret 2011. Den kommer före dess att sändas på Canal+, vilket kan vara ett tips i väntan på att vår licensperiod börjar. *Copenhagen* är, för närvarande, inte inköpt, hälsar SVT:s Göran Danasten, programchef för SVT:s inköp av fiktion.

Irländsk astroarkeologi

Bloggens nye fotbollkompis, flitige Malmögästen irländaren Patrick Reilly tipsar om Irlands "Stonehenge", det märkliga monumentet Newgrange, Patricks tidigare chef Anthony Murphy har skrivit en bok om monumentet, som anses äldre än Giza-pyramiden och Stonehenge, och Anthony driver också den snyggt redigerade och matiga [sajten mythicalireland](#).

Rekommenderas för alla Irland-turister!

Dagens fråga

[caption id%3D"attachment_2749" align%3D"alignleft" width%3D"133" caption%3D"Vem är han?"]

[/caption]

Jag vill veta vem som var den FEMTE Apollo-mannen på månen? Var det 1. Charles Lindbergh Jr, x. Alan Shepard, 2. Jim Lovell Rätt svar är Alan Shepard, som ju var USA:s förste man att göra ett rymdskutt upp och ner. Shepard var när han landsteg på månen 1971 den äldste Apollo-astronauten på vår rymdgranne, drygt 47 år gammal.

[W-källa...](#)

Fredagen den 23 april 2010

Frida och Cassiopeiabloggen i fokus

[caption id%3D"attachment_2760" align%3D"alignleft" width%3D"376" caption%3D"Snyggt jobbat av Enköpingsposten! Bilden från Fridas blogg"]

[/caption]

Egenberöm luktar illa, men TT Spektra:s intervju med oss går nu som en liten präriebrand bland de svenska dagstidningarna. Hittills har Småläningen, Enköpingsposten och Borås Tidning uppmärksammat intervjun med unga Frida Stenebo i Ljungbyhed och Eder blyge bloggredaktör. Med webb-adresser och hela middevitten.

Längre tror jag inte vi kan komma just nu i marknadsföringsbiten. Särskilt roligt för [Frida, som har en härligt ungdomlig blogg](#). Mer sånt och vår vetenskaps framtid är garanterad!

Stort tack naturligtvis till Johanna Eklundh på TT Spektra och Frilansbyrån Doris Produktion, som gjorde ett fantastiskt bra jobb med en förvirrad bloggare i Malmö.

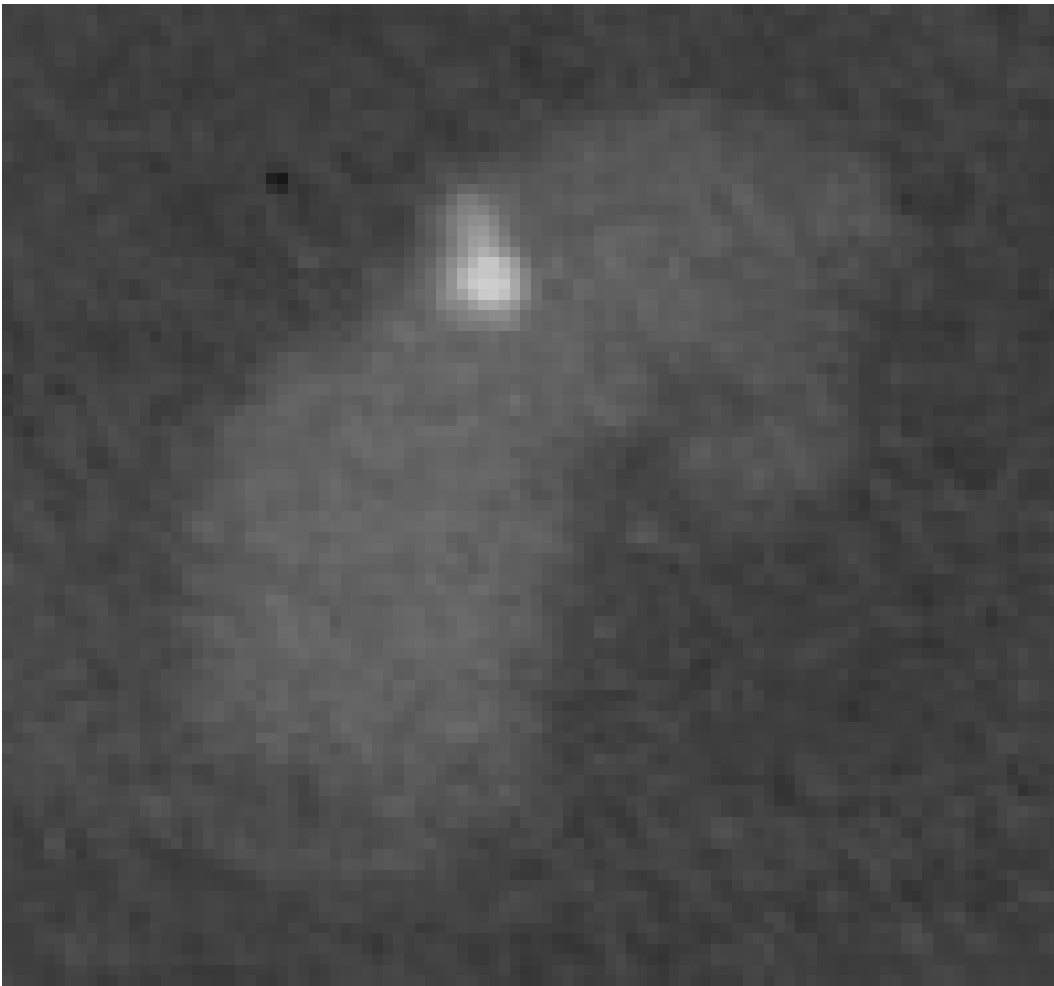
Blixt och dunder på Saturnus

[caption id%3D"attachment_2778" align%3D"alignleft" width%3D"122" caption%3D"Hade levt farligt..."]

[/caption]

[caption id%3D"attachment_2777" align%3D"alignright" width%3D"100" caption%3D"...här!"]

[/caption]

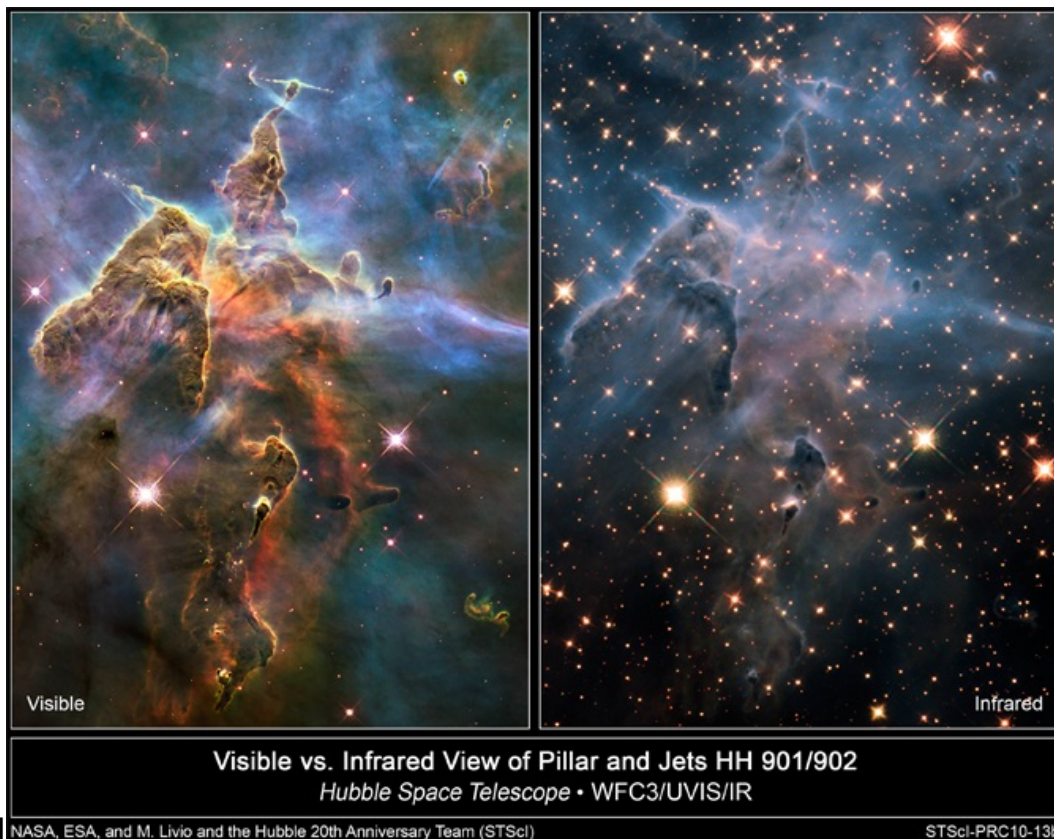
De senaste blixterna i Saturnus atmosfär [kan du kolla in på CICLOPS hemsida.](#)

CICLOPS är som alla förstår förkortning för Cassini Imaging Central Laboratory for Operations.

Om energin i dessa avlägsna "åskmoln" kan vi väl i alla vara överens om följande att skulle en Benjamin Franklin på Saturnus göra om hans åskexperiment från 1752 där med dennes metalldrake, hade han inte levt idag... jag menar överhuvud taget överlevt.

Maffiga Hubble-bilder

[caption id%3D"attachment_2775" align%3D"aligncenter" width%3D"536" caption%3D"Foto: NASA, ESA, M Livio and the Hubble 20th Anniversary Team

(STScI)"]

[/caption]

I samband med 20-årsjublet av Hubble-teleskopet, släpptes i dagarna ett par magnifika bilder från Carinae-nebulosan - den vänstra bilden visar nebulosan som den ter sig visuellt, den högra avslöjar systemet i infrarött. Bilden visar toppen av en tre ljusår långt utdragen pelare av gas och stoft, som växelverkar med ljuset från närbelägna stjärnor. Behöver jag tillägga att [det går mycket bra att surfa in om Nasa:s Hubble-sajt](#) och ta del av massor av fler andra fantastiska bilder?

Tänkvärt Lundmark-citat

Ett sammandrag ur förordet till Knut Lundmarks bok *Världar utan gräns*: "... känn er aldrig, aldrig, aldrig säkra på att det ej kan finnas mycket, mycket, mycket annat utanför den tillvaro, som vi nu befinna oss i... Den som självbelåtet, efter att ha lyckats röra vid frukterna av Kunskapens Träd, slår sig till ro och förmenar sig veta allt, denne måste man verkligen ömka."

Så skriver bara en vis man. Året var förresten 1951.

Tycho i Läkartidningen

[caption id="attachment_2771" align="left" width="135" caption="Tychos mustacher."]

[/caption]

På Tycho Brahe-mötet senast med Jens Velle, fick jag tips om en artikel i nr 46 2009 av Läkartidningen, vilken alla intresserade av Tycho Brahes död och alkemiska experimenterande rekommenderas läsa. Redan rubriken bör locka till läsning: "Tycho Brahes mustasch postumt vittne till mord?"

Det är professor emeritus Lennart Berggren vid Akademiska sjukhuset, Uppsala, som berättar om Tychos "lif och lefverne", om alla mordteorier, men som framför allt och intressant nog berättar om Ven-astronomens/astrologens/alkemistens medicinska idéer.

- Tychos läkemedelsrecept visade att han var en både duglig och omsorgsfull alkemist, skriver Berggren och berättar om Tychos utförliga metodbeskrivningar av de destilleringar, extraktioner, filtreringar och digestioner som var nödvändiga vid framställningen av ett läkemedel.

Citat ur artikeln:

"Det mest berömda receptet var ett universalmedel daterat 1597. Det bestod av tre komponenter som tillsammans kunde användas mot alla förekommande sjukdomar och febrar. De tre delrecepten skulle användas mot pest, epilepsi respektive hudsjukdomar.

Tycho Brahes »Pest-Elixir« innehöll venetiansk teriak. Bland ingredienserna ingick både ormkött och opium. Till detta antika universalmedel tillsattes nu svavel och en

järnförening samt flera växtextrakt. För att förstärka effekten använde man en ädelstenstinktur av korall, safir, hyacint och pärlor.

Tychos medel mot epilepsi innehöll pulver av skallben från en hängd människa. Pulvret stöttes samman med pionfrön och blandades med röd korall och mandelolja.

Det tredje delreceptet, som skulle användas mot vissa åkommor i huden som luetiska förändringar och skabb, blev av stort intresse. Framställningen av ett kvicksilverpreparat beskrevs i detalj; från metalliskt kvicksilver, via den giftiga kvicksilverkloriden, till den mindre giftiga slutprodukten, basiskt kvicksilversulfat.

»Species Tychonis Brahe« och »Tychos Extrakt« var traditionella örtmediciner, som innehöll bl a aloe, myrra gentiana och lärksopp. Recepten levde länge kvar i dansk folkmedicin, med det berömda namnet som en garant för effekt."

Hela [artikeln inklusive notapparater återfinns här](#).
[W-källa...](#)

2 kommentarer

Populär Astronomi - » Hubble firar 20 år i rymden med Mystiska berget

[...] Hubble har nu varit uppe i rymden hela 20 år (AB, Cassiopeiabloggen), och efter lagningsbesöket från rymdfärjan Atlantis förra året är teleskopet faktiskt [...]

Frida Stenebo

Även Bohusläningen tydligen! :D

Söndagen den 25 april 2010

Saturnus månar på pallen!

Som Malmöbo älskar "man" naturligtvis Saturnus, inte minst för att det fantastiska essensföretaget med planetens namn finns här sedan år 1893 (grundat av den framsynte apotekaren Fritz Borg) och fortfarande, faktiskt, verkar ("värkar"?) i stan. Samtidigt som jag har mycket att ta igen som bloggare, så en tacksamhetens tanke till bestämmarna på Nasa som ytterligare en gång förlängt [Cassini-farkostens studier](#) av vår ringkransade jättegranne därute. Nu är bortre parentesen satt till 2017, då Cassini ska specialobservera Saturnus under planetens sommarsolstånd på norra halvklotet.

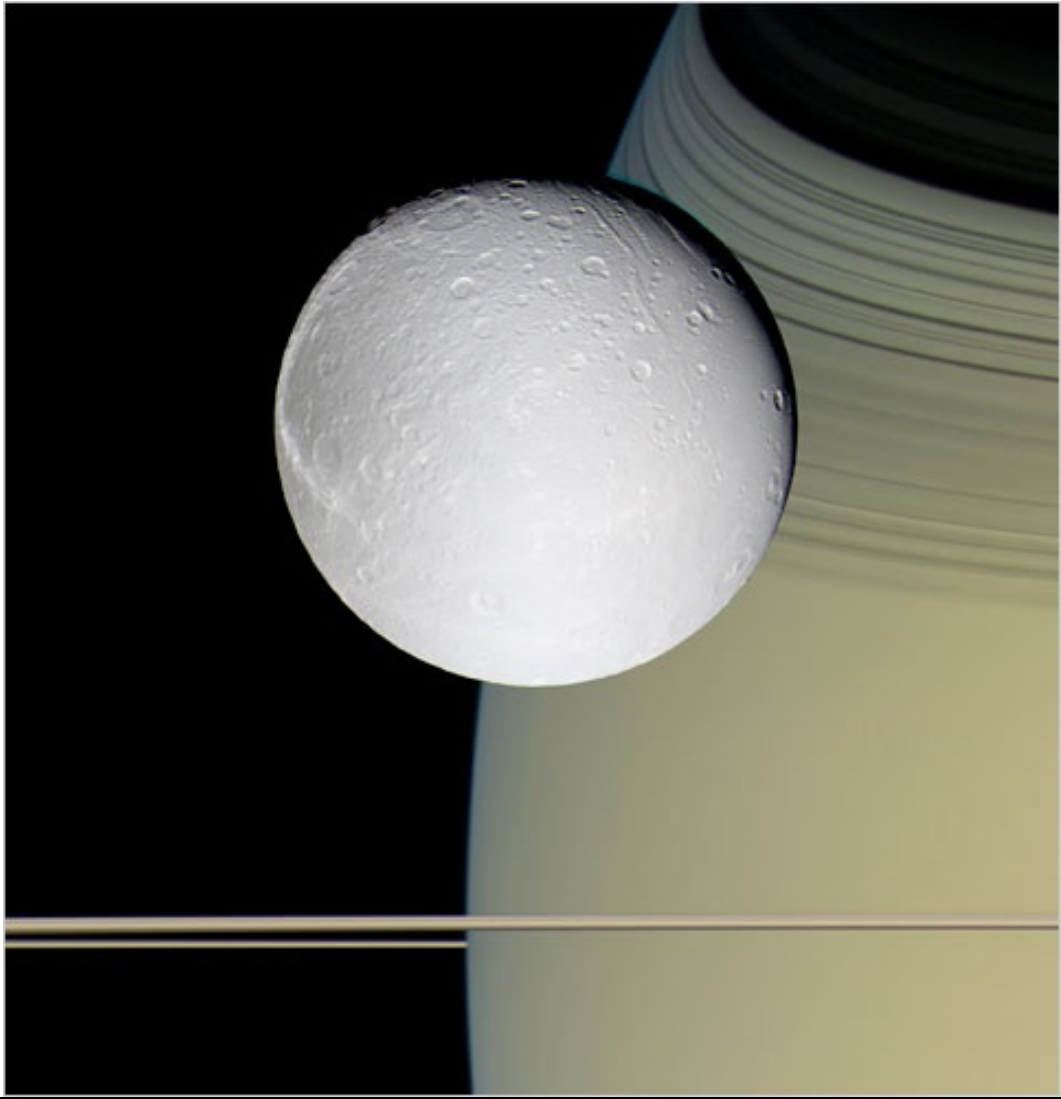
Saturnus har i dag, om jag fattat det rätt, minst 62 månar (mörkertalet är helt enkelt - astronomiskt!) , och nedan följer tre av Nasa-farkostens, tycker jag, tre bästa mån bilder.

Översta bilden visar den atmosfärlösa månen Dione fotad 2005 med den väldiga moderplaneten i bakgrunden, den mellersta är tagen så sent som 13 februari i år och visar månen Mimas med 10-milakratern Herschel och den understa "tvättsvamp"-bilden är en kompositbild av månen Hyperion tagen med infrarött, grönt och ultraviolett filter (2005).

Det är en hel vetenskap att hålla reda på Saturnus-månarnas rotationer och växelverkan sinsemellan och med Saturnus självt. Tala om trekropparsproblem - i kubik!

Fotocredit för samtliga tre bilder nedan : JPL/NASA

1.

2.

3.

Efterföljare till Tunguska

Knappt hade Tunguska-smällen ägt rum 1908, förrän det kunde varit dags igen: I dagarna för hundra år sen, 9 maj 1910, passerade uppenbarligen en asteroid på 30 meters diameter bara 0,6 månavtånd från jorden. Asteroiden bär i dag namnet 2007 JB21 (H %3D 25.4 mag, $D \approx 30$ m) och klassas som ett "impact risk"-objekt, vilket gör att teleskopen håller benhård koll på himlakroppen.

30 meter är ingenting att leka med, och så sent som i november i fjor var hon och sniffade i vår utomlunära närhet igen.

Bra rubrik i...

.. veckans nummer av min danska favorittidning Weekend Avisen:

Eyjafjallakaos.

I artikeln erinras om att "Eyja" är granne till kaos, alltså en annan viril krater, som fått namna den elaka hondraken i Astrid Lindgens förnämliga roman *Bröderna*

Lejonhjärta:

Katla.

Jag säger inte mer så har jag ingenting sagt, inte mer än att Islands Katla är en lynnig dam - hon brukar hänga på "Eyja" så ropa inte hej ännu - även om ni som jag sett kondensslingorna efter flygplanen över det sydvästkånska luftrummet i dag.

Ibland korsade slingorna varandra så de påminde om vissa scener ur *Slaget om Storbritannien*.

Olympiska ringar!

[caption id%3D"attachment_2794" align%3D"alignleft" width%3D"243" caption%3D"Supernovavärldens olympiska ringar... Foto: "]

Supernova 1987A Rings

Hubble Space Telescope
Wide Field Planetary Camera 2

[/caption]

I samband med att Hubble-teleskopet lämnat tonåren och nu går in i "20-årskrisen" på allvar berättar Robert Cumming på PopAsts hemsida om sin förkärlek till Hubble-bilden av smällen i Lilla Magellanska molnet 1987.

Bilden på trippelringarna är mystisk och har fortfarande, erinrar Robert, inte fått sin definitiva förklaring.

Citat från PopAst-sajten:

"Min favorit bland Hubbles upptäckter? [Trippelringen runt supernovan 1987A](#), utan tvekan. Jag hade själv observerat samma ringar från marken men inte kunnat föreställa mig något så vackert och märkligt – och som förresten ännu inte riktigt har förklarats."

[W-källa...](#)

Måndagen den 26 april 2010

Varningens ord från Stephen Hawking!

[caption id%3D"attachment_2831" align%3D"alignleft" width%3D"300"
caption%3D"Foto: Discovery Channel"]

[/caption]

Den berömde, svårt nervsjuke Stephen Hawking, varnar i en ny tv-serie gjord för Discovery Channel för kontakt med andra civilisationer. Samtidigt som Hawking är övertygad om att det finns liv på andra ställen i universum, om än så bara i mikrobform - hans "rationella mattehjärna" talar för det - , kan ett möte med en annan utvecklad rymdcivilisation bli döden i grytan för oss.

Ska vi lära av kulturkrockar mellan civilisationer i vår egen mänskliga historia, är det inget kul möte som väntar. Hawking påminner också om vad som hände ursprungsbefolkningen sedan Columbus upptäckt Amerika. Risken för att en annan rymdcivilisation är på jakt efter våra naturresurser finns, så Hawkings menar att vi i stället för att söka kontakt ska göra allt för att undvika kontakt.

- Det räcker att titta på oss själva för att se hur intelligent liv kan utvecklas till något som vi inte vill träffa på....

Det är inte utan att man tänker på den obehagliga boken av HG Wells och den ännu obehagligare filmversionen med Tom Cruise, *Värl darnas krig*, där utomjordningarna betraktar oss ungefär så som vi betraktar myror i en myrstack.

Även andra toppforskare förutom Stephen Hawking har börjat ställa sig skeptiska till ödesfyllda närkontakter med ET, och så sent som på ASTB:s julmöte i fjor sällade sig ju också vår föredragshållare, pensionerade Lundaprofessorn i teoretisk fysik Cecilia Jarlskog till ifrågasättarna.

Tv-serien *Stephen Hawking's Universe* börjar sändas 9 maj på Discovery Channel i Storbritannien. Jag vet inte om svenska Discovery sänder parallellt, men förr eller senare dyker serien upp.

"Icke-Nobelpristagaren" Stephen Hawking är nu 68 år gammal, och han har arbetat intensivt med den nya tv-serien i tre år, övervakat varje detalj, skrivit om manus, förbättrat, förenklat. Resultatet blir säkert gott, spännande, tankeväckande.

Jorden allt tystare

Apropå Stephen Hawking ovan så firar ju SETI-projektet just nu sitt 50-årsjubileum. Jag såg på nätet [ett inlägg på Science News](#), som påpekar något intressant: Att jorden blir tystare och tystare. I takt med att kabel-och digitaltekniken tar över och de analoga radio-och tv-sändningarna släcker ner, så tystnar också det "intelligenta bruset" ut mot universum.

- Om vi är modellen för universum är det dåliga nyheter, säger SETI-gurun själv, Frank Drake.

Massor av ögon riktade på stjärnhimlen

[caption id%3D"attachment_2839" align%3D"alignright" width%3D"300" caption%3D"Kometen splittras. Foto: Nick Howes/Faulkes Telescope Project"]

[/caption]

Jag har inte räknat på det, men jag är helt övertygad om att jag har rätt: Det har aldrig riktats så många teleskop, kikare, ögon, mot stjärnhimlen som i vår tid, och i princip kan ingenting ske därute utan att någon ser det.

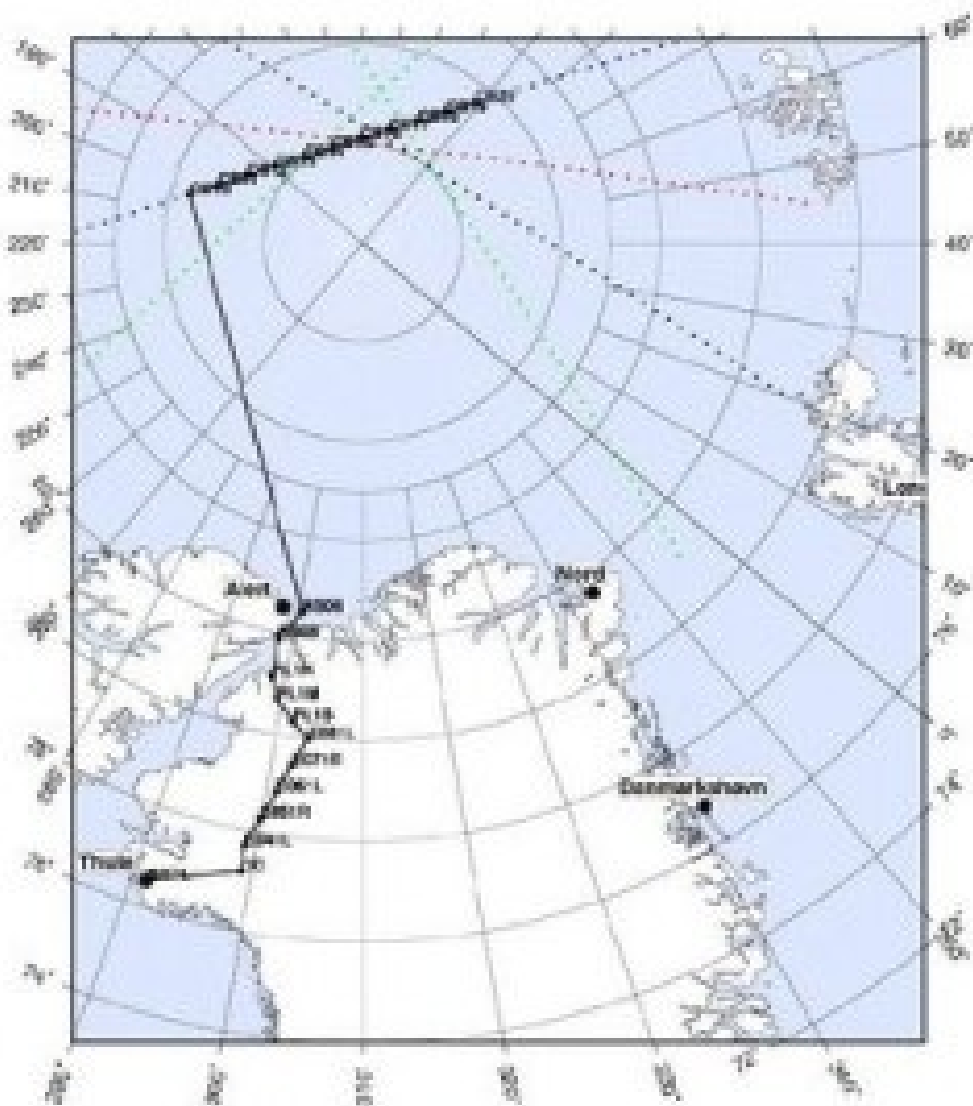
Typexempel: Den knappt en månad gamla nyheten om kometen C 2007 Q3 Siding Spring, vars iskärna sprack mitt framför ögonen på den engelske amatörastronomen Nick Howes. Upptäckten blir inte mindre intressant för att Nick satt vid sin dator i England och fjärroserverade med ett 2-meterteleskop på - Hawaii! Bakom teleskopet står det så kallade [Faulkes Telescope Project](#), som lite grand - större men inte nödvändigtvis mycket bättre - påminner om vad vi kan göra med vår fjärrstyrning på TBO.

Högtflygande samarbete

[caption id="attachment_2835" align="left" width="230" caption="Här kan vi se DC8:ans bana 20 april. Ill: Nasa"]

Sea Ice 07 for 20 April 2010

8.5 hours at 440/250 knots groundspeed

[/caption]

Härom dan utförde [NASA och ESA ett hyperintressant experiment](#) med den nyligen uppsända CryoSat 2-satelliten, den som ska mäta förändringar i ismassorna vid jordens poler. Nasa sände upp en DC 8:a från Thule på Grönland och planet la sig så småningom i en bana exakt direkt under satellitens pågående färd över Nordpolsområdet. En sorts sofistikerad formationsflygning, således.

Därefter togs laserstyrda radarbilder av havsisarna både från DC8:an och från CryoSat-2.

Utvärderingen kommer att visa om CryoSat-2 mäktar med den viktiga uppgiften, att mäta centimeterstora förändringar i polarisarnas tjocklek. Ytterligare kalibreringar kommer att ske innan CryoSat-2 börjar jobba på allvar.

Hoppas det finns isar och isbjörnar kvar att studera...

[W-källa...](#)

2 kommentarer

Populär Astronomi - » Riktig vetenskapsman uttalar sig om utomjordiskt liv. Gäsp!

[...] riktig forskare påstår något om aliens blir det feta rubriker i tidningarna (DN, Aftonbladet/TT, Cassiopeiabloggen). Visst är det kul att fundera på sådana saker, och vi har ju skrivit om det farliga med så [...]

Niklas Henricson

Tysta eller ej (när det gäller sändningar) kan man alltid bli upptäckt visuellt. Med tanke på våra primitiva instrument (jag har för övrigt alltid hävdad att vi lever i teknologins "medeltid", med tanke på när vi fick våra första personatorer i våra hem eller började lära oss flyga), så förbättras instrumenten med allt högre takt. Så småningom kommer vi själva i framtiden upptäcka jordliknande planeter och dessutom kunna räkna ut biomassan. Det hjälper inte att vara enbart tyst i radiovågslängderna för att förbli "osynlig".

Tisdagen den 27 april 2010

Vädersolstavlan snyggas till

[caption id="attachment_2862" align="left" width="250" caption="Vädersolarna syns nu bättre än nånsin."]

[/caption]

Astronomi eller inte astronomi, men ett himla fenomen är det ju. Storkyrkan i Stockholm snyggas till rejält inför kronprinsessans bröllop 19 juni, och det tycker

vi om - oavsett om vi är särskilt kyrksamma eller monarkistiska. För mig är Vädersolstavlan av särskilt intresse; tavlan av Urban Målare dokumenterar de unika halofenomen i atmosfären över den svenska huvudstan 20 april 1535 - det var själve Olaus Petri, "Mäster Olof", Sveriges motsvarighet till vår skånske reformator Claus Mortensen, som beställde tavlan av Urban Målare.

Vädersolstavlan ansågs kontroversiell av två skäl:

* Gustav Vasa såg sig själv som solen, förstås, solen som hotades av vädersolarna.

* "Kung Gösta" gillade heller inte att Storkyrkan i bilden var större än hans slott.

Sant - inte sant?

Uppdraget att snygga till inventarierna i Storkyrkan gick till [Urban Allenius Ateljéer](#), som dock skriver alltför lite på sin hemsida om just jobbet med Vädersolstavlan.

Storkyrkan har ju varit stängd för allmänheten en längre tid men öppnas åter 2 maj.

Tack till bloggvännen Ove Persson som tipsade om DI Weekend-artikeln 23.4.2010 om restaurationen av Storkyrkans inre.

De som på 1530-talet såg vädersolarna, ett resultat av ljusbrytningar i iskristaller på hög höjd, som järtecken hade mycket att göra just 1535; det krigades som vanligt i våra farvatten (blodiga slag vid Helsingborg, Varberg, Lilla Bält), grevefejden rasade i Danmark, den svenska drottningen Katarina av Sachsen-Lauenburg dog i barnsäng (Erik XIV!), Thomas "Utopia" More avrättades borta i England m m. Det var ett bra år för en kvällstidning, om det funnits någon.

Fridas Hattifnattar

Ni måste kolla unga Frida Stenebos hejdlöst roliga och personliga blogg [Frida och stjärnorna](#). I går noterade hon att HST som i Hubble-teleskopet upptäckt liv i yttre rymden i form av Hattifnattar i Carinae-nebulosan.

Jag börjar tro på saken ju längre kvällen lider!

Hattifnattar var väl dem hos Muminrollen, som alltid reste och reste och aldrig kom fram?

[caption id%3D"attachment_2865" align%3D"aligncenter" width%3D"376" caption%3D"Fridas roliga bild!"]

[/caption]

100-årsminnet av Mark Twains bortgång

Härom bloggen hade jag anledning att hylla Mark Twain, som var djupt astronomiintresserad, men jag glömde förstås att påpeka att det 21 april 2010 hade gått på dagen 100 år sedan han gick ur tiden.

Den dagen 1910 kunde Mark Twain inte längre meddela omvärlden de klassiska raderna: "Ryktet om min död är betydligt överdrivet."

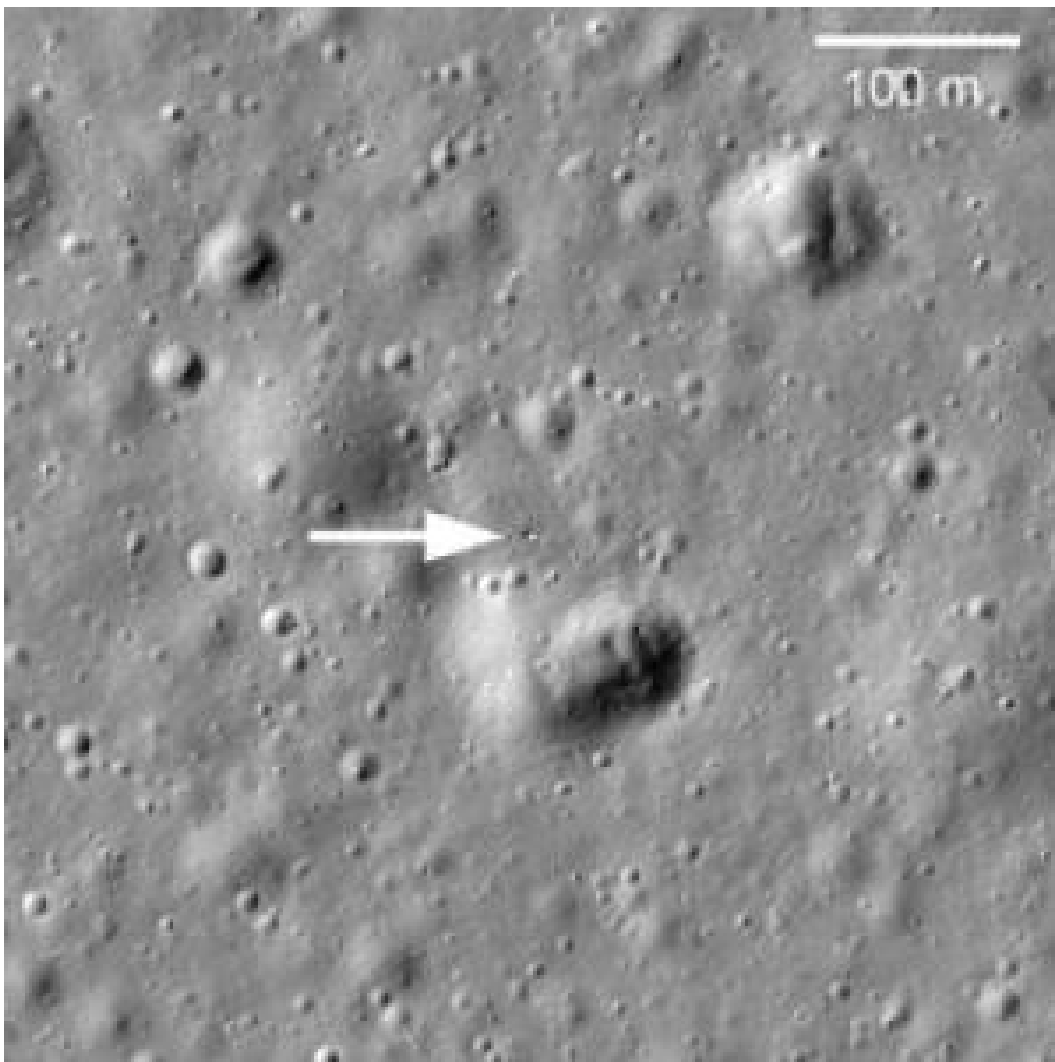
Hobby utanför hobbyn

Även amatörastronomer har hobbisar utanför astronomin. Ett exempel är Ian Ridpath, den engelske författaren av flera astronomiska böcker. Ian, vars böcker utkommer även på svenska, är delägare i en galoppör vid namn - Hevelius (!).

Äntligen hittad!

Det som skulle kunna kallas rymdarkeologi firar då och då små nätta triumfer.

[caption id%3D"attachment_2871" align%3D"alignleft" width%3D"300" caption%3D"Där är den! Foto: Nasa/GSFC/Arizona State University"]

[/caption]

Som igår [då det blev känt att forskare och tekniker lokaliserat](#) en spegel från ryssarnas obemannade Luna 17-landning på månen - 1970.

Spegeln, av fransk tillverkning, användes i diverse laserexperiment och studier och har varit "försvunnen" sen slutet av 1971.

Nu har även detta rymdskrot hittats, vilket känns bra inför kommande månfärder så att ingen astronaut springer och snubblar på kvarglömda grejer.

Rymdskrotet i satellitbanor runt jordklotet är redan ett astronomiskt miljöproblem, och efterlämnade prylar på våra grannplaneter är ett dito elände. Glöm inte att då och då måste myndigheterna rensa upp all skit efter bergsbestigarna i Himalaya. Vi lär oss aldrig!

[W-källa...](#)

Onsdagen den 28 april 2010

Domkyrkouret igång igen

[caption id%3D"attachment_2895" align%3D"alignleft" width%3D"117"
caption%3D"Uret igång igen. Foto: Svenska kyrkan"]

[/caption]

Det astronomiska uret i Lunds domkyrka är i farten igen. [I dag fick lilla Stella Beverhjelms hedersuppdraget att starta uret](#) efter ett halvårs renovering och översyn. Mycket folk på plats, bl a ASTB:arna Klas Hyltén-Cavallius och Anders Nyholm. Anders lät i kväll nästan salig över att ha fått se spelet bakom kulisserna.

- En "nära medeltiden-upplevelse", summerade Anders.

Restaureringen har letts av konservatorn Sören Andersen. [Domkyrkans egen hemsida](#) har bra live-bilder från arbetet.

I samband med invigningen pratade förstås biskopen Antje Jackelén, uret spelade ett par gånger, det var middagsbön och ett par miniseminarier genomfördes också.

Detta medeltida ur - Horologium Mirabile Lundense - byggdes cirka 1425, och i Europa finns bara tre liknande ur bevarade.

Ett lästips är förstås *Det underbara uret i Lund* med en rad författare (inklusive Klas Hyltén-Cavallius, Curt Roslund m fl).

Martinson-resan finslipas

5 juni bär sällskapet årliga busstur i väg, i år till "Harry Martinson-land" i Jämshög, Blekinge. Glöm inte anmäla dig och betala in avgiften i god tid.

Igår blev det klart, tack vare Anders Nyholm, att vi även blir insläppta i det unika museet som hyllar Harry Martinson och Sven-Edvin Salje. Martinson-delen tror jag och Anders N kommer att förvåna och fascinera i lika delar!?!

All info på ASTB:s hemsida.

Hawking provocerar

Alla verkar vilja positionera sig visavi Stephen Hawking, som ju varnar för kontakt med andra rymdcivilisationer i sin nya tv-serie (Cassiopeiblggen nr 39), Även vår uppskattade föredragshållare härom året Ulf Danielsson - professor i teoretisk fysik vid Uppsala universitet - ger sig med friskt mod i in i debatten, som rasar i cybervärlden. I [ett blogginlägg skriver Ulf Danielsson](#) bland annat: [caption id%3D"attachment_2897" align%3D"alignright" width%3D"150" caption%3D"Klok man vid Fyris. Foto: Uppsala Universitet"]

[/caption]

"Hur vanligt det är med mer avancerat liv är svårare att veta. Det gick ju rätt segt även på jorden till en början och det var först för någon halvmiljard år sedan utvecklingen tog riktig fart. En möjlig slutsats är att det allra mesta av det utomjordiska livet utgörs av mikroskopiska kryp."

Ulf Danielsson har ett svar på frågan varför vi inte sett någon hyperavancerad civilisation: "En skrämmande möjlighet är att ingen överlever. Alla tar död på sig själva långt innan de förmår utveckla några interstellära imperier. Och om vi ser till vår egen jordiska civilisation saknas det ju knappast möjliga undergångsscenarioer. Å andra sidan, om de väl överlever och de fortsätter att utvecklas, kanske de till slut blir så avancerade att de helt tappar intresset för att ge sig till känna för sådana stackare som oss.

Så, behöver man vara rädd? Att lyssna efter signaler är ofarligt. Såvida inte upptäckten av andra civilisationer blir så traumatisk att vår egen går under i rena förskräckelsen. Och att skicka ut egna signaler? Det gör vi redan. I över hundra år har vi läckt ut radiosignaler i rymden vilket innebär att vi redan avslöjar vår existens för ett växande antal stjärnsystem på allt större och större avstånd. Och vi kan inte göra någonting åt det.

Min egen gissning blir nog den att det kommer att dröja tusentals, eller kanske miljoner år, innan någon snappar upp våra signaler. Och att dessa kommer att

registreras med en upphöjd gäspning.
Men jag kan förstås ha fel."

Med på Ulf R:s lista!

[caption id="attachment_2899" align="left" width="132" caption="Med på listan!"]

[/caption]

Nyligen kom den lilla danska boken *Jernbanecafeen - i hjertet af Vesterbro*, där bloggredaktören medverkar med ett kapitel om författarinnan Tove Ditlevsen och hennes uppväxt i kvarteret (skildrat suveränt i den självbiografiska romanen *Bardommens gade*).

Men bloggredaktören listar också i denna lilla bok tio av sina favoritställen på Vesterbro ("Ulf R:s lilla världsarvs-lista"), och på 8:e plats kommer Tycho Brahe Planetarium.

Jernbanecafeen är det lilla stället som ligger på "andra sidan" Tivoli om man anländer med Öresundståget till Hovedbangården. Här får du fortfarande röka inomhus, dricka öl och ta en lille en. Mat serveras inte.

PS. Tycho Brahe-planetariet rankas hyggligt högt av [den svenska sajten barnsemester.se](http://den.svenska.sajten.barnsemester.se).

Politikerna mot väggen

Inför valet i Storbritannien har de politiska partierna uppmanats att ge sina synpunkter på vad de vill göra inom det vetenskapliga och tekniska gebitet framöver, och samtliga tre stora partier har svarat ambitiöst och seriöst genom sina partiledare.

Bakom ligger den [lobbyistiska paraplyorganisationen CaSe](http://lobbyistiska.paraplyorganisationen.CaSe), Campaign for Science

Engineering in the UK. CaSe stöds av tunga industrier som - bara för att nämna några exempel - Airbus, AstraZeneca, Rolls-Royce och Unilever men också mängder av vetenskapliga samfund som Royal Astronomical Society och örikets samtliga universitet.

Vi borde skaffa oss något liknande i Sverige.

Fråga: Vad vill riksdagspartierna inom rymdforskningen, t ex?

Martinson och plexiglas

Plexiglas har en lång förhistoria, men 1933 tog den tyske kemisten Otto Röhm patent, och i dag används denna förnämliga PMMA (polytmetylmetaakrylat) som ersättning för vanligt glas i en massa sammanhang. Elddopet var förstas under kriget då plexiglas användes i Luftwaffes stridsflygplan och i de tyska ubåtarnas periskop.

Ett hopp fram i tiden, till 1950-talet. Citat ur Harry Martinsons *Aniara*, vers 55: På planetariedäcken övervälvda

av genomskinligt klara plexi-tak

syns hissarna av dem som vill spatsera på stardäck av och an i sakta mak, och se en novas brand vars sken oss når

ur slingorna av Berenikes hår.

[caption id="attachment_2901" align="alignleft" width="135" caption="Plexiglas skyddade kaptan Haddock, Tintin och Milou"]

[/caption]

Martinson var uppdaterad, plexiglaset var med, och något år innan *Aniara* förekom plexiglas även i Tintins äventyr *Månen tur och retur*, del 1. Professor Kalkyl låter testa en rymdhjälm i plexiglas, som han bär på sig, genom att en burdus person får slå med hammare i huvudet på honom.

Hjälmen höll...

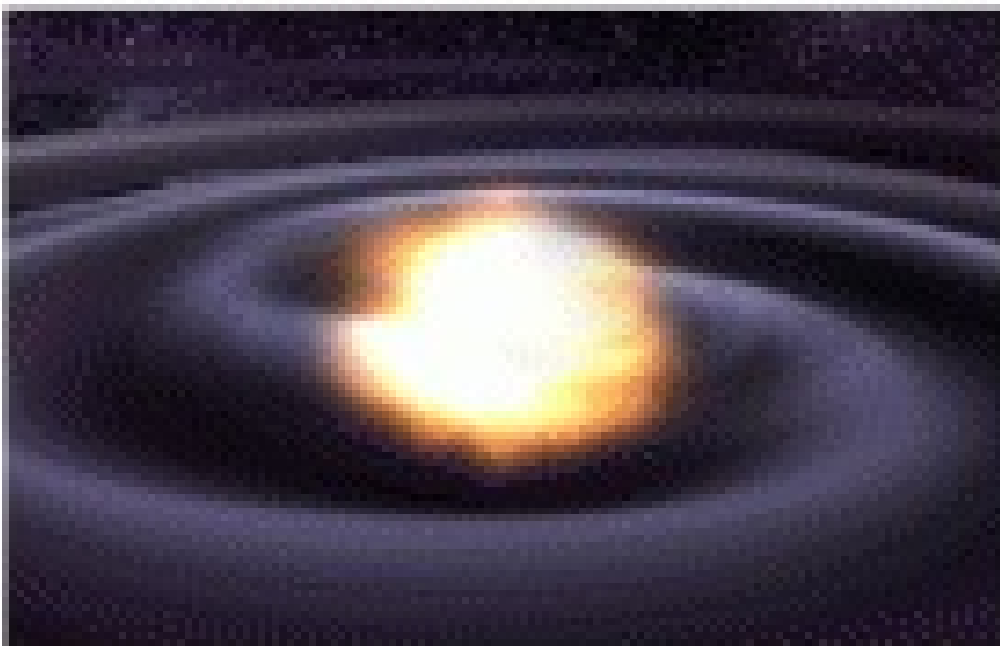
Plexiglas är en flitigt förekommande produkt inom rymdfarten fortfarande, men på 50-talet var det mer fiktion än fakta. Både Harry Martinson och Hergé ville visa hur moderna de var i sitt respektive tänk.

[W-källa...](#)

Torsdagen den 29 april 2010

Vad hade Newton sagt?

[caption id%3D"attachment_2921" align%3D"alignleft" width%3D"145"
caption%3D"Vågade gravitationsvågor skapas. Ill: Nasa"]

[/caption]

Bra fråga, för vad hade vår gamle kompis Sir Isaac Newton sagt om den hyperintressanta artikeln i dagens nummer av danska *Weekend Avisen* om gravitationsvågor (en konsekvens av Albert Einsteins allmänna relativitetsteori, redan 1916), författad av Thomas Tauris vid Niels Bohr Institutet.

Jag fattar naturligtvis inte nåt av det finstilla i vad som händer i det einsteinska rymdtids-fältet - den som gör det beds räcka upp en hand! - när supertunga svarta hål kolliderar med varandra eller massiva neutronstjärnor eller neutronstjärnor rullar runt varandra och förstör både rymd och tid, men jag förstår så mycket att NÄR dessa sällsynta fenomen inträffar så genererar de vågor/partiklar, som inte har ett dugg med det elektromagnetiska spektrumet att göra. Vågor/partiklar som det endast är frågan om tid (3D jordisk tid!) snart kan detekteras. Några år till och vi är hemma med halmen.

Danske Thomas summerar läget mycket bra så här i sin artikel: "**Det store problem er imidlertid at signalet er uhyret svagt på grund af den enorme afstand fra kilden til Jorden. At måle et sådant signal udgør en gedigen teknologisk udfordring. Der skal ekstraordinært grej til.**"

Thomas pratar om en noggrannhet och en storleksordning i de avgörande mätningarna på tusendelar av en protons diameter!

Vid två forskningsinstitutioner i världen jobbas nu intensivt på problemet, dels det Europabaserade Virgo i Italien, som [finns här på nätet](#), dels och borta i Californien vid [det så kallade LIGO](#). Bägge - formade som ett gigantiskt L, jänkarnas gravitationsverkstad några hundra meter BIGGER än vårt förstås - bygger sitt experimenterande och detekterande på laserbaserad interferometri. Vi pratar om kilometerlånga instrument med sanslöst komplicerad teknologi. Men den finns - här och nu!

Nej, varken italienare eller amerikaner har ännu hittat några gravitoner eller gravitationsvågor.

Sen har vi dessutom det EU-sanktionerade projektet med ett Einstein Telescope. Till det ber jag att få återkomma!

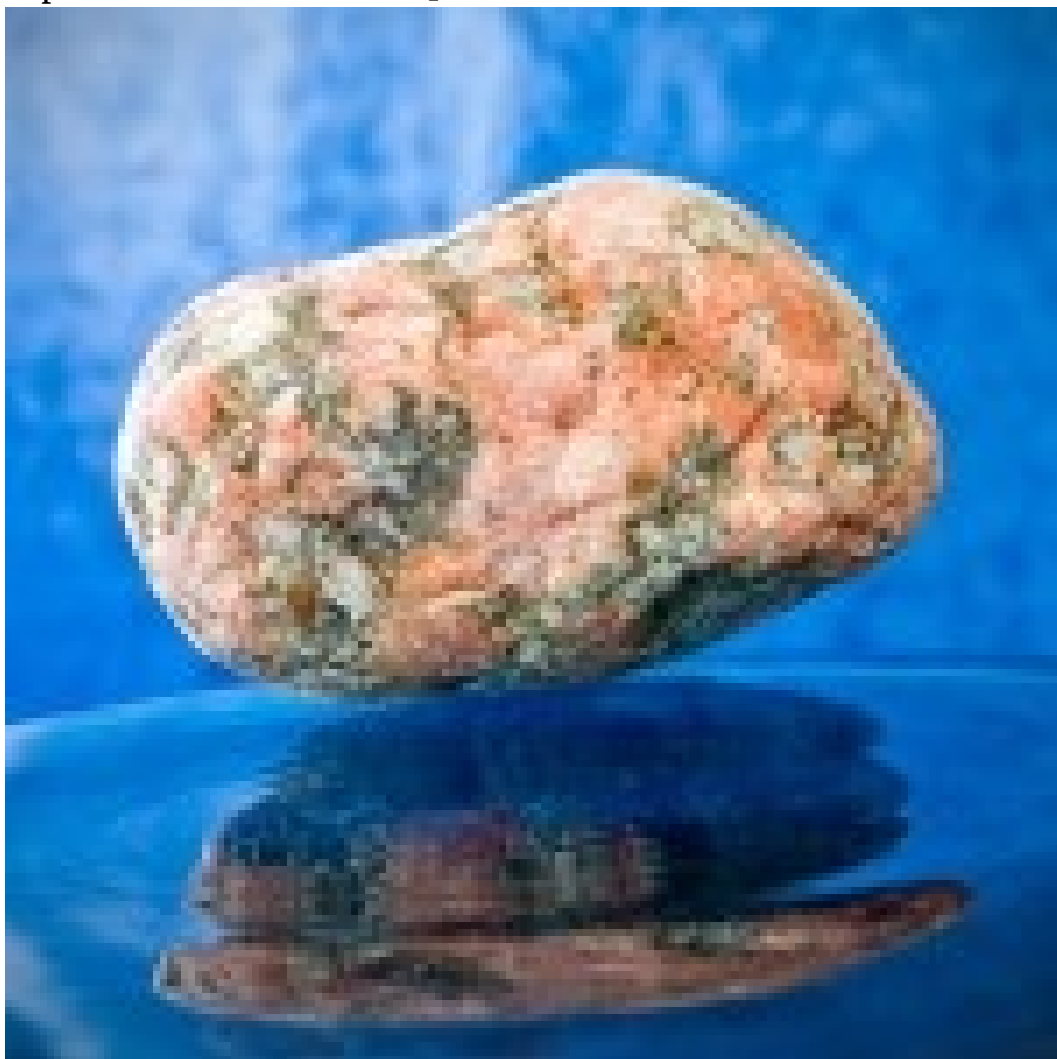
Nytt från Heden

Heden på Dartmoor i England förknippar jag med Sherlock Holmes, gotiska spökslott med slamrande fönster under regniga, stormiga nätter och en måne som syns då och då mellan mörka blytungna moln, och nu rapporterar DESSUTOM engelska arkeologer att de identifierat ett astroarkeologiskt monument vid Cut Hill - ett monument i form av fallna stenar som är äldre än Stonehenge. Stenarnas riktningar pekar på att de markerar positionen för midsommarsolens uppgång.

Turister rekommenderas t ex [en sajt som denna](#).

Dagens Cosper

[caption id%3D"attachment_2929" align%3D"alignleft" width%3D"68" caption%3D"Användbar?"]

[/caption]

Den jordiska idiotin känner inga gränser. Nu påstår en imam i Iran att lättklädda kvinnor är skulden till jordbävningar.

Jag är inte fundamentalist, men den mannen - det handlar alltid om oss män - bör stenas. Lagom, naturligtvis.

Faktafylld notis i senaste [The Guardian Weekly](#), sidan 31.

ISS syns 1 maj

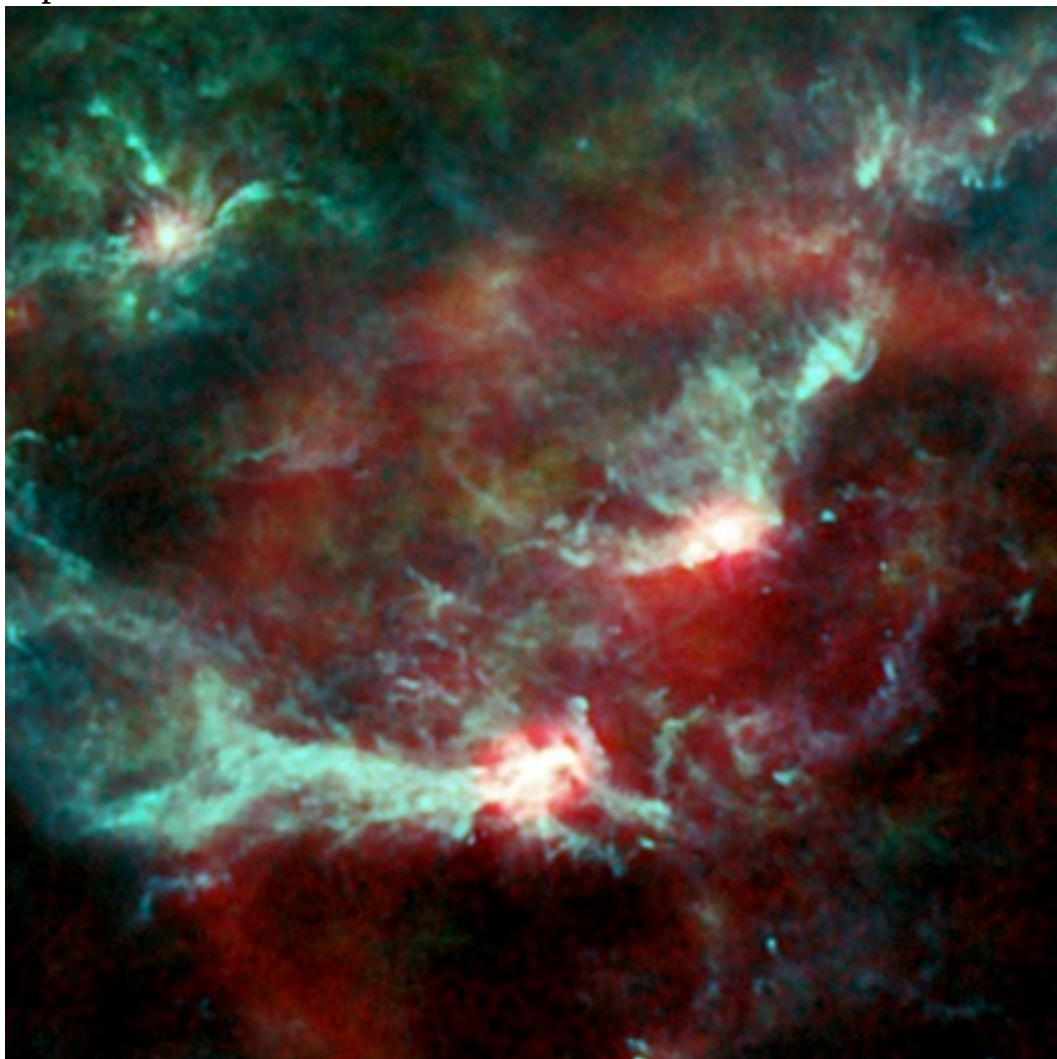
Det är alltid värt att hålla koll på Internationella rymdstationen, och faktum är att både Valborgsmässoafton och 1 maj ska den synas hyggligt bra över Malmö. Ett gott tillfälle - efter brasorna - bör vara cirka 21.59 i morgon 1 maj, då ISS dyker upp i SSV och försvinner mot ÖSÖ.

Passagen på cirka 20 graders höjd beräknas vara i cirka tre minuter. Och det är långt för en ISS-passage.

Orion-nebulosans bortre avslöjat

Man (3D jag) blir mer och mer konfunderad över den bildrikedom, som strömmar in från våra satelliter. Senast är det ESA:s rymdbaserade [Planck-observatorium som sänder bilder](#), tagna i mikrovåglängder, bilder som avslöjar stjärnbildning bakom tjocka moln och partikelformationer. Där visuella teleskop går bet och bara ser mörker, ser Planck helt andra saker - t ex som här i Orion-nebulosan, 1500 ljusår bort.

[caption id="attachment_2928" align="center" width="400" caption="Foto: ESA"]

[/caption]

Planck jobbar ju egentligen med att kartlägga "gammla" reststrålning från Big Bang men löper/scannar med sina instrument med jämna mellanrum även på och av märkliga okända territorier inom vår egen hemmagalax Vintergatan och kan inte "låta bli" att fota t ex dessa fantastiska moln.

Någon som inte imponeras?

[W-källa...](#)

Lördagen den 1 maj 2010

Vi ligger i framkanten!

The screenshot shows the Facebook interface for the group 'Tycho Brahe Observatoriet'. At the top, there's a search bar and navigation tabs for 'Wall', 'Info', 'Discussions', 'Photos', 'Video', and 'Events'. Below the group name, there's a text input field with the placeholder 'Write something...' and a 'Share' button. A post by Niklas Henricson is visible, featuring three images: a telescope, a star field, and a group of people. Below the images, there's a text post in Swedish: 'För medlemmarna som visat intresse för solkursen, kommer vi nu att starta igång söndag den 6 juni 2010, klockan 14.00. Kursledare är Lars-Åke Truedson som har en mångårig erfarenhet inom solobservationer.' Below this, there's a link to a photo of the sun with the caption 'Solkurs - Lär dig observera solen' and the date 'Söndag, 06 Juni 2010 kl 14:00'. The left sidebar contains group information, including the category 'Common Interest - Science' and a description of the observatory.

Flitige ASTB:aren Niklas Henricson har tagit initiativet till vår nya Facebookgrupp. Berätta Niklas!

- Facebookgruppen heter "Tycho Brahe Observatoriet". Som användare får man möjlighet att hålla sig uppdaterad med vad som sker på observatoriet. Användarna väljer om de vill ta del av dessa händelser och lägger in dem i deras kalender.
- Det finns ett stort antal användare i Sverige (ca 3 000 000) som man kan vända sig till i form av små annonser och dra till sig nya medlemmar.
- Gruppmedlemmar har möjligheten att delta i diskussioner i gruppforumet, lägga upp egna bilder, eller länka in bilder från deras Facebookkonton. För varje "happening" får användarna e-post, eller en indikation under deras profiler om vad som händer i gruppen. På det viset får alla veta vad som händer med observatoriet.
- Det är helt frivilligt och gratis att ansluta sig till gruppen förutsatt givetvis att man är en Facebook-användare. Det visar sig att 1/3 del av Sveriges invånare redan är det.
- I dagsläge administreras gruppen av mig, men det finns också möjlighet att dela

och förmedla helt administrationsansvaret till tillförlitliga medlemmar i gruppen. Facebookgruppen ligger under: <http://www.facebook.com/group.php?gid%3D314492011624>

Med Facebook:en är vi i vårt sällskap och vårt förnämliga observatorium väl uppdaterade både i den vanliga rymden och i cyberrymden och ligger likt ett kosmiskt ljuseko, i "framkanten".

Ingen skugga över soluren!

[caption id%3D"attachment_2964" align%3D"alignleft" width%3D"300" caption%3D"Ett av soluren i Linköping"]

[/caption]

Vi hade mycket trevligt åt Jens Vellevs Tycho Brahe-föredrag senast, och Jens själv hade trevligt under sitt uppehåll här vilket inkluderade ett seminarium på augustinerklostret i Dalby. Dessutom visar det sig att Jens då och då i sin forskning tidigare varit inne på "näst-intill-astronomiska" ämnen, bevisat av boken till Årshushistorikern och medeltidsarkeologen Olaf Olsens 60-årsdag 1988 (*hikuin 14*, ges ut av [det av Jens ägda Forlaget Hikuin](#)) i vilket Jens bidrar med en ypperlig artikel på temat "Middelalderens solure".

Ingen skugga över det bidraget!

Solur fanns på mängder av tidens danska och svenska kyrkor och deras primära funktion var att spika tider för präster och munkar för de olika tidebönerna. Den munk som missade en sådan bön, var det synd om! Det kunde bli en svältkur på vatten och bröd som straff.

Bland annat synar Jens de olika soluren i Linköpings domkyrka och dess matematik och om ett fynd av ett solur i Rungsted verkligen kan ha kommit från Tycho Brahe

på Ven.

Dramatisk Nasa-olycka

[caption id%3D"attachment_2965" align%3D"alignleft" width%3D"300" caption%3D"Kraschen ett faktum! Credit: ABC"]

[/caption]

Vi gamlingar minns amerikanernas första misslyckade raketuppskjutningar i slutet av 50-talet, som direktsändes från Florida. Jag lider därför med forskare och tekniker som inte fick styr på Nasa:s heliumballong igår med mängder av vetenskapliga instrument ombord. Vindstötar tog tag i ballongen i en lyftkran och vräkte ner lasten.

Risken att någon skulle ha omkommit i kraschen var överhängande - det är bara att [kolla in de dramatiska ABC-bilderna](#).

Olyckan skedde i Australien och med ballongen, var det tänkt, skulle följa instrument upp cirka 40 km i atmosfären för att mäta gammastrålning från rymden.

Experimentet ingick i förarbetet för ett nytt Nasa-observatorium och kraschen kommer att försinka projektet i årtal.

Lite huvudbry i helgen

Har du inget annat för dig, förslår jag att du funderar över dessa tre citat. Rätt svar i nästa blogg!

1. Vem uttryckte

sig så här?

Människorna har en förmåga att dyka upp när man minst anar det.

2. Klassiskt citat

- av vem?

Vi är stjärnstoft.

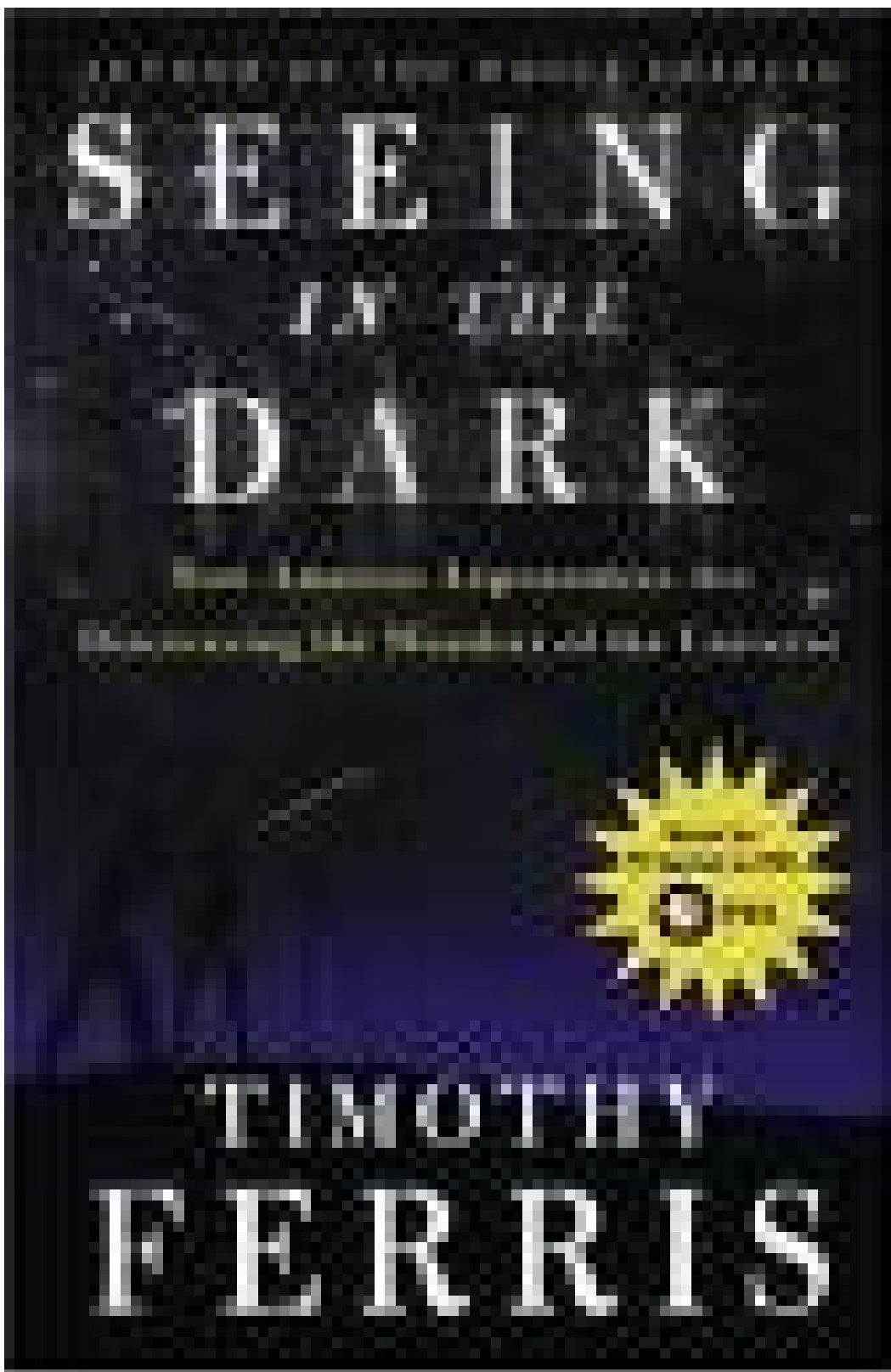

3. Citat ur en

bok. Vilken?

- Det måste ha inträffat något ofattbart. Vi måste ta en ny bild omedelbart. Vem är det som har vakten på berget i kväll?
- Menar du Mount Wilson eller Palomar?
- Mount Wilson förstås. Det är för långt ner till Palomar.

Timothy Ferris budskap

Den amerikanske astronomen, journalisten (Rolling Stone Magazine!), filosofen m m professor Timothy Ferris har skrivit massor av intressanta astronomiböcker, bland annat en om amatörastronomernas roll för att bevaka rymden så att inga obehagliga "nära jorden"-asteorider/kometer/djävulstyg drabbar oss. Boken heter *Seeing in the Dark : How Backyard Stargazers Are Probing Deep Space and Guarding Earth from Interplanetary Peril* och kan skaffas t ex genom Amazon, denna underbara uppfinning för oss bokmalar.

Den senaste boken från den nyligen pensionerade Ferris borde provocera en och

annan fundamentalist, för redan titeln avslöjar vad det handlar om: *The Science of Liberty: Democracy, Reason and the Laws of Nature*.

Återigen en sådan där bok man skulle vilja testa nån av våra folkhemska politiker på.

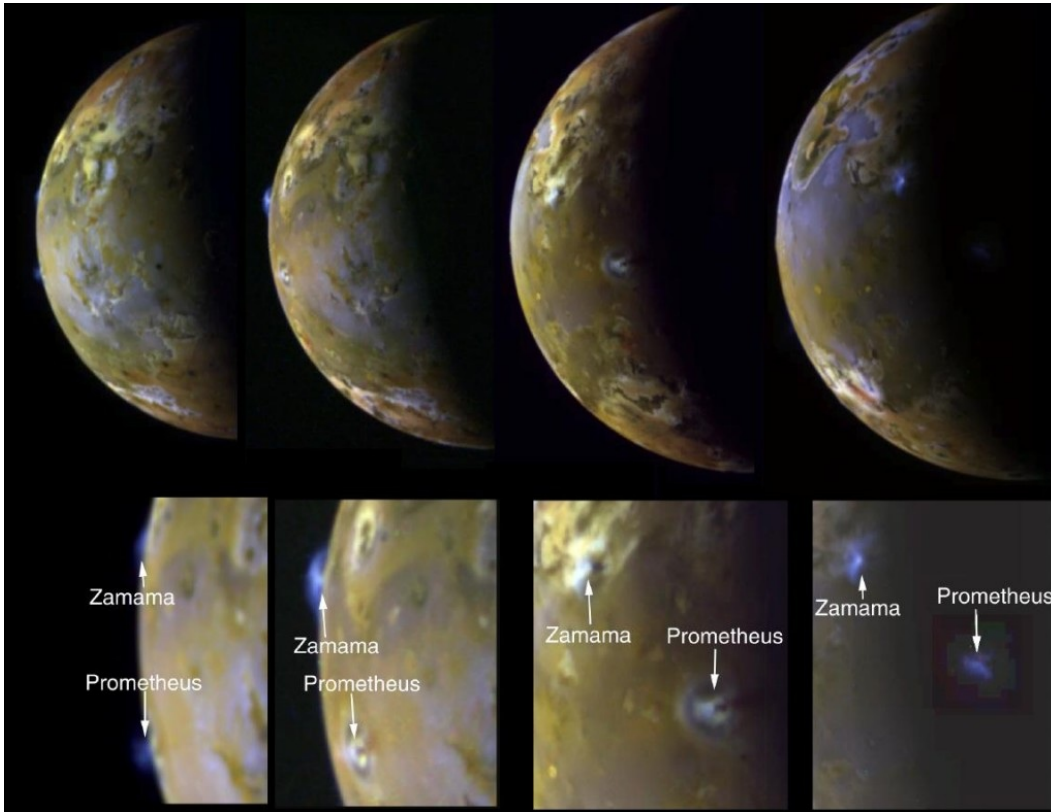
Recensenten i Washington Post härom dan var extremt positiv, kan jag avslöja.

[W-källa...](#)

Söndagen den 2 maj 2010

Eyja vore vi där...

[caption id%3D"attachment_3020" align%3D"alignleft" width%3D"450" caption%3D"Här råder totalt flygförbud! KLICKA!!! Foto: Nasa/JPL"]

[/caption]

Vulkanutbrottet på Island ha försvunnit under mediahorisonten just nu, men det bubblar fortfarande och bortre parentesen har definitivt inte satts. Islänningarna flockas för att titta på fenomenet, och till och med [den engelskspråkiga Icelandic Review](#) har gått åt som smör i sol på grund av Páll Stefánssons vulkanbilder.

Hur står sig Eyjafjallajökull interplanetariskt sett? Svar: Som en lättviktare.

Vulkanerna på Jupitermånen Io leder, vad jag förstår, ligan; [Io är den mest vulkaniska av alla himlakroppar](#) i vårt solsystem. Skälet har med gravitationen från Jupiter och övriga månar att göra, som orsakar dramatiska ytspänningar, bristningar och deformationer på månen.

Såvitt jag förstår så råder permanent flygförbud på Io.

Sommarforsarskola nästa steg?

Sprang på uppgiften att AstraZeneca ordnar sommarforsarskola på ett lekfullt sätt för öka intresset för naturvetenskap och teknik bland ungdomar. Den pågår i två veckor och görs i samarbete med Förbundet Unga Forskare och kommunerna Södertälje, Göteborg och Lund. Deltagarna är mellan 13-17 år och totalt 220

stycken. Handledarna är från högskola och universitet.

Finns astronomi med i sammanhanget?

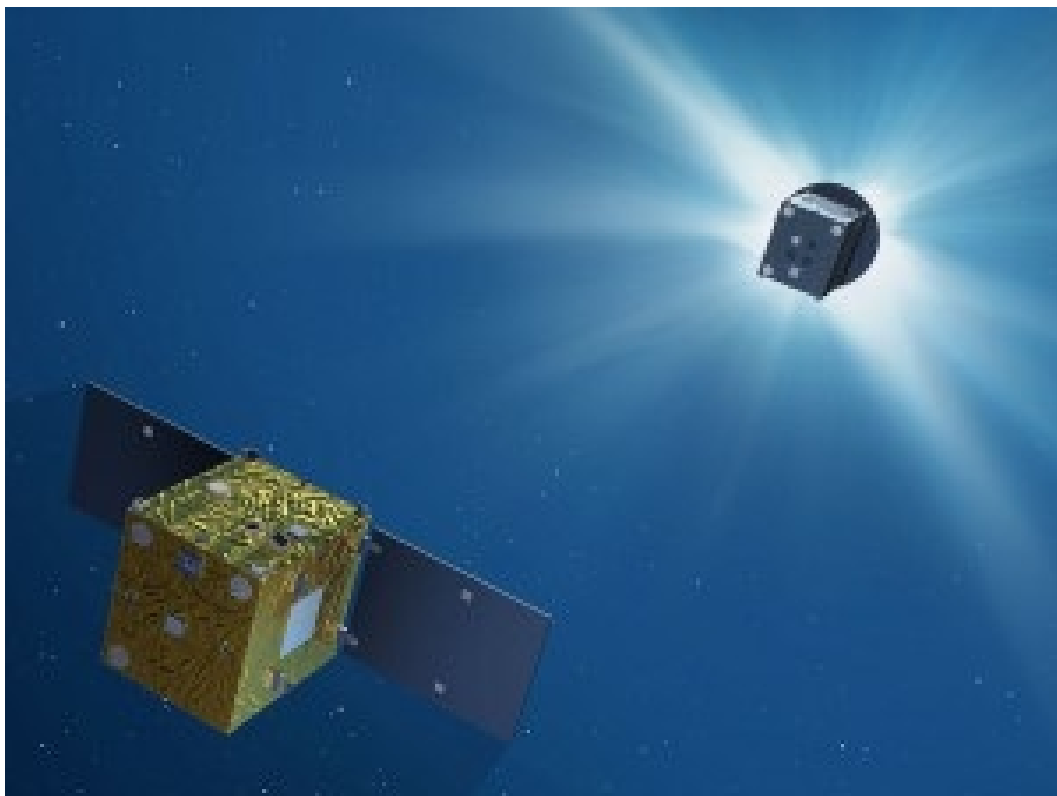
Unga Forskare får vi absolut inte glömma bort i våra taktiska framtidstankar. [Lägg gärna deras hemsida](#) på minnet.

Här är de rätta svaren!

Rätt svar i förra bloggans lilla tävling var dessa:

1. Uttalades av en av de slemma romulanska kommandörerna i tv-serien *Star Trek* (Redemption).
2. Sades av Carl Sagan i tv-serien *Cosmos* 1980.
3. Citatet är hämtat ur Fred Hoyles sf-roman *Det svarta molnet*.

Unik himlakoronograf

I planeringen inför ett föredrag jag ska hålla på fredagkväll för MIS (Malmö Interplanetariska Sällskap, jo, föreningen finns fortfarande!!!) om rymdfartsprojekt de närmaste femtio åren, sprang jag på en spännande uppgift om projektet med en "utomjordisk" solkoronograf kallad Proba 3.

Proba 3, ett minst sagt lovande ESA-projekt, består av två farkoster, som ska formationsflyga med absolut noggrannhet cirka 150 meter från varandra. När den ena farkosten täcker solskivan detekterar den andra allt vad som går att uppfånga från solens korona.

Balkong-astronomens fråga

Det är dags att köpa en 20-25 ggrs förstörande fältkikare med stativ för att studera stjärnor på sydhimlen från balkongen, där mitt privata obsis numera finns.

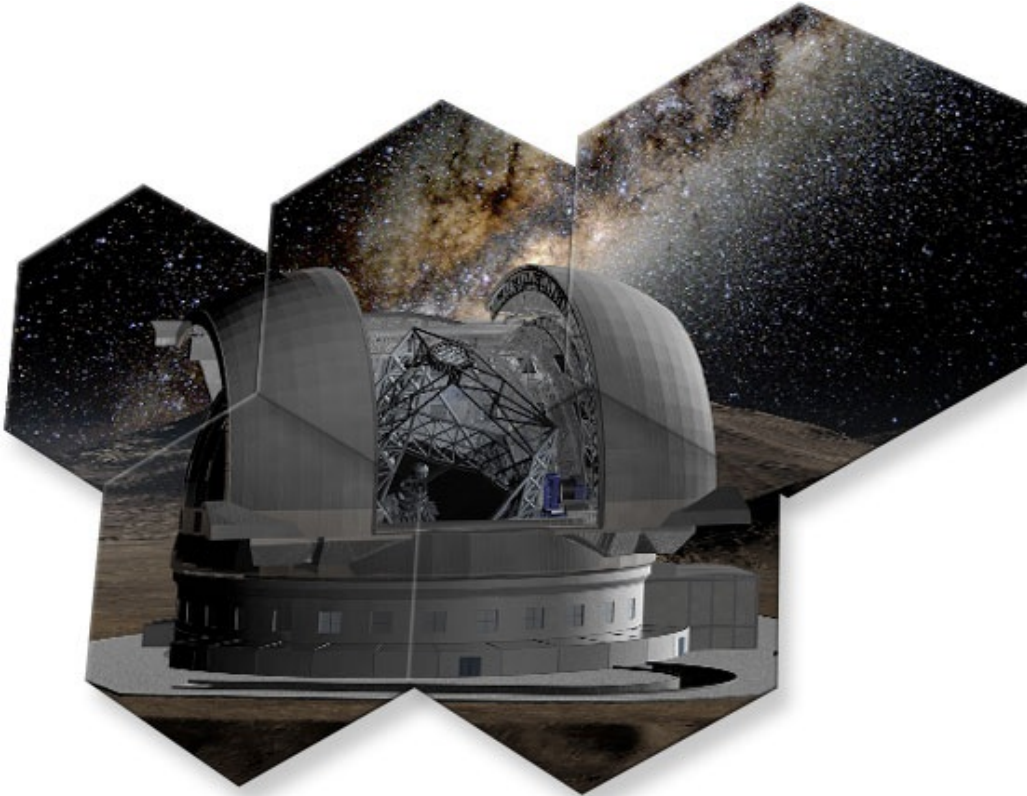
Jag tar tacksamt emot alla tips om lämpligt fabrikat!

[W-källa...](#)

Tisdagen den 4 maj 2010

Europa-OCH världsrekord på gång!

[caption id%3D"attachment_3058" align%3D"aligncenter" width%3D"511" caption%3D"Det tänkta rekordbygget. Ill: ESO"]

[/caption]

Både EM-och VM-rekord hägrar, för frågan gäller: Ska Sverige vara med i ESO-bygget av E-ELT (The European Extremely Large Telescope) eller inte? Efter hearingen i går i Stockholm så förstår jag av [Robert Cummings förtjänstfulla direktrapportering](#) att det ska vi men att det också får konsekvenser. Pengar finns inte till allt.

Teleskopet kommer att bli världens största markbaserade, får fem samverkande speglar med en sammanlagd diameter på 42 meter, och teleskopet kommer att syna kosmos genom extrem sofistikerad adaptiv optik förstås. Upplösningen blir därefter - "nanoastronomisk" om uttrycket tillåts.

På [ESO:s hemsida beskrivs E-ELT](#), som beräknas stå fixt och färdigt 2018, som klotets "största öga" mot kosmos. Cerro Armazones vid Paranal, Chile, ligger bra till, förstår jag.

Att det går undan i beslutsprocessen bevisas av vad Robert twittrar: Att diskussionen om NOT ska skrotas framöver även står på dagordningen,

Vulkanaktiviteten i Yellowstone Park

Samtidigt borta i

USA... i väntan på Stora Smällen i Yellowstone [noterar dess vulkanobservatorium](#) att under april månad 2010 inträffade 117 jordskalv i området. Det kraftigaste 3 april nådde en magnitud på 3,3 på Richter-skalan.

Gäller Titius-Bodes lag?

Nu har vi sett så många exoplaneter att det snart dags att på allvar ställa frågan: Fungerar den mystiska Titius-Bode-lagen ÄVEN för andra planetsystem? Gäller lagen överallt?

Någon som vågar gissa?

Original med lundakopia

[caption id%3D"attachment_3066" align%3D"alignleft" width%3D"135" caption%3D"Ryskt original..."]

[/caption]

K Arne Blom, författaren, är en lysande kännare av gamla Lund (han har också varit ordförande för just föreningen Gamla Lund) och har skrivit massor av böcker om lärdomsstan och lett andra skrivkunniga i diverse bokprojekt.

[caption id%3D"attachment_3067" align%3D"alignright" width%3D"150" caption%3D".. lundensisk kopia."]

[/caption]

I den lilla naggande goda *Allt ljus på Lund - Boken om den stora utställningen 1907* i det som kom att bli Stadsparken bortom observatoriet, möter redan på sid 2 en vacker bild på gamla Obsis, vars slutliga "öde" ju ännu inte har avgjorts. Ska vi amatörastronomer lägga oss i och komma med en propå?

K Arne skriver:

"Byggnaden är fantasifull, en smula kuriös, borgliknande, tämligen spännande. När Helgo Zettervall formade exteriören hade han, sägs det, ett i Sankt Petersburg 1839 uppfört observatorium som förebild. 2001 flyttade astronomin till Sölvegatan och kom, eftersom det gamla vattentornet är beläget trettio meter högre upp, närmare den himmelska oändligheten."

Sankt Petersburg 1839? Det kan ju bara handla om Pulkovo, och faktum är att helt olika ser observatorierna inte ut med de centrala kupolerna.

Stormen på Saturnus

Till de goda amatörastronomiska observationerna av vita fläcken på Venus och svarta fläcken på Jupiter i fjor, kan nu också läggas stormen på Saturnus i år, först upptäckt av den filippinske amatören Christopher Go för en tid sedan.

Efter larmet, riktades stora teleskop och sonder mot stormen, som visat sig innehålla det giftiga fosforvätet fosfin PH₄.

2 kommentarer

Niklas Henricson

Alltid lika kul att döpa saker till "Nytt" som t.ex. NGC-katalogen som utgavs på 1800-talet, eller extremely large telescopes. Vad kommer näst? Very very XXL eller kanske XXXXL?

M v h,

Niklas :-)

Ingemar Lundström

Vad kommer näst? Man kanske kan återuppliva namnet från ESO:s nedlagda 100-m-projekt: OWL%3DOverwhelmingly Large?!

/Ingemar

Torsdagen den 6 maj 2010

Satellit på villovägar

[caption id%3D"attachment_3144" align%3D"alignleft" width%3D"150" caption%3D"Irrande AIK:are..."]

[/caption]

Det har hänt förr att satelliter kolliderat. Vad händer med kommunikationssatelliten Galaxy 15, som jorden tappade kontrollen över i början av april - sannolikt efter ett utbrott på solen?

Även om Galaxy 15 inte kraschar direkt med en annan satellit, kan dess signaler störa andra. Ett försök i måndags att helt stänga ner satelliten misslyckades, och Intelsat, som äger och driver Galaxy 15, vågar inte ta kontakt när satelliten ligger nära andra sonder. Risken för störningar i trafiken är uppenbara.

Galaxy 15 har tidigare legat parkerad i en geostationär bana 36 000 km upp, men verkar nu irra omkring som en berusad AIK:are.

Hade Ronald Reagans "Stjärnornas krig"-koncept genomförts, hade det bara varit att rikta en laserkanon mot Galaxy 15. Och så tjofftjoff!

Överhuvud taget ligger det en massa skit och rymdskrot runt jorden. Exempel:

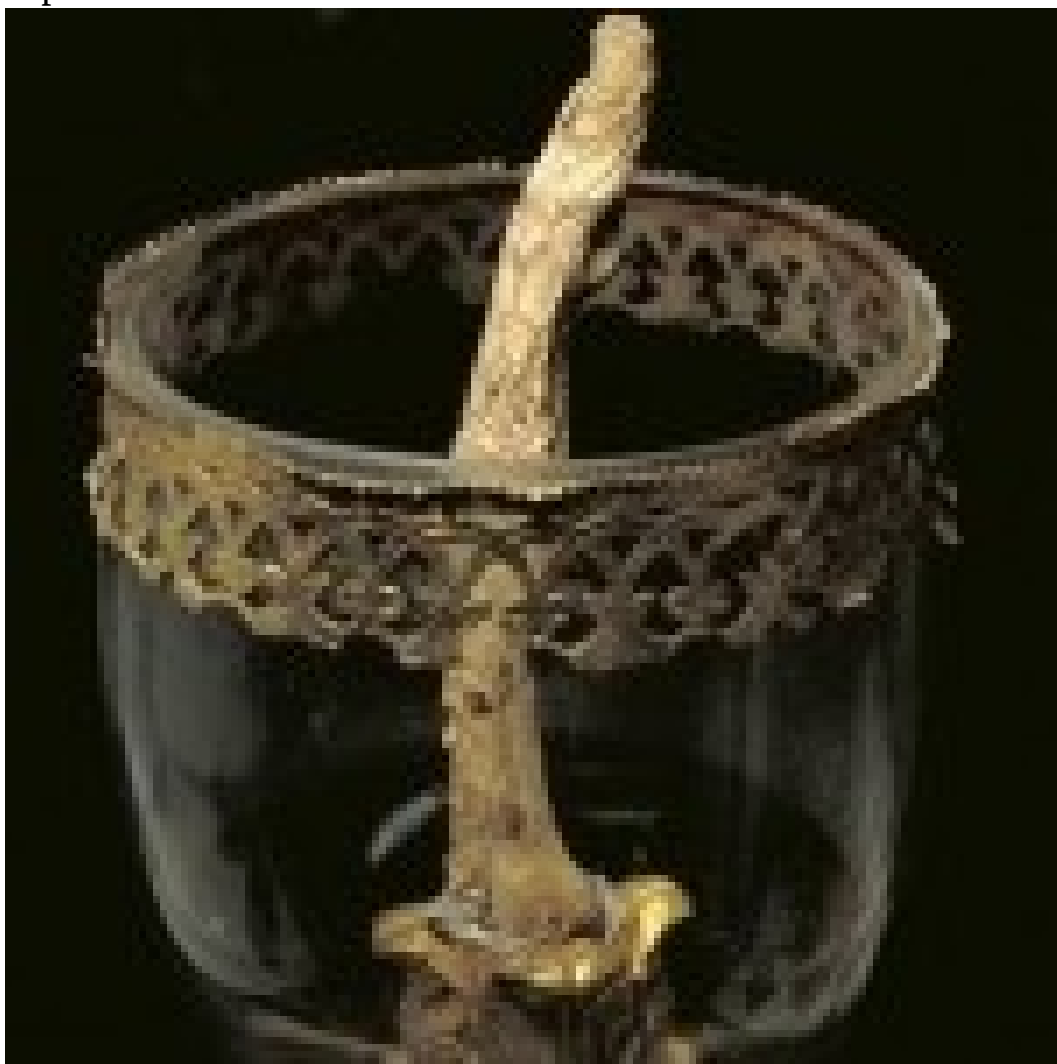
Astronauten Ed White tappade en handske under den första amerikanska rymdpromenaden, andra har tappat kameror, tandborstar, verktygslådor och annat. Men en hel kommunikationssatellit "ur spår" är unikt.

Sturups-utställningen till Lund!

Peter Linde kommer med den glada nyheten att Svenska Astronomiska Sällskapets stora skärmutställning, som ju tidigare varit på Sturup, närmast landar på Lunds Stadsbibliotek 28 maj och står kvar där till midsommar. Snyggt jobbat!

Galilei pekar finger!

[caption id="attachment_3136" align="left" width="150" caption="Galileis pekfinger!"]

[/caption]

Copernicus grav har redan öppnats, Tycho's grav i Prag ska ju öppnas i november, och brittiska och italienska forskare hoppas sen i fjor att även få öppna Galileo Galileis grav i Santa Croce-basilikan i Florens/Firenze - för att säkra DNA och den vägen definitivt få avgjort varför denne astronomiske legend blev så gott som totalblind. Det tillhör ju astronomhistoriens ABC att blind blev Galilei därför att han stirrade på solen direkt genom sina teleskop, men så är det sannolikt inte.

Om inte Galileis ögon krånglade kunde han förmodligen ha sett tidigt att Saturnus inte hade "öron" eller "handtag" utan att kring planeten fanns en ring.

Allt pekar i dag på att Galilei drabbades av akuta tryckförändringar i ögonen, det som numera kallas akut trångvinkelglaukom, en form av grön starr som orsakar smärta i ögonen, illamående och kräkningar, dimmig syn m m. Vid dessa symptom i dag är det bara ett råd som gäller: Direkt till ögonläkaren!

Tyvärr är det enda vi har av Galileis stoft i dag en av en samlare i fjor hittad och identifierad tand, en tumme och så hans högra pekfinger, som ställdes ut 2009. Kroppsdelarna togs från Galileis stoft när han 1735 flyttades till sin sarkofag i basilikan, där han i dag vilar mitt emot Michelangelo.

Det är ingen läcker syn direkt som fingret bjuder på - tänk om man hade tagit tillvara hans ögon i stället!!!

Sportiga ASTB:are

Under det famösa Lundaloppet kommer minst tre ASTB:are att synas: ordföranden Peter Linde, sannolikt kassören Karl Palm, definitivt gamle PopAst-redaktören Björn Stenholm.

- Jag springer (5 km), det är gammal tradition, meddelar ordföranden.

Lycka till!

När han bodde i Lund, var även astronomen Gösta Lyngå synlig i spåren.

Tankeflykt

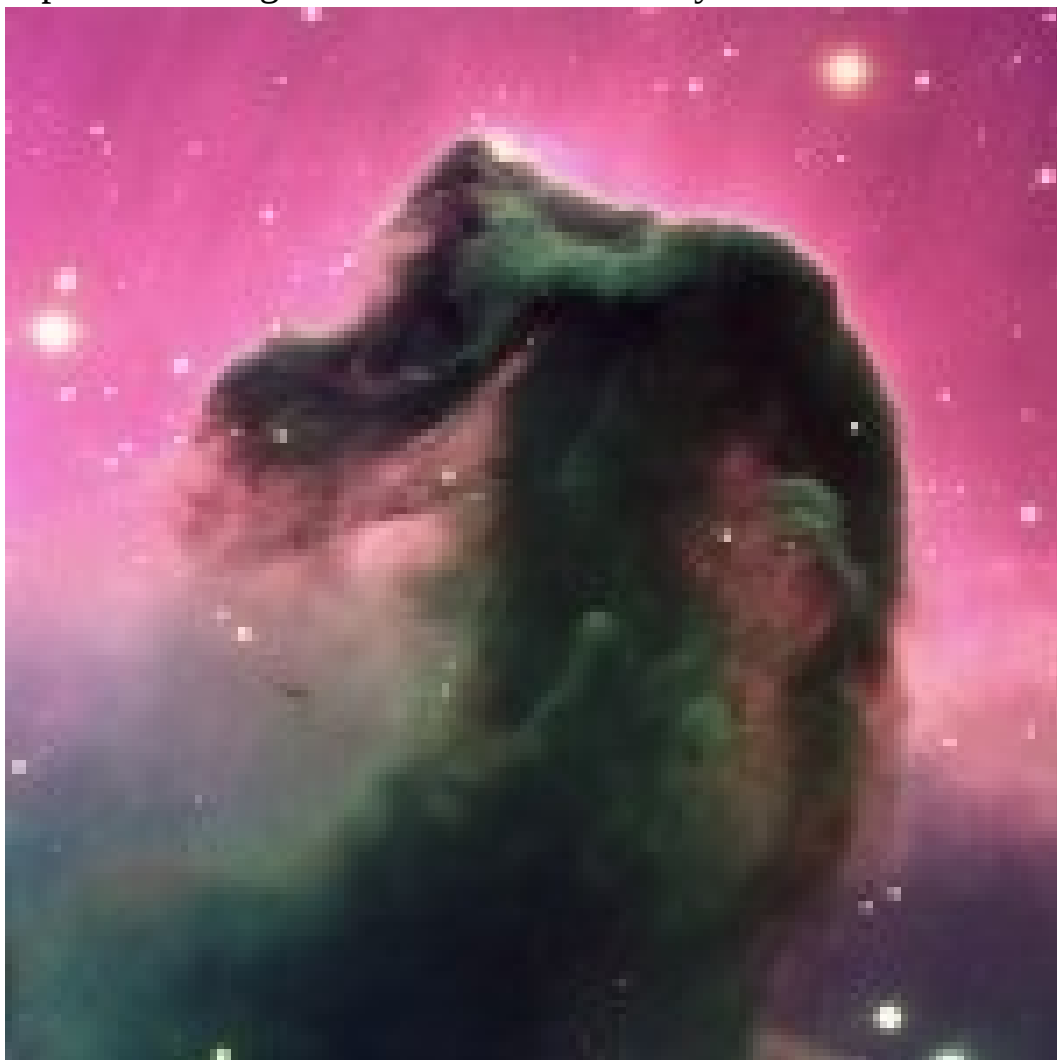
Har det också slagit dig, att de första astronauterna som kommer att landstiga på vår röda grannplanet Mars sannolikt i dag går på dagis eller i förskola?

[W-källa...](#)

Fredagen den 7 maj 2010

Legolas-nebulosan?

[caption id%3D"attachment_3175" align%3D"alignleft" width%3D"150"
caption%3D"Legolas i rymden? Foto: ESO"]

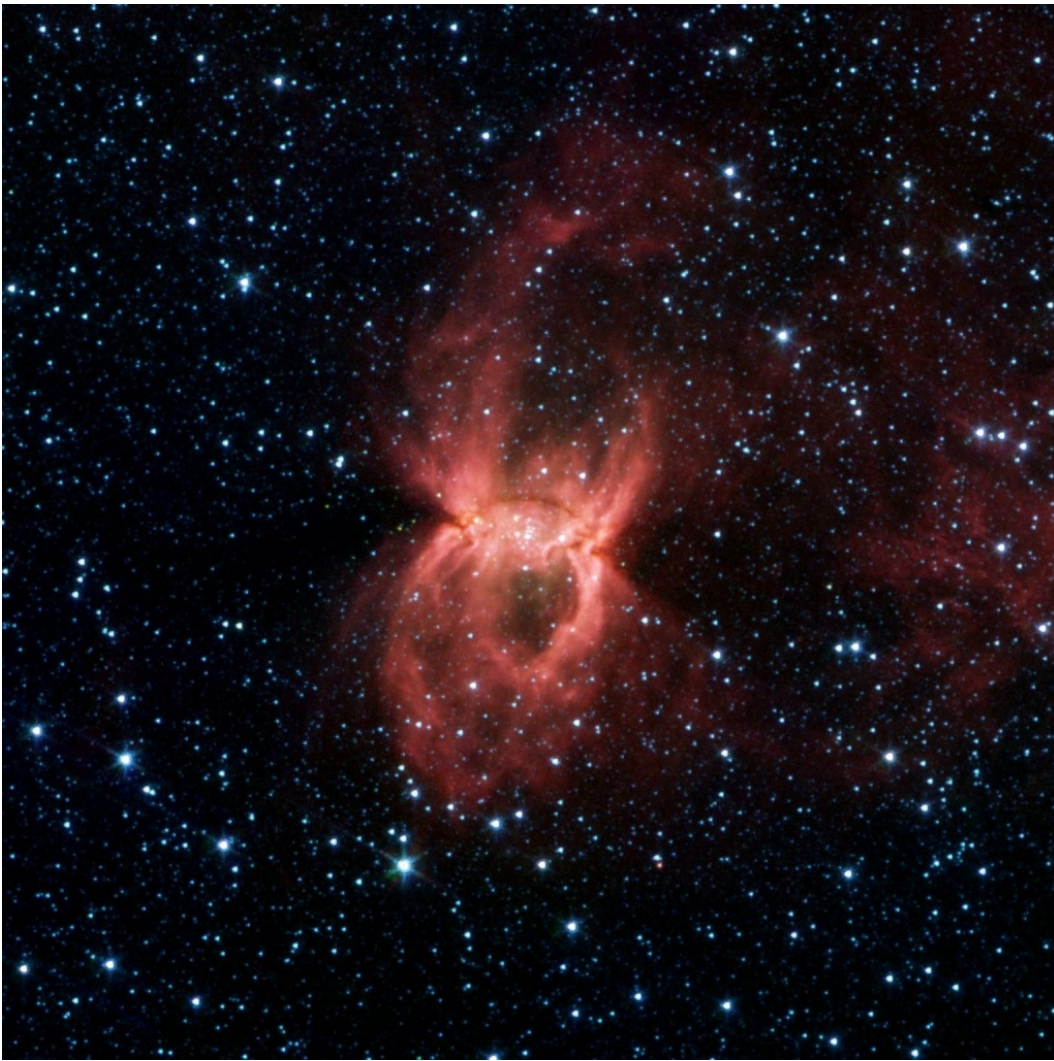

[/caption]

Jag satt just och såg ett program i de kabelbaserade "kanaljerna" och undrar: Varifrån får nebulosorna sina namn? Hästhuvudnebulosan, Krabbnebulosan, Rosettnebulosan, Ringnebulosan... någon har bevisligen namnat dem från allra första början, men jag är just nu oförmögen att reda ut hur detta namnande skett och SKER i dag. Hur gick, hur går det till? Är det IUA som bestämmer i dag - eller?

Vi som spelar/spelat på hästar då och då skulle hemskt gärna vilja döpa om Hästhuvudnebulosan i Orion till Legolas-nebulosan, mest för att hedra denna fantastiska travare - hur gör jag för att få igenom det nya namnet? Vem ska jag maila?

[caption id%3D"attachment_3168" align%3D"aligncenter" width%3D"450"
caption%3D"Nebulosaspindel på hugget! Foto: HST"]

[/caption]

Det mest, för att citera Knut E Lundmark, "djävuluousiska" nebulosanamn jag kan komma på är Black widow-nebulosan, "Svarta änkan" i södra stjärnbilden Circinus, Cirkelpassaren. Ett oerhört träffande och kusligt namn på en nebulosa. Den som kom på det är värd all heder!

Nebulosan,

belägen nästan i Vintergatsplanet, befinner sig på cirka 10 000 ljusårs avstånd och avslöjades in flagranto delicto så sent som 2005 genom Spitzer Space-teleskopet i infrarött. Här pågår, som väntat, en massa stjärnbildningar, men resultatet får vi återkomma till i en blogg om kanske 10-15 miljoner år. See you then!

Nära solen-objekt

Med jämna mellanrum kan vi tack vare SOHO se kometer som störtar in i solen, och därför denna fråga: Har astronomerna nånsin sett en asteroid, en fast himlakropp, krascha in i solen, ett "NSO" (Near Sun Object)?

Nä, det verkar inte så, och skälen är förmodligen uppenbara: Även om det i dag finns en kvarts miljon asteroider noterade, så ska en hel del osannolikt till för att vi ska se dem slukas av solen. Dels måste mycket till där ute i den planetära sfären för att himlakropparnas banor ska störas så mycket att de kraschar rakt in i solen (rörelsemängdens bevarande spökar bl a), dels är de infinitiemalt små jämfört med solen och är därför naturligtvis enormt svårседda i solens närhet.

Men visst MÅSTE det ske!

Smithsonians svenska "raket"

[caption id%3D"attachment_3156" align%3D"alignleft" width%3D"173" caption%3D"Vad är detta?"]

[/caption]

En god vän, en svenskamerikan, påpekar att i det helt otroliga vetenskaps-och teknikorienterade Smithsonian-museets arkiv i Washington finns en kopia av en "raket", en pil försedd med dödsbringande last i form av en krutpåse, som har svenska anor.

Originalen anses vara från omkring 1600 och dess uppgift var att sätta eld på mål i motståndarnas läger. Detta original ska finnas på Armémuseum i Stockholm, och jag ber att få återkomma till saken efter utredning. Mystiskt är det, Jänkarnas beskrivning av raketerna är "Fire Arrow Rocket", alltså en sorts "eldpilsraket".

Gaias sanslösa folkräkning

Lundastronomen, professorn Lennart Lindegren är en av de ansvariga och huvudexperterna bakom kommande astrometri-supergiganten Gaia, som kommer att sändas upp med den ryska arbetshästen Soyuz 2012. Härom kvällen var Lindegren, har jag förstått, på det danska astronomimuseet Kroppedal och föreläste tillsammans med sin gamle mentor Erik Høg, dansken som var en av pionjärerna bakom Hipparcos-satelliten, den som Gaia nu ska avlösa. Inte bara avlösa förresten utan bräda mångfaldigt i exakthet och noggrannhet i mätningarna.

Målet är att Gaia ska positionsbestämma en miljard (1000 000 000) stjärnor till 20:e magnituden i Vintergatan och i den Lokala galaxhopen, fastslå stjärnornas avstånd, egenrörelser etc med en noggrannhet för stjärnor runt 15 magn på 20 μ s (mikrobågsekund). Rätt hyfsat!

[caption id="attachment_3154" align="center" width="400" caption="Gaia lodar stjärnhimlen som ingen annan. Ill: ESA"]

[/caption]

Lägg till detta allt vad Gaia ska göra spektroskopiskt och tredimensionellt.

ESA [talar i sin presentation av projektet](#) som "this massive stellar census", alltså denna massiva folkräkning i stjärnvärlden - och det är en god beskrivning. Ingen jökla sol ska kunna smyga sig undan och undgå denna interstellära skatteskrivning!

UFO-Sverige kongressar

Jag är ingen dedikerad UFO-anhängare, men när jag gästade Malmö Interplanetariska Sällskap i kväll så fick jag höra att UFO-Sverige, vars kritiska hållning jag uppskattar, ska ha riksmöte i Kalmar 22 maj. [Clas Svahn, som leder organisationen](#), verkar på mig liksom MIS:arna med gamle kompisen och vänlige trätobrodern Ebbe Johansson i spetsen vara en klok person, som vill ha fram FAKTA, ingenting annat.

[W-källa...](#)

Lördagen den 8 maj 2010

Farfarsfar och Hallys komet 1910

När farfarsfar inte badade i Mölle, stod han sannolikt i stället och tittade på Halleys komet. Året var 1910, och i dagarna för exakt 100 år sedan kunde en lätt uppskrämd mänsklighet följa kometens utveckling och dess bana på norra himlavalvet.

Skräcken kom sig av att i kometens svans hade upptäckts giftiga kolväten typ HCN, blåsyra, och att svansen kom att svepa över jordklotet. Men ingenting skedde - ingenting KUNDE ske.

[caption id="3D" align="3D"aligncenter" width="3D"300" caption="3D"Skrämmande syn 1910."]

[/caption]

Tack till min stringer Christian Vestergaard som erinrar om 100-årsspektaklet, som bl a skildras på [denna tysk sajt](#): - Denna passage blev "magnitudmässigt" ganska bra för dåtidens observatörer. En viss professor Campbell på Lickobservatoriet noterade 20 maj på morgonen att kometens tydligt krökta stoftsvans hade växt till sig till 140 grader! Inte så dåligt det heller.

Tyske astronomilegendaren Max Wolf var den förste som återupptäckte kometen 12 september 1909, sen gick det fort - perihelium-passagen ägde rum 20 april 1910, 20 maj var kometen som närmast jorden (0,15 AU) och kärnans magnitud låg då på

-1.

Sista observationen ägde rum 22 april 1911 vid La Plata-observatoriet i Sydamerika.

Halleys komet, som ju återkommer vart 75-76 år, har nästan observerats sen Hedenhös dagar - kinesiska observationer 240 f Kr är de äldsta riktigt säkert belagda iakttagelserna.

Vi som hoppades på ett da capo 1986 blev djuuuupt besvikna. Den Halleypassagen var ett svagt eko av det farfarsfar och hans generation upplevde, och frågan är om jordborna nånsin får uppleva något liknande igen. Desto viktigare var den närkontakt med kometen som t ex sonden Giotto genomförde och som gav oss massor av ny information.

Just nu laddar Halleys komet batterierna långt ut i planetsystemet för återkomst runt år 2061.

Christian Vestergaard har tre böcker om kometen i sin bokhylla: *Kometer och kometskräck* av Björn Hedberg, Rubicons förlag.

Halleys komet av Sir Patrick Moore och John Mason, Natur och kultur.

Kometen kommer! av Nigel Calder, Brombergs Förlag

Ungdomlig sommarträff i Klingenthal

Hans Bengtsson tipsar om sommarens [International Astronomical Youth Camp \(IAYC\)](#): - IAYC hålls i Europa år efter år efter år och ger en fantastisk möjlighet för astronomiintresserade ungdomar att träffas. Dock har den alldeles för litet svenskt deltagande, kanske för att vi inte gör så mycket reklam för arrangemanget.

- Förresten är du delvis ansvarig för att IAYC finns! Träffen startades i regi av IUAA en gång i tiden, och jag var själv med en av de första gångerna, det var i Bologna i augusti 1971. Minnen för livet fick jag.

- Dagens unga svenska amatörastronomer borde utnyttja möjligheten bättre, kan man tycka. Några lediga platser finns än så länge kvar till IAYC 2010 i Klingenthal i Tyskland 1 - 21 augusti.

Asteroiden Malmö - vad vet vi (inte)?

Malmö stad

Malmö, Helsingborg, Göteborg och Stockholm - men INTE Uppsala - har asteroider namnade efter sig. Som Malmöbo är jag speciellt nyfiken på "min egen" småplanet, som upptäcktes, om jag förstått saken rätt, i slutet av 1980-talet.

Asteroiden pendlar i en svagt elliptisk bana (excentriciteten 0,0343) mellan 2,5 och 2,7 jordavstånd AU och tillhör således huvudbältet av asteroider. Absoluta magnituden, mätt från avståndet 1AU, är på 14,1 magnituder, så Malmö bör kunna ses t ex från Oxie.

Numret i katalogerna är antingen, som [hos JPL, 10550 Malmö](#) eller 1992 RK7 eller 1989 YZ eller 1991 JP6.

Malmö har observerats ett antal hundra gånger, under tio perihelium-passager, och nästa perihelium infaller 5 juli 2012.

Jag har förgäves jagat uppgifter om Malmös storlek, men helt obetydlig kan

asteroiden inte vara. Inte med den magnituden. Gissningsvis ligger storleken nånstans emellan några hundra meter och ett par kilometer.

1992 sågs asteroiden från La Silla av den välkände belgiske "Minor Planet"-astronomen Eric W Elst, som upptäckt tusentals småplaneter. Men om det var Elst som från början upptäckte Malmö vet jag inte, sannolikt var det i stället Robert H MacNaught vid Siding Spring-observatoriet utanför Canberra, Australien. Och sannolikt skedde det med den gamla Uppsala-Schmidten där, vilket gör Uppsalas "tystnad" bland de svenska stadsnamnade småplaneterna ytterligare pikant. Å andra sidan har Fyris-profilen Gösta Knutsson fått en egen asteroid uppkallad efter sig liksom Pellesvanslös, Maja, Måns, Billochbull och Gammelmaja.

Tysk hann före Edlén?

[caption id="attachment_3203" align="left" width="150" caption="Solkoronans gåta löstes först av en tysk? Foto: ESA"]

[/caption]

Prioritetsstrider inom astronomin är ett spännande forskningsområde. Vem gjorde vad ALLRA FÖRST? I Sverige är vi stolta över den noble Bengt Edlén's upptäckt runt 1940 att de förbjudna linjerna i solens koronaspektrum hade med extremt kraftiga joniseringar t ex av järnatomer att göra, så kraftiga att koronans temperatur måste ligga omkring 2 miljoner grader C.

Nu läser jag i en tysk avhandling (Michael P Seiler, *Kommandosache "Sonnegott"*), som handlar om den av Hermann Görings Luftwaffe sponsrade tyska solforskningen under Hitler-åren, att Walter Gotriam var inne på det edlénska spåret innan svensken!

Gotriams namn i upptäckarhistorien är helt försvunnet.

Å andra sidan hade denne tysk, som inte var nazist vad jag vet, inte samma torra humor som Lundaprofessorn Edlén, som fick läsa ett brev till kollegan Indrek Martinson från en rysk forskare: — Varför har Edlén aldrig tilldelats Nobelpriset?, undrade ryssen.

Edléns kommentar till Indrek:

- Det är bra att de ställer den frågan - de skulle vara bra mycket värre om man frågade: "Varför har Edlén egentligen fått Nobelpriset?"

[W-källa...](#)

1 kommentarer

Hans Bengtsson

Jag tror du har rätt i historiken när det gäller Malmö. Den upptäcktes 1989 av McNaught och fick numret (5680) men inget egennamn. När den sedan hittades av Elst 1992 så kunde banan bestämmas så bra att den inte bara fick nummer (10550) utan även namnet Malmö - och det var först i efterhand som man insåg att objektet var identiskt med (5680). I annat fall skulle man inte gett ett nytt nummer.

Uppsala finns faktiskt som asteroid, den är en av Lagerkvists alla upptäckter och har nummer (2191): <http://www.astro.uu.se/planet/asteroid/astdiv/2191.html>

Söndagen den 9 maj 2010

Visst rör hon på sig!

[caption id%3D"attachment_3220" align%3D"alignleft" width%3D"224" caption%3D"I Rövarekulan möts natur och geologi. Foto: Länsstyrelsen Skåne"]

[/caption]

Jag är med i en massa föreningar (alldeles för många!), bl a Frosta Härads Hembygdsförening eftersom mina rötter är i Höör. Årsboken *Frostabygden 2010* har precis utkommit. Det kortaste men mest tankeväckande bidraget är skrivet av Sven Stridsberg och bär titeln "Geologin i Rövarekylan". Rövarekulan var ett gammalt dans-och nöjespalats mitt i Skåne men i dag lockas vi

mest dit för den avstressande naturskönhetens och den spännande geologins skull. Stridsberg lär oss att Rövarekulans ler-och skifferformationer är en 400 miljoner år gammal historia och att dagens Mellanskåne vilar på en kontinentplatta kallad Baltica, Baltiska plattan, som på drygt en halv miljard år rört sig från dagens södra Afrika till nuvarande läge. "Skåne" är här, geologiskt sett, ett synnerligen nebulöst begrepp, och vi fortsätter röra på oss - i nordostlig riktning!

På NE kan läsas att Baltica och plattan med Nordamerika och Grönland en gång kolliderade och bildade den berggrund som kom att bygga upp skandinaviska fjällkedjan. Sydkontinenterna och Indien var ännu samlade till Gondwanaland. [I början av silur](#) steg havsytan, och grunda varma hav kom att täcka stora delar av de nordliga kontinentblocken. I Sverige finns skiffer från silur i Skåne, Västergötland, Östergötland och Dalarna, medan olika typer av kalksten överväger på Gotland.

Liv var tidigt på plats, berättar Stridsberg, genom sedan [perioden perm](#) utdöda graptoliter, som flöt omkring i vattenrymden och som levde på plankton.

- Fiskarna hade ännu inte utvecklats men "var på gång", erinrar Stridsberg.

Dansk astronaut siktar mot stjärnorna

[caption id%3D"attachment_3221" align%3D"alignleft" width%3D"215" caption%3D"Ung dansk på väg! Foto: ESA"]

[/caption]

Den 33-årige dansken Andreas Mogensen är uttagen i den nya sameuropeiska astronautkåren och räknar med att få göra sin första ISS-tur med en rysk Soyuz-raket närmaste år. Mogensen intervjuas i *Berlingeske Tidende* 9.5, och att hans rymdresa blir med hjälp av en Soyuz-buren raket beror på att USA nu är på väg att montera ner rymdfärje-projektet på allvar.

Rymdfärjan Atlantis gör sin sista mission med start 14 maj, och efter uppsändningarna av Discovery och Endeavour senare i år sätts den bortre parentesen för ett 30-årigt amerikanskt rymdfärjeäventyr. Som kostat flera människoliv, det får vi aldrig glömma.

När jag är ute och håller föredrag försöker jag vara extra pedagogisk när jag pratar om rymdfartens historia. Nazityskarnas och Werner von Brauns A4/V2-raket,

verktygen bakom den moderna rymdfarten, krävde drygt 20 000 slavarbetares död i Hitlers underjordiska raketfabriker och krävde dessutom en tribut på 7000-8000 Londonbors liv.

Rymdfarten har en hemsk och omänsklig förhistoria, och den måste vi leva med, aldrig förtränga.

Uppsala finns visst i rymden!

Särskilt tack till Hans Bengtsson, som vänligt korrigerat förra bloggen och som påpekar i sin bloggkommentar till nr 48 här vid sidan att Uppsala också finns som asteroid, namnad av Uppsalaprofessorn Claes-Ingvar Lagerkvist. Här trodde "man" ju att "man" fått in en snyting mot Fyris, och så smög det sig.

När jag nu kollar listan över Uppsala-upptäckta asteroider så är listan inte imponerande, den är MYCKET IMPONERANDE. Till och med min gamle MARS-kompis Bertil Pettersson har fått en småplanet uppkallad efter sig. Det skedde redan 1993. Försenat grattis, Bertil!

Lagerkvist har för övrigt en [mycket läsvärd hemsida](#), där vi kan läsa om hans fantastiska upptäckareskapader i asteroid-och kometsfären - men också om hans annorlunda upptäcktsfärder i Albert Einsteins Berlin! Och varför han diggar en musikgrupp som heter - Smaklösa (som förstås också fått en asteroid uppkallad efter sig, det har väl inte ens ABBA eller Beatles eller Rolling Stones?).

Mer ljus!

Moderaterna i Malmö liksom Goethe på sin dödsbädd kräver mer ljus, de förra för att göra Malmö tryggare för medborgarna på den mörka dygnshalvan. Gärna det om man också gör det med senaste teknik, som inte onödigtvis släcker ner natthimlen för oss.

Finns det för övrigt nått tryggare än att ha Orion och Björnvaktaren som nattvandrare?

Skånskan-snutt om TBO och solen

I söndagens (9.5.2010) utgåva av *Skånska Dagbladet* tipsas om solteleskopet på Tycho Brahe-observatoriet och Lars-Åke Truedsons kunnande i 10 000-kronorsämnet "Solen och dess fläckar". Var får tidningens söndagskrönikör allt ifrån?

[W-källa...](#)

1 kommentarer

Hans Bengtsson

Det finns mer av sfärernas musik än man kan tro.

Beatles är asteroid nr 8749:

http://en.wikipedia.org/wiki/8749_Beatles

Rolling Stones finns på himlen som nr 19383:

http://en.wikipedia.org/wiki/19383_Rolling_Stones

ABBA har ännu inte kommit dit, tror jag. Men det är nog bara en tidsfråga.

Tisdagen den 11 maj 2010

Kidnappade solen Halleys komet från en annan stjärna?

Vi skrev ju härom bloggen om 100-årsminnet av Halleys komets STORA besök i vår lilla inreplanetära värld 1910, och nu ställs frågan på sin spets: * Har Halleys komet överhuvud taget med vårt eget solsystem att göra - från början?

* Kan det vara så att solen, vår snälla harmlösa hemmastjärna, har kidnappat kometen från en annan stjärna? Redan i vaggan? Tillsammans med massor av andra kometer? Ja, så grym kan den astronomiska världen vara.

[caption id%3D"attachment_3262" align%3D"alignleft" width%3D"300" caption%3D"Kidnappad? Foto: Royal Observatory, Edinburgh/AAO/SPL"]

[/caption]

Det är [New Scientist som berättar](#) om en ny teori som skulle kunna förklara förekomsten av det Oortska kometmolnet. Solen har bildats, så lyder resonemanget, i en cluster av 10-1000 andra stjärnor, och i detta stjärn-BB har solbabysarna glatt och obekymrat stulit "free-floating" kometer från varandra. När sen stjärnorna lämnat detta sol-BB för eget vuxenliv i Vintergatan tog de kometmaterialet med sig hem till sina egna system. Rena kidnappingen!

Både kometerna Halley och Hale-Bopp tros ha haft sin hemvist i det Oortska molnet, ska påpekas.

Bakom den nya teorin står astronomen Hal Levinson vid Southwest Research Institute i Boulder, Colorado, och teorin presenterades nyligen vid ett sektionsmöte

inom American Astronomical Society.

50:e bloggen i hamn

Jag säger som Jacob Dahlin i tv: Skål ta mej fan! I alla fall med en piccoloflaska skumpa.

Men kom igen när vi firar 100!!!!

Armémuseum löste "raketgåtan"!

Tack till skåningen, Malmöfödde Thomas Roth, 1:e intendent på Armémuseum i Stockholm som löst blogggåtan i nr 47 med den svenska "raketen", tillverkad anno cirka 1600.

Thomas:

- Föremålet du frågar efter är en s k fyrpil, en slags ammunition som användes för att t ex sätta fiendliga städer i brand.

[caption id%3D"attachment_3250" align%3D"alignleft" width%3D"220" caption%3D"Svensk raketkonst anno 1600. Foto: Armémuseum"]

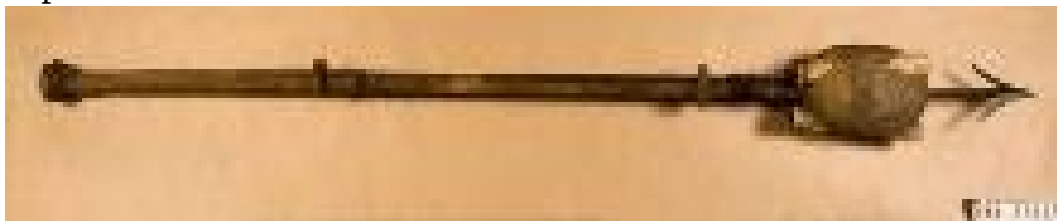

Foto: Armémuseum [caption]

Om vi går in på www.digitalmuseum.se, därefter klickar vidare till Armémuseum och sedan skriver ordet fyrpil i sökrutan så hittar vi detta foto på fyrpilen. Plus

fakta som att fyrpilen kom till institutionen 1879 och att givare var något som på den tiden kallades Stockholms ammunitionsförråd.

Fyrpilen drevs av tre raketer, på stängen finns träskivor för dess centrering i utskjutningsröret. På 1970-talet togs några röntgenbilder på "raketkroppen" som visade på 53 procent salpeter, 8 procent svavel och 6 procent fukt..

Fyrpilen är över två meter lång, och en kopia finns, som jag tidigare skrev, på det gigantiska Smithsonian-museet i Washington.

Ulug Begh halshöggs

[caption id="attachment_3251" align="left" width="150" caption="Bra mot astronomer"]

[/caption]

När jag i tidigare bloggar utrett hur astronomer avlidit, glömde jag helt bort Samarkands store son - den vetenskapsintresserade härskaren Ulug Begh, Timur Lenks sonson, han som på 1400-talet byggde tidens största observatorium med bl a en gigantisk murkvadrant.

Muslimska fanatiker (...) intrigerade mot honom och såg till att Ulug Begh störtades och halshöggs 27 oktober 1449. Hans brott var att han prioriterade kunskap och vetenskap på bekostnad av religionen, och under hans levnad blev Samarkand samtidens största vetenskapliga centrum.

Genom sin noggranna stjärnkatalog, av vilken en astronomkollega till Ulug Begh lyckades rädda en kopia för eftervärlden, ses Ulug Begh i dag som en av De Stora i vår vetenskapshistoria. En sen, klen tröst!

Idrottande (a)steroider

Jag bad min stringer Hans Bengtsson syna fenomenet "idrottare som namnat asteroider" och här är listan (so far): 1740 Nurmi (friidrott)

1909 Alekhin (schack)

2472 Bradman (cricket)

3027 Shavarsh (simning)

5891 Gehrig (baseboll)

5910 Zatopek (friidrott)

6758 Jesse Owens (friidrott)

8217 Dominik Hasek (ishockey)

9224 Zelezny (friidrott)

10634 Pepi Bican (fotboll, syftar på Josef "Pepi" Bican) 10675 Kharlamov (ishockey)

12373 Lance Armstrong (/cykling)

12414 Bure (ishockey)

26986 Caslavská (gymnastik)

82656 Puskas (fotboll)

90414 Karpov (schack)

128036 Rafael Nadal (tennis)

- Annars förknippar man väl mest idrottare med steroider, inte asteroider, påpekar Hans.

[caption id="attachment_3252" align="left" width="143" caption="Vanlig syn på 50-talet: Asteroiden Zatopek spränger målnöret! "]

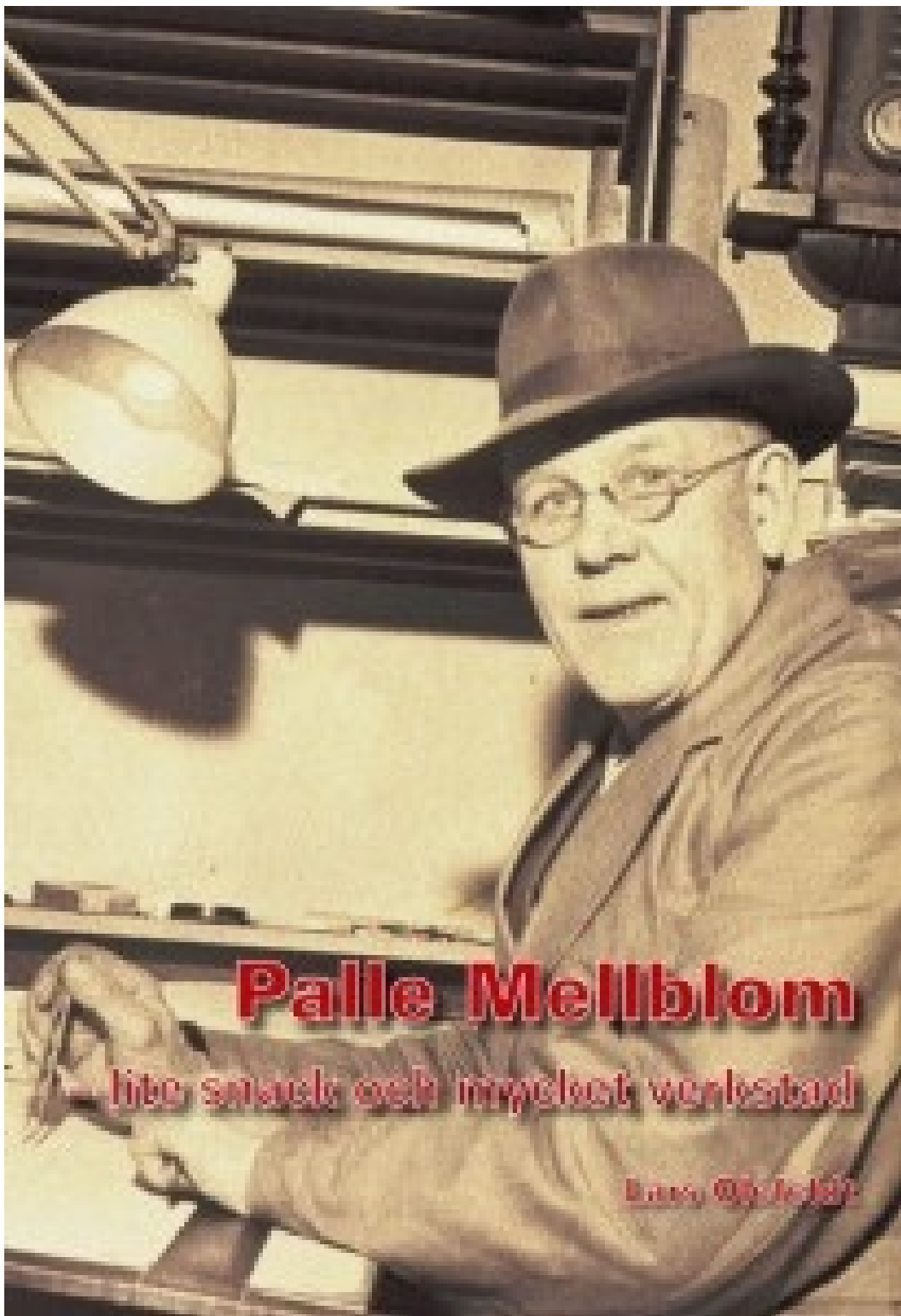

[/caption]

På ovanstående lista har jag i alla fall intervjuat en legendarisk asteroid, nämligen Emil "Lokomotivet" Zatopek, som tog tre OS-guld 1952 i Helsingfors - på 5 000 m, 10 000 m och i maraton. Intervjun publicerades både i *KvP* och senare i tidskriften *Skånes Idrotts Historia*. Zatopek och hans hustru Dana (OS-guld -52 i damernas spjut) bytte tåg i Malmö, och intervjun med paret skedde från perrongen med makarna Zatopek som mer eller mindre hängde ut genom det nerrullade tågfönstret. På bilden, som togs, speglades jag själv i tågfönstret, så vi tre syns på samma bild. Emil och Dana träffades på allvar under Helsingfors-OS, och de blev sen ett legendariskt par. Emil Zatopek spelade stor roll under den tjeckoslovakiska kampen mot "re-ockupationen" från öststatsländernas sida 1968, då Pragvåren krossades.

Flygutställning i Landskrona

[caption id%3D"attachment_3254" align%3D"aligncenter" width%3D"206" caption%3D"Palle - The Book!"]

[/caption]

Lars Olefeldt, gammal kompis i Stora Hult utanför Vejbystrand, tipsar om att Landskrona museum 4 juli öppnar en utställning kallad "Att kunna flyga".

- Där kommer även min morfar Palle Mellblom med på ett hörn i en monter. Tror dom bl.a. kommer att visa hans universalskruvmejsel, en slags manuell skruvdragare, uppfunnen långt innan Timell var född...

Palle Mellblom, snickare till yrket, var i början av förra seklet en av flygpionjären Enoch Thulins viktigaste medarbetare på dennes Landskronafabrik, och Lars har skrivit en trevlig bok om honom (*Palle Mellblom - lite snack och mycket verkstad*). Palle var den lakoniske kommentatorn par preference. När Thulin dödsstörtade i Landskrona under en övning inför en konstflygning, en gren som

definitivt inte var Thulins starkaste, skrev Palle i sin almanacka 1919 kort och gott: **"14 maj. Thulin störtat med K3 i störtlöyning."**

Under planets krängningar, föll Thulin ur sittbrunnen och göt en ögonblicklig död vid kraschen mot marken. Att det skulle ha rört sig om ett självmord, dementerade Palle Mellblom å det starkaste.

Vid dödskraschen vek sig en tvåkrona i Thulins ficka dubbel.

I sommar är det 100 år sedan dansken Robert Svendsen gjorde första flygningen över Öresund OCH 100 år sedan det första svensktillverkade planet lyfte från Ljungbyhed med en svensk pilot. Svaren på alla "när, var och hur" ges i *Flyghistorisk revys* gamla specialnummer på temat "Flygpionjärerna i Landskrona och Ljungbyhed".

Nasa:s planer efter rymdfärjan

Här är några av Nasa:s uppskjutningsplaner för 2011.

* Aquarius skickas upp från Vandenburg-basen och målet är studier av saltkoncentrationen i världshaven.

* Med soldrivna Juno (Cape Canaveral) kommer gasjätten Jupiter så småningom att ha närkontakt, och Juno kommer att snurra runt planetens poler 33 gånger.

[caption id%3D"attachment_3271" align%3D"alignleft" width%3D"230" caption%3D"NuSTAR-sonden är ett av USA:s projekt härnäst. Ill: Nasa"]

[/caption]

* NuSTAR ska utforska svarta hål, supernovarester samt aktiva galaxer.

* NPP (The National Polar-orbiting Operational Environmental Satellite System Preparatory Project) riktar in sig på utforskning av jordens atmosfär, oceanernas yttemp och en uppsjö andra saker.

* GRAIL (The Gravity Recovery and Interior Laboratory) är nyfiken på månens inre.

* Mars Science Laboratory ska utforska Mars-mikrobernas eventuella vara eller ickevara.

Tunga vetenskapliga projekt men utan den extra lyster och den extra spänning, som varje bemannad rymdfärja alltid medfört.

Vad händer i Pegasus?

Följ dramatiken om den nya möjliga UGWZ-stjärnan i stjärnbilden Pegasus, en kataklysmisk variabel, t ex på [Astronomiguiden](#). Det är en mycket spännande historia, där stjärnans ljusökning följts de senaste dagarna.

[W-källa...](#)

Torsdagen den 13 maj 2010

Thorvaldsens magnifika Copernicus

Redan i den imponerande entrén till [Thorvaldsen-museet i Köpenhamn](#), möter den stora, nästan tre meter höga skissen i gips av hans Copernicus-staty.

[caption id%3D"attachment_3292" align%3D"aligncenter" width%3D"554" caption%3D"Copernicus mäter kosmos. Foto: Thorvaldsens museum"]

[/caption]

Bertel Thorvaldsen (1770-1844) var skulptör och blev en av samtidens populäraste. 1822 blev han färdig med giganten *Nicolaus Copernicus*, som 1830 gjordes i brons för Warszawas räkning. Under andra världskriget förstördes denna bronsskulptur, som dock restaurerades och sattes på plats igen 1950.

Till en av Thorvaldsens allra populäraste och mest spridda skulpturer hör hans

Jesus, *Den uppståndne Kristus*, som finns lite överallt bland svenska kyrkor (Höört ex).

Thorvaldsens museum ligger granne med Christiansborg mitt i Köpenhamn och är alltid värd en tur in om. Just nu visas en specialutställning med verk av Johan Tobias Sergel, och i höst står en specialutställning på temat *WUNDERLAND Tysk romantik – og tegnerne* på programmet. Inte minst hur det trolska månljuset lockade romantikens bildskapare dokumenteras.

Fler astronomiska statyer? Faktum är att vårt sällskaps grundare Knut Lundmark ihågkommit med en offentlig utsmyckning vid kyrkan uppe i Älvsbyn, där han föddes 1889 (eg. Kroksträsk).

Först besök på asteroid, sen den röda planeten...

Innan en bemannad Mars-resa blir av, vill både den europeiska rymdorganisationen ESA och nu också Nasa att en bemannad expedition genomförs till en asteroid. Utflykten kommer att äga rum nån gång efter 2020. Enligt ESA:s planer kommer en färd att vara 1,5 år med ett femdagarsbesök på asteroiden inlagt. Innan dess ska även ett robotbesök ha ägt rum på en småplanet av klassen NEO, "nära jorden-objekt", och markprover ha tagits hem till jorden.

[caption id="attachment_3289" align="alignleft" width="300" caption="Européerna kan också! Ill: ESA"]

[/caption]

ESA:s Marco Polo-projekt går ut på just det senare. Förstudierna har varit grundliga och finns att [plocka ner på ESA:s hemsida](#).

Med president Obama och Nasa med på tåget, lär ju ett samarbete över Atlanten vara ofrånkomligt, speciellt när vi pratar om en bemannad asteroidexpedition. Det är mycket som ska klaffa: Asteroidens bana vs jordens, dess rotation får inte vara för snabb och dess gravitation ska kunna matchas av astronauterna inför en mjuklandning, solens rymdväder får inte ställa till det och skyddet mot en oväntad höjning i den kosmiska strålningen måste vara perfekt.

Kandidatlistan bestod för en tid sedan av sju asteroider lämpliga för ett besök 2025-2030, men den listan har redan fem-sexdubblats och fler lämpliga himlakroppar väntas dyka upp när det nya, [Hawaii-baserade Pan-STARR-observatoriet](#) ("Panoramic Survey Telescope %26 Rapid Response System") med dess vidvinkeloptik och världens största digitalkamera drar igång jakten på NEO:s på allvar.

Föredrag

direkt in i burken!

Christian Vestergaard tipsar om ett astronomiskt föredrag i Lundmarkssalen i Astronomihuset, ett UR-fördrag som alla kan se på sin hemdator.

- Föreläsaren är lundaastronomen Nils Ryde, numera ledamot av ASTB:s styrelse. Föredraget är lite drygt fyrtiofem minuter långt och behandlar "*Vintergatans Hemligheter*".

Klicka på länken <http://www.ur.se/play/157499> .

UR är förstås förkortning för Utbildningsradion.

Kuggfråga om Ven

Vilken astronom har bott längst på Ven? Nej, det är inte Tycho Brahe - överst på pallen kommer, vad jag förstår, den duktige Ven-bosatte amatörastronomen, lektorn Bertil Berggren. Tack för all [info på AstronomiGuiden som Hans Bengtsson raggat fram!](#) Berggren MÅSTE vi slå vakt om.

- Denne kanske rätt bortglömde men absolut minnesvärde Berggren byggde "Dagmar-observatoriet" på Ven, och han var en av de första i landet som erhöll flygcertifikat.

Om Nationalencyklopedins astronomiske medarbetare Lennart Hultqvist, som doktorerade i Stockholm med P-O Lindblad som handledare, håller ut en tid till på Ven, där han bott i ett par årtionden, kommer även Lennart på pallen - före Tycho.

Läsning om fyrpilen

Om den i tidigare bloggar omtalade märkliga "fyrpilen", en primitiv men säkert

militärt funktionsduglig 1500/1600-talsraket i Armémuseums samlingar, skrev Tönnes von Zweigbergk en artikel i museets årsbok 1967. Tack till 1:e intendenten Thomas Roth, som skickat över artikeln!

Fyrpilen byggde på en sorts flerstegsprincip, förstår jag, och... ja, inget nytt under solen!!!

[W-källa...](#)

Fredagen den 14 maj 2010

Varning för månens elektricitet

[caption id%3D"attachment_3315" align%3D"alignleft" width%3D"150" caption%3D"Elkul på jorden - men inte på månen..."]

[/caption]

Till en av vårens mera spektakulära forskarrapporter hör en författad av ett team Nasa-forskare med William "Bill" Tarrell i spetsen, en rapport om den "elektriska månen". Forskarna har i dator simulerat vad som händer när solvinden passerar (nästan horisontellt. månen lutar endast lite i sin bana gentemot solen) över kratrar och berg vid månens bägge poler, nära terminatorn mellan ljus och mörker.

Vissa kraterbottnar ligger i evigt mörker vid månens poler, har gjort så i 100-tals miljoner år och bör hysa vatten i form av is - ett viktigt närproducerat livsmedel för kommande generationer månresenärer i deras polnära baser.

Resonemanget bygger på att i solvinden, som är en plasma, ingår fria elektroner och joner. Elektronerna är cirka 1000 ggr lättare än jonerna och skapar innan de tyngre, långsammare jonerna hunnit i kapp, när de dimper ner på månen, "elektronmoln", med negativ laddning naturligtvis. Särskilt de delar av de inre väggarna och

bottnarna i månkratrarna, som ligger närmast solvinden, är utsatta och här kan statisk elektricitet på några hundra volt orsaka en massa elände. Nasa har en [föreläsnings pedagogisk kortfilm, som rekommenderas](#) och som bl a finns på scientificblogging-bloggen.

Denna form av elektricitet är inte att leka med och det rapporteras att redan under Apollo-färderna till månen såg astronauterna märkliga ljusfenomen, som kan ha med denna statiska elektricitet att göra. Faran är framöver att den kan störa och skada känslig elektronisk utrustning, och dessutom kan den "klistra" farligt måndamm på astronauternas dräkter, vilket inte går bort i den vanliga kemtvätten.

Nasa-forskarnas rapport publicerades från början i "planetupplagan" av [Journal of Geophysical Research](#).

Plejaderna för 20 000 år sedan?

Den som tittar riktigt noga efter upptäcker att BÅDE Plejaderna och Hyaderna kan vara avbildade på denna stora, imponerande tjurbild i taket på en av grottorna i stora salen i Lascaux. Och kanske till vänster, utanför denna beskurna bild Orions tre vise män.

Eller...?

Det är några år sedan saken ventilerades förra gången. Bl a skrev Bengt Roslund

om det här i dåvarande Cassiopeia år 2000. Var står "debatten" i dag? Det kan man undra.

Den tyske forskaren bakom identifieringen heter Dr Michal Rappenglück och uppgavs för tio år sedan arbeta vid universitetet i München, formellt känt som det prestigefyllda Ludwig-Maximilians Universität München.

Konstfullt storverk fyller 40

Ett av den moderna konstens verkliga storverk är Robert Smithsons jordkonst-verk *Spiral Jetty* i (inte vid) Great Salt Lake, delstaten Utah. Verkets spiralform lockade tidigt till tankar om kosmos och den galaktiska spiralvärlden, vilket Smithson aldrig förnekade. Bygget eller vad vi ska kalla det stod färdigt i april 1970, året efter första månlandningen.

Som en av flera möjliga förklaringar till konstverkets geometri fungerar Utah-konstverkets galaxform alldeles ypperligt. Det skulle vara roligt att i dag få höra Smithson förklara sin jordkonst, som är ENORMT stort, men tyvärr omkom han i en flygolycka redan 1973. Spiral Jetty kom efter "vernissagen" att i flera årtionden ligga under vattennivån i Utahsjön, men sen i våras går Spiral Jetty i dagern igen och besöks, trots eländiga tillfartsvägar, av 1000-tals konstitresserade varje år. Slitage och det faktum att folk tar med sig stenar som minnen, gör att det på fullt allvar diskuteras hur konstverket ska bevaras inför framtiden. Största hotet just nu anses vara en oljekälla fem kilometer bort!

Citat från ett sentida besök signerat Johan Zimsen Kristiansen i senaste utgåvan av danska *Weekend Avisen*: - Her, på den galaktiske vandring blandt søens bakterier og

alger, oplever jeg, som intet andet sted, tidens fysik; hvordan tiden krystalliserer sig i min egen krop - midt på eftermiddagen i det flimrende lys. en tidlig morgen i universet.

Spiral Jetty har en sammanlagd längd på 460 m och spiralarmarnas bredd är som störst bortåt fem meter. Från början framstod Spiral Jetty som ganska mörk eftersom svart basalt ingick i byggstenarna, men nu är det den vita färgen som dominerar. Detta till följd av den intensiva, ständigt pågående saltvlagringen.

Otroligt men sant

[caption id="attachment_3321" align="left" width="120" caption="Behövs NUUUU!!!"]

[/caption]

Jag stängde balkongdörren precis därför att jag frös. När jag nu slår jag upp almanackan upptäckte jag att om drygt fem veckor är det - sommarsolstånd.

Ur led är tiden...

På med Tora Greves handstickade och varma fingervantar!!!

[W-källa...](#)

Lördagen den 15 maj 2010

Malmö sabbar flygjubileum!

Besvikelsen är stor sen det i dag blivit känt att DET INTE BLIR något flygjubileum 17 juli på Limhamnsfältet. Malmö stad har av någon förunderlig anledning dragit sig ur 100-årsfirandet av den första flygningen över Öresund, en bedrift som dansken Robert Svendsen stod för detta datum 1910. På morgonen landade Svendsen på fältet vid Ribersborg efter en skakig start på Klövermarken i Köpenhamn. Bland de första att gratulera honom var hans svenske konkurrent, Carl Cederström. Deras "landskamper" i luften är legendariska.

[caption id%3D"attachment_3332" align%3D"aligncenter" width%3D"540" caption%3D"Syn vi missar! Foto: Mikael Carlsons hemsida www.aerodrome.se "]

[/caption]

Trots att Skånes veteranflygare hade allt i hamn inför 17 juli, ekonomi, gästande flygplan, kustbevakningen, säkerhetspersonal m m, konstrade bestämmarna i Malmö.

Mest synd är det om skånske veteranflygaren Mikael Carlson, som sagt nej till flygningar med sin lilla Bleriot XI bl a i Tyskland denna dag. Nu har han, som i fjor bl a flög över Engelska kanalen (se bilden ovan med Dovers vita klippor som hägrande mål) tvingats boka om helt och hållet, och Malmöbor och övriga flygintresserade skåningar står där med lång näsa.

Bu!!!

Birgitta Lundmarks fråga

Jag har precis korrerat en liten artikel jag skrivit för Rune Fogelquists förnämliga tidskrift *Asterisken** om Knut Lundmark och tänkte bara tipsa om kvinnan bakom

denne astronomiske lärdomsgigant i Lund: Birgitta Lundmark.

Det berättas om denna mycket socialt kompetenta professorshustru, som jag lärde känna i slutet av 50-talet, att hon en gång var ute och promenerade och passerade ett ungt par med en liten son eller dotter. Utan att blinka gick Birgitta L rakt på paret och ställde "the crucial question": - Det är väl ett kärleksbarn?

Lever "Alien" vid vår sida?

Populärvetaren, professorn Paul Davies, som precis skrivit en bok om SETI-projektet och den kosmiska tystnaden (*The Eerie Silence: Renewing Our Search for Alien Intelligence*, fanns på Gleerups i Lund härom dan) har i *International Herald Tribunes* nu aktuella helg-nummer en ledande artikel på temat "Searching for the aliens among us".

Förlåt?

[caption id%3D"attachment_3335" align%3D"alignleft" width%3D"150" caption%3D"Perfekt näsa för alternativt liv. © Disney"]

[/caption]

Nej, det handlar varken om Ufos:s eller Hollywood-filmer utan Davies diskuterar om det finns andra parallellt existerande former av liv på jorden jämte det vi bevisligen är en del av, liv som vi ännu inte upptäckt. Det finns ingen mera jordlik planet än jorden, skriver Davies, och hävdar att liv mycket väl kan ha haft många

infallsvinklar på denna vår hemplanet.

Jag citerar på engelska:

"For all we know, there could be microbes with other ancestral origins living literally under our noses - or even inside our noses - constituting a sort of shadow biosphere, containing life, but not as we know it."

"Skuggbiosfär" - smaka på det uttrycket!

Till källorna för Paul Davies spekulationer hör forskaren, Nasa-anknutna astrobiologen m m Felisa Wolfe-Simon vid US Geological Survey, som med kollegor identifierat arsenikkontaminerade kryp från Mono Lake i Californien. Arsenikbaserat liv är en av många alternativ i den förmodade skuggbiosfären.

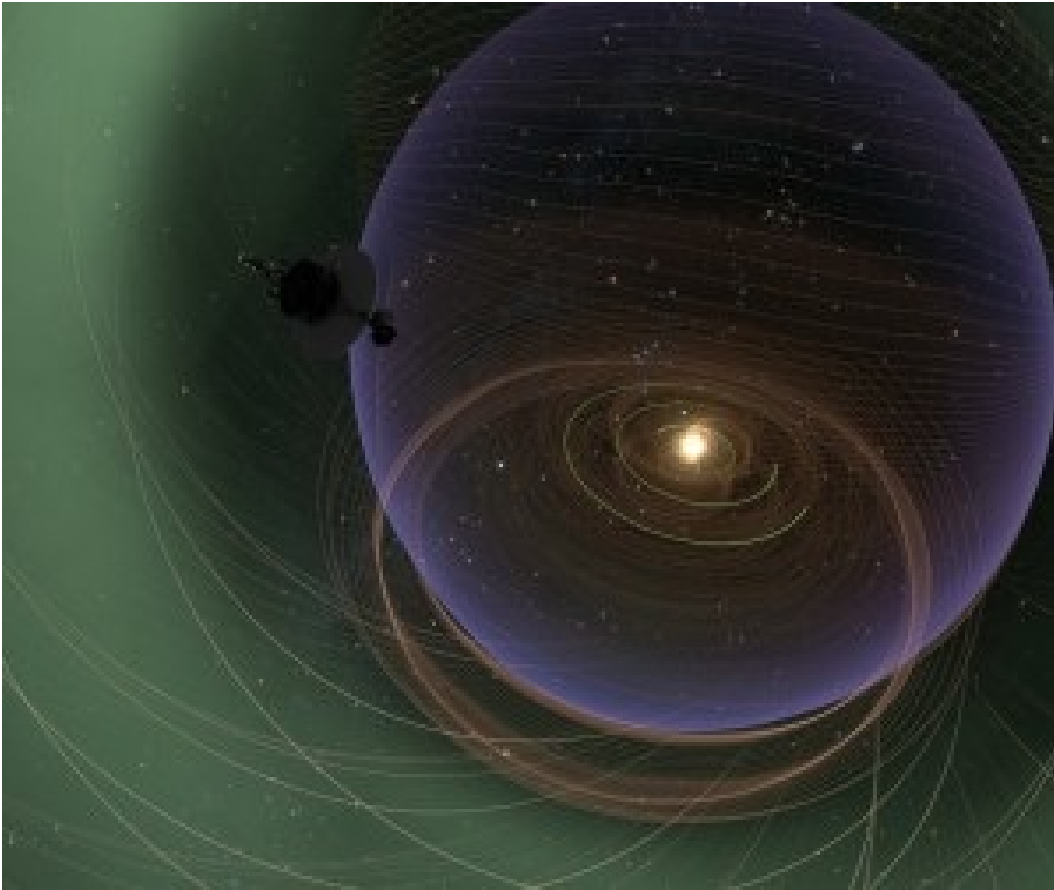
Jag rekommenderar intresserade att gå in på [Felisa Wolfe-Simons hemsida](#) och ta del av den forskning som redan skett och vad som väntar oss framöver.

Rekordhållaren!

Voyager 1 befinner sig nu - ser jag på www.heavensabove.com - på ett rekordavstånd av 113,5 AU från solen, vilket är extremt långt ut. Ändå lyser solen där ute i det förplanetära mörkret med en magnitud på -16.

Till Voyager 1:s och Voyager 2:s senaste bravader hör att farkosterna identifierat ett magnetfält i det lokala interstellära moln (kallat "Fluff") som solen passerar igenom och som inte borde finnas där, varken molnet eller det sambindande magnetfältet. Partikel/strålningsrester från 10 miljoner år gamla men närbelägna supernovor spökar för "Fluff:et", som ännu så länge håller emot supernovorna.

[caption id%3D"attachment_3341" align%3D"aligncenter" width%3D"300" caption%3D"Voyager mäter det ljusare magnetfältet. Ill: The American Museum of Natural History"]

[/caption]

Hatten av för de satellittekkniker som skapade Vøyager 1 och Vøyager 2. Tala om hållbarhet - systerfarkosterna sändes upp 1977 i en sorts mycket tidig formationsflygning, och de lär inte få några problem med kommande 40-årskriser heller.

Sondernas [webb-sida har du här](#).

[W-källa...](#)

Måndagen den 17 maj 2010

Lundmark-monumentet i närbild

Stort tack till fritids-och kulturchefen Kjell Ternelund i Älvsbyns kommun som haft vänligheten att sända över flera bilder på Knut Lundmark-monumentet vid kyrkogården. Detta rymdmonument är unikt i Sverige i sitt slag, konstfullt, kosmiskt himlastormande och krönt med spiraler och cirklar.

[caption id%3D"attachment_3368" align%3D"aligncenter" width%3D"486" caption%3D"Lundmark-monumentet i bakgrunden siktar mot himlen"]

[/caption]

På monument finns även en relief av vårt sällskaps grundare och framför monumentet en förklarande text: **Knut Lundmark 1889-1958. Astronom. Månglörd. Folkbildare. Hembygdens vän. Hans snille genomträngde vintergatans gränser. Lodade världsrymdens svindlande djup och uppenbarade ett universum av förut oanade mått. Av himlens töckenfläckar, spiralnebulosorna. skönjde han ett vintergatornas vintergata.**

[caption id%3D"attachment_3369" align%3D"aligncenter" width%3D"498" caption%3D"Porträttlik Knut E Lundmark i Älvsbyn."]

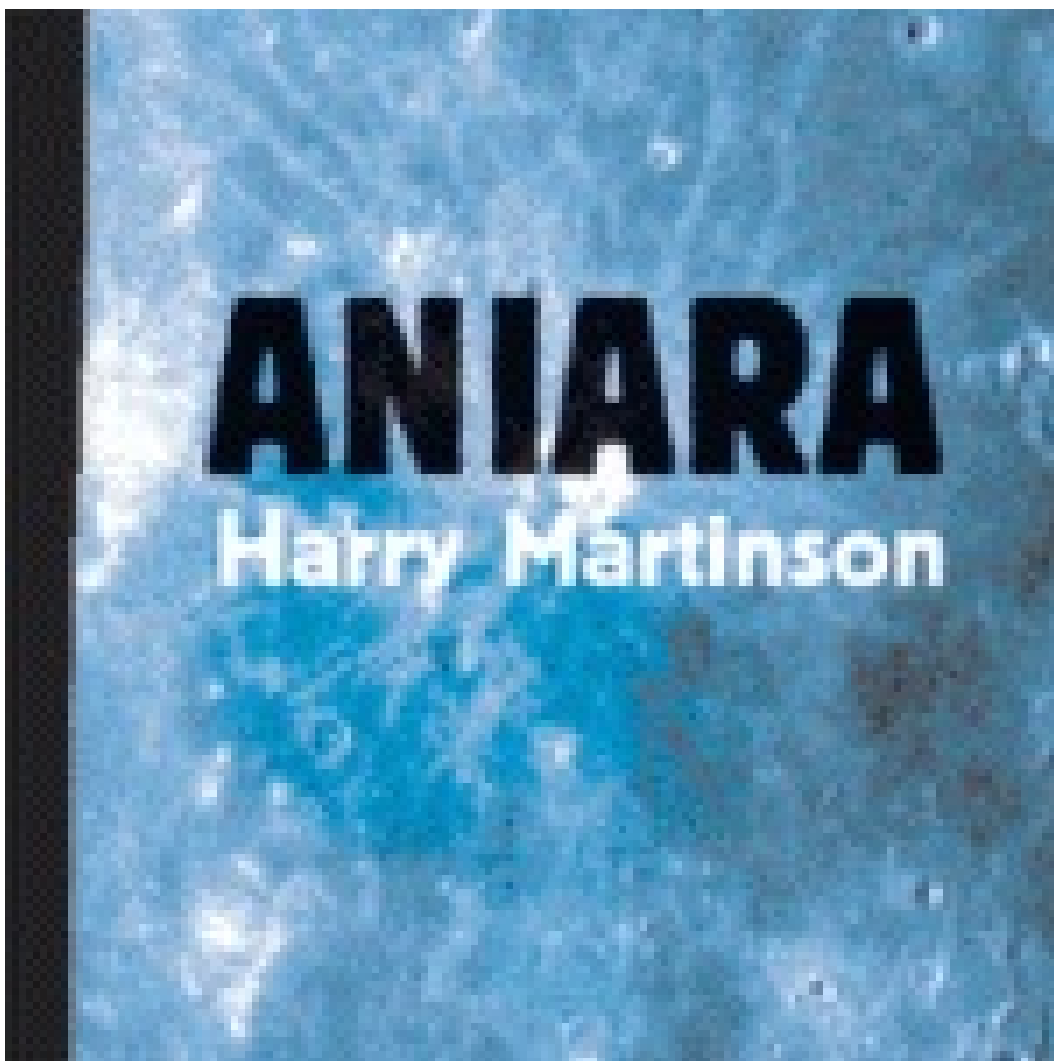

[/caption]

Alla som ska turista norröver i sommar, rekommenderas ta sig in om Älvsbyns kyrkogård och lägga en blomsterkvast från oss. I alla fall skänka en tanke på Lundmark.

Aniara som - balett!

[caption id%3D"attachment_3374" align%3D"alignleft" width%3D"150" caption%3D"Inspirationskälla för många!"]

[/caption]

Tack också till Rolf Hepp, legendarisk koreograf och dansare vid "gamla" Malmö stadsteater. Förhoppningsvis kan Rolf hänga med oss under vår Harry Martinson-utflykt 5 juni, men redan nu kan jag berätta att jag i eftermiddag fått se Rolfs balettversion av *Aniara* som han satte upp 1990 med ett framstående, ambitiöst och "hungrigt" gäng dansare i Lund, Malmö och Borlänge. Dansgruppen kallades Expression och grillades både i modern och klassisk balett av Rolf Hepp.

Borlänge-föreställningens sågs av Harry Martinsons änka Ingrid och parets bägge döttrar, och jag förstår varför de gillade föreställningen: Det är en expressiv dansföreställning som med Ralph Lundstens rymdmusik, en hel del hämtat ur Lundstens *Universe calling*-svit, fångar det centrala i *Aniara*.

- *Aniara* är aktuell som aldrig förr, tycker Rolf Hepp i dag.

Och utesluter inte att hans balettversion kan återkomma i någon form. Även Rickard Bark, som agerar berättaren Mimaroben, är nyfiken på en ny version.

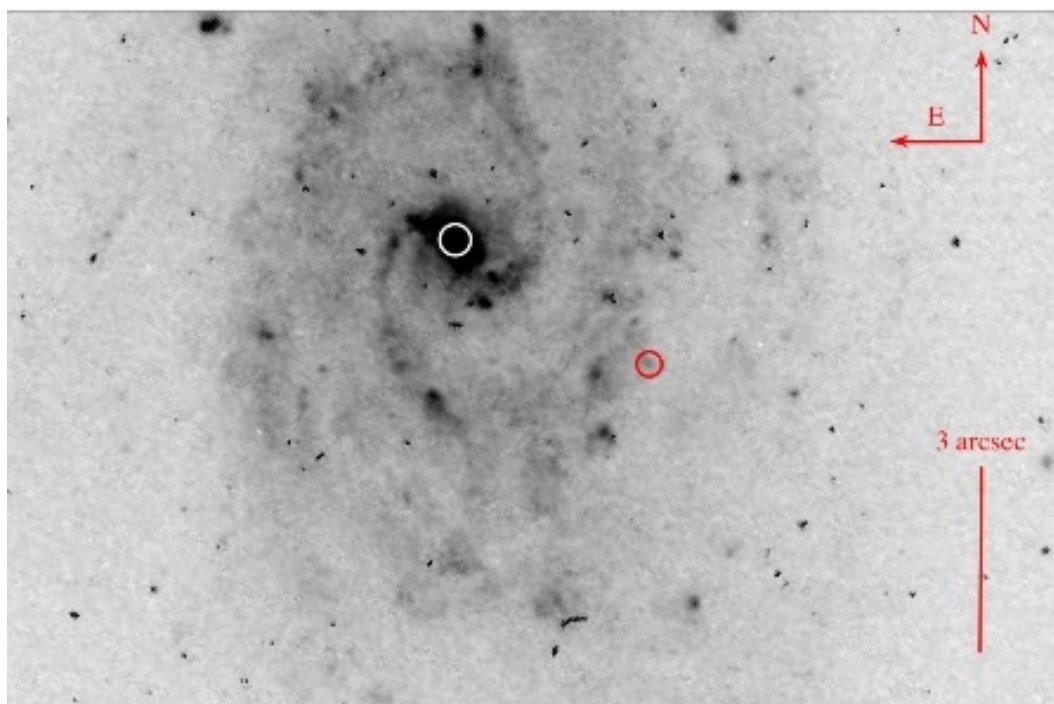
Rolf Hepp och Ralph Lundsten samarbetade även tidigare på Malmö stadsteater med rymdbaletten *Universe*.

Svarta hål inte "omutbara"

Här går man omkring och tror att svarta hål tillhör de omutbara, "the untouchables", i universum och så kommer en ung holländsk astronom och ställer allt på ända

genom att visa på ett supermassivt svart hål som slungats ut ur sin hemmagalax!
Visats på porten.

[caption id%3D"attachment_3378" align%3D"aligncenter" width%3D"448"
caption%3D"Denna HST-bild visar i den vita cirkeln galaxens kärna och i den
röda cirkeln det svarta hålet. Foto: STScI / NASA"]

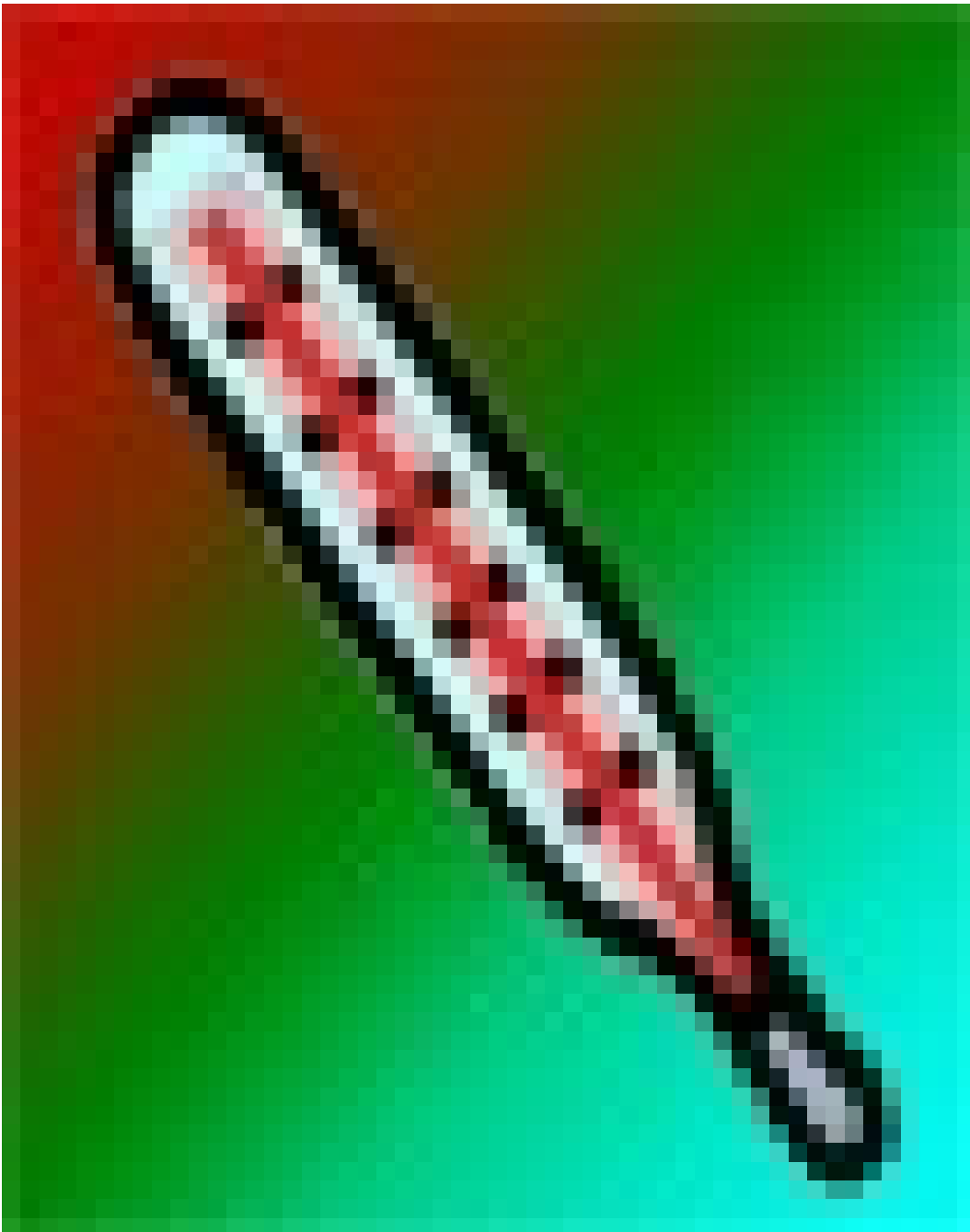

[/caption]

Det är astronomistudenten Marianne Heida vid Utrechts universitet som upptäckt det svarta hålet, som är på vild flykt undan "sin" galax. [Rapporten kommer från klassiska tidskriften Monthly Notices of the Royal Astronomical Society](#) i Storbritannien och innehåller alla fakta om "när, var, hur" och vem som handlett Marianne i hennes sensationella upptäckt.

Objektet är en röntgenkälla och sannolikt resultatet av, det visar datorsimuleringar, två svarta hål som "gått ihop". Beroende på de svarta hålens ursprungliga rotationsriktningar och ursprungliga hastigheter, kan såna märkliga avstötningar ske. När [NASA/ESA:s gravitationsvågs-satelliter LISA går till väders](#), förväntas vi få veta mer om denna typ av fenomen i galaxvärlden. LISA består, när de väl nått destinationerna, av tre samverkande sonder i en rätvinklig triangel med sidor på fem miljoner km och kan betraktas som världens största Michelson-interferometer.

Något är fel!

Något är FUNDAMENTALT fel i våra fysik-och astronomiböcker. Visst ligger solen längre bort från jorden nu än under vinterhalvåret, det är ju bara att kolla väder, vind och temp.

Jag säger som Stig Grybes Ante:

- Mig lurar dom inte!

[W-källa...](#)

Tisdagen den 18 maj 2010

Dagmar-observatoriet på Ven

Det kommer att handla mycket om observatoriebyggen/byggare i dagens blogg, och vi startar på "himmaplan": Tack SOM VANLIGT till bloggans flitige och uppskattade medarbetare Hans Bengtsson, som grävt och fortsätter gräva fram allt värt att veta om Bertil Berggren och dennes observatorium på Ven - lektorn och amatörastronomen som verkade längre på Ven än själve Tycho Brahe.

[caption id%3D"attachment_3400" align%3D"alignright" width%3D"450" caption%3D"Märklig syn på Tychos ö runt 1930."]

[/caption]

På en punkt hade Berggren och Tycho dock en sak gemensamt: De var tvungna att skydda sina instrument från blåsten, Ven är verkligen en vinpinad ö. Berggren löste problemet genom sin märkliga kupolbyggnad, Tycho genom att delvis gräva ner Stjärneborg.

Ordet till Hans:

- Fotot från ca 1930 visar Bertil Berggrens observatorium på nordöstra Ven, "i närheten av Haken", alldeles ovanför den 30 meter höga Backafallsbranten.
- Visst är det en märklig och lätt surrealistisk syn! Dagmar-observatoriet, som det döptes till efter Bertils syster, byggdes 1929 och bestod först av två fyrkantiga trätorn med mellanliggande balkong. Tornen rymde bl.a. en verkstad och ett elektricitetsverk som försåg inte bara tornen utan likaså boningshuset nedanför branten med belysning.
- Det var tänkt att det ena tornet skulle hysa teleskopet, som från början var en 8 cm refraktor med Rodenstock-objektiv och brännvidd 120 cm. Men Berggren lyckades

inte få tillräcklig stabilitet i denna konstruktion, utan byggde istället en kupol strax intill där teleskopet satt stadigt och ekvatorialt på en cementpelare.

- Fotografiet är hämtat från Nordisk Astronomisk Tidsskrift. Där finns även en översiktsbild, på vilken man ser både boningshuset och observatoriet. Den bilden är dock ganska suddig - vilket inte hindrar att man idag skulle kunna identifiera den exakta platsen för observatoriet med dess hjälp.

Min kommentar: Så märkligt att både Tycho och Berggren byggde "slott" och observatorium...

Romanen om Yerkes

[caption id%3D"attachment_3406" align%3D"alignleft" width%3D"89" caption%3D"Romanförfattaren och..."]

[/caption]

Theodore Dreiser (1871-1945) är en av mina amerikanska författargurusar, mest tack vare sin banbrytande roman *An American Tragedy* (1925) som genom Dreisers research-och intervjuteknik bildade skola t ex för Truman Capotes dokumentärromans-skrivande (*Med kallt blod*, 1965-66). Dreiser skrev också en omfattande trilogi på temat "Trilogy of Desire" vars huvudfigur Frank Cowperwood helt kalkerades på 1800-talsindustrialisten och mångmiljonären Charles T Yerkes liv och verk i Chicago. Romanens andra del, som heter *The Titan*

(1915), har ett kapitel om hur världens största refraktorbygge utanför Chicago kom till, det som i verkligheten blev Yerkesobservatoriet.

Dreisers berättelse fokuseras kring superkapitalisten Cowperwood och hans behov av kapital för att finansiera utbyggnaden av Chicagos kollektiva kommunikationsnät. Bankerna var ovilliga, och konkurrenterna och fienderna satte krokben så ofta de kunde.

Citat ur romanen:

"At this psychological moment enter, as by the hand of Fate, the planet Mars and the University."

[caption id="attachment_3407" align="left" width="98" caption=".. hans verkliga romanfigur."]

[/caption]

Det nyuppförda Chicago-universitetets utsände berättar i romanen att de behöver 40 000 dollars till refraktorbygget och att i England har optiker hittat en stor kristall, som det kommer att ta fyra-fem år att slipa till världens största teleskoplins.

Det som från början var tänkt som en liten delgåva, slutar med att Dreisers superkapitalist, sedan han tvinnat sina mustascher, skänker både mark, byggnad och hela teleskopet till universitet. Gåvan blir till en världsnyhet, och om nu Mr

Cowperwood hade pengar att skapa världens största observatorium så var han också intressant som låntagare hos bankerna. De vågade inte längre säga nej. Det ena gav således det andra tack vare teleskopet.

Detta är en roman, som, det måste sägas, inte helt överensstämmer med verkligheten i vilken ju "alla tiders observatoriebyggare" George E Hale hade ett avgörande finger med i spelet bakom Yerkesobservatoriets tillkomst. Och linserna kom inte från England, de fabricerades i USA. Mr Yerkes såg i observatorietbygget dessutom en chans att bräda James Lick och det efter Lick döpta observatoriet. "Lick the Lick" blev ett av Yerkes slagord.

Men hur ofta förekommer en observatoriemecenat som romanfigur?

Världens vackraste kupolbyggnad?

[caption id%3D"attachment_3394" align%3D"aligncenter" width%3D"576" caption%3D"Skönhet på toppen utanför Nice. Foto: Wikipedia"]

[/caption]

Astronomi och estetik i form av arkitektur, är en spännande kombination, som jag ska be att få återkomma till. Tycke och smak kan alltid diskuteras, absolut, men om vi nu letar med ljus och lykta efter den VACKRASTE kupolbyggnaden i världen så undras: Vad tycker ni om numera kulturminnesförklarade L'Observatoire de Nice i Frankrike?

Stilrent, klassiskt, i väggarna inflikade kolonner med joniska kapitäl. Lätt ljusröd färgton genomgående. Kanske lite för mycket av mausoleum över huset, men visst finns det en TANKE, en konsekvent idé, bakom byggnaden från 1879, som hyser en 18 meter lång refraktor med linsen 76 cm.

Jämför denna observatoriearkitektur med dagens tråkiga, alltid kritvita (jag förstår

skälen i och för sig) observatoriebyggen i en sorts "funkis"-stil. Inga ornament, ingenting på utsidorna. Som byggnader döda utifrån.

Arkitekten till Nice-observatoriet hette Charles Garnier och vem tror ni ritade kupolen? Rätt svar: En viss Monsieur Gustave Eiffel.

På [l'Observatoire de la Côte d'Azur, som den astronomiska institutionen](#) heter på Mont-Gros i dag, forskas i en hel radda spännande och hyperaktuella ämnen. Och härifrån planerar särskilt observatoriets datafolk, har jag förstått, sitt så kallade Cassiopée Lab, som utgör en viktig del av den astrometriska GAIA-missionen (se blogg nr 47).

Fler vackra - och fula! - observatoriebyggnader framöver. Tipsa mig gärna om dina kandidater.

Rena observatorieidyllen!

En av de finaste upplevelser jag haft på ett observatorium, var i samband med ett besök på Royal Greenwich Observatory, RGO, som på 60-talet låg nära slottet Herstmonceux i södra England. Så småningom flyttades verksamheten även bort härifrån, det stora Newton-teleskopet skeppades till Kanarieöarna. Byggena i Herstmonceux, med dess geometriska utplacering (kolla bilden, det är inte bilden som är spegelvänd, det är verkligheten) och med dess vackra omgivningar och dammar riskerade sotdöden.

[caption id%3D"attachment_3411" align%3D"aligncenter" width%3D"512" caption%3D"RGO-minnena är vackert belägna. Foto: Paul B Adams"]

[/caption]

Nu finns här dock ett [Observatory Science Centre](#) där astronomin naturligtvis är en viktig del. Varje höst genomförs t ex en Astronomy Festival här, som brukar locka massor av amatörer och en och annan icke-folkrädd proffsastronom.

I en av kupolerna står också den 13-tumsrefraktor som användes under solförmörkelsen i Brasilien 1919 för att avgöra om Einsteins gravitationsteori var fiction eller fakta. Det blev emellertid Sir Arthur Eddington som på andra sidan Atlanten under samma solförmörkelse, i Afrika, definitivt kom att avgöra den frågan och samtidigt göra Albert Einstein till en världskändis.

[W-källa...](#)

Onsdagen den 19 maj 2010

Frågetecken kring Romas ockultation

[caption id%3D"attachment_3446" align%3D"alignleft" width%3D"405" caption%3D"Vår trojänare Meade-teleskopet kallas in under fanorna!"]

[/caption]

Vår observatoriechef i Oxie, Niklas Henricson, har ett par frågetecken inför småplaneten Romas beramade ockultation 8 juli. Asteroiden väntas ju "släcka" ner relativt ljusstarka stjärnan δ Ophiuchi några spännande sekunder, vilket kan ses från sydvästskånsk horisont. Eller? Ordet till Niklas!

- Det som talar emot en lyckad observation är att själva banan ändras kontinuerligt i takt med nya data från fackastronomerna. Den rör sig för varje ny uppdatering mot sydväst.

- Den andra aspekten är sommarljuset i Sverige, vilket gör att vi inte kan använda observatoriets ögonsten - fjärrstyrningsteleskopet - som har en väldigt ljuskänslig kamera. Nackdelen med att vi tappar CCD-kameran är den fotometriska aspekten, mätning av den exakta magnitutförändringen som bidrar till avståndsbedömningen.

- Backup-planen är att Meade-teleskopet utrustas med en anpassad ljuskänslig webbkamera och att vi filmar händelsen. Filmsekvensen analyseras sedan av en programvara.

- Eftersom asteroiden passerar Europa under sommaren innebär detta troligen ett minskat antal observatörer. Som känt väljer amatörastronomer att packa ihop under sommarhalvåret! Detta lägger ännu större press på oss att vi ändå lyckas med

observationen.

Hur ett närmare observationssamarbete mellan ASTB/TBO och ASAK, våra kompisar i Aquila, Kristianstad, ska se ut kommer att diskuteras på ett möte 2 juni.

Även ESA håller rymdkoll!

Det är inte bara NASA som har ett "nära jorden-objekt"-program. Även vi i Europa med vår paraplyorganisation inom rymdfarten, ESA, har ett alldeles eget SSA-program (Space Situational Awareness) som håller koll på rymdväder och objekt med farlig kurs mot jorden.

På [ESA:s webb kan från och med nu](#) allt följas.

Obsis eller basilika?

Typiskt att norrmännen kommer överst på "ful"-listan när det gäller observatoriearkitektur. Gamla obsis i Oslo var ingenting att skryta med, det byggdes 1831-33 efter skisser av Christian H Grosch, och är uppfört i "nyklassicistisk empire-stil".

Ett krav på congenialitet i sammanhanget är att byggnad och astronomi harmonierar och samverkar, det ska framgå att här skådar vi stjärnor och planeter. Här göms ju funktionaliteten och tankarna driver ett helt annat håll. Visserligen uppåt men ändå!

På en punkt ska Oslo ha beröm och det är att i rotundan gavs konserter, teaterpjäser och förekom uppläsningar - ett observatorium i tiden inne i en storstad får gärna på dag/kvälltid öppnas upp som kulturcentrum, vilket leder vidare till frågan: Vad ska vi använda gamla Obsis i Lund till? Vi inom astronomin bör faktiskt "lägga oss i".

[caption id="3D" align="center" width="518" caption="Verkligen ett observatorium? Foto: Wikipedia"]

[/caption]

M83 i infrarött

ESO släppte i dag en vacker bild av den näraliggande galaxen Messier 83, som visar upp galaxen som den ser ut i infrarött ljus.

Bilden har tagits med kameran HAWK-I som är monterad på ESO:s jätteteleskop VLT (Very Large Telescope) vid Paranalobservatoriet i Chile.

Den [kraftfulla kameran har lyckats skapa en av de skarpaste och mest detaljerade bilder](#) som någonsin tagits på Messier 83 från jordytan. Två "stilstudier" nedan!

[caption id%3D"attachment_3441" align%3D"aligncenter" width%3D"320" caption%3D"M83 i infrarött och visuellt.."]

[/caption]

[caption id%3D"attachment_3444" align%3D"aligncenter" width%3D"320" caption%3D"... och här närstudier i infrarött. Credit: ESO/M. Gieles. Acknowledgement: Mischa Schirmer"]

[W-källa...](#)

1 kommentarer

Hans Bengtsson

När det gäller ockultationen, så är en anledning till den stora osäkerheten att Delta Ophiuchi misstänks vara en tät dubbelstjärna. Det betyder också att observationer blir än viktigare, eftersom de skulle kunna avslöja detaljer inte bara om asteroiden utan också om stjärnan!

Observationer kan anbefallas inte bara inom det i förväg beräknade bältet utan

ÄVEN inom osäkerhetszonen. För att kunna bestämma hur brett bältet blir, så kommer negativa observationer (dsv konstaterandet att ingen ockultation ägt rum) att bli guld värda.

SAAF har ingående info om ockultationen, och även på Astronomiguidenten följer vi förstås upp saken.

Torsdagen den 20 maj 2010

Small IS beautiful!

[caption id%3D"attachment_3462" align%3D"alignleft" width%3D"300" caption%3D"Tamms idylliska observatoriebygge. Klicka och du upptäcker Nils Tamm vid kupolen!"]

[/caption]

Apropå arkitektur och observatorier - ett verkligt vackert litet observatorium var/är Nils Tamms på Kvistaberg, utanför Uppsala. Där fick man själv som ung "gästastronom" hos den vänsälle, empatiske Åke Wallenquist, professorn på Kvistaberg, husera ett par sommarveckor i början av 60-talet. Det var stort i en ung mans liv att få känna på Tamms 13 cm-refraktor.

Samtidigt några meter bakom höll det stora Schmidt-teleskopet på att uppföras. Det var STORT det också, att lätt hukad få gå inne i röret.

När och om det skrivs något riktigt lärt om svensk amatörastronomi, måste Nils Tamm, som var konstnär, komma på yppersta plats. Förmodligen ritade han själv sitt "bergs-obsis" på knallen.

Jag hittade precis den lilla Natur och Kultur-boken av Nils Tamm och Åke Wallenquist, *Amatörastronomen -Handledning i observationskonst*. Signerad "vänskapsfullt" av Åke W juni - 1961!

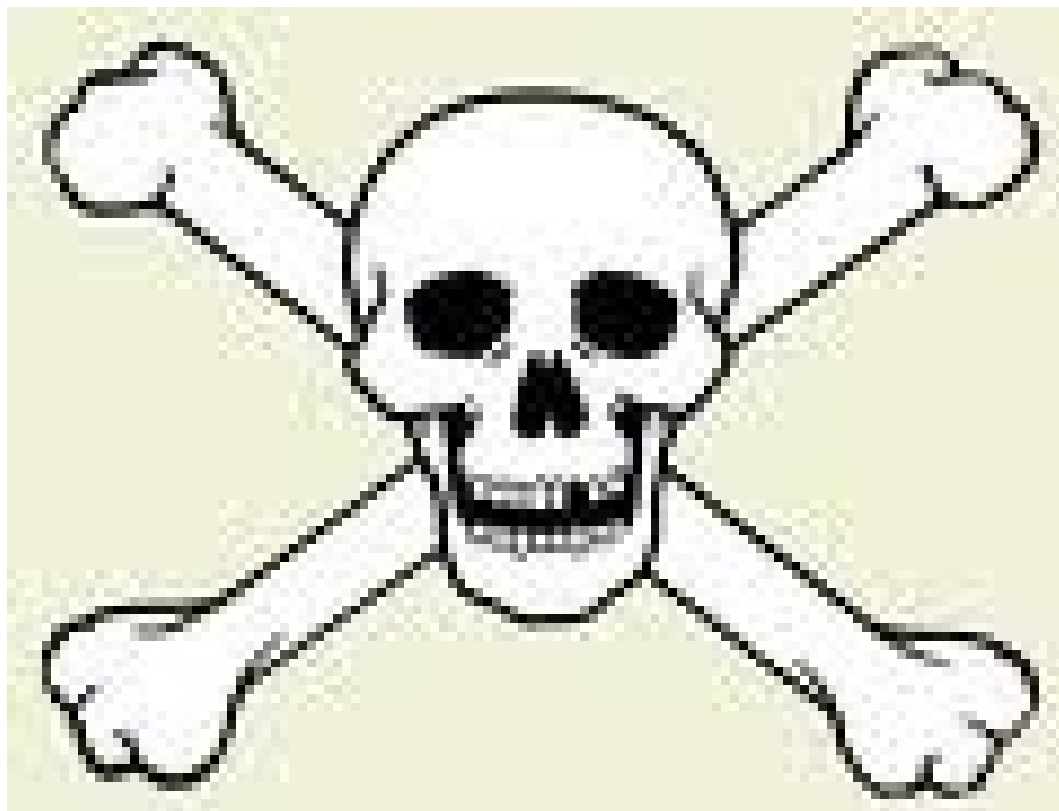
Boken kom ut 1942 och recenserades av signaturen KL i *Cassiopeia*, som varmt anbefalldes den lilla skriften samtidigt som han påpekade att få vanliga amatörastronomer hade möjlighet att skaffa sig sån utrustning som Nils Tamm.

Nils Tamm levde åren 1876-1957 och [på nätet finns en berättelse om hans liv](#)

[skriven av Åke Wallenquist.](#)

Vad händer på Kvistaberg i dag? Jag är dåligt uppdaterad.

Parisarna tog det lugnt

För exakt etthundra år sen skrämde Halleys komet livet av folk i länder som Tyskland, Italien och Ryssland. Och parisarna? De ryckte mest på axlarna. En stor löpsedel i Frankrikes huvudstad 18 maj 1910 löd i och för sig: **LA FIN DU MONDE**

Jordens undergång var nära därför att Halley-kometens giftiga svans svepte över jordklotet, men en Madame Aurélie lugnade å andra sidan sina läsare i ett litet blad för 10 centimes - det går åt skogen men inte nu och inte här. Alltid en tröst.

En av de som trodde på mänsklighetens undergång tycks faktiskt ha varit Camille Flammarion, den store astronomiske popularisatorn.

Obsis mitt på Manhattan

Det är nått speciellt med observatorier mitt inne i världsstäderna. De finns lite här och var (Rundetårn i Köpenhamn!) och kan ju inte brukas till mycket annat än att locka allmänhet och skolelever, vilket också är fallet med Columbia-universitetets Rutherford Observatory på Manhattan.

[caption id%3D"attachment_3464" align%3D"alignleft" width%3D"324" caption%3D"Stjärncentrum mitt i betonggettot! Foto: Columbia University"]

[/caption]

Detta takobsis ligger mitt i smeten, på West 120 Street och hyste från början en 30 cm:s refraktor. Teleskopets historia är spännande nog. Det byggdes av den välkände teleskopmakaren Alvan Clark 1916 för tsarens regim i Ryssland, men genom ubåtarnas krigföring kunde teleskopet aldrig skeppas i väg.

Och efter kommunisternas kupp och den ryska revolutionen sa Lenin "Njet!!!" till teleskopet, som 1920 köptes av Columbia University.

Om jag förstår det rätt så är refraktorn nu utbytt mot en reflektor av märket Orion, och det går alldeles utmärkt i dag att ta snabba astrobilder från New York City.

Takobservatoriets tillgänglighet, öppettider, program etc, [om du ska till The Big Apple, har du här](#).

Rundetårn återkommer vi till framöver.

Hur gammal är Ven?

[caption id%3D"attachment_3481" align%3D"alignleft" width%3D"135" caption%3D"PärLAN i Sundet!"]

[/caption]

Kuggfråga: Visst har väl Ven, Tychos ö, funnits i miljoner år? Nej, så är det inte alls, ön steg upp ur havet för bara 4500 år sedan och är geologiskt en barnrumpa. Öresund, det gamla danska innanhavet, är kanske 8 000-10 000 år gammalt; när forskarna gräver i Sundets botten hittar de ofta rester efter träd i skogar från landet som förenade Danmark och Skåne den gången.

Inlandsisen spökar naturligtvis i denna vår egen geologiska saga.

Ven fortsätter att räta upp sig, och högsta punkten på Tycho Brahes ö ligger för närvarande 45 m ö h,

Moon Zoo-projektet igång

Jag läste om Moon Zoo på PopAst-bloggen härom dan och inser att det inte längre går att ursäkta den passiva "länsstolsastronomi". Alla med någerlunda hökblick har nu chans att göra något vettigt vid datorn - gänget bakom Galaxy Zoo har med forskarhjälp startat upp [Moon Zoo, ett projekt](#) som helt bygger på de bildskatter som strömmar ner från den fantastiska kameran ombord på NASA:s LRO, Lunar Reconnaissance Orbiter.

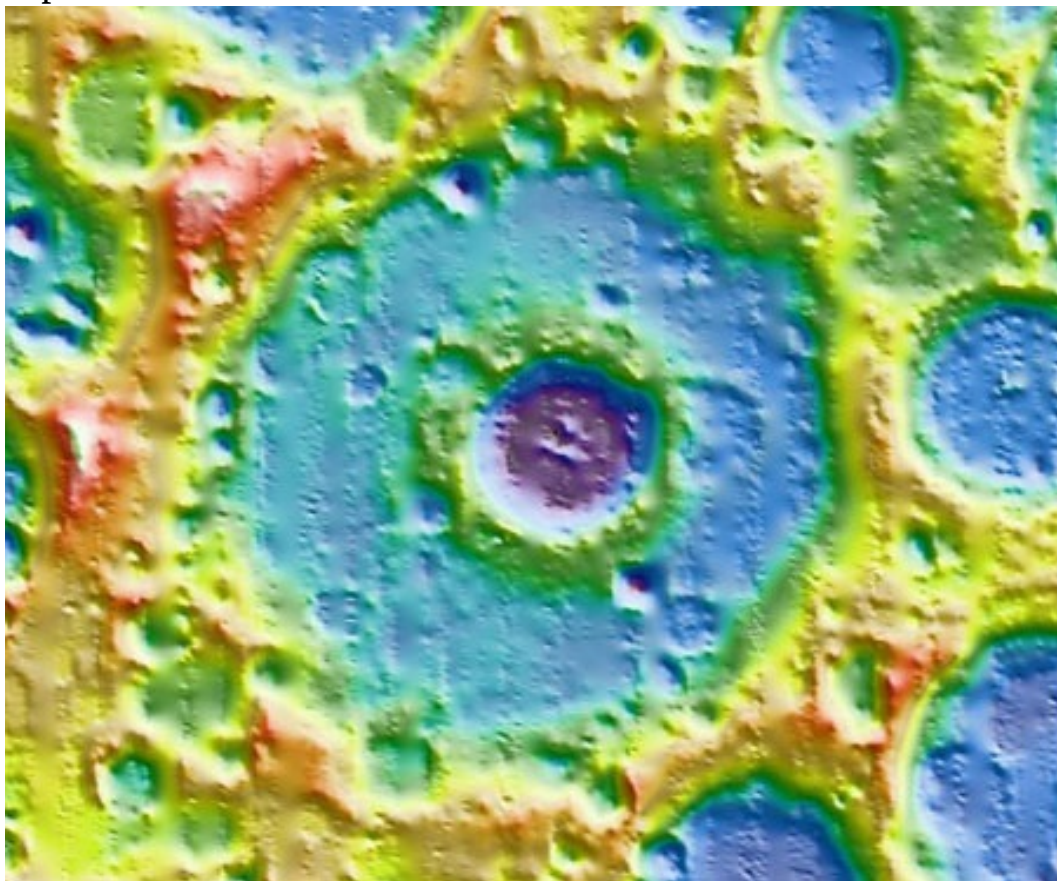
Vi inbjuds bland annat att försöka hitta nedslagskratrar där stenbumlingar under månyntans finfördelade regolitskikt kommit i dagen.

Alla av oss har faktiskt chans att här göra något vettigt vid datorn i stället för att

skriva bloggar i parti och minut.

Men [LRO har en egen hemsida också](#) där den ena sensationella bilden efter den andra presenteras. Som denna färggranna bild av den från jorden svårobserverade kratern Einstein och Einstein A vid månens västra rand, falska färger förstås som indikerar olika höjder (rött högt, lila djupt). Einstein A är den yngre kratern som ligger i mitten av den större kraterns kratergolv.

[caption id%3D"attachment_3476" align%3D"aligncenter" width%3D"450" caption%3D"Foto: NASA/Goddard"]

[/caption]

Prylar från Lick ett måste

Med tanke på att vårt sällskaps grundare Knut Lundmark arbetade på Lick Observatory i Californien, är det dags att beställa hem några prylar från observatoriets presentbutik. För min del kommer det att handla om några ex av T-tröjorna i grönt. Storlek L förstås, det är läääängsen jag var tvungen att ha XL och XXL.

[caption id%3D"attachment_3475" align%3D"aligncenter" width%3D"290" caption%3D"Finns i välpassande smärta L-storlekar"]

[/caption]

t
[W-källa...](#)

Fredagen den 21 maj 2010

Status, makt %26 observatorier

[caption id%3D"attachment_3498" align%3D"alignleft" width%3D"180" caption%3D"Pampigt värre! Entrén till Saltsjöbadens observatorium. Foto: Åke E:son Lindman/Statens Fastighetsverk"]

[/caption]

Jag bad min kollega från tiden på KvP-kulturen Anna-Mi Wendel (hennes [Kvarnbyblogg](#) är alltid värd att läsa) tycka till om observatorier och arkitektur: "En del av en byggnads funktion är att uttrycka sig även som statussymbol. Om verksamheten fastigheten skräddarsys för har många maktpoäng blir huset därefter,

se polishus, tingsrätter, stadshus, etc och jämför med förskolor, biljettexpeditioner och vårdcentraler och liknande.

Men det här skiftar ju med tiden, vilket märks inte minst på järnvägsstationer: en gång visionära pampiga hem för de frustande futuristiska loken och vagnarna som tog passagerarna in i framtiden, i dag mest bara hem för duvor och uteliggare, resandefolket hastar snabbt förbi till synes rädda för att få en järnbalk i huvudet, stationshusen ser ju överlag otillräkneliga ut numer.

Samma öde har nog stjärnkikeriet drabbats av:

Observatorierna som byggnadsverk säger väl idag mest bara att verksamheten som där bedrivs inte har hängt med i jakten på statuspoäng och maktutövning. Om det nu är en harmonisk koppling eller inte mellan fasad och innehåll ska jag inte bedöma."

Prisvärd forskning

Den tyske astronomen Oliver Gressel prisas 27 maj för sin galaxforskning, som entydigt visat att supernovor skapar så kraftiga interstellära turbulenser att detta i sin tur driver en galax - med vidhängande magnetfält - likt en dynamo.

Gressel arbetar i dag vid Queen Mary University i London.

Malmö vs Lund

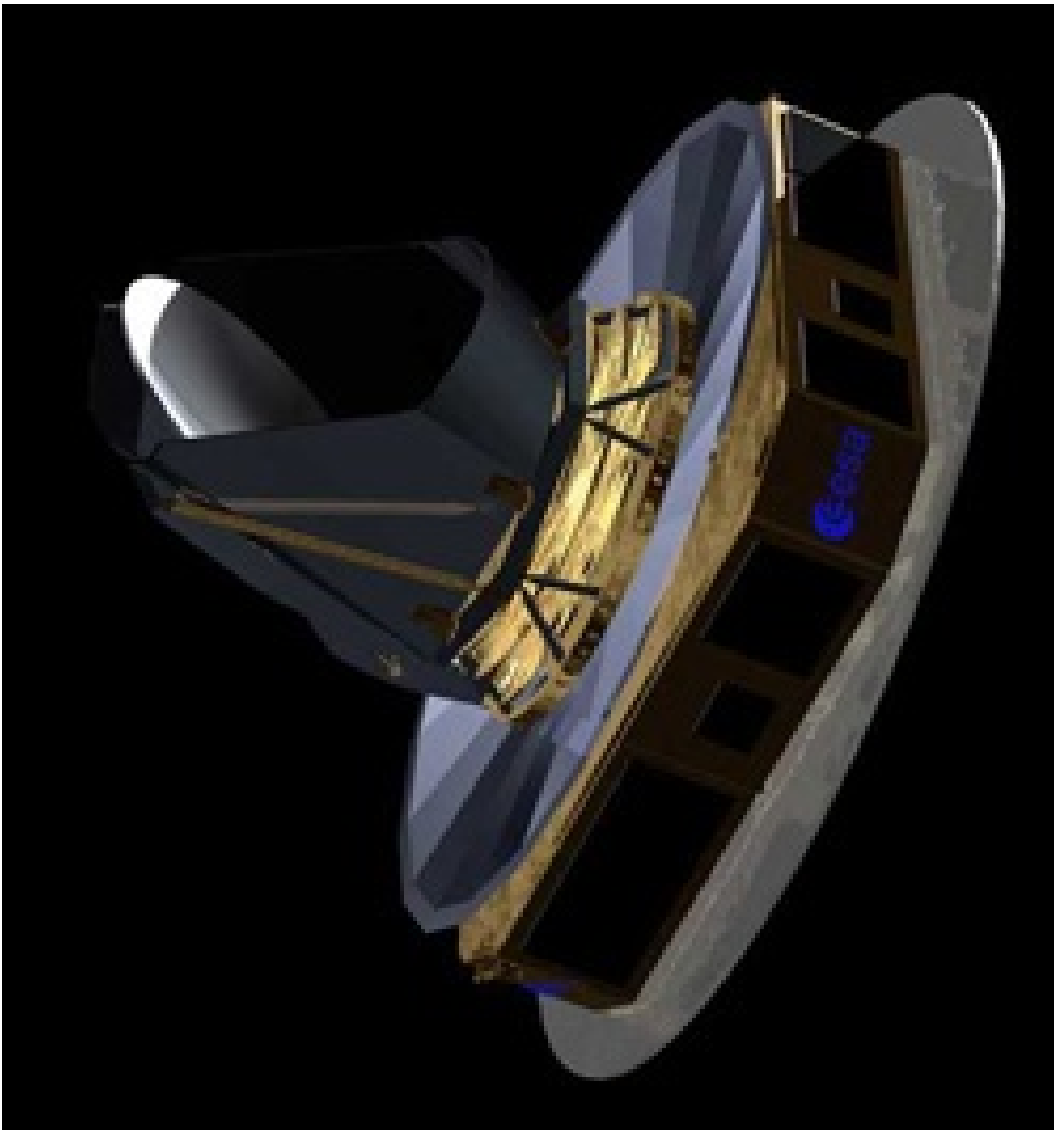
Malmö har i alla fall något som Lund inte har: En universitetsholme!

Planck-satelliten satt på plats!

Goda nyheter från Dronningens By. För:

- Missionen går perfekt, og vi får særdeles gode data, som vil kunne opklare, hvad der skete ved universets skabelse og hvordan og hvorfor verden ser ud som den gør, berættar [Pavel Naselsky vid Niels Bohr Institutets "Discovery Center"](#), Köpenhamn, i ett pressmess .

[caption id%3D"attachment_3500" align%3D"alignleft" width%3D"225" caption%3D"Planck får ytterligare ett år på sig. Ill: ESA"]

[/caption]

Planck-satelittens uppgift är att studera universums allra första början, den kosmiska mikrovågsstrålningen 300 000 år efter "BB" (Big Bang).

I maj i fjor sände ESA upp Planck, som nådde sin position vid L2 (Lagrangepunkten 2) 50 dagar senare. L2 är en viktig parkeringsplats, för därifrån tar jordens och solens gravitation ut varandra och Planck kan jobba i fred och mäta universums strålningsrester efter BB med en noggrannhet på (ja, du läser rätt) 0,00001 Celsiusgrader.

Det allra bästa är att Planck fått förlängt förordnande. Ett år var det tänkt att satelliten skulle jobba, men uppdraget har utökats med ytterligare ett år.

- Ved et rent held kom satellitten hurtigt ud af Jordens bane, og det sparede så meget brændstof, at missionen kan fortsætte i et år yderligere, så det vil give os dobbelt så mange data.

Genom sin rotation runt sin egen axel en gång i minuten plus att sonden ändrar riktning en gång i timmen, kan Planck skanna av universum under ett halvår. Och här råder ingen tvekan: Planck kommer att bomba oss med hyperintressant info!

Kort, kortare....

Världens kortaste sf-berättelse? Denna lär ha skrivits av Fredric Brown 1948 i Thrilling Wonder Stories och bar titeln *Knock*: "Jag var den absolut sista människan på jorden. Då knackade det på dörren.."

Men Browns

kortis går att pressa. Om Halleys kometsvans varit dödande, kunde man tänka sig denna fiktiva observatoriejournal: "Halleys kometsvans passerar just nu över jordklo...."

Eller denna variant på olyckan på Yerkes-observatoriet 1897 då det rörliga golvet till 40-tumsrefraktorn gav sig och rasade ner i undervåningen (i verkligheten skadades ingen, ren tur): - Se upp för golvet!!!

- Vilket go.....?

PS.

Bonusläsning, en kortrysare i fem ord av Ernest Hemingway: "Barnskor till salu. Aldrig använda."

Hemingway anses också vara skaparen av denna kortkorta jakthistoria från Afrika: "Nu du gnu."

Tips till Copernicus-resenär

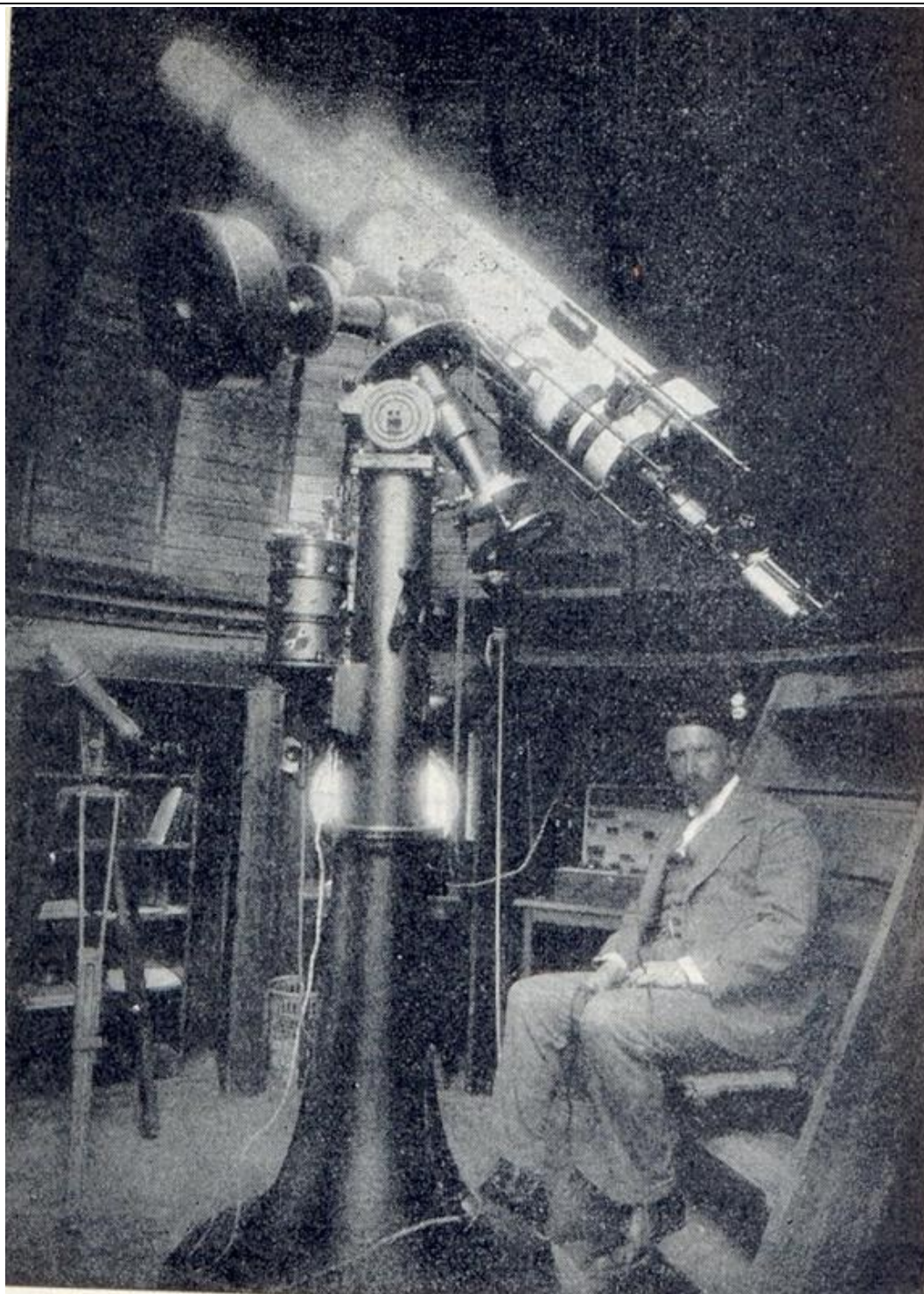
Om du ska till Polen med färjan och siktar in dig på att besöka Copernicus museum och grav i katedralen i Frombork, rekommenderas någon av morgonbussarna från Gdansk. Tar cirka två timmar.

Copernicus, Tycho, Peenemünde - är det inte märkligt att så mycket timat inom vår astronomi-och rymdfartshistoria just här, alldeles i närheten?

[W-källa...](#)

Lördagen den 22 maj 2010

Nils Tamm - beundransvärd pionjär!

Inte TACK utan STORT TACK till Christian Vestergaard som skickat bloggen en bild av "privatastronomen" Nils Tamm vid sin Zeissrefraktor på Kvistaberg utanför Uppsala.

- Jag fann bilden i en bok i mitt lilla bibliotek av astronomiböcker. Boken gavs ut av Scoutförlaget och är en andra upplaga ur serien "I markerna". Denna bok heter således *Stjärnor* och skrevs av en viss Paul Wetterfors från Falun.

Så här skrev herr Tamm i PAT från 1920 (1:a årgången) om sin refraktor: "Redan som skolyngling lekte i min håg att en gång kunna äga ett litet observatorium, där jag under klara nätter kunde få tillfälle att tränga in i stjärnrymdens lockande hemligheter och skåda den underbara prakt, som så livligt skildrades i de populära framställningar, vilka jag med största intresse då läste mellan läxornas mera torra studium.

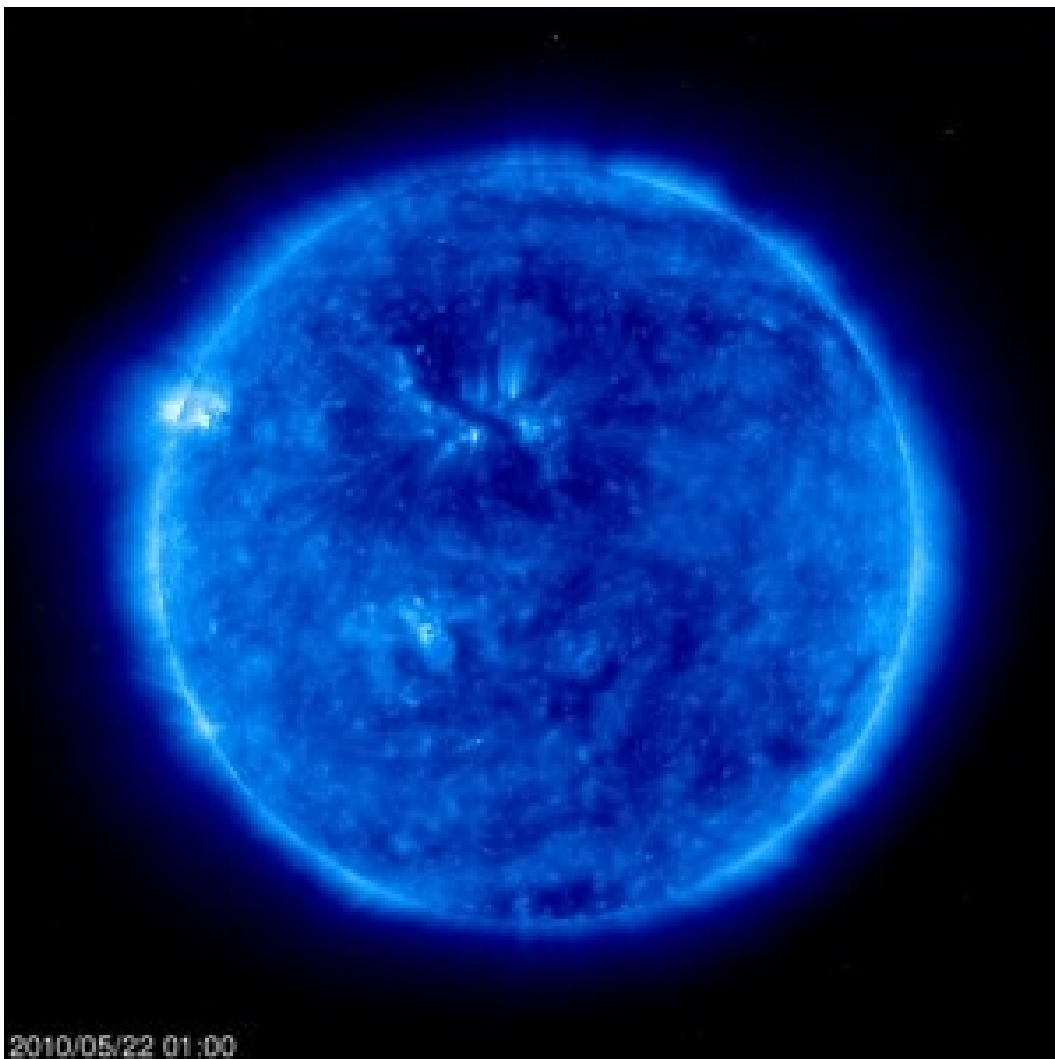
Nu har drömmen blivit verklighet och därtill på ett sätt, som mer än väl motsvarar de tidigaste förhoppningarna.

En julidag 1919 anlände instrumentet med tillbehör från den stora optiska firman Zeiss i Jena. Samma dag packades det upp och del efter del monterades under min ledning - jag var mycket ivrig och nyfiken - så att på kvällen stod det hela färdigt till prövning och praktfullt att skåda".

Vilken underbar historia!

I det här avlånga landet har vi många betydande amatörastronomer att slå vakt om, men Nils Tamm - etta på listan!

Solen lugn och fin

I tolv år har [SOHO tagit lysande bilder av solen](#), och Hawaii-astronomen Jeff Kuhn med kolleger har hela tiden sysselsatt sig med frågan: Har solens storlek ändrats under tiden och om så är fallet - sker det i samklang med solfläckscykeln?

Svaret på första delfrågan är nej, och därmed faller också delfråga två.

500 000 bilder har specialmätts genom SOHO:s Michelson Doppler Imager.

Jordbaserade solobservationer talar ett annat språk, men här är det sannolikt så att nånstans i observationerna spökar defekter via vår atmosfär. Riktigt , riktigt hundra lär vi inte vara på solens storleksmässiga invariabilitet förrän det finns en rejäl bildhög från det i år uppskjutna [SDO \(Solar Dynamics Observatory\)](#) att analysera och [det nya Advanced Technology Solar Telescope](#) på Hawaii tagits i bruk.

SOHO-bilden ovan till vänster är från i dag 22 maj 2010 och visar solskivan i den ultravioletta delen av spektrumet.

Drömnyheten

Apropå tidigare bloggar om Halleys farliga kometpassage 1910, kom jag att tänka på denna önskelöpsedel: **JORDEN GÅR UNDER IDAG**

- **Missa inte bildreportaget i morgondagens tidning** -

Vem får Kavli-priset?

Vartannat år delas det norska Kavli-priset ut på 1 miljoner dollar till en eller flera astrofysiker. Förra gången, 2008, delades priset mellan välkände amerikanen, kvasarupptäckaren Maarten Schmidt och inte, utanför kretsarna, lika välkände britten Donald Lynden-Bell. Nu är det snart dags igen och den som lovat presentera den lycklige vinnaren är ingen mindre än Kip S Thorn, pensionerade professorn vid Feynmanstolen i LA.

Om jag säger att i Einstein-specialisten Thorns vänkrets ingick Carl Sagan och ingår Steven Spielberg, Stephen Hawking m fl, så är hans plats någerlunda väl definierad.

Håll utsikt i en blogg nära dig omkring 3 juni.

Kavli-priset är namnat efter Fred Kavli, norskfödd (1927) naturvetare, affärsman och filantrop. Kombinationen är inte helt vanlig.

Ronnie hade platsat som astronaut

[caption id%3D"attachment_3515" align%3D"alignleft" width%3D"300" caption%3D"Ronnie kunde varit vår förste svenske astronaut! Foto: NE"]

[/caption]

Allt som vroomar och bekämpar gravitationen, är spännande. Alltså: Ta er gärna till Autoseum i Simrishamn, där godbitar ur Nisse Nilsson Collection visas. Det som inte finns i Nisses källare på Mariedalsvägen i Malmö, finns här.

Nytt för i år är rariteter ur vår Formel 1-gigant, Ronnie Petersons efterlämnade museisamlingar. Ronnie Peterson Museet har tidigare funnits i Örebro men finns nu kommande tre år på Österlen, i en separat utställning!

Om denne fantastiske Ronnie Peterson finns mycket att säga. Tyvärr dog ju Ronnie i sviterna efter en olycka på italienska Monza-banan 1978 (förödande tabbar av de italienska läkarna), och hans manager Staffan Svenby gick ur tiden i fjor. Så det går

aldrig att testa dem på nedanstående påstående: Det slår det mig nämligen nu att Ronnie genom sin fysik, sitt mod och sin kyla - och inte minst genom sitt tekniska kunnande - mycket väl SKULLE ha kunnat platsa som en tidig svensk astronautkandidat. Han hade alla kvalifikationer. Minus, i och för sig, ett litet obetydligt teknisk-vetenskapligt avhandlingsarbete.

Den närmaste rymden vi kommer på Autozeum är i sommar den unika utställningen av - modellflyg!

[W-källa...](#)

1 kommentarer

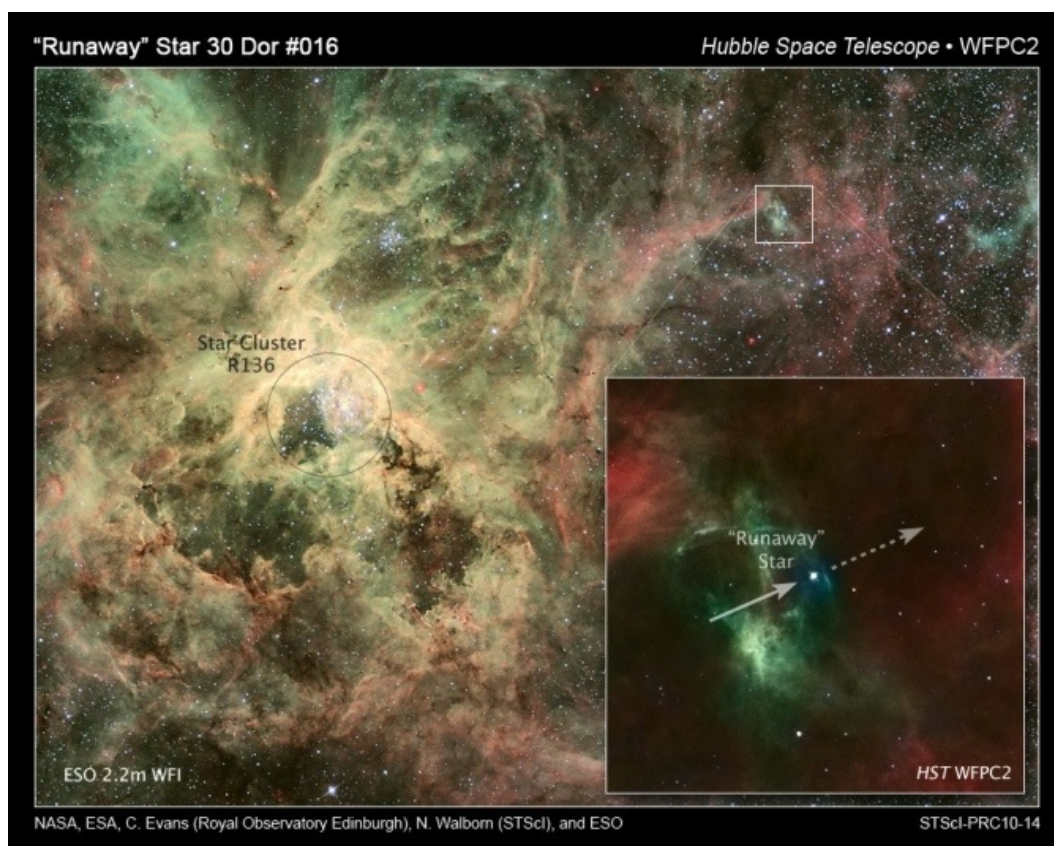
Hans Bengtsson

År 1857 utkom ett 16-sidigt häfte med titeln ”Den store kometen, eller är det möjligt och är det sannolikt att världen skall förgås den 13 juni 1857”. Undergångsdatumet hade sin upprinnelse i en profetia av den franske 1500-talsastrologen Nostradamus. Man hittar Nostradamus-skriften i sin helhet om man googlar på ”Welt-Untergang am 13”.

Utanför Linköping samlades åtskilliga personer för att invänta undergången. Det blev en ganska kall sommarnatt med nordvind, och det värsta som hände var väl att folk blev förkylda. Tidigare under eftermiddagen hade stadens brandkår kommenderats ut för att i möjligaste mån bekämpa kometen. Så brukar historien berättas, men enligt Björn Hedbergs ypperliga bok ”Kometer och kometskräck” var den tråkigare sanningen den, att brandskyddsförordningen krävde att brandförsvaret skulle testas just den dagen.

Söndagen den 23 maj 2010

På flykt från barnhemmet!

Det är inte bara svarta hål som sticker i väg från sina hemmagalaxer, nu har HST (Hubble Space Telescope) och ESO:s 2.2-metersbamse på La Silla, Chile, gemensamt dokumenterat en massiv stjärna på vild flykt från "stjärnbarnkammaren", stjärnhopen R136. R136 består av supertunga stjärnbabysar, som ligger i den för ögat synliga Tarantelnebulosan (30 Doradus).

Stjärnan är så pass ung som 1-2 miljoner år, dess massa är cirka 90 ggr solens och dess flykthastighet så stor att stjärnan gör månen t-o-r på två timmar. Stjärnans fortsatta färdriktning framgår av den streckade pilen.

Nebulosan ligger 170 000 ljusår bort i Stora Magellanska Molnet ena ände.

Fotocredit: Se bilden. Och vill du läsa i detalj om fenomenet [rekommenderas denna HST-sajt](#).

Ljusaste planetbärande stjärnan?

Vilken är den ljusaste stjärna vi kan se, en stjärna som har planeter? Hade det varit en kuggfråga så hade rätt svar varit solen, men nu är det inte det utan frågan gäller en annan stjärna.

Två kandidater:

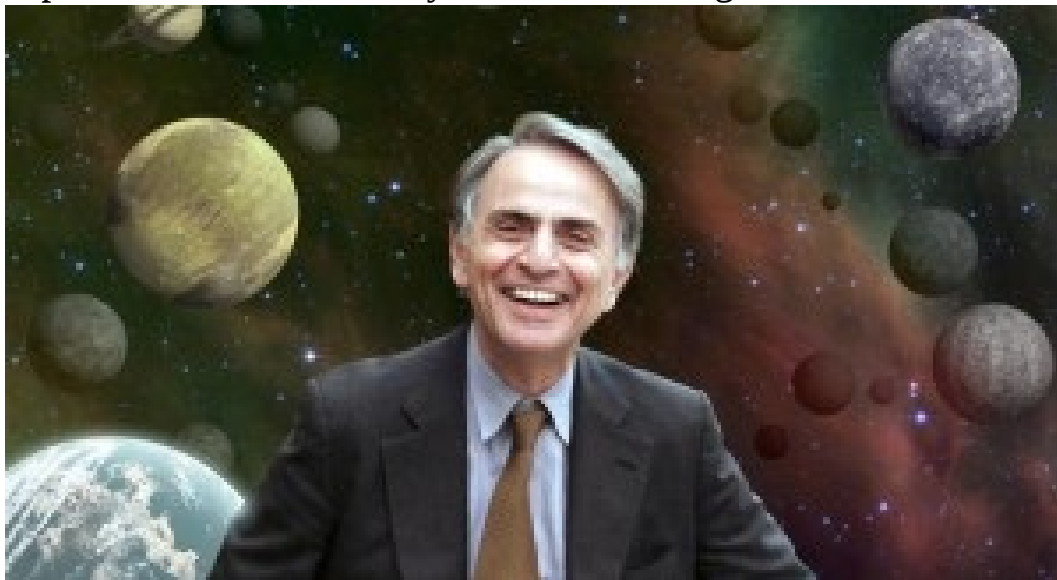
* Fomalhaut (-1 magn), huvudstjärna i Södra Fiskens stjärnbild. Forskarna har väl

aldrig sett planeten konkret utan anar av vissa skäl sig till att det ska finnas en himlakropp där.

* Ypsilon Andromedae (4.3 magn) är ett desto klarare case, med en trio gasplaneter. En som forskat mycket med Andromeda-systemet är exoplanetforskaren Debra Fischer, som numera är professor i astronomi vid Yale.

Sagan hade också sina fläckar!

[caption id%3D"attachment_3554" align%3D"alignleft" width%3D"300" caption%3D"Hade rätt i mycket, men ibland glömde han fickräknaren. Foto: Nasa"]

[/caption]

Hans Bengtssons senaste kommentar leder till följande tankespån: Jag är ju allmänt skeptisk mot katastrofteoretiker, allt från gårdagens domedagsprofeter till en del kändisar bland dagens klimatforskare till morgondagens "2012"-undergångsförespråkare. Bevisbördan ligger på deras sida och jag väger och bedömer så gott jag kan vad de säger och påstår och vad de bygger sin scenarior på. Och vem som betalar deras forskning!

Tidigare har hänt:

Malthus hade fel, Osvald Spengler läser man möjligen för sitt höga nöjes skull, vår egen svenske katastrofguru Georg Borgström fick aldrig rätt i sina undergångsscenarior... och astronomen Carl Sagan hade också fel. Sagan diskuteras då och då för vad han påstod i samband med första gulfkriget, då Saddam Hussein lät sätta Kuwaits oljekällor i brand. I en berömd tv-debatt mellan Carl Sagan och S Fred Singer förutspådde Carl Sagan en följdkatastrof, en nukleär vinter (ett ämne han utforskat), han jämförde med vulkanexplosionen på Tambora, Indonesien, 1815. 1816 beskrivs av forskare som "Året utan sommar".

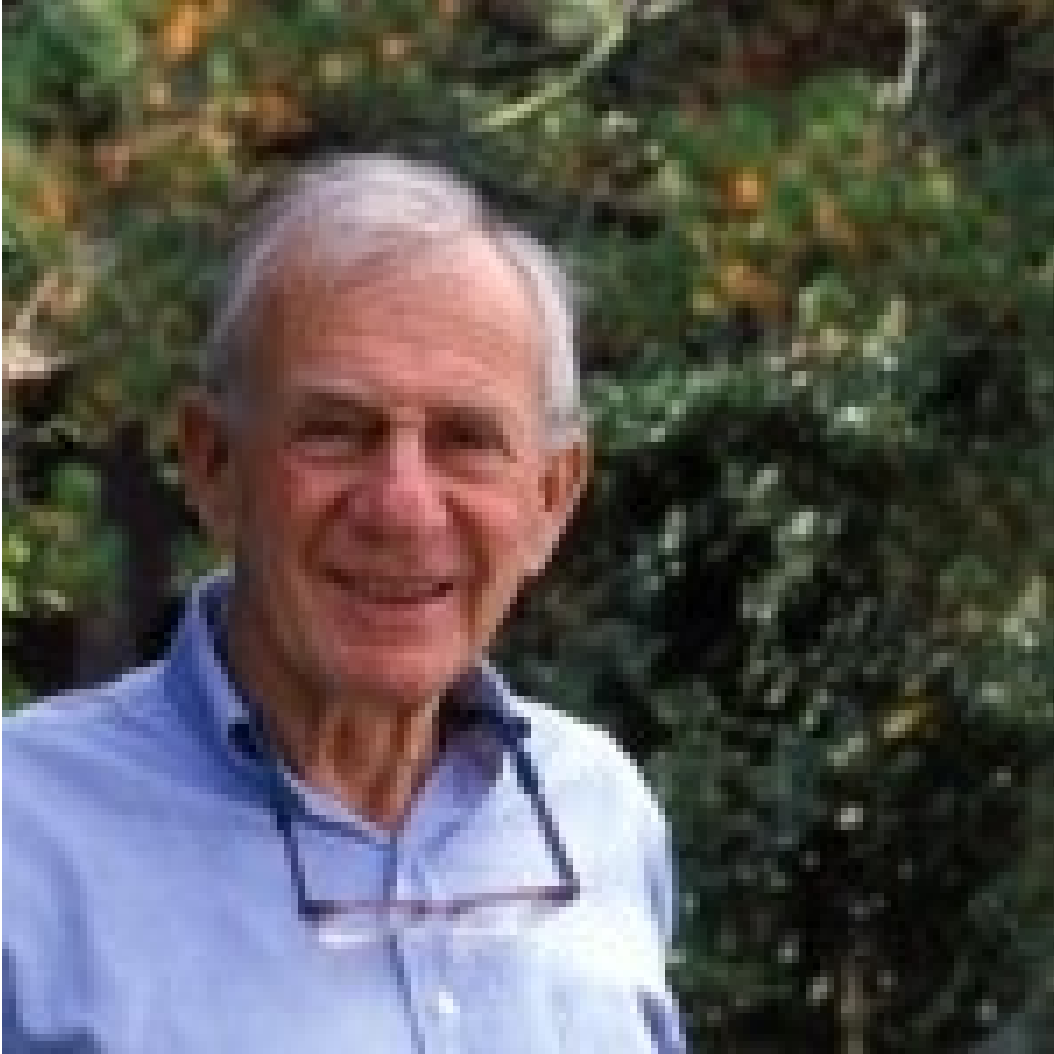
Sagan trodde att röken och de brinnande oljeflagorna skulle nå upp i den övre atmosfären och genom att stänga av solskenet orsaka hungersnöd i Sydasiens. Singers beräkningar pekade på några tusen meter och att röken skulle regna ner på jorden efter någon vecka.

Singer fick rätt.

Saddam Husseins åtgärd var definitivt kriminell, det var ett gigantiskt miljösabotage mot kringliggande länder i den muslimska världen, men Carl Sagan hade inte riktigt grepp om fickräknaren. Även solen har sina fläckar!

Månen gav fint pris

[caption id%3D"attachment_3556" align%3D"alignleft" width%3D"150" caption%3D"Nestorn inom oceanografin."]

[/caption]

I väntan på nästa utdelning av Crafoord-priset till en astronom/astrofysiker, fick vi i Lund senast vara med om utdelningen av det geofysiska priset till 92-årige. Österrikefödde (USA-verksamme) Walter Munk, en legendarisk oceanograf och forskare som i hela sitt liv arbetat med att förklara oceanernas cirkulation, tidvatten och vågor och deras roll i jordens dynamik.. "Det är månen så klart!" skulle kunna vara den sammanfattande rubriken för flera av de arbeten som han nyligen prisbelönades för.

Allt hänger ihop. Mikro-och makrokosmos och "mellankosmos", där månen rör sig. Redan 1960 kunde Munk beskriva oregelbundenheter i jordens rotation på ett, vid den tiden, helt nytt sätt. Han diskuterade polrörelse och variationer i jordens rotationshastighet på olika tidsskalor och kunde visa att det, sett över ett sekel eller

mer, är tidvattnets friktion som påverkar jordens rotation mest genom en gradvis inbromsning av jordens rotationshastighet.

Den därmed gradvisa förlängningen av dygnet tas det numera hänsyn till vid beräkningen av koordinerad universaltid genom att man vissa år lägger till en extra sekund, en så kallad skottsekund.

Som en följd av att jordens rotation bromsar in, avlägsnar sig också solen och månen från jorden. Solens avståndsökning är så gott som försumbar i jämförelse med månens. Månens avståndsökning från jorden uppgår till cirka fyra centimeter per år.

Prissumman i år var på 4 miljoner svenska kronor.

Eftermiddagens rykte säger...

.. att det ändå kan bli ett flygjubileum på Limhamnsfältet/Ribban i Malmö i juli (se blogg nr 53), för att ihågkomma att 100 år gått sedan danske flygpionjären Robert Svendsen premiärflög över Öresund. Återkommer!

[W-källa...](#)

1 kommentarer

Robert Cumming

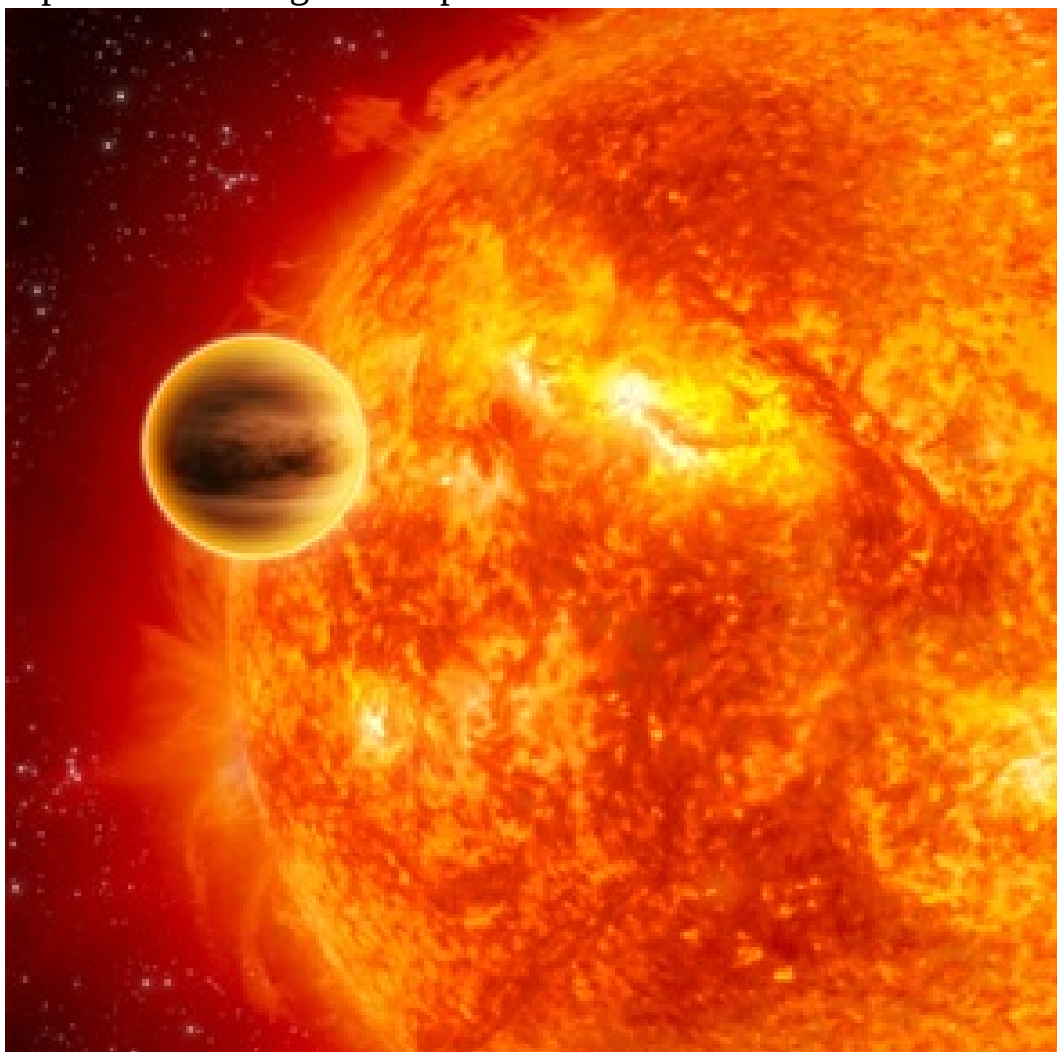
Pollux (mag. 1,15 + dubbeljupiter Pollux b) ju!

Tisdagen den 25 maj 2010

Ljusstarka stjärnor med planeter

Fram till idag, om jag förstår Nasa/JPL rätt, har "man" upptäckt 453 exoplaneter - och skaran växer hela tiden. När det gäller "jordliknande planeter" har dock de professionella astronomvännerna kammat noll hittills, men det är väl ingen som tror att det inte snart blir BINGO! även på den punkten.

[caption id%3D"attachment_3602" align%3D"aligncenter" width%3D"293" caption%3D"Många exoplaneter är rena helvetet! Ill: Nasa/JPL"]

[/caption]

Tack till Robert Cumming som friskade upp mitt minne, även ljusstarka Pollux i Gemini/Tvillingarna är ju en planetbärare, och om jag nu - rätta mig om har fel - är någerlunda rätt på det har vi följande 10 ljusstarka stjärnor synliga - min tio-i-topp-lista - för blotta ögat med planeter. Massorna uttryckta i vår gasjätte Jupiters (J).

* **Ypsilon Andromedae**. Magn 4.09: Tre planeter, massorna 0.71, 2.11 och 4.61 J.

* **Tau Bootis**. Magn 4.5. Massan 3.87 J.

- * **Rho Corona Borealis.** Magn 5.4. 1.1 J.
- * **Iota Draconis.** Magn. 3.3. Massa 8.8 J.
- * **Gamma Cephei.** Magn. 3.2 Massa 1.76 J.
- * **Fomalhaut.** Magn 1.16. Massa 3 J?
- * **Epsilon Tauri.** Magn 3.5. Massa 7.6 J.
- * **Epsilon Eridani.** Magn. 3.7. Massa 0.86 J.
- * **Beta Pictoris.** Magn 3.9. Massa 8 J.
- * **Pollux.** Magn. 1.15 Massa 2.3 J

Ner till magnitud 6 finns mängder av andra planetbärare, men det kan vara kul att ha just dessa tio ljusa stjärnor med när man är ute och missionerar för astronomin och folk undrar. Jag brukar fråga publiken om det är nån som vet någon stjärna som har planeter, och en och annan svarar faktiskt solen, vilket ju är helt rätt.

Listan ovan är [sammanställd på basis av Nasas matiga planet.quest-sajt](#). Rekommenderas! Här anges också avstånden till huvudstjärnan - Pollux drabant ligger t ex obehagligt nära sin sol - och en hel del annan viktig info. Dessutom kan du följa dagsnoteringen för antalet upptäckta exoplaneter.

Den stora utmaningen härnäst måste, vad jag förstår, bli upptäckten av en exoplanets måne. Teoribildningen hur en sådan upptäckt kan gå till är redan igång, och tekniken är det många specialister som funderar över.

Einstein kopplar av

Att koppla av - det var inte Albert Einsteins starkaste gren. Men det finns bilder på honom där han seglar, där han cyklar, där ha räcker ut tungan och.., där han solbadar! På Life Magazines hemsida kan vi klicka oss in på 1000-tals arkivbilder på kändisar, varav denna lilla bild visar fram 1900-talets fysikgeni i en ovanlig situation. Året var 1932, dagen 11 januari, Einstein befann sig i Palm Springs, Californien, och han kopplade verkligen av.

Jag återger denna pyttebild mest för att få oss i sommarstämning. Det blir en varm och skön sommar även 2010!

På [Lifes hemsida hittar du bilden här i storformat!](#)

Credit: American Stock Archive/Getty Images

Dagens kluriga fråga

Vem har sagt följande? Är det 1. Påven, x. Stephen Hawking, 2. Arthur C Clarke ?

Frågan lyder:

"Två möjligheter gäller. Antingen är vi ensamma i universum eller så är vi inte ensamma. Bägge är lika fruktansvärda."

(Rätt svar i nästa blogg.)

Skummisen X-37 B

[caption id%3D"attachment_3576" align%3D"alignleft" width%3D"380" caption%3D"Knubbig spion. Foto: ?"]

[/caption]

Är det nått skumt med amerikanernas obemannade rymdfarkost X-37 B, som snurrar runt jorden just nu? Jag vet inte. USA:s flygvapen vägrar klassa sin militära

rymdfärja, byggd av Boeing, som ett "vapen". Men allt hyschhysch är förstås en utmaning.

Duktiga amatörastronomer har nu spanat in "X:et", som sannolikt rör sig om en supersofistikerad upplaga av spionsatellit - med det viktiga tillägget att den kan mjuklanda på jorden efter uppdragen, som lär vara i nio månader. Och sen kan den "tankas" och sändas upp på nytt.

X-37 B har en bana som löper mellan 40 grader norr och 40 grader söder och täcker därmed alla världens oroshärdar inklusive Nordkorea. Och precis som vanliga spionsatelliter passerar X-37 B över samma plats på jordklotet vart fjärde dygn.

Uppenbarligen finns det massor av superhögteknologiska saker ombord på den knubbiga spionen, som är synlig - precis som den civila rymdfärjan - för blotta ögat.

150-årsjubel väntar

1 april 2012 har det på dagen gått 150 år sedan lundaprofessorn Carl Vilhelm Ludvig Charlier föddes. Skriv in det i almanackan redan nu.

Charlier dog 1934 och på hans vackra gravsten på Norra kyrkogården i Lund kan vi se Karlavagnen.

Charlier, som även var en stor Tycho Brahe-kännare, har kratrar uppkallade efter sig på månen och Mars och dessutom en asteroid.

[W-källa...](#)

Onsdagen den 26 maj 2010

Den gången hade Malmö vett att hylla flygpionjärerna!

Bloggen gästas i dag av Per Ragnarson, legendarisk och mångsidig murvel med förflutet bl a inom vår atomära industri, på Sveriges Radio och han var chef för Tekniska museet i Malmö under många år. Jag tror att det fortfarande är Per som ger Tycho Brahe myndig röst i Ven-rummet på museets ovanvåning. (Per bor förresten så gott som granngårds med vårt Oxie-obsis!) Det blir ju inget av med Malmös 100-årsfirande av den första flygningen över Öresund (se min egen blogg-kommentar nedan). Hur det gick till vid 75-årsjubileet berättar Per här, Per som också illustrerar sitt inlägg med egna bilder.

"När 75 år hade gått fyllde vi, d.v.s. Tekniska Museet, flyghistoriker, flygbolag m.fl. Limhamnsfältet med åskådare. Vi kunde inte lita till någon jämnårig flygmaskin med pilot här hemma. På trailer hämtades en 1909 års Blériot med pilot och mekaniker från utkanten av Paris.

[caption id%3D"attachment_3628" align%3D"aligncenter" width%3D"581" caption%3D"Vidundret på plats - på Limhamnsfältet! Foto: Per Ragnarson"]

[/caption]

Planet sattes ihop på Kastrup. Restriktioner gällde, högst 6,5 sekundmeter. Kvällen innan satt jag med den franske piloten André Moreau, som försäkrade att han minsann skulle flyga över sundet om vi så skulle behöva vänta ett tag. När han nu ändå var här - och det här är ju att flyga!

Flygkänslan i fötterna hade han ju inte till vardags, för då flög han - Air Bus!

Jubelmorgonen vaknade jag med åska och regn. Statsmeteorologen Martin Ehde ställde upp för att hålla koll på vädret. Kl 14 skulle planet lyfta, kl 10, 11, 12

rapporterade Martin kallfront och instabilt väder - men kl 13 hade det lugnat sig. Moreau lyfte med ca 7 sekundmeter.

När han flög in över publiken, fick sidvind och drog på, igen, flög fjärilar runt i min mage. Men i tredje försöket, medan folket njöt av det gamla flygbullret, satte han kärran på tre punkter. PUH!

[caption id%3D"attachment_3629" align%3D"alignleft" width%3D"300" caption%3D"Monsieur Moreau med mekaniker efter BEDRIFTEN! Foto: Per

Ragnarson"]

[/caption]

Vi mötte honom och mekanikern med öppen landå från det numera magasinerade Vagnmuseet för att ta dem till Tekniska Museet.

"Herregud! Jag som är så rädd för hästar!" sa fransosen, när han förstod att det var honom vi var ute efter.

Mer minnesvärt: På hedersplats satt två 90-åriga veteraner som var med när "Sånekulla väntare" samlades för att spana över sundet och diskutera vem som skulle göra den första överflygningen. Det var Assaf Göransson och Maria Stenmark, kvinnan som när Svendsen knackade på i föräldravillan var en ung fästmö. Det var tidigt på morgonen men det budades till champagne för grannar och konkurrerande flygare.

Det var underbart att kunna bjuda dem på en sådan show. De fick t.o.m. pryda förstasidor i Helsingborgs tidningar. Den flyghistoriska staden Malmö hade fått den fest som den förtjänade. En minnesutställning följde upp det hela.

Strax därpå kallade dåtida politiker till diskussion om fler publika arrangemang. Det blev Malmöfestivalen, men det är minsann en annan historia vid sidan av Malmös egen.

Varför inte räkna med flera tiotal tusen på Limhamnsfältet? Det finns ju många politikerord om att "sätta Malmö på kartan". Varför då inte även flygkartan?"

Tack Per för denna superintressanta rapport!

Malmö kommun flygstrejkar %26 havererar

Det är sorgesamt att notera det. Jag ville inte få rätt, men jag fick rätt (blogg nr 53): Flygjubileet på Limhamnsfältet/Ribban blir inte av 17 juli. Kommunen, alltså Malmös kommunala byråkrater och stans politiska bestämmare, har haft ett år på sig att komma till skott för att vi ska fira Robert Svendsen och den första flygningen över Öresund 17 juli 1912.

Ansvariga i stadshuset sov sig igenom det årslånga projektet, och senast i måndags "bestämde" sig kommunstyrelsens AU: Det blir inga pengar för att hylla minnet av första Öresundsflygningen 1912, 17 juli.

Tack ska ni ha! Jättebussigt.

Jag ska inte älta vad som är viktigt för en stad och dess självbild, särskilt som denna stad vill se sig som en internationell språngbräda, men Malmös flygstrejck är varken mer eller mindre än en skandal. Och den sänder extremt dåliga vibbar till alla idealister, som var beredda att in i det sista offra tid och entusiasm på projektet. I stället för knappt en kommunmiljon kr i hjälp - spott i Mississippi -, positiv uppmuntran och en klapp på axeln, får nu flygentusiasterna en massa skit för sitt engagemang.

Malmö som event-stad? Jag ber att få reservera mig.

Berggrens obsis - var låg det på Ven?

[caption id%3D"attachment_3618" align%3D"alignleft" width%3D"300" caption%3D"Obseratoriet låg uppe till höger. Men exakt var på Ven?"]

[/caption]

Hans Bengtsson fortsätter att gräva i Ven-amatörastronomen Bertil Berggrens observatorium (på bilden ligger det på toppen uppe till höger - klicka på bilden så ser du). Var kan det vara på Vens Backfallsbrant?

Hans berättar:

- Vi vet att Berggren flyttade till fastigheten Tuna 3 vid mitten av 20-talet. Den bifogade bilden är dålig redan från början, sedan tog jag en dålig fotokopia, och så tog jag i all hast en bild av fotokopian med kameran ... men den duger som hjälp för att se hur huset och observatoriet låg.

- Nere vid stranden finns alltså Berggrens boningshus, och uppe till höger ser man de två märkliga tornen. Längst till vänster en udde - kan det vara den karakteristiska udden vid Hakens fyr? Jag tror det. Han bodde ju "i närheten av Haken".

- Från huset till observatoriet ledde en brant stig. "Ad en smal og stejl aftrappet Bjergsti naar man op til Observatoriet, men for uövede Bjergbestigere er dette ikke nogen let Sag" skriver N. A. Möller Nicolaisen i N.A.T.

- Jag kan tänka mig att folk som bor på Ven omedelbart skulle känna igen var fotot är taget.

Just därför ska Lennart Hultqvist, NE-astronomen som bor på Ven, få kika på bilden.

Dagens fråga

[caption id%3D"attachment_3631" align%3D"alignleft" width%3D"69" caption%3D"Dags stänga månbutiken. Foto: Nasa"]

[/caption]

Vad hette den astronaut som senast satte sin fot på månen?

Var det 1. Eugene Cernan, x. Alan Shepard eller 2. John Glenn?

Jag skriver medvetet "senast" för alla vet ju att både Kina och Indien har avancerade planer på bemannade månfärder fram mot mittelen av 2020-talet.

Men USA har gjort sitt på vår jorddrabant och siktar nu på bemannade asteroidbesök för att sen ha Mars som mål.

Sf-gurun var det!

Rätt svar i förra bloggans tävling:

Arthur C Clarke, sf-gurun. Påven går fri, och det gör Stephen Hawking också.

Denna gång...

[W-källa...](#)

4 kommentarer

Hans Bengtsson

Jag inbillar mig att jag numera vet den exakta platsen för Berggrens observatorium på Ven. Han ägde fastigheten Tuna 3:16, och detta bör idag motsvara adressen Hakenstigen 133.

Ulf R

Lennart Hultqvist har lovat ta en promenad för att kolla! Detta måste utredas in till sista grässtrået!

Niklas Henricson

Hej Ulf,

Enligt TV4-nyheterna så fyller Ven 350 år idag, men du är säkert på väg att skriva något om det.

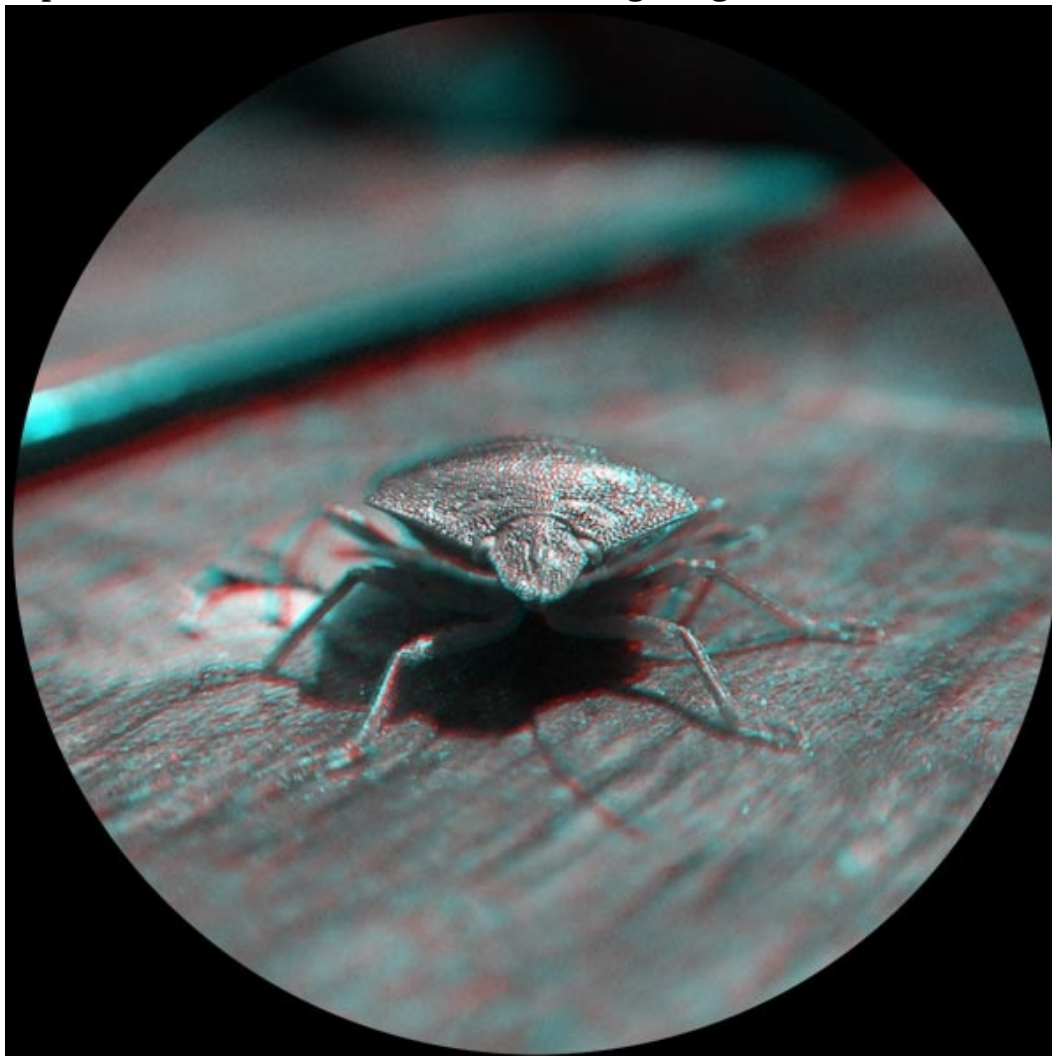
Niklas Henricson

Var snabb att trycka i insändningsknappen... Givetvis firar vi Ven under Svensk styre och inte Vens existens ur geologisk perspektiv.

Torsdagen den 27 maj 2010

3 D-premiär i bloggen - sf inspirerar konstvinnaren David Krantz

[caption id%3D"attachment_3647" align%3D"alignleft" width%3D"420" caption%3D"Fram med 3 D-glasögonen! Foto: David Krantz"]

[/caption]

Dags för en innovation i Cassiopiabloggen! Det är roligt när kulturerna möts och befruktar varandra. Jag sitter med i Stiftelsen Malmö Konsthallsförening av år 1931 med Richard Thörn som ordförande och vi premierade senast (%3D 26.5.2010) "3 D-konstnären" David Krantz med 75 000 kr i stipendium.

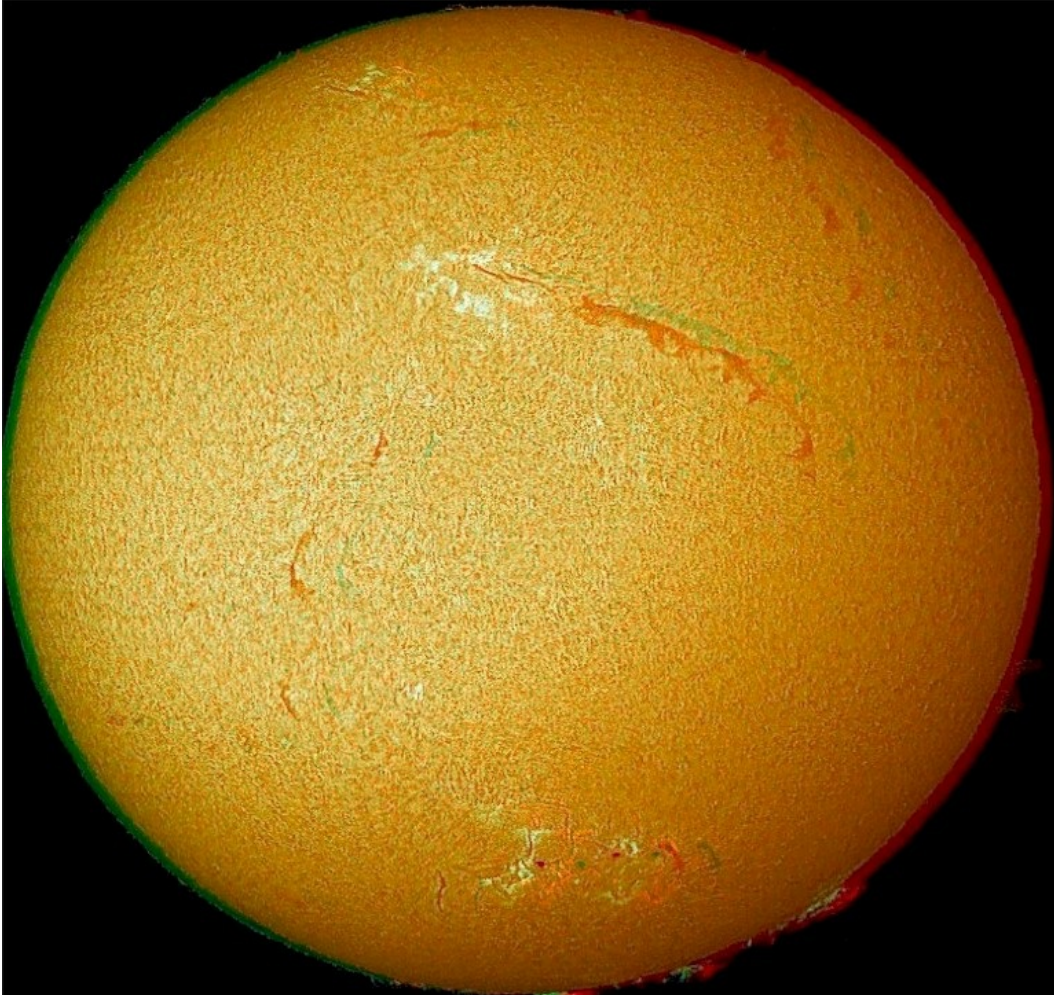
David höll en förnämlig presentation på Malmö konsthall av sig själv och sin väg till konstens och animationens rike. Bland annat, visar det sig, har David en gång i ungdomen inspirerats av Eugen Semitjovs rymdseriefigur Allan Kämpe, och i bokhyllan har från tid till annan en sf-författare som Ray Bradbury (*Den illustrerade mannen*) gett uppslag och idéer.

Hur Davids ortsspecifika konst - just nu ställer han ut i Umeå, björkarnas stad - [kan se ut i 2 D, kan skådas här](#).

Framöver kan vi ta del av Davids 3 D-konst på Sjöbo konsthall 19.6 - 13.8, Staffanstorps Konsthall 29.8 - 3.10 - dessutom i Lövestad 10 - 31 juli 2010.

För att uppleva Davids bild på en bärfis ovan måste du ha 3 D-glasögon (rött vänster, blått höger). Avatar-glasögonen fungerar inte.

Inspirerad av David jagade jag fram ett par astronomiska bilder i 3 D. Bilderna ligger på nätet. T ex dessa av solen (<http://www.sungazer.net/3dsun.html>) och Andromedagalaxen (©2006 BNIP Software December 2006). Klicka på dem!!!

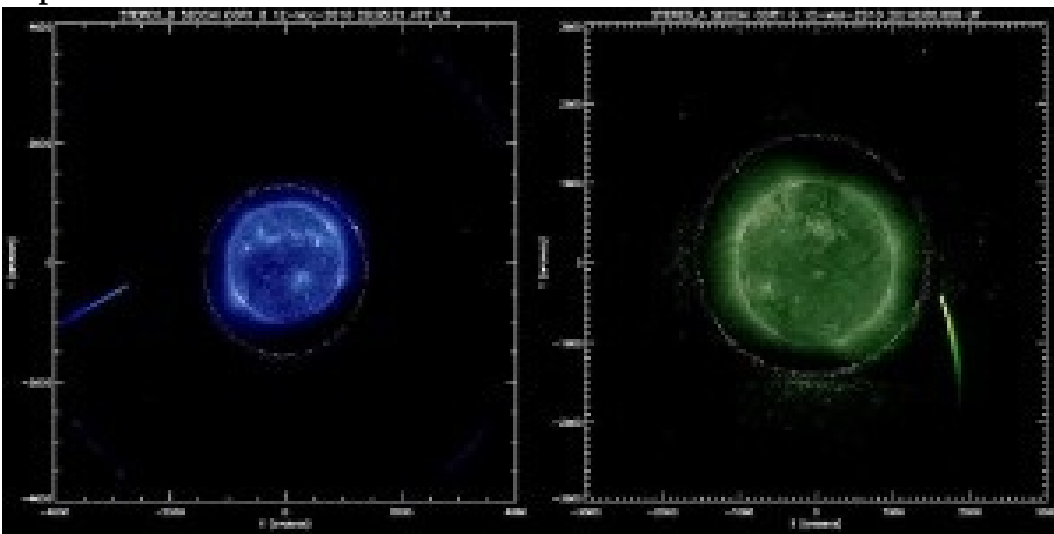
Ven blågult i 350 år

Niklas Henricson påpekar i sin kommentar att det gått 350 år sen Ven blev svenskt. Tiden går fort när man har roligt.

1660 - hur mycket fanns kvar då av Tychos slott och observatorium? Redan 1653 skrev Cassendi i sin TB-bok: "Det kan frågas: Vad blev det av ön Ven och Uraniborg, där instrumenten tillkommo och under 21 år hade sitt hem? Svaret kommer en att tänka på diktarorden: Nu är ett fält, där Troja förr låg."

Ett PS i "stereo"

[caption id%3D"attachment_3660" align%3D"alignleft" width%3D"300" caption%3D"Samma komet från två olika håll. Foto: Nasa"]

[/caption]

Nasa:s tvillingsond STEREO har tagit dessa bilder av en komet på väg mot solen - från olika håll, nästan exakt samtidigt. Kometen överlevde sensationellt denna

rymdkyss med solens korona och försvann in i kromosfären.

Det är första gången en rymdsmäll av denna sort har dokumenterats, berättar tidskriften *Astronomy* på sin nyhetswebb.

- Vi tror att detta är första gången en komet har fångats i 3 D-rymden så lågt ner i solens korona, säger en av astronomerna bakom upptäckten Claire Raftery, tidigare knuten till Dublin's Trinity College.

Och rätt svar...

.. i förra bloggtävlingen var - Eugene "Gene" Cernan. Han är den hittills senaste jordbon på månen. Cpt Cernan [har en egen hemsida](#), där han frispråkigt bl a talar ut om USA:s nya Nasa-budget och mycket annat. Han har skrivit boken *The last Man on the Moon* och varit med i Ron Howards film *In the shadow of the moon*, som kom härom året.

Konsturet i Trelleborg

Ett konstfullt ur tillverkades i Trelleborg 1775, spelade 6 psalmer och lät apostlarna paradera för Jesus. Han hälsade dem med att höja handen och alla vred huvudet mot honom - utom Judas, som vred åt "hint holled".

Det är Per Ragnarson som berättar:

"Urmakaren i Trelleborg Bernt Kjerström ska ha blivit sur när han erbjöd tjänster för uret i Lund men fick beskedet från Domkapitlet att det där inte var något för "bonnurmakare".

Men vart tog detta märkliga ur vägen? Det berättades om det 1901 och 1924, men sen då...? Jag fick ihop 6 generationer urmakare Kjerström (den 6:e dock med namnet Nils Tobias, en Kjerström på mödernet men med urmakar-DNA även från sin farfar!).

Men vad hände med uret? Jag sökte på museer, Blocket, via tidningar men inget spår dök upp. Inte förrän under en spaning på släktforskarnas Rötter. Där dök en Kjerström-gift kvinna upp som ateljéporträtt, inlämnat av en sjuksköterska nära Växjö: - Hallå, jag jagar ett konstur som denna farmorsmormor kan ha varit gift med.

- Jaha, jag tror att det finns hos min sysling...

BINGO!

Så nu pratar jag med arvtagaren i 8:e generationen om att få det att spela igen.

Inte för att jag är religiös, men...."

Per har senast presenterat sitt fynd på en träff utanför Motala.

[W-källa...](#)

Hans Bengtsson

Ja, redan på 1650-talet lär Tycho's anläggning ha varit mer eller mindre utplånad. Det var nog både tidens naturliga tand och materialbehövande Ven-bönder som bar skulden till detta.

Byggandet av Uraniborg hade förresten kostat en förmögenhet. Nästan 1 % av den danska statsbudgeten gick åt, vilket lär vara världsrekord genom alla tider när det gäller ett lands satsning på ett enskilt vetenskapligt projekt, även moderna rymdprojekt inkluderade. Man kan bli lätt överraskad över hur det kunde kosta så mycket.

Vad skulle det kosta att bygga upp Uraniborg idag? Det finns ju gott om teckningar, så vi vet hur slottet såg ut. Jag undrar om det inte någon gång, förr eller senare, trots allt kommer att göras? Tanken är onekligen lockande, även om det förstås handlar om avsevärda summor som ska satsas.

Niklas Henricson

Jo, vi hade en föreläsning av Jens Vellew för inte så länge sedan, där Danmark har pengarna att bygga om Uraniborg, men saknar dessvärre tillstånd för att göra det. Så det är numera snarare en politisk än en finansiell fråga.

Hans Bengtsson

Ojdå, vilken grej! Jag hade ingen aning om att det finns konkreta planer i den riktningen. Om pengarna kan utverkas, så kan man tycka att saken borde lösa sig. Det skulle naturligtvis ha ett väldigt PR-värde för Ven och Landskrona kommun om Uraniborg återuppstod ur ruinerna som en Fågel Fenix. Ingen borde väl hysa något principiellt eller politiskt motstånd mot en så god idé, kan man tycka?

Finansiellt vore det kanske annars naturligt om Danmark och Sverige bidrog med fifty-fifty. En dansk astronom, verksam på mark som nu är svensk.

Ulf R

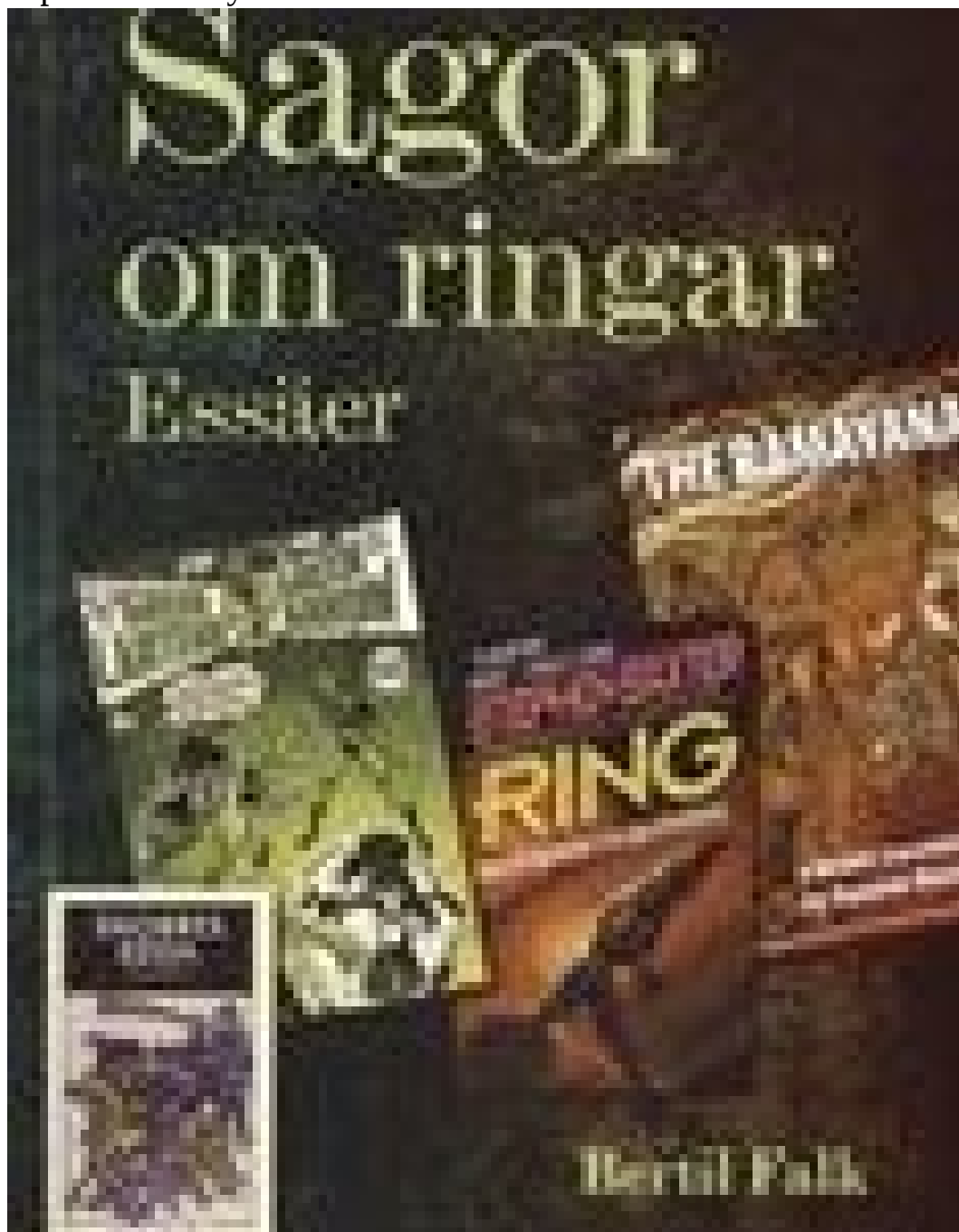
Niklas kommer ihåg rätt, och det handlar om mycket pengar, 100 miljoner cirka, och när jag pratade med Jens om saken sa han att det var en stor fond som var beredd gå in, jag tyckte han sa nått a la "Medicinfond", en fond med massor av dansk klöver?

Så allt är möjligt. Det är väl mest den svenska byråkratin, "Ämbetet" (Riksantikvarie-ä) som kan tänkas strula.

Fredagen den 28 maj 2010

Bertil kartlägger svensk sf i ny bok

[caption id%3D"attachment_3691" align%3D"alignleft" width%3D"117" caption%3D"Nyaste Bertil Falk-boken"]

[/caption]

Ja, det blir ännu en upplaga av Sveriges minsta bokmessa på Södra Förstadsgatan 82 i Malmö i höst - kommande tisdag spikar Johansson %26 Falk dag och tid - och, ja, Bertil Falk har i dagarna utkommit med essäsamlingen *Sagor om ringar* (BTJ:s förlag) och, ja, han är fullt sysselsatt med att färdigställa en ny bok med arbetsnamnet *Faktasi - den svenska science-fictionlitteraturens historia*.

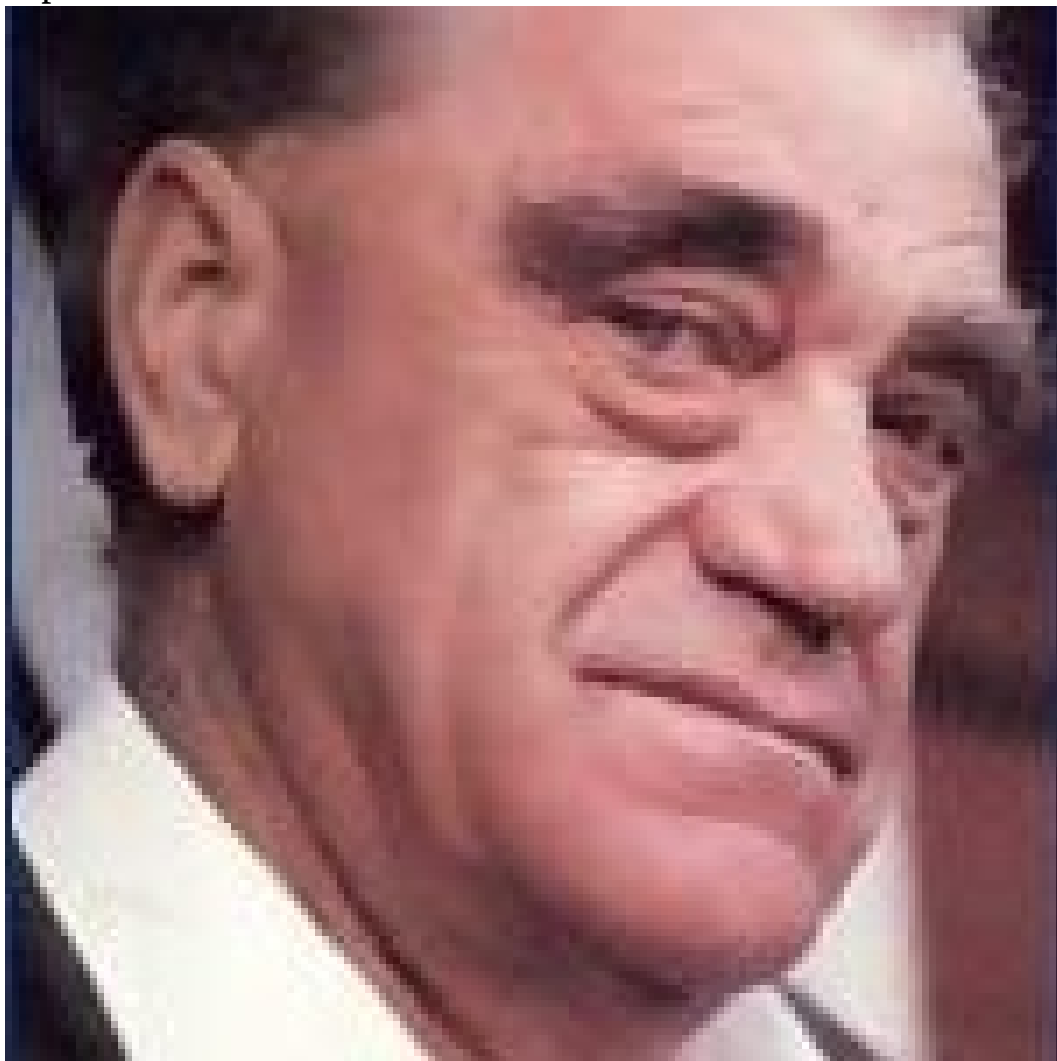
Bertil, som en gång i tiden var utgivare av Jules Verne Magasinet, gräver djupt på

UB i Lund i vår okända litteraturhistoria. Under sin forskning, värd ett hedersdoktorat, har han sprungit på namn som **Olov Verelius** (1618-1682), som skrev *Resan till världsstaden*, men också mera kända 1600/1700-talsnamn som **Olof von Dahlin** (*Sagan om hästen?* - frågetecknet är Bertils; han är just nu tveksam om denna klassiker tillhör sf-genren), **Emanuel Swedenborg** (som utredde hur folket gör på Mars), **Carl Mikael Bellmans** "[nästan debut](#)" [med Månan](#) (finns här i elektronisk utgåva med förord av Ahrvid Engholm) etc - namn som vice borgmästaren i Skara **Martin Pletz**, självaste **Zacharias Topelius**, **Claes Lundin** m fl får inte glömmas bort.

Av svenska kändisar kan bland sf-författarna räknas in både **Sven Hedin** och, möjligen, möjligen, **August Strindberg**.

- Ja, man kan faktiskt fråga sig om inte Strindbergs *Inferno* kan ses som en sorts mental science fiction.

[caption id%3D"attachment_3695" align%3D"alignleft" width%3D"150" caption%3D"Skräckförfattare Ville."]

[/caption]

* Fler kända okända sf-namn?

- **Vilhelm Moberg** var omkring 1920 starkt påverkad av **Edgar Allan Poe** och skrev bl a i Vadstena Läns Tidning skräcknoveller med titlar som *Benranglet i bakugnen* och *Mannen med hästfoten* - bägge under den klassiska pseudonymen

Ville i Momåla.

Vladimir Semitjov, Karin Boye, Stieg Trenter, Stig Dagerman, Harry Martinson, Rolf Parland, Ann-Magret Dahlquist-Ljungberg, Elsa Grave och P C Jersild är flera moderna namn i den svenska sf-genren.

- Sf-legenden **Dénis Lindbohm** debuterade i *Jules Verne Magasinet* 1945 med novellen *Atombranden*, det skedde under den stående rubriken "Veckans Äventyr".

Och reklamaren och sedermera fp-politikern **Åke Wallin** i Malmö skrev en sf-liknande roman, pojkboken *Flygande världspolis*, också den 1945. Wallin hade förflutet på Ljungbyhed och skötte flottiljens tidning, som sedan köptes upp.

- Cirka hundra sidor i min nya bok är nu klara, berättar Bertil.

Bertils dagsfärskaste bok är verkligen dagsfärsk, och boken heter således *Sagor om ringar* och handlar om det populära temat ringar i världslitteraturen. Flera filmade som bekant.

I samband med ett kommande höstmöte i ASTB, ett möte "i kulturens tecken", kommer Bertil att berätta mycket mer för oss om svensk science fiction.

Utställningen öppnar i Lund

Ett av våra nya "hem", Atriumgården i Lunds stadsbibliotek, visar 29 maj-22 juni utställningen *Utblick - tillbakablick*.

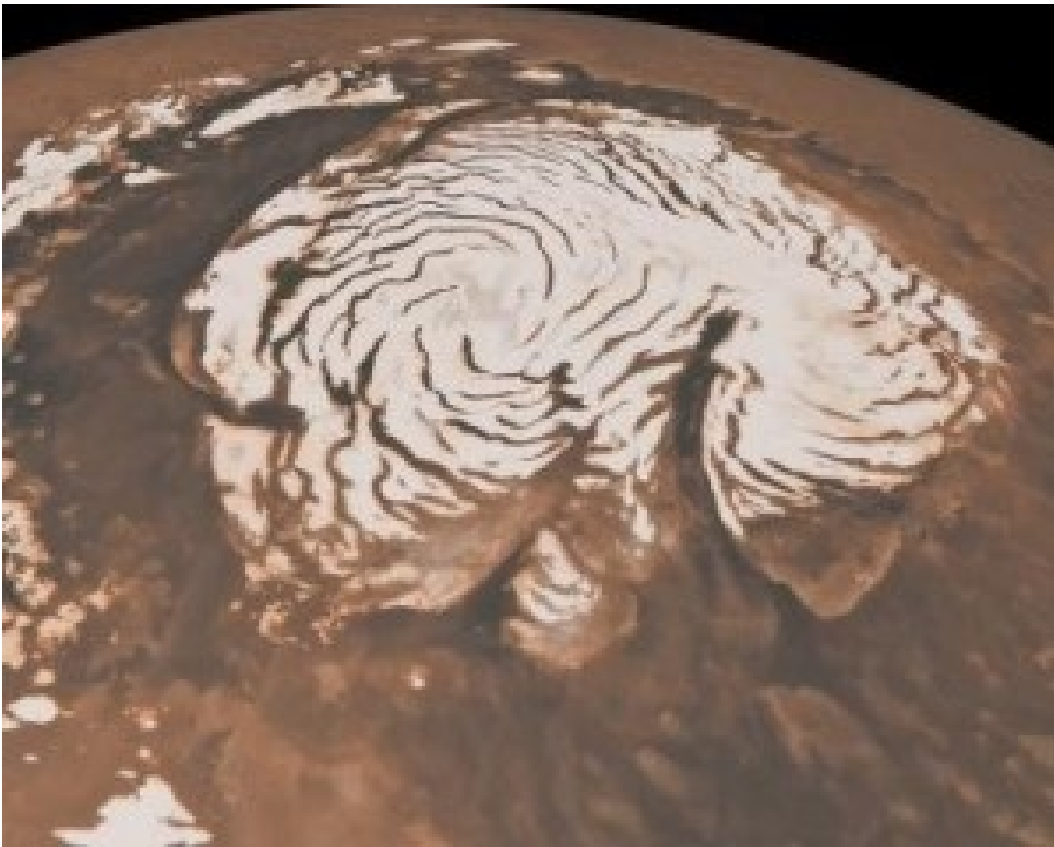
Huvudarrangör är vårt eget moderskepp i svensk astronomi, Svenska Astronomiska Sällskapet, med Gösta Gahm som befälhavare. Medarrangörer ASTB och Lunds stadsbibliotek.

Utställningen har tidigare visats på Sturups flygplats och efter Lund väntar sannolikt - Malmö stadshus.

Mycket vackra bilder och häpnadsväckande perspektiv utlovas.

Mars mystiska spiraler

[caption id="attachment_3686" align="alignleft" width="300" caption="Märkliga krafter på gång! Foto: NASA"]

[/caption]

Den röda planetens 40-åriga mysterium med Chasma Boreale och den ett par kilometer tjocka norra polarisen tycks nu ha lösts. Det är forskarna Jack Holt och Isaac Smith med kolleger som i *Nature* berättar om hur de med radar från NASA:s Mars Reconnaissance Orbiter kommit åt de isiga ytlagren vid planetens norra pol. Lager för lager har avtäckts och bilden sakteliga klarnat.

I snart 40 år har Mars utforskare funderat över vad det är för märkliga krafter som ligger bakom spiralformationerna, och nu pekar allt på att det har med Mars kraftiga vindar att göra. Teorier om att Mars rotationshastighet, som är olika beroende på breddgraderna, gör att ismassorna skulle krackelera, har övergetts. Liksom teorierna om solvärme, effekter av vulkanutbrott m m.

Vindar ligger bakom och den märkliga Mars-geologin har formats pö om pö under miljontals år.

Spiralformen förklaras bl a med [den från jorden välkända Corioliskraften](#), som har med planetens rotation att göra. Denna kraft förklarar på vår egen jord varför våldsamma cykloner roterar i olika riktningar på de olika jordhalvorna.

Det vi ser på Mars är en sorts "frysta" jättestormar.

Ett vackert observatorium

Det är hundra år sen jag var i Lissabon (nåja, senast var som nån sorts utlandskorre för Kvällsposten under efterskörden till nejlikerevolutionen på 70-talet), men är inte observatoriet där OCKSÅ väldigt vackert? Det astronomerna har, det har de i Lissabon: Jag gillar den gräddiga kulören, och visserligen är det den där pampiga entréen som stör mitt känsliga äga precis som ute i Saltsjöbaden - "I som här inträden...." osv.

Men lagom himlastormande är det, ett resultat av den franske arkitekten Jean Colsons tänkande på 1800-talet.

Nyaste "astro-fågelrätten" godkänd

Jag har haft besök av min gamle kompis och redaktionsrådskollega i tidskriften *Populär Astronomi*, Carsten Nilsson, ett par dagar. Första kvällens måltid blev tupp i gryta, gjord efter normalrecept, inget krångel. Godkänd av smaklökarna! Kändes inte höstligt ett dugg. Men rätten är, med tanke på den höga astronomiska nivån i våra diskussioner, numera omdöpt till **L'époulé échappe aux vin.**

The Running Chicken Nebula ligger runt Lambda Centauri, nära Eta Centauri - "en sprängd anka" väl snart? - och påminner om en kylling på flykt, kan man kanske få till det - med lite fantasi. Sent på natten. Efter ett och annat starkt fluidium.

Den bästa bilden jag sett på nätet [på nebulosan är denna](#), tagen genom ett Ritchey-Chrétien-teleskop

2008:

Och här har du "förklaringen" om du inte redan fått ihop det:

Bon appétit!

[W-källa...](#)

Söndagen den 30 maj 2010

Vår superstar ledde tåget!

[caption id%3D"attachment_3747" align%3D"aligncenter" width%3D"539" caption%3D"Superstar i tåten! Foto:Berry Holl"]

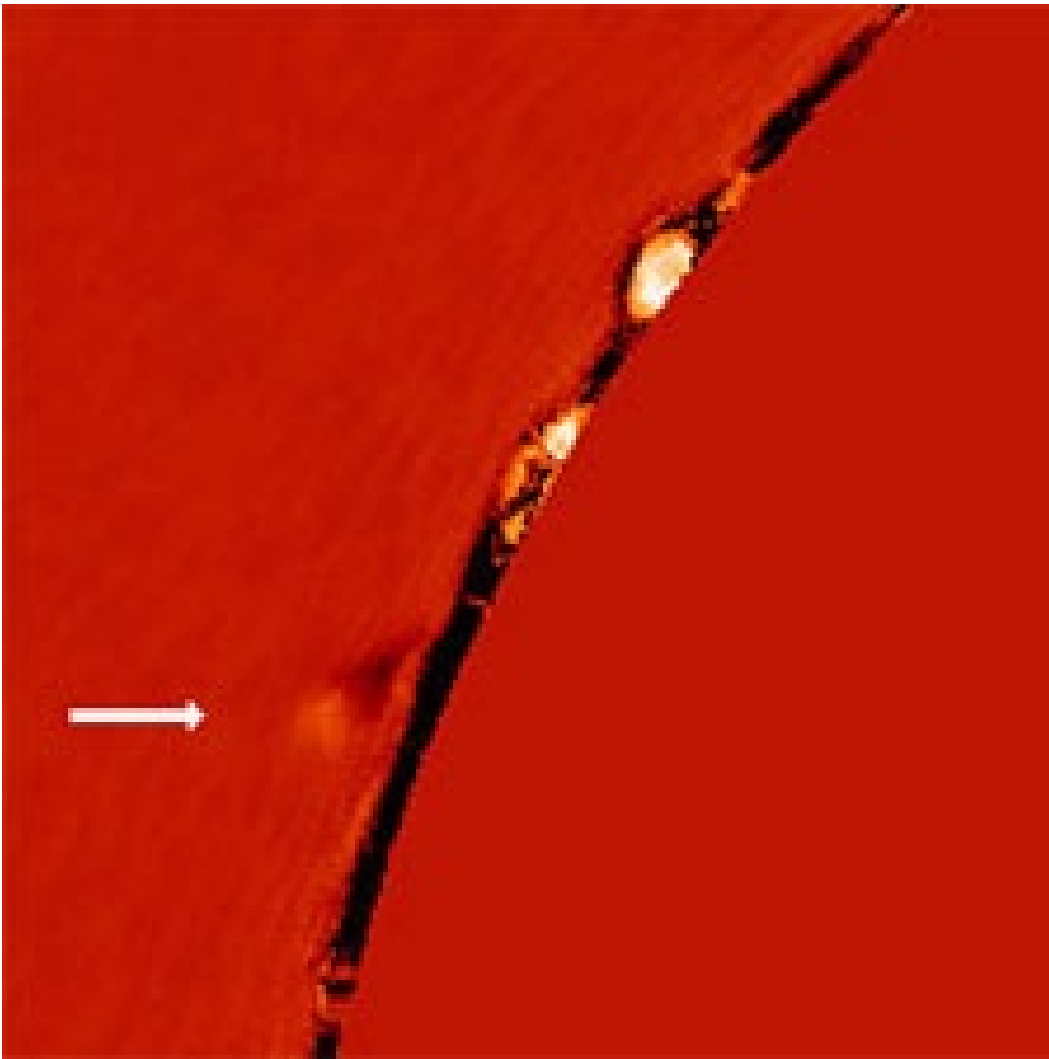
[/caption]

Alla sträcker vi på oss i ASTB, vi är stolta och kosmiskt kagiga och vi grattar Anders Nyholm, viken i vår förening, som ledde Karnvalståget i Lund. Ett synnerligen exklusivt hedersuppdrag! Dessutom var Anders extremt flott med alla tjusiga astropins, dekaler, skånska flaggan och MFF-märket.

Anders, du är en prydnad för oss!

Den kometen fick solsting!

[caption id%3D"attachment_3745" align%3D"alignleft" width%3D"225" caption%3D"Credit: Claire Raftery, Juan Carlos Martinez-Oliveros, Samuel Krucker/UC Berkeley)"]

[/caption]

Christian Vestergaard tipsar om ytterligare en märklig bild i samband med kometen som i mars månad passerade genom solkoronan och, förmodligen och med största sannolikhet, sen förångades i kromosfärens lägsta skick.

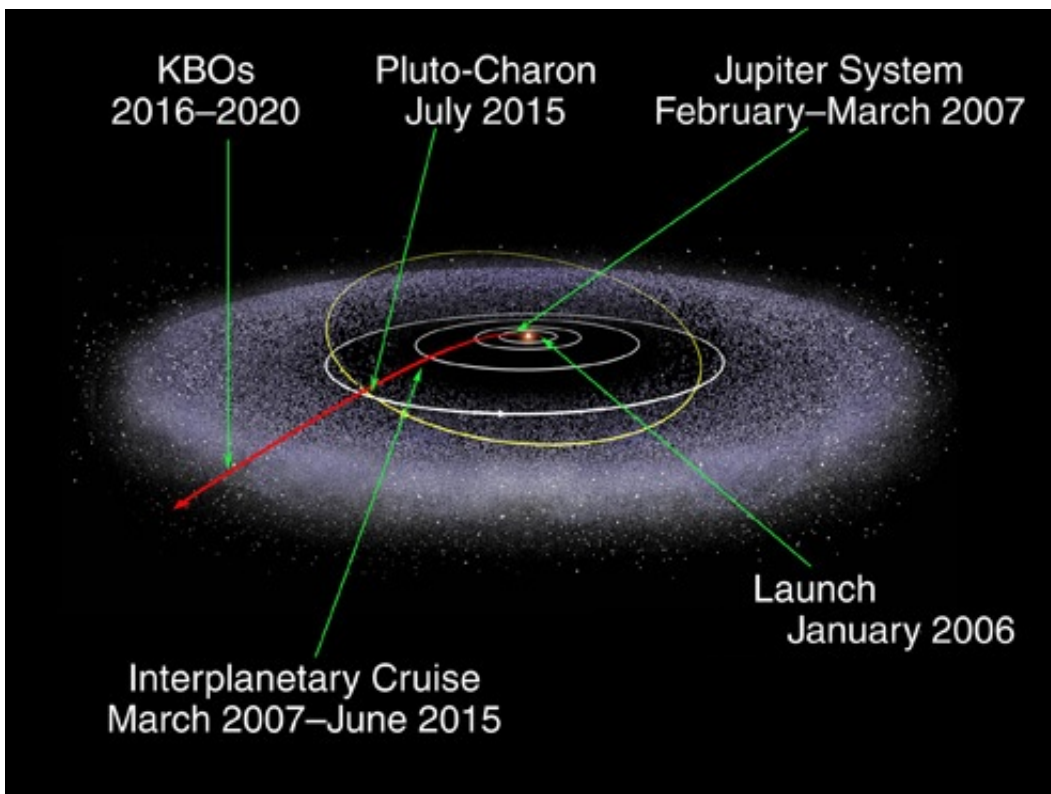
Det [jordbaserade Mauna Loa Solar Observatory på Hawaii](#) har H-alfaupptagningar genom sitt Coronado-instrument från solens ena rand, där vi kan ana oss till kometens svans. En sista kometisk rökpuff och så... goodbye for now.

Forskarna bakom upptäckten, som diskuterades härom dagen på ett möte inom American Astronomical Society, heter Claire Raftery Juan Carlos Martinez-Oliveros, Samuel Krucker Pascal Saint-Hilaire.

Deras mätningar pekar på att kometen tillhör Kreutzfamiljen och att den sannolikt stördes så mycket av Jupiters gravitation 2004 att den kastades ut ur sin trygga tillvaro och i våras alltså gjorde sin första och enda tur in mot solen.

Halvvägs mot Pluto!

[caption id%3D"attachment_3749" align%3D"alignleft" width%3D"446" caption%3D"Färdkartan för New Horizons. Ill: Nasa"]

[/caption]

Pluto, som detroniserades som nr 9 bland våra planeter för några år sedan och därför numera kallas för "dvärgplanet", kommer om ett antal år (2015) att besökas av NASA-sonden New Horizons. Denna rymdfarkost skickades upp 2006 och har nu i år 2010 faktiskt nått halvvägs till Kuiperbältets närmsta större objekt.

- Ombord på vår rymdfarkost är alla system "go", [rapporterar Alan Stern på New Horizons hemsida](#).

Varje dag stånkar sig farkosten ett par miljoner km närmare Pluto. 14 juni, alltså om drygt två veckor, har New Horizon lika långt till solen som till Pluto!

Senaste dagar har forskare och tekniker inlett nio veckors intensivt testande av Pluto-sondens allmänna kondition och välbefinnande. Dessutom måste sondens färdriktning korrigeras under några dramatiska sekunder, detta därför att reflekterande fotoner från en radioaktiv antenngenerator orsakat att New Horizons kommit ur den perfekta banan extremt lite. Men det felet ackumuleras ju och kan bli så ödesdigert att det tänkta flyby:et misslyckas. Därför måste motorernas tändas i 30 sekunder om några veckor - en liknande manöveroperation har inte ägt rum sen oktober 2007.

Efter Pluto väntar besök inne i Kuiperbältet.

Pluto är och förblir en fascinerande himlakropp trots sin nya klassificering. "Månen" Charon har kompletterats med ett par nyupptäckta grannar i Pluto-systemet, och New Horizons kommer att avslöja massor av nya hemligheter för oss.

[caption id="attachment_3726" align="left" width="150" caption="Venetia namngav Pluto för 80 år sen."]

[/caption]

Pluto, ja. I fjor dog Venetia Phair, då en gammal lady. Som liten flicka 1930 tyckte hon, som kunde den grekiska gudavärlden (Disney kände hon knappt till), att den nypptäckta planeten skulle kallas Pluto. Detta kom så småningom till upptäckarens på Lowell Observatory, Clyde W Tombaughs, kännedom, och eftersom Pluto hade bokstäverna P och L i början av namnet och observatoriets grundare ju var Percivall Lowell, som en gång förutspått den nya himlakroppens existens, blev det så.

Venetia Phair hette Barney i efternamn som flicka, pappan var Oxfordprofessor i teologi och kände Oxfordastronomen Herbert Hall Turner. Det ena gav det andra. Lilla Venetia fick för övrigt en fempundssdel för besväret. En liten förmögenhet på den tiden.

Som gammal dam tyckte Venetia Phair att Pluto gott kunde ha fått behålla sin planetstatus. Men så blev det icke.

Släpp loss GPS-informationen!

I helgens utgåva av IHT (International Herald Tribune) pläderar astrofysikern och professorn vid Colorado-universitet i Boulder, Daniel N Baker, för att USA ska offentliggöra så gott som all info som sipprar ner från GPS-satelliterna. Dessa spelar stor roll i vår vardag i dag, men mycket data mörkas samtidigt och görs oåtkomlig

av militärbyråkratiska skäl.

Samma detektorer som kan avslöja otillåtna kärnvapensprängningar på jorden, kan också, om vi bara håller oss till astronomin, se röntgen-och gammastrålning från rymden, meteorider, störningar i rymdvädret m m.

Jag tycker Baker har en poäng.

[W-källa...](#)

Måndagen den 31 maj 2010

Tystnaden om de goda astronomiska nyheterna

[caption id%3D"attachment_3790" align%3D"alignleft" width%3D"150" caption%3D"Fin medalj!"]

[/caption]

Som (gammal) part i målet håller jag ju inte med i den generella kritiken att "allt är massmedias fel", men ibland undrar jag över tidningars, radio/tv:s och nyhetsbyråers snäva för att inte säga direkt gammaldags prioriteringar. Ett spännande exempel blir hur svenska massmedier ska omtala det miljonstinna norska Kavlipriset till en eller flera astronomer/astrofysiker, som [Det Norske Videnskabs-Akademi offentliggör 3 juni](#).

Är det intressantare att bevaka en religiös fundamentalist som i ett hörn av världen agerar Gud och tar livet av sig själv och omgivningen ELLER en positiv nyhet om en forskare och en forskning, som hjälper oss förstå det universum vi lever i?

Det ska OCKSÅ bli intressant och följa nyhetsvibbarna från New Yorks stora World Science Festival, som inleds 1 juni och som bl a kommer att hylla Stephen Hawking. Världsstan kommer att krylla av kul och perspektivgivande utställningar,

föredrag, filmer, baletter, konserter, debatter - och dessutom direktsänds till New York just Kavlipriset!

Allt är naturligtvis inte bara astronomi och rymdfart på denna World Science Festival, men mycket är det. Bl a kommer Hubble-teleskopets efterföljare, The James Webb Telescope, att demonstreras i det fria i Battery Park, på södra Manhattan.

Och i samband med Stephen Hawking-hyllningen uruppförs kompositören Philip Glass nya storverk *Icarus at the Edge of Time*, som inte handlar om Icarus väg mot solen utan mot ett - svart hål! Med i föreställningen är en superstar som John Lithgow, och överhuvud taget möter en rad celebriteter upp för att hylla engelsmannen Hawking som aldrig får Nobelpriset: skådisen Alan Alda, cellisten Yo-Yo Ma m fl.

Kolla [festivalens hemsida och bli som jag - avsjundsjuk!](#)

Sista utrop till resan med Aniara!

Det finns platser kvar till vår utflykt till Harry Martinson-land på lördag 5 juni. Kolla ASTB:s hemsida!

Ostelius anade vad som var på gång

[caption id%3D"attachment_3789" align%3D"alignright" width%3D"300" caption%3D"Flygande komet!"]

[/caption]

Av vissa skäl (%3D kommande söndagskrönika i Skånska Dagbladet) har jag intresserat mig för den färgstarke globetrottern och flygentusiasten Hans Ostelius senaste dagar. Jag kände honom på 70-talet, besökte honom i Portugal, deltog i förspelet till hans memoarbok *Det var roligt nästan jämt* och hade allmänt trevligt med denne ämable underhållare, som bland vänner kallades för "Grevnen från Gaffelgränden" - han var född på den gatstumpen, i Ystad.

1943, mitt under brinnande världskrig, skrev Ostelius den lilla faktaspäckade boken *Rymdens fåglar*, om ett 60-tal ryktbara civila och militära flygplan, och han förutspådde både folkflygets ankomst och att det skulle bli möjligt med resor till

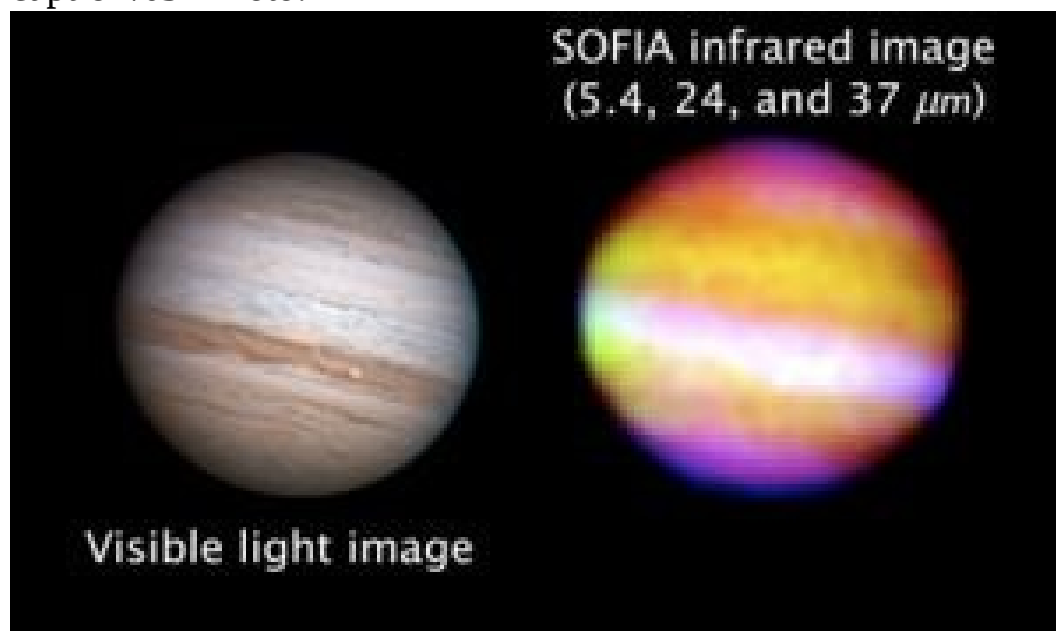
månen.

Italienarnas reoplan Caproni-Campini CC-2, "den flygande kometen", fick Ostelius att kort diskutera raketflygplan vs reoplan och sätta på pränt: "Jag läste en gång i en veckotidning om hur man lättast och bekvämast skulle kunna fara till månen. Det stod ingenting om hur man eventuellt skulle komma tillbaka men det ingick kanhända inte i planerna... Typens praktiska användbarhet har ännu ej prövats. Det torde i varje fall dröja ganska länge innan man kan fara till månen med Caproni-Campini CC-2 eller deriverade typer."

Reservationen med "deriverade typer" var smart. Drygt ett kvartssekel efter det att boken kommit ut var det dags för första månlandningen.

SOFIA på hugget!

[caption id%3D"attachment_3792" align%3D"alignleft" width%3D"300" caption%3D"Foto: NASA"]

[/caption]

SOFIA som i The Stratospheric Observatory for Infrared Astronomy, ett i sanning högtflygande samarbetsprojekt mellan NASA och det tyska rymfartscentrat i Stuttgart, har nu testat sin teknik på allvar. 26 maj lyfte den ombyggda Boeing-kärnan 747 SP med det tyskbyggda 2,7-meterteleskopet ombord från Californien, och efter en perfekt flygning under sex timmar på drygt 10 000 meters höjd på natten, utvärderades tekniken - och denna "first light"-bild togs av Jupiter i infrarött.

SOFIA kommer att jobba i åtminstone tjugo år, är det tänkt, och utgör ett spännande alternativ/komplement till den helt markbaserade och rymdbaserade infrarödastronomin. Teleskopet kan studera fenomen som varken kan ses från jordytan eller från IR-arbetande rymdsonder. Se här ser teleskopsidan ut på flygplanet: [caption id%3D"attachment_3793" align%3D"aligncenter" width%3D"430" caption%3D"Foto: NASA/Jim Ross "]

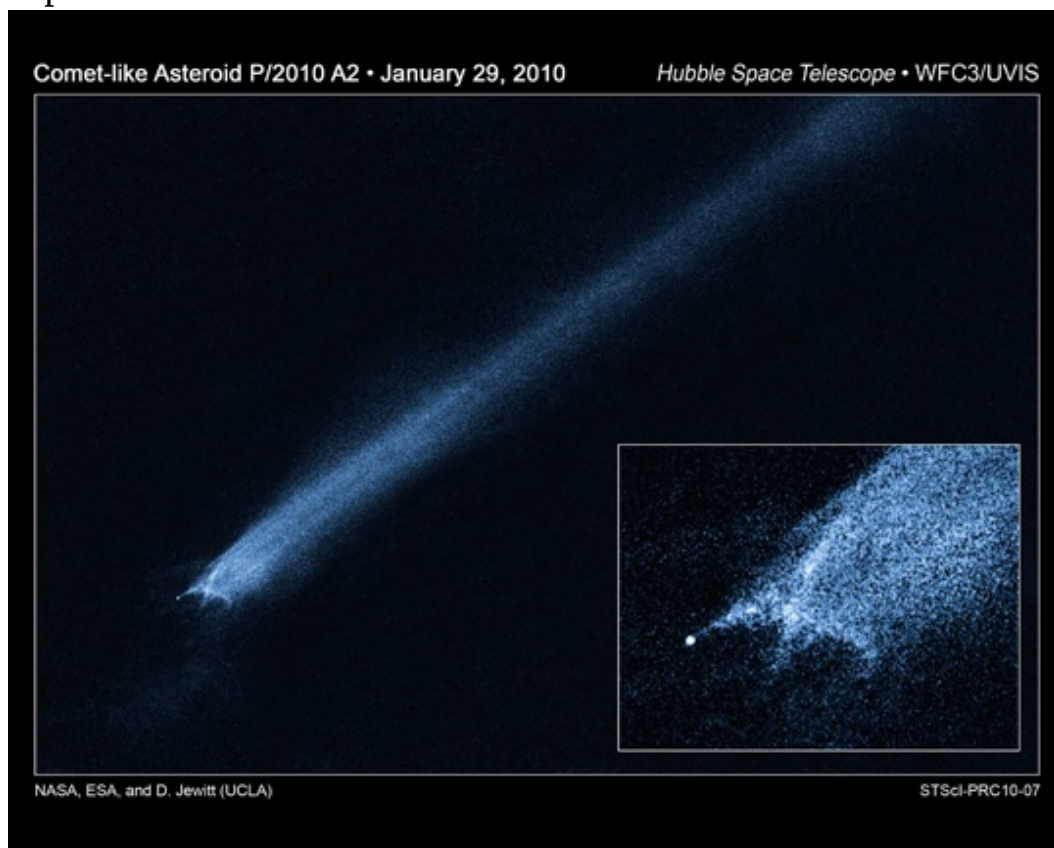
[/caption]

En informationsrik hemsida har naturligtvis inte bara NASA [utan även tyskarna](#).
[Testa den tyska!](#) Omväxling förnöjer.
[W-källa...](#)

Tisdagen den 1 juni 2010

Vad hände(r) sen?

[caption id%3D"attachment_3820" align%3D"alignleft" width%3D"378" caption%3D"Årets kosmiska krock! Foto: HST"]

[/caption]

Jag har jagat info om asteroidkrocken, vars efterskörd väckte sådan uppmärksamhet för några månader sedan. Hubble-teleskopet fotade det spektakulära fenomenet.

Edinburgh-professorn Andy Lawrence, som ligger bakom bloggen [the e-Astronomer](#), tipsar mig om att hålla ett öga på vad [PanSTARRS \(Panoramic Survey Telescope %26 Rapid Response System\)](#) kan göra. Inget utesluter att dessa NEO- och allmänt asteroidjagande instrument på Hawaii, gigantiska digitalkameror, på sikt kan komma att dokumentera direkta kollisioner mellan vårt solsystems småplaneter!

Om den spektakulära HST-upptäckten i januari, skriver prof Lawrence: - Ingen såg kollisionen, man upptäckte ett spår med märkligt utseende, vars bästa förklaring var att det är resultatet av en relativt nyligen inträffad kollision. Huvuduppgiften nu är att bevaka området och att förfinas banan. Och hålla ögonen öppna för mer!

Våra antipodiska kolleger

Utgå från Malmö och dra en rak linje igenom jordklotets mitt och fortsätt... jag har inte räknat på det exakt, men jag undrar om inte Southland Astronomical Society på

Nya Zeeland och dess observatorium i Invercargill är det närmaste vi kommer ett systemligt/broderligt "antipod-sällskap" med dito observatorium, alltså antipoden till oss i Oxie. [De uppger på sin hemsida](#) att de är världens sydligast belägna astronomiförening, verksamma på South Islands sydspets.

[caption id%3D"attachment_3811" align%3D"aligncenter" width%3D"320" caption % 3 D " E t t a n n o r l u n d a obs-bygge!"]

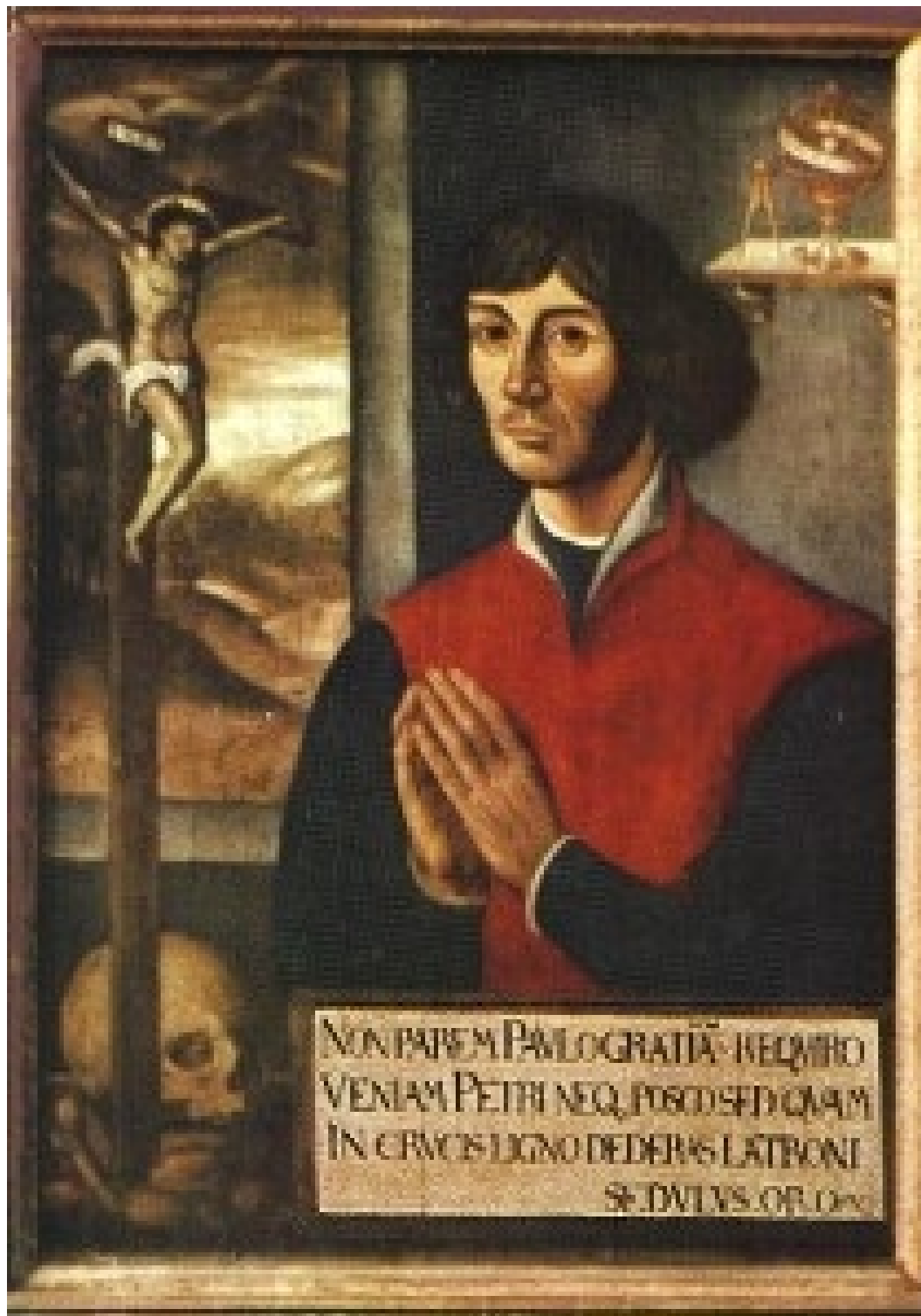

[/caption]

Föreningen driver sitt observatorium i anslutning till ett museum med konsthall; i kupolen finns en 30 cm:s gaffelmonterad reflektor och sällskapet har, som vi på TBO, gratisvisningar en gång i veckan.

Föreningen har ett 30-tal medlemmar, och observatoriet har varit igång sedan 1961! Erkänn att observatoriets arkitektur är sällsynt spännande och annorlunda. Det var under jakten på observatorier med annorlunda arkitektur som jag sprang på nya zealändarna.

Helgonglorian nästa för Skt Copernicus?

För en tid sedan "ombegravdes" Copernicus i Fromborks katedral, under pompa och ståt. Kyrkliga dignitärer som ärkebiskop Jozef Zycinski från Lublin var på plats och uttryckte de i dag sedvanliga ursäkterna för kyrkans övergrepp och dumheter. Riktigt bra blir det väl inte förrän kyrkans son Copernicus, ja även Giordano Bruno

och Galilei, helgonförklarats.

I begravningsprocessionen i Frombork deltog universitetsprofessorer från Olsztyn, Torun, Krakow och Kaliningrad, städer som har anknytning till astronomens liv.

Under den gudstjänst som följde på processionen sa ärkebiskop Wojciech Ziemba:

- Detta är inte en traditionell begravning dominerad av smärta och sorg, utan en tacksägelse för storartat tjänande för sanningen. Det är med stolthet vi kan uppvisa en enighet av tro och vetenskap och föra den vidare till kommande generationer.

(Tack till Carl-Olof Börjeson som följer den katolska tidskriften *The Tablet*.)

Nu lugnar vi ner oss!

Det är varken ett hot eller ett löfte, men vi har lite annat skrivande också på gång, så Cassiopeiabloggens månadsrekord - 24 bloggar i maj - lär vi inte slå i sommar.

Sjukan sprider sig....

Den grekiska sjukan florerar i Europa, och det ena Euro-landet efter det andra drar i nödbromsarna. Berlusconi i Italien gör det så okänsligt att landets nationella astrofysiska institut, Istituto Nazionale di Astrofisica, riskerar att läggas ner. Hoppet står till ett ingripande från republikens president.

Fint "pris" till Sydafrika

Kommer du ihåg skandalen med den sydafrikanske astronomprofessorn Phil Charles, som sattes i karantän av landets högsta vetenskapsråd? Jag skrev en hel del om det i de första bloggarna i år, och de internationella reaktionerna var inte nådiga mot högdjuren inom Sydafrikas insnöade vetenskapselit. Professor Charles friades så småningom från misstankarna om att ha pratat bredvid mun om lokaliseringen av det gigantiska radioastronomiska observatoriet SKA på södra

halvklotet.

"Sådant läder ska sådan smörja ha..", för nu har proffsastronomernas IAU - snygg gest! - bestämt att till Sydafrika och [professor Charles observatorium SAAO, South African Astronomical Observatory](#), förlägga sitt högkvarter för astronomins framtid i utvecklingsländerna, [IAU Office for Astronomy Development \(OAD\)](#). Inte minst utbildningen är satt högt på OAD:s dagordning. I alltför många u-länder finns inte ens elementära fysik-och astronomiböcker, som förklarar universums hemligheter. Eller en undervisning, eller instrument, för uppgiften.

En fjäder i hatten för prof Charles!

[W-källa...](#)

2 kommentarer

anna-mi

Vilken vidrig bild på Kopernikus, det är som nutida videosnuttar på diktaturregimers dissidenter när dessa gör så kallad frivillig avbön. Finns det motsvarande propagandabilder på Galilei?

Ulf R

Tack för stafettpinnen! Utredning pågår från och med nu.

Torsdagen den 3 juni 2010

Klart just nu:

Kavlipriset gick till tre teleskopbyggare

Precis nu kl 15.00 blev det känt att det norska astronomi/astrofysik-priset, uppkallat efter fysikern och industrimannen Fred Kavli, i år gick till trion Jerry Nelson, Raymond Wilson och Roger Angel, samtliga tre verksamma i byggena av extremt stora teleskop.

Det är andra gången priset ("lilla Nobelpriset") utdelas av [Det Norske Videnskabs-Akademi](#). Prissumman är på 1 miljon dollar. Ribban sattes högt när det flotta stjärnpriset ffg:ade 2008, med kvasarupptäckaren Maarten Schmidt som en av vinnarna.

Jag ber att få återkomma i nästa blogg med synpunkter på priset, pristagarna och deras verk.

Prisutdelningen sker 7 september i Oslo (konserthuset), då den norske kungen, Harald, överräcker check, diplom och guldmedalj.

Alla fakta om ockultationen 8 juli

Nu finns alla data tillgängliga om [TBO:s och Kristianstad-vännerna i ASAK:s gemensamma ockultationsprojekt 8 juli](#) på bordet. Bra!

8 juli - med start 21:52 UT - ockulterar asteroiden Roma stjärnan HIP 79593 (δ -stjärnan, Ormbäraren) under 5,6 sekunder. Asteroiden förväntas orsaka en magnitutförändring från 2,73 (ursprungliga δ -stjärnans magnitud) till 13,5 mag, alltså en drastisk minskning på 10,77 mag (~10,8 mag). Mera "total" kan nog en ockultation inte bli.

Kolla vår TBO-sida, kolla alldeles speciellt kartan var du har bäst chans att uppleva fenomenet.

Niklas Henricson, vår observatoriechef, har säkert inget emot MASSOR av observationer, rapporter och kommentarer, som sen servas vidare internationellt.

Skål för pub-astronomin!!!

Christian Vestergaard tipsar om ett helt nytt trivsel-astronomiskt fenomen: [Pub-](#)

[astronomi!!!!](#)

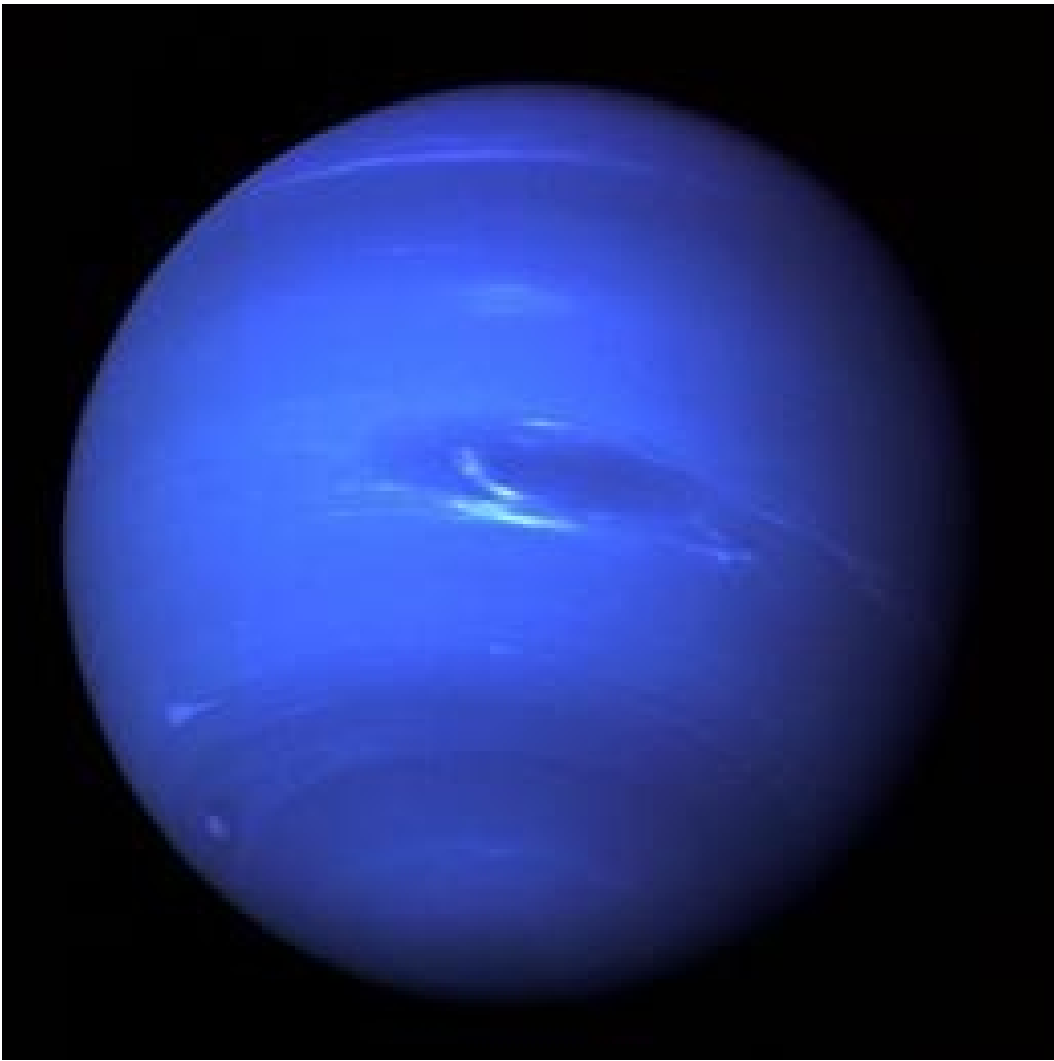
Det är förstås engelsmännen, som inte hymlar om att kvarterskrogen, starköl, chips, hygge och astronomiskt snack hör ihop (för de som så vill, inget tvång). Idén är så enkel och genial att den måste förbjudas, men i väntan på det så låt dig inspireras av de bägge unga Oxford-astronomerna Renee Hlozeks och Chris Lintotts idé att åka runt och pub-snacka om stjärnor, planeter och galaxer. Populärvetenskap på kvarterskrogsnivå!

Det står inte någonstans, vad jag vet, att vi inte får koppla av och prata stjärnor samtidigt. Bra arbetsnamn för den svenska varianten kan ju förslagsvis vara: "En iskall på obsis". Plus då dagens tema, t ex "Alkoholmolekyler i Vintergatan". Nyligen kom det ju rapporter om vattenmolekyler i kosmos, så groggvirket är redan hemma.

Typiskt nog är det Jodrell Banks och Onsals radioastronomer som är bäst på mest och flest metanolmolekyler i universum. Skål för det!

Neptunus koloxid resultat av kometkrasch?

[caption id%3D"" align%3D"alignleft" width%3D"234" caption%3D"Träffades av komet för bara några hundra år sedan? Foto: NASA/JPL"]

[/caption]

Härom dan [skrev Nature om den senaste teorin om varför Neptunus](#) stratosfär innehåller så mycket koloxid, ju mer desto högre upp vi kommer. Så sent som för ett par hundra år sen kan gasplaneten ha träffats av en gigantisk och fuktig iskomet, vilket skulle förklara varför det finns mer koloxid i stratosfären än i lägre atmosfärlager.

Misstankar om detta sakförhållande har tidigare luftats genom radioastronomiska studier, men nu tycks infraröda studier genom ESA:s Herschel-teleskop konfirmera misstankarna.

Att koloxiden läcker upp från planetens inre räcker inte för att få ekvationerna att gå ihop. Yttre krafter har spelat en avgörande roll och då tillhör en komet "the usual suspects".

Neptunus, upptäckt 1846, är solsystemets yttersta planet och ligger just nu i höststjärnbilden Aquarius, Vattumannen. Bör kunna ses på våra breddgrader så småningom om man har ett litet teleskop och vet exakt Decl och R.A., vilka hittas dag för dag [på en massa sajter - t ex denna \[www.nightskyatlas.com\]\(http://www.nightskyatlas.com\)](#).

Ett färgglatt observatorium!

Jakten på annorlunda observatoriebyggen och deras arkitektur går vidare, och i dag landar vi i Inselheim Rüstringen, på den ostfrisiska ön Wangerooge några mil norr

om Bremerhaven, några mil söder om Helgoland utanför västra Tyskland - på Sternwarte Wangerooge .

[caption id%3D"attachment_3842" align%3D"aligncenter" width%3D"234" caption%3D"Kul färgsättning!"]

[/caption]

Detta är ett skolobservatorium, ett modern sådant utrustat med Carl Zeiss-refraktor, en Celestron 14-reflektor m m.

Om verksamheten i dag vet jag inte så mycket, [hemsidan har några år gamla astrobilder](#). Men det är ju så med denna typ av observatorier, kommer det gymnasieelever med intresse lever också teleskopen upp. Allmänheten verkar då och då få besöka observatoriet. Ska du ut och segla i dessa trakter i sommar, kolla gärna upp hur det ligger till.

PS.

En som ofta varit i trakterna som fritidsseglare än min gamle Rotarykompis Bo Åhnebrink, som berättar om förrådiska rev typ Borkumriff, om bad, om kurhotell och annat se-och upplevelsevärt.

- Den mest kända av de Ostfrisiska kur-öarna är Norderney med pamiga byggnader och brunnsorkester.

Wangerooge har jag bara sett på avstånd då man håller rätt långt ut från ön för att nå Elbemyningen.

Vill man läsa något spännande om dessa öar, och det vill man ju, rekommenderar Bo den snart hundraåriga engelska spionromanen av Erskine Childers *Riddle of the sands* , som träffar stämningläget nästa på pricken.

- Alla skäl att besöka dessa öar är goda!

Stjärnskåderi på Antarktis

[caption id%3D"attachment_3856" align%3D"alignleft" width%3D"250" caption%3D"Testinstrument vid Concordia. © A. AGABI"]

[/caption]

Vinternattens köld är hård... inte minst nu på Antarktis, men det måste vara fantastiska stjärnnätter där nere vid randen till Sydpolen. I det eviga mörkret.

Antarktis är ett veritabelt eldorado för olika sorters forskning kring vår egen planet och resten av universum, och stora planer hyses på den astronomiska sidan. Kineserna är i farten på sin sida av kontinenten, Dome A, och på det som kallas Dome C - en bergknalle på östra Antarktis - har sedan längre fransmän och italienare utfört en del astronomiska observationer vid sin sk Concordia station.

Förstudier inför framtida byggen pågår. Seeingen är så gott som perfekt här, de turbulenta vindarna sveper här så lågt som på 30 meters höjd och de är möjliga att besegra dels genom adaptiv optik, dels genom att förlägga teleskopen ÖVER 30 m:s höjd.

Närstudier av solen, jakt på exoplaneter, kosmologi i vid mening, infraröda studier

genom interferometri och samkörning med ryymbaserade teleskop, är några forskningsobjekt, som [den huvudansvarige Nice-astronomen Nicholas Epschtein berättar om i en nätintervju för International Polar m Foundation](#). Artikeln innehåller massor av lästips.

Just nu rapporteras tempen vid Dome C till behagliga -60 grader Celsius. Nästan vindstilla. Mörker. Brrrr... perfekt!

[W-källa...](#)

3 kommentarer

Hans Bengtsson

Angående ockultationen:

På TBO-sidan står klockslaget 21:52 UT, detta tror jag är ett skrivfel. De äldre förutsägelseerna gav 21:56 UT från vårt land, den allra senaste (från 27 maj) säger 21:57 UT när man avrundar till hela minuter.

Hans Bengtsson

... och för att rätta mig själv:

Även de äldre prognoserna gav 21:57 UT (inte 21:56 UT) ser jag nu, jag blev lurad av ett annat skrivfel på ett annat ställe ...

Niklas Henricson

Hej Hans,

Jo jag fick din e-post igår och tackar för påminnelsen. Det var ett skrivfel från min sida men som nu har rättats till!

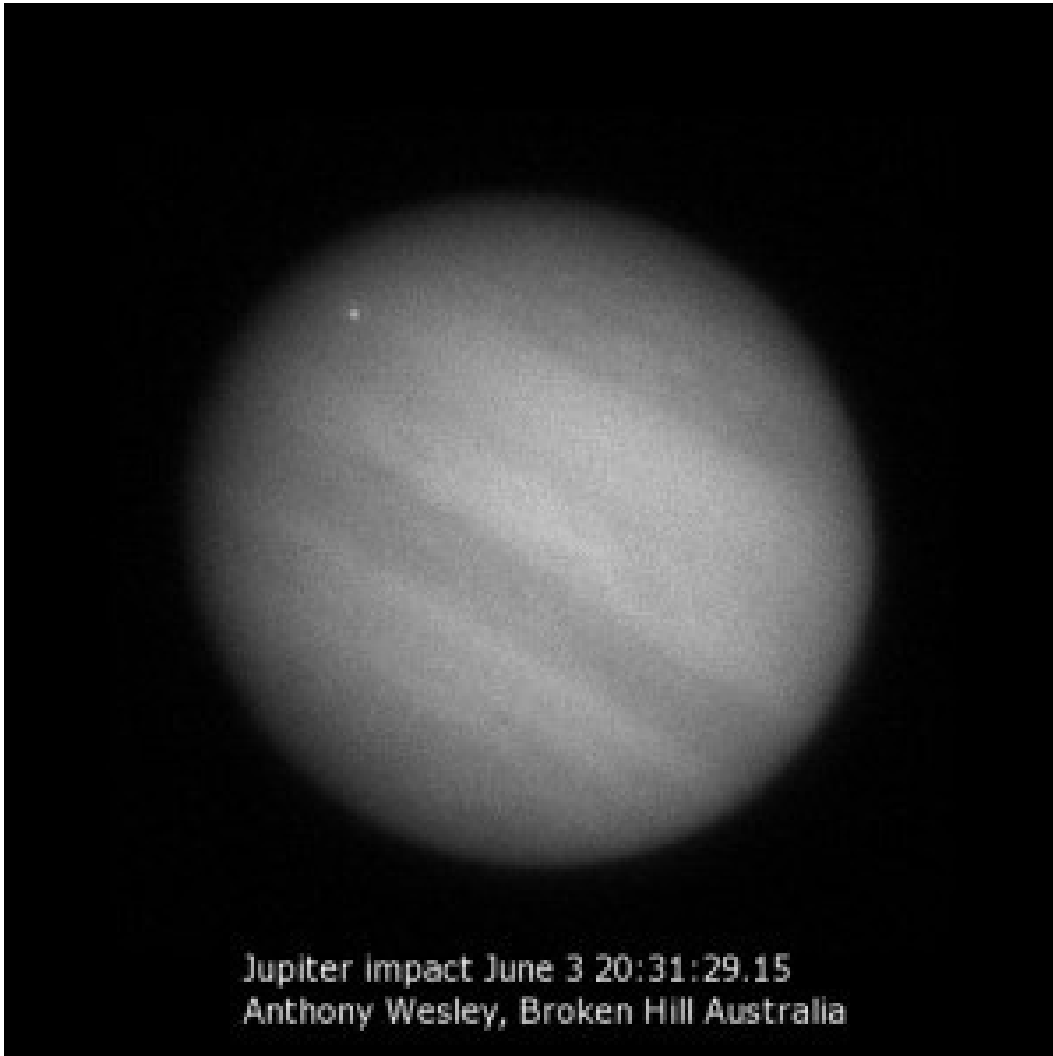
M v h,

Niklas

Fredagen den 4 juni 2010

Ännu en krasch på Jupiter

[caption id%3D"attachment_3910" align%3D"alignleft" width%3D"300" caption%3D"Något hände! Foto: Anthony Wesley"]

[/caption]

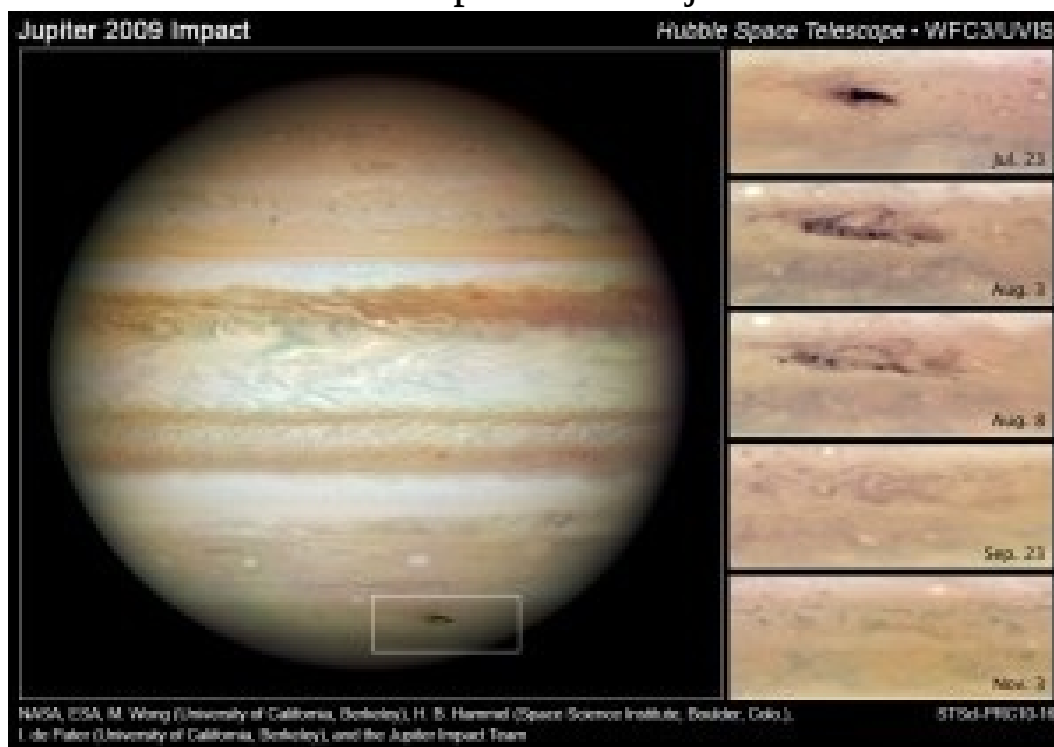
Tredje gången gillt i modern tid och andra gången för den i Australien verksamme amatörastronomen Anthony Welsey som sett en ny smäll på Jupiter.

Bilden kablades ut i går, och [storn berättas t ex här](#). Även [PopAsts webb](#) har relevant, uppdaterad info.

Gasjätten i vårt planetsystem bombarderas med jämna mellanrum av asteroider, kometer och annat rymdsurplus. Kometen Shoemaker-Levy 9:s "seriekrock" i tacksam åminnelse - den smällen tillhör de stora ögonblicken, den ingår bland förra århundradets 10 viktigaste astronomiska observationer. Vål jämförbar med upptäckten av universums expansion, supernovor, svarta hål och annat.

I fjor kunde Wesley se de mörka sviterna efter en krock, och nu har han och en filippinsk amatör dokumenterat en några sekunder lång direktträff. Den ljusa fläcken uppe till vänster.

[caption id%3D"attachment_3909" align%3D"alignleft" width%3D"270" caption%3D"Fjorsfläcken. Foto: HST"]

[/caption]

Notabelt är också att [HST-forskarna precis släppt en rapport](#) om fjorårskrocken 19 juli 2009, resultatet av en impact av en 500 meter stor asteroid. Eftersom gårdagens krock inte producerade nått synligt ärr i Jupiters atmosfär, bedöms föremålets storlek vare därefter. Alltså m/mindre.

Fjorårskrockens energi motsvarade några tusen "standard nuclear bombs".

Det är alltid kul när amatörastronomer är i farten och stressar proffsastronomerna. Ju fler teleskop vi riktar mot planeterna, desto större är chansen till upptäckter som Wesleys.

Och när nyheterna kablats ut, riktas till och med HST om för att kolla vad det är frågan om.

Ockultationen - ett PS

Tiden för den sekundlånga Roma-ockultationen av Delta Orph 8 juli är och förblir 21.57 UT (alltså 23.57 vår svenska sommartid), konfirmerar Niklas Henricon, TBO-chefen.

Alla fakta på TBO:s egen hemsida, som uppdateras allt eftersom.

Värdiga pristagare

[caption id%3D"" align%3D"alignleft" width%3D"150" caption%3D"Skål, Mr Wilson! Foto: ESO"]

[/caption]

Small is beautiful, men inom astronomin MÅSTE vi tänka stort. Inte minst när vi kommer in på temat teleskop, och därför var det förnämligt att det norska Kavli-priset - se förra bloggen - i (g)år gick till en trio astronomer, som inte bara är astronomer. De är drivna tekniker och teoretiker i framkanten av utvecklingen av aktiv, adaptiv optik. Dessutom i högsta grad skapare av denna "framkant".

Det är klart att man som EU-medborgare är extra stolt över åldermannen i sällskapet, den i Tyskland i dag verksamme britten Raymond Wilson, som tidigare i år även [fått det europeiska Tycho Brahe-priset](#) för sina optiska innovationer som dominerat den astronomiska föreställningen de senaste två-tre årtiodena.

Tycho Brahe-priset utdelas i Lissabon samma septembervecka som Dr Wilson också ska befinna sig i Oslo för att ta emot sin beskärda del av Kavli-priset!!! Han får klona sig.

Den tiden är förbi då vi stod och gapade inför Mount Palomars femmeters helgjutna spegel. Nu är det andra doningar och dimensioner som gäller, lättfotade speglar som delas upp i mindre delar och som samverkar; pristagaren Roger Angel leker ju till och med med idéer om flytande speglar på ett månbaserat observatorium.

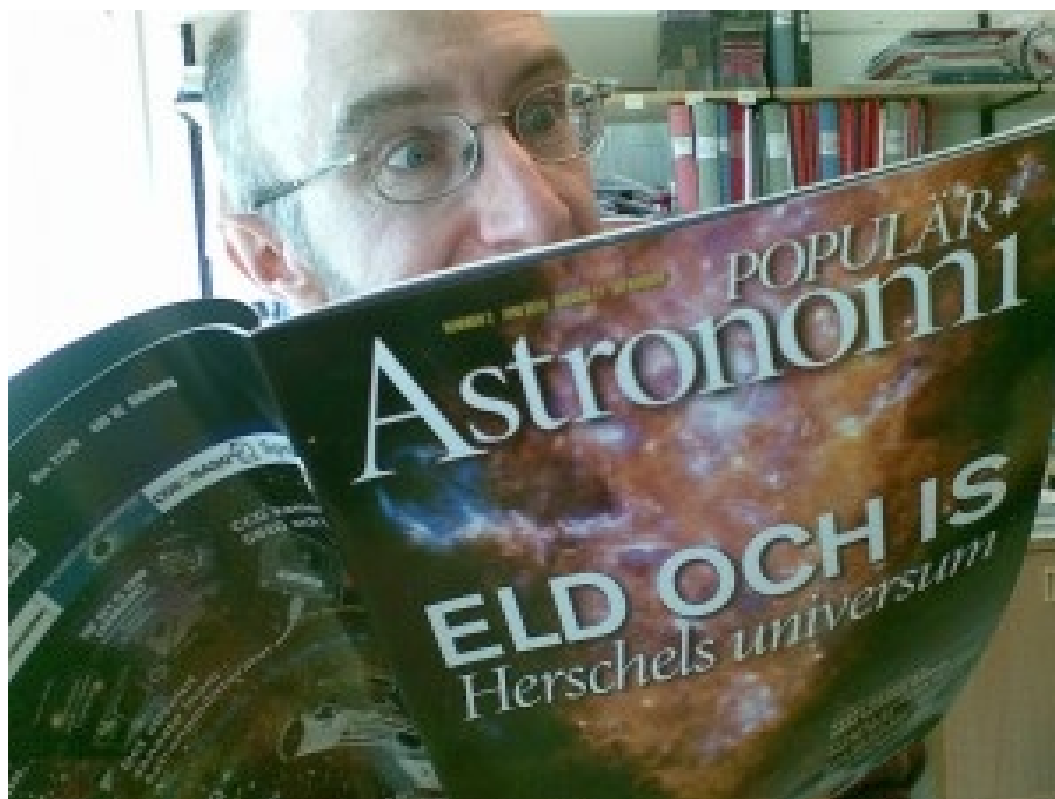
Knäföll aldrig Galilei?

Sedan Anna-Mi (Wendels) kommentar har jag letat som en tok på nätet och i min

egna Galilei-böcker men inte hittat någon falsk efterhandskonstruktion på en knäböjande, bedjande Galileo Galilei.

Men jag har inte gett upp letandet.

Moderskeppet närmar sig!

Detta är ingen rättvis betraktelse, för jag är i högsta grad part i målet. Men: *Populär Astronomi*, tidskriften alltså, är moderskeppet i vår lilla svenska flotta av astronomitidningar, hus-och livorgan för Svenska Astronomiska Sällskapet - paraplyorganisationen för de flesta av våra regionala sällskap runt om i vårt avlåååånga Sverige.

Någon framgångsrik upplagespiral kan vi knappast skryta med, vi segar oss i bästa fall uppåt. Om alla intressenter, amatörer, proffs, fysiklärare, skolbibliotek, naturvetare i största allmänhet etc etc dragit åt samma håll, skulle upplagan för vår tidskrift ha varit några tusen ex till - det är den värd.

Robert Cumming gör ett jättejobb som PopAstredaktör, blandar och ger i nyhetsflödet och raggat skribenter och dessutom annonser. Det är ett sisyfosjobb, naturligtvis, men angeläget.

7 juni ska vårt sommarnummer finnas i en pressbyrå nära dig; gör vi inte det så klaga och klaga högt. På Pressbyrån, Centralen här i Malmö, finns massor av glassiga tidskrifter som *Sky and Telescope*, BBC:s *Sky at Night*, *Astronomy* m fl, och *Populär Astronomi* försvarar väl sin plats i hyllorna Jag kan inte verifiera det mera exakt, men min känsla är att vår avis plockas ner snabbare än de utländska tidskrifterna. Jag har glömt våra exponeringsvillkor - borde kunna det! - men en kvartalstidskrift bör ju faktiskt få visa upp sig några månader i taget.

Robert twittrade härom dan om nyaste numret. Hans "bildpuff" köper jag rakt upp och ner! Det finns massor av HÄPNAdsväckande material i tidningen. Predika gärna tidskriftens blotta existens för vänner och bekantas bekanta. [W-källa...](#)

1 kommentarer

Hans Bengtsson

Den 20 augusti klockan 18:22 UT var det dags för ännu en meteoroid som gav upphov till en ljusblixt på Jupiter, nu var det japanerna som höll sig framme. Denna typ av fenomen är nog mycket vanligare än vi tidigare kunnat drömma om!

Lördagen den 5 juni 2010

Aniara lyfte från Näbbeboda!

Dagens ASTB-utflykt till "Harry Martinson-land" i västra Blekinge blev en sällsynt trevlig historia, det tror jag alla ombord på chauffören Johnnys Bergkvarabuss instämmer i. Vi blev extremt väl guide i Jämshög med omnejder av Bengt Bejmar på Harry Martinson-museet och Birger Johnson, som visade runt i Nobelpristagaren Martinsons uppväxter i barndomen. Plus då underhållning ur egna ASTB-leden, förstärkt av Arne Strömgrens lysande, dramatiserade läsning av ett antal centrala Aniara-dikter. De långa applåderna efteråt var ett gott betyg om något.

[caption id%3D"attachment_3931" align%3D"aligncenter" width%3D"553" caption%3D"Arne Strömgren tolkar Aniara. Foto: Peter Linde"]

[/caption]

Uppläsningen skedde i Näbbeboda skola, skolan som med den osannolike läraren Karl Johan Staaf blev skolgossen Harrys andningshål i en tung och obarmhärtig, föräldralös barndom som sockenbarn. När den unge Harry slutade en vårtermin visste han inte vilket hem han skulle ha utackorderats till när höstterminen startade några månader senare. Det enda han visste var det tunga arbetet hos bönderna, som Staaf varken kunde eller fick lov att neka när de behövde barnarbetaren Harry hemma på gårdarna.

Så fungerade landsbygdens Sverige för 100 år sen.

Men Harry Martinson hade, trots dessa karga villkor, tidigt skaparkraft och fantasi, och Bertil Palmqvist, gammal kulturchefskollega på Arbetet och en tid ordförande i

Harry Martinsonsällskapet, lär ha sagt om Närkeboda-skolan: - Härifrån lyfte Aniara!

En fin dag i Harry Martinsons tecken. Med perspektiv både utåt rymden och det kosmiska och bakåt till dåtidens Sverige. Och en faktiskt, sensationellt nog, befriande skolgång, som så mästertligt - bitvis roligt - skildrats i *Nässlorna blomma*. Läs texterna underhållande sidorna som handlar om hur unge Harrys alter ego briljerade i "tje"-ljudets alla skrymslen och vrår.

KvP-artikel om Lars-Åke

Så trevligt att min egen gamla tidning, Kvällsposten, uppmärksammade ASTB:aren Lars-Åke Truedsson och hans intresse för solen i en stort uppslagen artikel 4 juni. Magnus Gatemark heter reportern, en kollega med näsa för goda och annorlunda nyheter, och bilderna togs av Joachim Wall.

Brinner för solen

Lars-Åke i Bjärred har full koll på klotets våldsamma humör

BJÄRRED. Sommaren tycks ha kommit för att stanna. Det glädjer Lars-Åke Truedsson i Bjärred extra mycket. Han har i flera år spanat på solen och fört journal över antalet solfläckar.

- Det är väldigt intressant att följa förändringarna. Vi vill ju veta hur solen fungerar och varför säger han.

Solen är inte bara en källa till ljus och värme. För Lars-Åke Truedsson, universitetslektor vid Malmö högskola, är den även en livslång hobby.

- Jag blev fascinerad av solen efter att ha bevittnat den totala solförmörkelsen 1954, då jag bodde i Helsingborg, berättar han när Kvällsposten hälsar på i hans "observatorium" i Bjärred norr om Malmö. I trädgården har Lars-Åke

ställt upp sina filterförsedda teleskop, med vilka han gör sina solobservationer.

Genom att räkna antalet solfläckar får han ett mått på solens aktivitet.

- Jag försöker titta varje dag när vädret medger. Men det får inte vara för molnigt.

Kan slå ut datorer

Solfäckor är mörka områden på solens yta som hänger samman med den magnetiska aktiviteten.

Fleckarna leder till våldsamma utbrott, då miljontals ton

HALLER KOLL. Lars-Åke Truedsson för journal över solfläckor. Resultaten finns att se på Tycho Brahe-observatoriets hemsida, tboobs.se.

med magnetisk gas slungas långt ut i rymden.

När partiklar och strålning från solen träffar jorden skapas inte bara vackra norrsken. De kan även slå ut radiokommunikation, satelliter och datorer.

- Senast vi tydligt märkte av

en solstorm i Sverige var hösten 2003, när Malmö drabbades av ett omfattande strömbrott, berättar Lars-Åke.

Solens våldsamma humör påverkar även klimatet på jorden - men i vilken utsträckning råder det delade meningar om.

Solen mer aktiv igen

Mellan 2001 och årsskiftet 2010 har solentusiasten Lars-Åke Truedsson gjort mer än 1 700 systematiskt bokförda observationer från hemmet.

- Efter en längre tids lugn ser det ut som att solen går mot en mer aktiv period. Det ska bli väldigt spännande att följa, säger han.

Magnus Gatemark
magnus.gatemark@kv.se

12 **KVÄLLSPOSTEN** FREDAG 4 JUNI 2010

STRÅLANDE HOBBY. Lars-Åke Truedsson, 63, håller koll på solen från trädgården hemma i Bjärred. "Man måste ha solfilter. Det går inte att använda vanliga kikare, för då förstör man ögonen", varnar han.

Foto: JOACHIM WALL

Utbrott som sträckte sig 80 000 mil från solen i mitten av april. Foto: NASA

FAKTA Fler utbrott
att vänta inom kort

- Solen bildades för ungefär fyra och en halv miljarder år.
- Solfäckor är områden i solens fotosfär med sänkt temperatur, som därför ser mörkare ut än den hetare omgivningen.
- Solens aktivitet varierar och är som kraftigast vart elfte år. När solen har fläckor är den mer aktiv och utstrålar mer värme.
- Efter flera år av relativt lugn tror astronomerna att solen nu går mot en mer intensiv period, med fler solfläckor och utbrott.

KvP:s Magnus Gatemark tar tillfället i akt att studera solen och gasmolnen. Foto: JOACHIM WALL

Grattis till Lars-

Åke, som passar på att söndag 6 juni dra igång solkursen på TBO.

Kul debattinlägg

Min stringer i Vejbystrand, Lars Olefeldt, tipsar om detta [tv-debattinlägg med populära astronomen](#) och planetariechefen i New York Neil Degrasse Tyson.

Tyson är verkligen i god form när han diskuterar intelligens och intelligenser i kosmos och vad skillnaden på några procent i DNA mellan människa och chimpans och mellan ET och människa kan betyda.

Kvinnor är från Venus...

... och bara män testas för kommande långresa till Mars. [Mars 500-projektet](#) inleddes härom dan i Moskva: Sex killar stängs in i 520 dagar för att leka Mars-astronauter. Inga kvinnor ombord! Inga kvinnor på rummet ens efter kl 23...

Det vore konstigt om saken inte diskuterades. Här hemma har t ex [Anna-Mi Wendel bloggat om saken](#), och i den internationella pressen uppmärksammas snedfördelningen överallt. Det är bara till att googla.

Den största kometen hittills?

Det är en bra fråga, och jag undrar om inte McNaughts komet - Comet C/2006 P1 McNaught - nu säkert tronar överst på pallen. För ett antal veckor sedan bekantgjorde ju brittiska astronomer att de med hjälp av ESA/NASA:s Ulysses-sond specialstuderat McNaught-kometens plasmavans och upptäckt att svansens längd sträcker sig ofattbara 1,5 AE (%3D 1,5 ggr jordens avstånd från solen). Betydligt längre utsträckning således än den synliga stoftsvansen, som ändå imponerade stort på världen - den flottaste kometsynen på 40 år på södra stjärnhimlen.

[caption id%3D"attachment_3934" align%3D"aligncenter" width%3D"540" caption%3D"Grandios kometsyn härom året! Foto: Sebastian Deiries/ESO"]

[/caption]

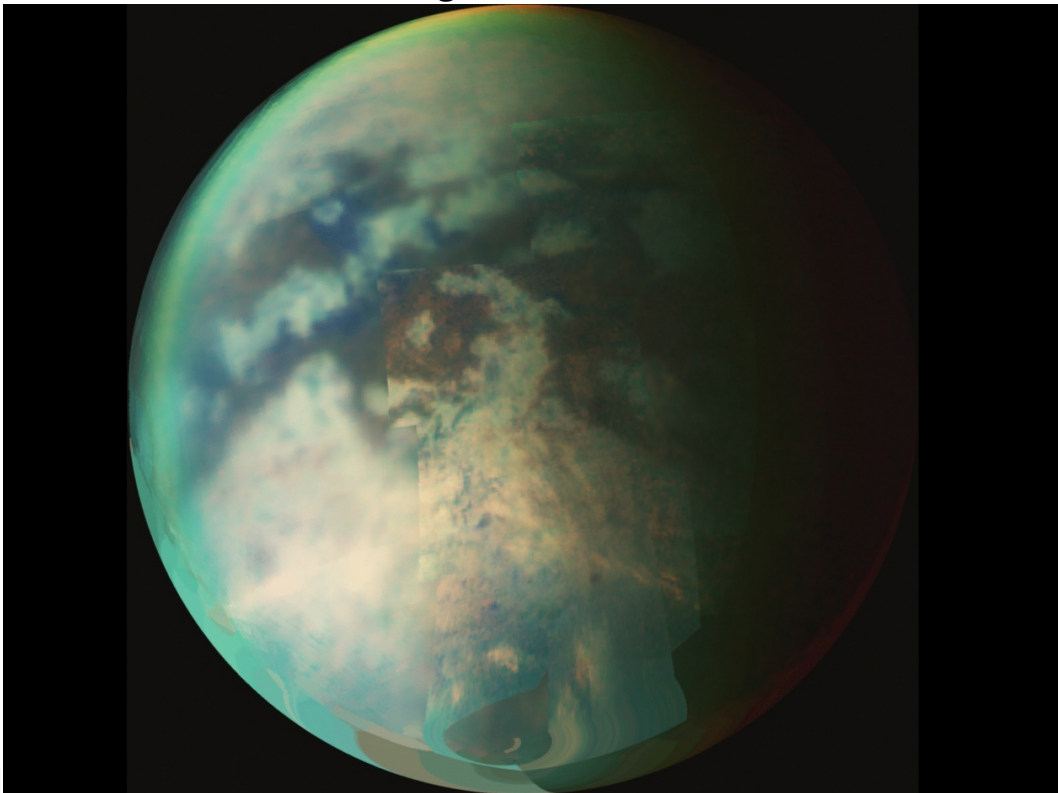
[W-källa...](#)

Måndagen den 7 juni 2010

Liv på Saturnus-månen Titan?

Saturnus största måne, den atmosfärrika Titan, kan mycket väl härbärgera någon form av organiskt liv, men då liv baserat på metan. Det sensationella budskapet kommer från två oberoende forskargrupper, som avrapporterat saken i varsin tidskrift, i *Icarus* respektive *Journal of Geophysical Research* - bägge "tung" tidskrifter i den vetenskapliga världen.

[caption id%3D"attachment_3956" align%3D"aligncenter" width%3D"573" caption%3D"Måne med förutsättningar för liv. Foto: NASA/JPL/University of

Arizona"]

[/caption]

Det är NASA:s Cassini-sond som har analyserat kemin på Titans yta, under vilken dessutom sannolikt finns gigantiska hav.

Organiska föreningar är välkänt på Titan.

* **En av frågorna som intresserat** vetenskaparna är var det väte tar vägen som försvinner ner från atmosfären till Titans yta. "Äts" det upp eller "andas" det in av nån sorts konstiga mikrober?

* **Och var tar det genom solstrålningen skapade** acetylenet vägen, som enligt alla beräkningar också borde finnas på Titans yta?

NASA:s astrobiologer kliar sig i nacken och hittar egentligen bara en förklaring: Att nån sorts liv är i farten, men då liv i en helt annan form än det på jorden som ju är syrebaserat. På Titan är det väte som är A och O för ET.

En del forskare är förstås ute och turnerar men får de önskvärda rubrikerna när de berättar för häpna journalister att när solen om fyra-fem miljarder år börjar svälla upp, kan Titan bli rena paradiset för överlevande och nyskapande liv.

PS. Ovanstående har [bloggmedarbetaren Christian Vestergaard fångat upp på sajten skymania](#), där det också berättas att astronomen som jagat det försvunna Titan-vätet heter Darrell Strobel, knuten till Johns Hopkins University i Baltimore, Maryland, och att acetylen-jakten letts av en forskargrupp under ledning av Roger Clark, U.S. Geological Survey, Denver, Colorado.

UNESCO på väg göra bort sig - igen! Och igen...

Det är något konstigt med FN:s vetenskaps-, utbildnings- och kulturorgan UNESCO, som verkar dra till sig allsköns diktatorer och gangsterregimer. Det är så pinsamt att detta FN-organ om några veckor kan komma att dela ut ett stort pris namnat efter Teodoro Obiang, diktatorn i Ekvatorialguinea med mord, tortyr, kidnappningar och annat smått och gott på samvetet.

Nästa blir förmodligen ett Mugabe-pris, ett Khadaffi-pris, ett Kim Jong II-pris och varför inte ett postumt Adolf Hitler-pris?

Ung stjärnhop vägd och uppmätt

NGC 3603 Young Cluster är en av Vintergatans mest kompakta stjärnhopar, 10 000 unga solar trängs här inom en diameter på tre ljusår. Jämför med solen i dess

ensamma majestät...

Självklart är proffsastronomerna och snokar i den unika barnkrubban. Senast har ett tyskt Max Planck-team jagat stjärnornas rörelser i hopen genom att jämföra HST-bilder tagna med tio års mellanrum (1997-2007), och här är i korthet vad de kommit fram till genom de senaste årens metodiska analyserande: [caption id%3D"" align%3D"alignleft" width%3D"350" caption%3D"Stjärnhopens centralparti - cirk 20 bågsekunders diameter. Foto:NASA, ESA ,Wolfgang Brandner (MPIA), Boyke Rochau (MPIA), Andrea Stolte (University of Cologne)"]

[/caption]

* Klotet ligger cirka 20 000 ljusår bort, vilket gör alla uppmätningar extremt svåra. Precisionen i mätningarna imponerar emellertid: De tyska forskarna har fångat stjärnrörelser med en noggrannhet av 1/27:e-miljondels bågsekund per år. Ett hårstrås bredd på 80 mil sisådär....

* Mer än 800 stjärnors rörelser har mätts. Ett 50-tal av dessa visar sig vara förgrundsstjärnor.

* Övriga drygt 700 högst divergerande stjärnor vad gäller storlekar, massor och yttemp visar att klotet ännu inte har "satt sig", efter en miljon år. Stjärnornas uppmätta hastigheter visar sig inte ha ett dugg med deras individuella massor att göra utan med de villkor som rådde vid hopens skapande.

Bra info om Dr Wolfgang Brandner i Heidelberg och hans Max Planck-kollegers upptäckt [finns på denna ESA-sajt](#).

Malmö stadsbibliotek gör det svårare för oss

Jag tycker synd om bibliotekarierna på Malmö stadsbibliotek, som nu måste

undervisa oss fåkunniga besökare och svara på korkade frågor varför tidskrifterna försvunnit från naturvetaravdelningen.

En [ukas](#) från högsta chefen har beordrat att tidskrifterna ska fylkas bokstavsmässigt på andra våningen, i Slottet, vilket gör att du numera hittar Populär Astronomi mellan Polistidningen och motortidningen Power. Ren idioti!

Ursäkta, men varför inte fråga brukarna hur de vill ha det innan en "nyordning" genomförs, en illa genomtänkt Neuordning som i realiteten betyder tillbaka till ruta 1? Stadsbiblioteket har numera en dansk chef, vilket märks. Alla vet ju att i dansk förvaltnings- och företagskultur ingår att det är chefen som bestämmer. Basta! Personal och kunder har bara att rätta sig.

Vägastronomi på globalt plan

Mörkaste platsen på jordklotet lämplig för astronomiska studier? Jag föreslår - Nordkorea!

I Rio de Janeiro kan vi i teorin se 5000 stjärnor för blotta ögat en stjärnklar kväll - i realiteten ser vi bara 150. Tala om ljusnedsmutsning.

I lyckoriket Nordkorea är det snarast tvärsom. Och komma dit är ju inget problem, det är att komma därifrån som är problemet

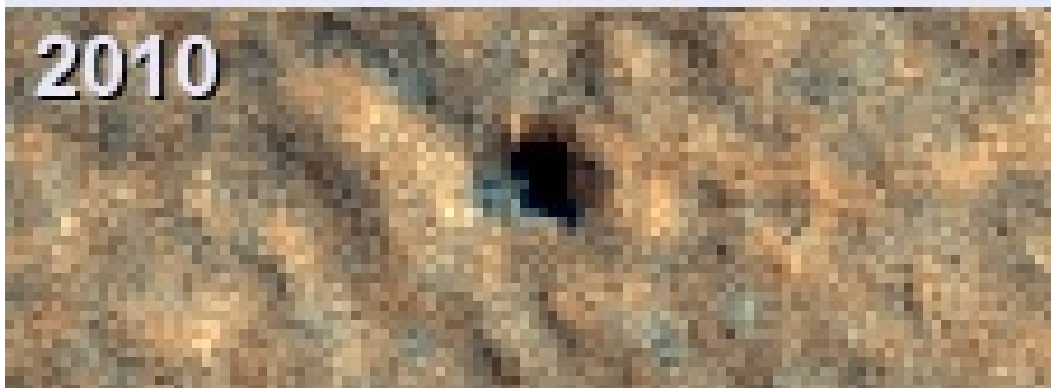
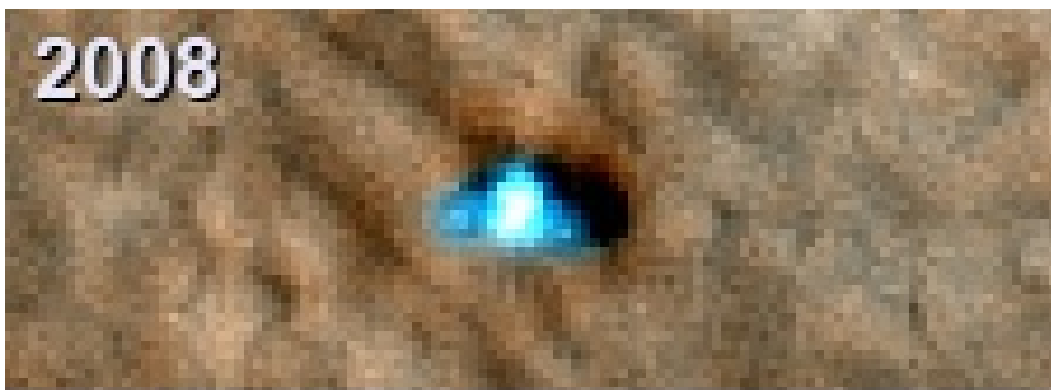
IceCube fångade SNR

IceCube-labbet UNDER Sydpolen letar efter neutrinos [men har också annat smått, gott och nyttigt i skafferiet.](#)

Nyligen påvisade instrumenten ett överskott av kosmisk strålning, som dessutom kunde riktighetsbestämmas till supernovaresterna i sydstjärnbilden Vela, Seglen. Denna SNR ligger 800 ljusår bort och smällen tros ha ägt rum ca år 10 000 f Kr.

Frid över Phoenix minne

[caption id%3D"attachment_3963" align%3D"alignleft" width%3D"226" caption%3D"Döden i grytan på Mars! Foto: NASA"]

[/caption]

NASA har nu formellt dödförklarat Marslandaren Phoenix, som dog en tragisk död vid den röda planetens norra pol - solpanelerna havererade.

Försök att få kontakt misslyckades, och sen bilder från The Mars Reconnaissance Orbiter visat på mystiska skugg effekter runt irreparabla Phoenix, var dödsförklaringen ofrånkomlig.

Till en av Phoenix stora insatser hörde upptäckten av ytnära vattendepåer och kemiska föreningar, som är mumma för vissa mikrober, dödligt giftiga för andra.

Phoenix dokumenterade också snöfall på vår grannplanet.

RIP!

[W-källa...](#)

4 kommentarer

anna-mi

Invändning ett: Det är alldeles utmärkt samla alla tidskrifter på ett ställe för då hittar andra än nördarna magasinen. De som är intresserade av lättsamma publikationer i specialämnen kan nu botanisera hej vilt på ett bräde och hitta tidningar de inte visste existerade. PA kan finna nya läsare, till exempel.

Invändning två: Det är mycket omständigt ta sig till Nord-Korea. Jag hade en gång en arbetskamrat som försökte resa in. Det gick, men först efter lång tids visumansökan och utredning där ambassaden exempelvis ringde och intervjuade vederbörandes arbetsgivare, etc.

Förbindligen

anna-mi

Ulf R

1. Jag har inte tid att springa och leta. Jag är pensionär! Såg dessutom i dag en stackars funktionshämmande (rörelsemässigt) person, som visste varken ut eller in var hennes olika medicinartidningar fanns numera. På 3-4-5 OLIKA håll. Fanns ingen personal heller, jag hjälpte till så gott jag kunde.

Hoppas att inte Pressbyrån köper samma kundfientliga "blandningsprincip" som MSB.

Men det är bussigt av dig att tänka på PA:s väl och ve!!! Tänk om en idog läsare av Polistidningen får upp ögonen för oss!?!

2. Nordkorea. Här... ger jag mig. Grattis!

1-1

Ulf R

PS apropå tidskriftsmixen i MSB:s gamla talboksrum. När jag tänker efter. Inga jämförelser i övrigt, men det slår mig ändå: För de som glömt eller inte vet om det, så gjorde vi ett nobelt presshistoriskt försök på Kvällsposten - "Kulturrevolutionen" - en gång i början av 70-talet att bryta upp kultursidorna och blanda in bokrecensioner, konstanmålningar, musikrecensioner etc i det gängse nyhetematerialet. Målet var att locka ovana kulturläsare att upptäcka kulturen. Läste man om en mordbrand fick man också ögonen på en artikel om Strindberg i spalten vid sidan om. Kanske.

Experimentet övergavs, därför att köparna/kunderna VILLE veta var saker och ting stod i tidningen. Försöken att blanda ledar-och sportmaterialet hipp som happ i övriga tidningen, hade varit Kvällspostens undergång. Tankar fanns, men projektet övergavs innan det ens hade hunnit sättas på pränt.

Nu står väl även specialsporternas tidningar också inblandade efter tidskriftssalens titel-ABC på MSB? "Fotboll" efter "Filadelfia-nytt" men innan "Försvarmakten meddelar"???

Vad tycker sportvännerna om det?

Det ska bli mycket intressant att följa.

Det är tänkbart att MSB-experimentet har just målet att locka oss upptäcka nya tidskrifter, en vacker tanke om man är på MSB i syftet att spontanupptäcka saker och ting i tidskriftsfloran. Jag är där i helt andra avsikter. Tyvärr.

Måste kolla hur andra bibliotek gör och hur man tänker där! I Lund, t ex.

Robert Cumming

Rubrikerna om liv på Titan har redan skapat liv i luckan. Eventuella mikrober är bara det mest spejsade av en mängd möjliga förklaringar. Forskarna har t o m gått ut med kritik av nyhetsrapporteringen. Summering av läget finns nu hos *Bad Astronomy*.

IceCube har dessutom inte sett Vela-supernovaresten. Det skrev vi om på popast.nu förra veckan. Ännu en *New Scientist*-rubrik, faktiskt, som lät lite för bra.

Onsdagen den 9 juni 2010

Jordens och månens födelse senareläggs

[caption id%3D"attachment_3980" align%3D"alignleft" width%3D"432" caption%3D"Jorden och månen skapades en gång som resultat av en kollision mellan två stora planeter i solsystemet. Ill: NASA"]

[/caption]

Skapades jorden och månen genom en kollision mellan två planeter typ Mars/Venus inte 30 miljoner år men 150 miljoner år efter solsystemets födelse? Ny forskning vid [Niels Bohr Institutet i Köpenhamn](#) pekar på den senare varianten. Forskaren Tais W Dahl, NBI, har använt volfram-isotoper som en sorts "lackmuspapper" i sina modeller och beräkningar, räknat och räknat på hur mixen av järnkärnorna i de kolliderande planeterna och dess steniga silikatytor gått till.

Resultat:

* **Att den jord-och månskapande kollisionen** mellan "Proto-Jorden" och Theia skedde under kortare tid än 24 timmar och att jordens temp låg på 7000 grader Celsius.

* **Att kollisionen skedde 150 miljoner år**, inte 30 miljoner år, efter solsystemets uppkomst.

- Vi har fastslået Jordens og Månens alder ved hjælp af Wolfram isotoper, som kan afsløre, om planeternes jernkerner og deres stenoverflader har blandet sig under sammenstødene, säger Dahl på institutets hemsida - Dahl som utfört sitt specialprojekt tillsammans med David J Stevenson, Caltech.

Det är inte helt lätt att följa detaljerna i resonemanget, men radioaktiviteten hos hafnium-182 (halveringsperiod 9 miljoner år) i jordskorpan och dess sönderfallsprodukt volfram-182 spökar i beräkningarna - de har helt olika kemiska egenskaper, volfram-isotoperna dras till järn, hafnium-isotoperna till silikater. Utifrån denna skillnad har den nya tidsbestämningen kunnat ske.

Den månskapande kollisionen kan ägt rum först efter det att allt hafnium fullständigt sönderfallit till volfram, är en utgångspunkt.

- Vores resultater viser, at sten og jern ikke kan nå at blande i disse kollisioner mellem kloder, der er større end 10 kilometer i diameter, og at størstedelen af Jordens jernkerne (80-99 %) derfor ikke kom i kontakt med stenmaterialet i kappen under dannelsen, forklarer Tais W. Dahl.

Även [tyska forskare vid universitetet i Münster har i år varit inne på detta spännande område](#), ser jag vid en allmän googling.

Svarta norrsken

Under sin tid på Kvällsposten uppfann Hasse Alfredson, som jobbade där på 50-talet, en fågel vid namn stumstaren. Hasse: - När man inte hör nånting i trädgården så är det den.

När vi inte ser några norrsken, så är det de svarta norrskenen som syns.... är det så? Hyperintressanta artiklar om detta naturfenomen dyker då och då upp i den svenska tidskriftsfloran, allra senast i vår egen *Populär Astronomi*, författad av Hanna Dahlgren, som själv forskar i ämnet. Rekommenderas! [Liksom hennes egen hemsida](#).

Lunds stadsbibliotek - vad med astrotidskrifterna?

Aprtopå läsning: Var tror du att *Sky and Telescope* är placerad på tidskriftshyllorna på Lunds stadsbibliotek? Helt rätt: Mellan *SKTF-tidningen* och lokomotivnördtidskriften *Skånska Järnvägar*.

Men ingen skugga över lärdomsstans bibbla! Den flotta STORA bildskärmställningen från Svenska Astronomiska Sällskapet intar en förnämligt central roll just nu i atriumgården, God reklam görs också för vårt sällskap och vårt allt aktivare TBO.

Philip Glass Icarus-stycke spelas i London

Minimalisttonsättaren Philip Glass nya storverk *Icarus at the Edge of Time* ffg:ade i New York i samband med The World Science Festival i förra veckan, och inspiratören bakom stycket är fysikteoretikern Brian Greene och dennes barnbok med samma titel. Om sitt samarbete med Philip Glass intervjuas han [i Nature. Läs här!](#)

Icarus-verket skildrar inte Icarus färd mot solen utan mot ett svart hål. Tala om uppdatering!

London-besökare kan 3-4 juli höra Philip Glass-verket i Royal Festival Hall i dess

europiska premiär, detta i samband med den av Royal Society [kulturpräglade och populärvetenskapligt upplagda See Further-festivalen på Londons Southbank](#).

Obsis i Åbo

[caption id%3D"attachment_3982" align%3D"alignleft" width%3D"350" caption%3D"Gräddtårta med..."]

[/caption]

Nej, jag har inte glömt bort jakten på "vackra" och "fula" observatoriebyggnader. Dagens bidrag kommer här, är från finska Åbo och är en ganska lustig historia, en smaskig gräddtårta från 1800-talets tidiga ryska tid - till och med tsarerna var inblandade i bygget som kännetecknades av eviga strider mellan arkitekten Carl Ludvig Engel och dess brukare, Åbo Akademis makthavare. Nått riktigt huvudinstrument fanns här inte, instrumenten var rörliga, så någon kupolbyggnad uppfördes därför inte.

[caption id%3D"attachment_3984" align%3D"alignright" width%3D"198" caption%3D"... sockertopp. Foto: YLE"]

[/caption]

Så vad är det för yttre arkitektonisk markör som visar att det rör sig om ett obsis och ingenting annat?

Just det, kolla den där lustiga takknoppen, vars "stjärnbilder" jag dock inte får att passa med nån känd stjärnbild.

Efter den astronomiska storhetsperioden, har byggnaden använts för diverse ändamål och väntar, har jag förstått, på en ny och mera definitiv hyresgäst.

Sommarpratare Danielsson

Vår ASTB-gäst härom året, Uppsala-professorn Ulf Danielsson, tillhör årets sommarpratare i svenska P1. Jag får understryka "svenska", för jag lyssnar nästan enbart på danska P1 numera, som ofta har bra populärvetenskapliga program. Det är en äkta pratkanal!

Men Ulf Danielsson tänker jag inte missa i den storsvenska radion. Ratta in honom 22 juli.

[W-källa...](#)

Onsdagen den 9 juni 2010

Det teleskopet ölar vi för!

[caption id%3D"attachment_4019" align%3D"alignleft" width%3D"320" caption%3D"Teleskopet tar order från Belgien! Foto: ESO"]

[/caption]

Ett teleskop som kallas TRAPPIST har mitt odelade gillande! Det är Robert Cumming på ESO, som berättar om [ett sprillans nytt robotteleskop vid ESO:s La Silla-observatorium i Chile](#) som heter just så och som bara sysslar med att studera planetsystem.

Det 60 centimeter stora teleskopet fjärrstyrs från ett kontrollrum 12 000 kilometer bort i Liège, Belgien.

Namnet TRAPPIST fick teleskopet för att understryka projektets belgiska ursprung - klostermunkarnas mustiga och starka (6-10 procent) Trappistöl är känt över hela världen och de flesta sorter är belgiska (och uppskattas av medlemmarna i forskningsteamet).

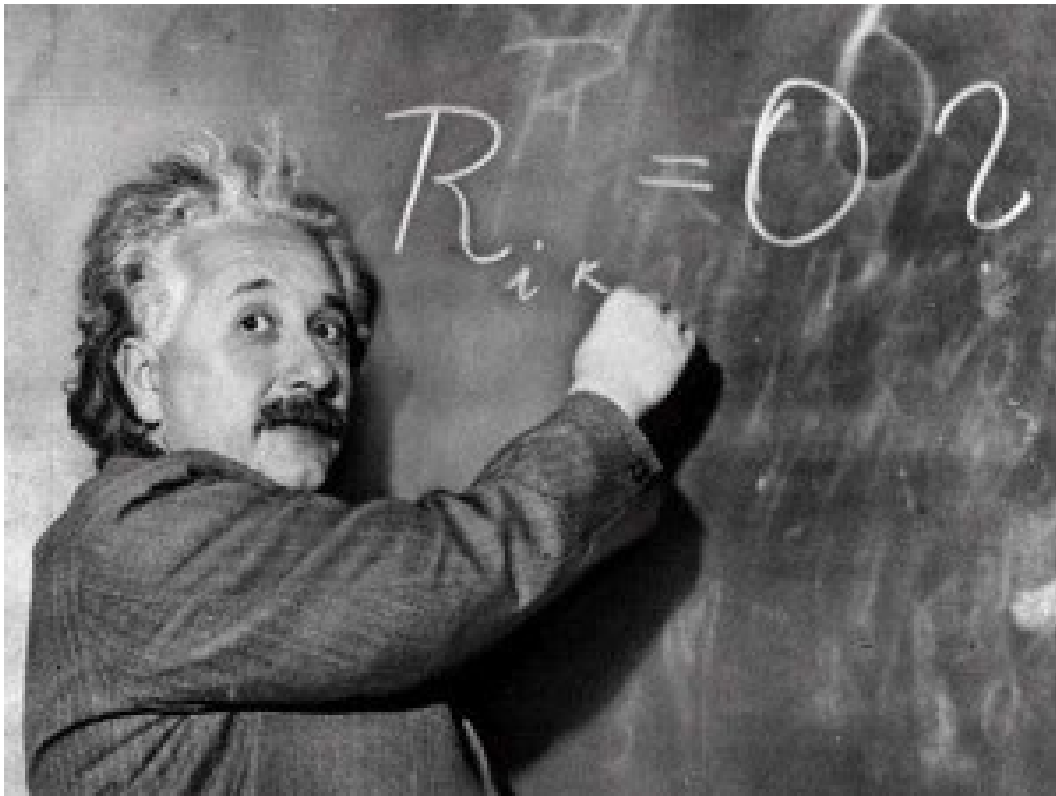
TRAPPIST är förstås också en akronym, en förkortning av en massa bokstäver, och det har du här: TRAnsiting Planets and Planetesimals Small Telescope.

Bonustips: På Systembolaget finns bla Chimay Blå-ölen (nästan 30 kr per 33 cl-flaska) och Orval men också andra Trappist-sorter, som är starkare än den vanliga starkölen.

Einsteins skolbetyg

[caption id%3D"attachment_4023" align%3D"alignleft" width%3D"270" caption%3D"Var rätt duktig i matte..."]

[/caption]

Eftersom det är studenttider, så undrar jag: Vilka betyg hade egentligen Albert Einstein i skolan? Det påstås så mycket, och Myten talar om geniet som var sämst i klassen.

På nätet kan vi ta del av [Einsteins betyg i den schweiziska kantonskolan i Aargau när han var i 16-17-årsåldern](#). På en sexgradig betygsskala hade Einstein högsta betyget 6:or i ämnen som historia, algebra, fysik, geometri ("Darstellende Geometri" också en sexa), 5:or i tyska språket och litteraturen, kemi, naturhistoria, i geografi en 4:a, 4:a i teckning etc, "sämst" var han i franska (en 3:a).

Jag tycker inte betyget alls ser dåligt ut, så sorry, där sprack den myten.

Sveriges minsta bokmessa...

.. den, tror vi (3D Bertil Falk och bloggredaktör'n), sjätte eller sjunde i ordningen, har nu spikats till lördagen 2 oktober i höst. Klockan 16-20. Rita in det redan nu i din almanacka!

Adressen blir den gamla vanliga, Södra Förstadsgatan 82, Malmö, 4:e våningen. Nästa sommar, om vi lever och har hälsan, blir det sannolikt en sommarmässaute hos Bertil Falk i Västra Alstad. Planer smids.

Programmet 2.10.2010 återkommer vi till.

Astronomiska förkortningar - kom med tips!

Apropå TRAPPIST-teleskop och sedan Ingemar Lundström, ASTB:s tidigare vice och föreningens förbindelseofficer med Astronomihuset i Lund, erinrade om teleskopfenomenet OWL har jag fått astronomiska akronymer, som det heter på fint

språk, på hjärnan. Det är ju är en hel vetenskap att hålla reda på alla mystiska förkortningar!

Tack vare outhärliga men inte alltid helt pålitliga Wikipedia, [har vi nu tillgång till 100-tals astronomiska förkortningar](#) och vad de står för. Jag raggade efter en del annorlunda, förstås, och sprang då på dessa: **AMANDA** skulle kunna vara Peter Lindes dotter men inom astronomin står bokstäverna för Antarctic Muon And Neutrino Detector Array.

EKBO är en idyllisk plats i Uppland, men här betyder det Edgeworth-Kuiper Belt Object.

FRED har ingenting med "fred" eller ens Fred Hoyle att göra utan står för Fast Rise Exponential Decay, som beskriver ljusförändringar över tid i gammablixtar.

IMPACT var den fyndiga förkortningen för mötestemat International Monitoring Programs for Asteroid and Comet Threat.

IOTA betyder förstås Infrared-Optical Telescope Array.

MUSTANG är en värmekänslig bolometerkamera vid Green Bank och står för Multiplexed SQUID TES Array at Ninety GHz.

OWL - Overwhelmingly Large Telescope, den föreslagna 100-metersbamsen.

TASS har inte med den gamla sovjetiska nyhetsbyrån att göra utan står för The Amateur Sky Survey. Finns det verkligen nåt sånt?

Har du nån rolig förkortning på lager, så hör av dig!

UNESCO - en uppföljare

Jag undrar så vad det Svenska UNESCO-rådet tycker och tänker om att FN-organet kan komma att ge ut ett stort kulturpris namnat efter militärdiktatorn Teodoro Obiang i Ekvatorialguinea? Tystnad vore förfärligt!

[W-källa...](#)

2 kommentarer

Niklas Henricson

När man dricker Chimay blå så ska man kyla den ordentligt före öppningen. Ölen ska hållas i ett glas med bredd öppning. Det är en gentlemannaöl som ska snarare njutas så långt det bara går, helst när man sitter och läser en bok i sommarvarmen. Spara sista delen av ölen i flaskan som hålls istället i en shots-glas. Det är den extra kryddiga och starkaste delen av ölen som tas mot slutet.

Ja... nu vet ni vart min kagge kommer ifrån ;)

Skål!

Niklas Henricson

Gällande förkortningar, betyder IOTA även International Occultation Timing Association.

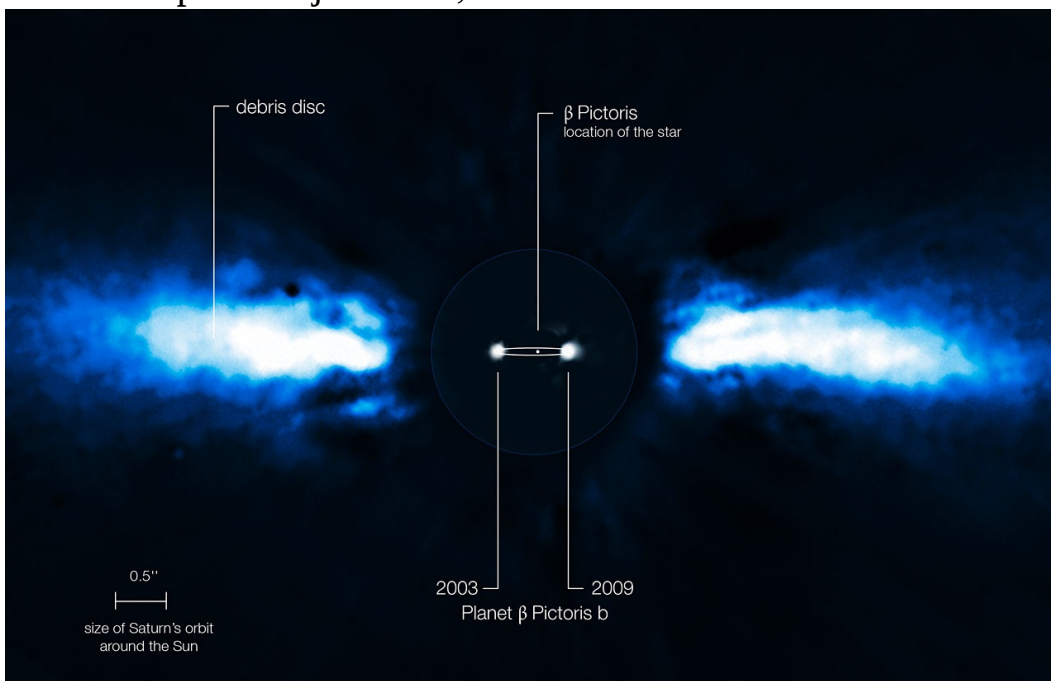
<http://www.occultations.org/>

Torsdagen den 10 juni 2010

Hett stoff: Ung exoplanet rör ju på sig!

(Nyredigerad version): Igår kväll släppte ESO en högst intressant nyhet: Att astronomer för första gången direkt har kunnat följa en exoplanet (Beta Pictoris b) och dess rörelse från den ena sidan av dess värdstjärna till den andra. Planeten har dessutom den minsta omloppsbanan av alla exoplaneter som hittills avbildats direkt. Planeten ligger nästan lika nära sin stjärna som Saturnus till solen, och forskare tror att den kan ha bildats på ungefär samma sätt som solsystemets jätteplaneter.

Då stjärnan är ung bevisar upptäckten att gasjättar kan bildas inuti stoftskivor på bara ett par miljoner år, en med kosmiska mått mätt mycket kort tid.

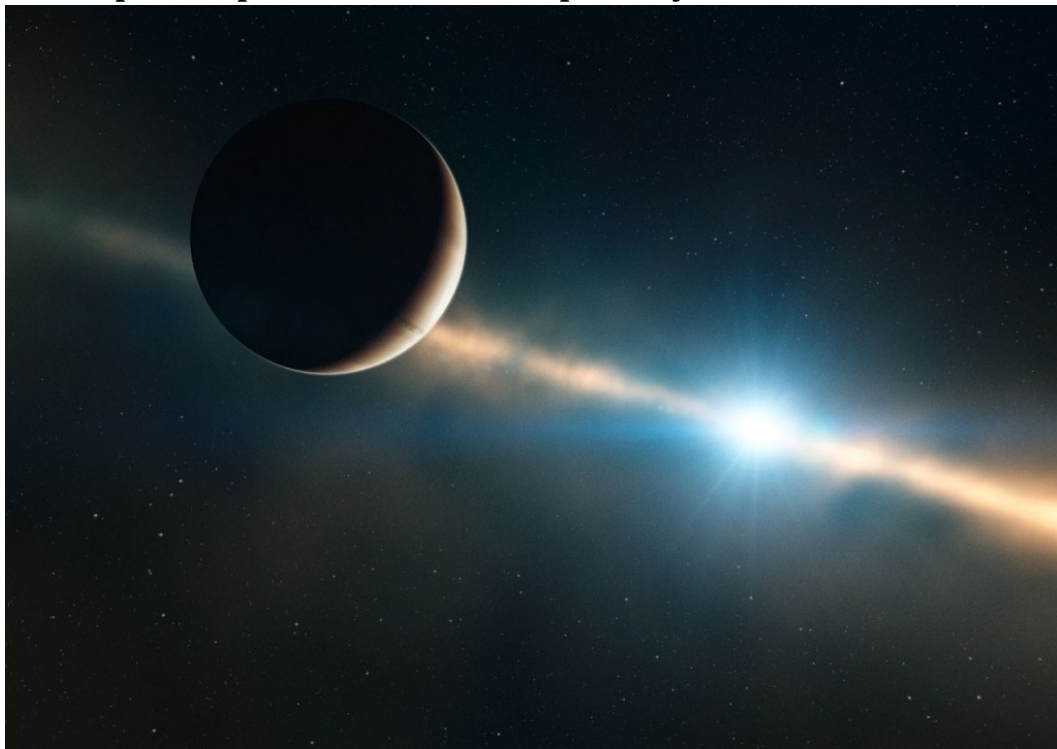
I ett pressmess från ESO - [här finns alla uppgifter, inte minst om den märkliga bilden ovan, i detalj!](#) - berättas i korthet följande: * Stjärnan Beta Pictoris är bara 12 miljoner år gammal - mindre än tre tusendelar av solens ålder - men väger 75 procent mer än vår moderstjärna. Stjärnan ligger ungefär 60 ljusår bort i den sydliga stjärnbilden Målaren.

* Stjärnan är ett av de bäst kända exemplen på en stjärna som är omgiven av en stoftrik debrisskiva . Utifrån tidigare observationer vet forskare att en del av skivan är skev, och att den härbärgerar även en sekundär skiva. Dessutom har man observerat att kometer faller in mot stjärnan.

- Det var indirekta men talande tecken som starkt tydde på närvaron av en tung planet. Nu visar våra nya observationer definitivt att det är så, säger teamledaren Anne-Marie Lagrange.

- Då stjärnan är så pass ung bevisar våra resultat att jätteplaneter kan bildas i

skivor på tidsspann så kort som ett par miljoner år.

Mer ur

pressmasset, som även innehåller ESO-konstnärens syn på saken t v: * Enligt andra observationer, som nyligen gjorts, upplöses skivor kring unga stjärnor inom ett par miljoner år efter att stjärnan bildats. Jätteplaneter måste alltså bildas fortare än man tidigare trott. Beta Pictoris är nu ett tydligt bevis på att detta faktiskt är möjligt.

* Forskarlaget använde ett instrument monterat på ett av de 8,2-meters enhetsteleskopen som ingår i ESO:s VLT (Very Large Telescope), för att studera Beta Pictoris och dess omedelbara omgivning. Bilder togs åren 2003, 2008 och 2009.

- Planetens korta omloppsperiod betyder att vi inom kanske 15-20 år kan registrera hela banan. Framtida studier av Beta Pictoris b kommer att ge ovärderliga insikter om fysiken och kemin i atmosfären hos en ung jätteplanet, säger forskarstuderanden Mickael Bonnefoy.

* Ett par andra planetkandidater har tidigare avbildats, men alla ligger längre ut från sina värdstjärnor än vad Beta Pictoris gör. Om de hade funnits i solsystemet hade dessa planeter alla legat nära eller bortom Neptunus, planeten som ligger längst ut från solen. Det förefaller som att processerna som ligger bakom dessa planeter skiljer sig avsevärt från de som rått i vårt solsystem och hos Beta Pictoris.

Gert, Ep och Ein Stein

- Gårdagens understreckare i Svenska Dagbladet beskriver de svårigheter som mötte Albert Einstein och hans relativitetsteori i början. Bl.a. var en svensk-amerikan i farten och lanserade en alternativ teori, lästipsar bloggvännen Carl-Olof Börjeson.

- Jag gick till min *Book of Limericks* och fann givetvis en vers i ämnet, sålunda

lydande: **There's a wonderful family called Stein:
There is Gert, there is Ep and there is Ein.
Gert's poems are bunk
Ep's statues are junk,
And no one can understand Ein.**

McNaughts nyaste komet

Till och med svenska medier har upptäckt att en ny komet (C/2009 R1 McNaught) är på gång på norra stjärnhimlen, men den är ännu så länge inte särskilt ljusstark, knappt synlig för blotta ögat. Ändå värd att hålla koll på! Och ljusare kommer den förmodligen att bli, men knappast så att det stör eller skapar nån större panik.

Bilden nedan var APOD 7 juni och togs härom natten av Jose Francisco Hernandez vid Altamira Observatory på Kanarieöarna. Svansen sträcker sig omkring fem grader över himlavalvet.

Alla banfakta här: [t ex på denna NASA-sajt](#) eller på [denna IAU-sajt](#). Den som tar del av animationen hos NASA förstår varför IAU varnar för direkta observationer nära solen. [Kolla också Astronomiguiden](#).

Om jag fattat saken rätt upptäckte Robert McNaught (som vanligt) sin komet vid obsis:et Siding Spring utanför Sydney i Australien, med den gamla Uppsala-trotjänaren, ett Schmidt-teleskop.

Vår Ven-guide kan allt

Ta chansen i sommar att besöka Ven och Tycho Brahe-lämningarna, för en bättre vägledare än ASTB:s vice ordförande kan ni inte få - Anders Nyholm sommarjobbar som guide och är beredd på alla kluriga frågor.

Fakta om [öppetider, bokningar m m hittar du här](#).

Jag läste precis om raderna i Carl von Linnés *Skånska resa*, där han förklarar varför en båtresa till ön från Landskrona aldrig blev aktuell för hans del. Det BLÅSTE för mycket!

[W-källa...](#)

Lördagen den 12 juni 2010

Konsturet i närbild

Tid är pengar.. men tid är också urmakarkonst på hög och artistisk nivå. Så: Hur ser Bernt Kjerströms konstur från 1700-talet egentligen ut? Per Ragnarson berättade ju om trellebogaren Kjerström och hans försvunna ur - nu funnet och identifierat - i blogg nr 63, i slutet av maj och gjorde det mycket målande Men BILDEN hade jag inte klar för mig. Den skadan tas här igen, och gamle museimannen Per R ritar och berättar om uret som han kom på spåret genom lika träget som märkligt och slumpartat släktforskande, Citat från blogg 67:

"- Vad hände med uret? Jag sökte på museer, Blocket, via tidningar men inget spår dök upp. Inte förrän under en spaning på släktforskarnas Rötter. Där dök en Kjerström-gift kvinna upp som ateljéporträtt, inlämnat av en sjuksköterska nära Växjö:

- Hallå, jag jagar ett konstur som denna farmorsmormor kan ha varit gift med.
- Jaha, jag tror att det finns hos min syssling...

BINGO!

Så nu pratar jag med arvtagaren i 8:e generationen om att få det att spela igen.

Inte för att jag är religiös, men...."

Per

presenterade sitt fynd på en träff utanför Motala för några veckor en. Dagsläget?

- Att Bernt Kjerströms konstur finns hos dess nuvarande, åttonde generationens, innehavare i den trakt där den siste av sex generationer urmakare verkade, det vill säga södra Halland.
 - När "skåpet" öppnas visas på luckan t v Jesu födelse och på den t h uppståndelsen. Främst i ledet i portent h att paradera framför Jesus står Petrus med himmelrikets nycklar.
 - Verket spelar sex psalmer och ytterligare en melodi - om det nu skulle kunna ses över till fungerande skick igen.
- Bilden ovan har tagits av nuvarande ägaren på Per Ragnarsons begäran.

7000 NEO:s klara

Om jag förstår statistiken rätt, så har vi hittills upptäckt över 7000 NEO:s - alltså jordnära objekt, asteroider som vi bör hålla koll på. Hittills i år har genom Catalina Sky Survey, där Australiens gamla Uppsala-Schmidt spelar stor roll, upptäckts fyra nya potentiella jordkrockare.

Skönheter i Cassiopeia

Bilder, unika bilder, kablas ner från rymdfarkoster i parti och minut. Denna mosaikstudie i infrarött kom för några veckor sedan via NASA:s WISE, som är förkortning för jänkarnas Wide-field Infrared Survey Explorer.

[caption id%3D"attachment_4098" align%3D"aligncenter" width%3D"516" caption%3D"W-nebulosorna. Foto:NASA/JPL-Caltech/UCLA"]

[/caption]

Vi befinner oss i vår favoritstjärnbild, Cassiopeia, och det vi ser är den så kallade Heart and Soul-nebulosan - nebulosan täcker en yta på himlavalvet cirka tio ggr fullmånens (i verkligheten ca 600 ljusår tvärsöver) och befinner sig 6000 ljusår bort, i Perseus spiralarm i Vintergatan. Naturligtvis pågår här stjärnskapande för fullt. Bubblorna vi ser är resultat av stjärnvindar och strålning från unga stjärnor. I bildens nedre skymtar vi två famösa galaxer, Maffei 1 (den blå) och Maffei 2 (spiralen).

Ny bok av Lennart Nilsson

Så märkligt att ingen kommit på idén att utrusta Lennart Nilsson, professorn, fotografen, med ett rejält teleskop. Eller låta denne bildnestor botanisera bland dagens 10 000-tals förnämliga astronomibilder. Vad skulle han med sitt känsliga öga fastna för?

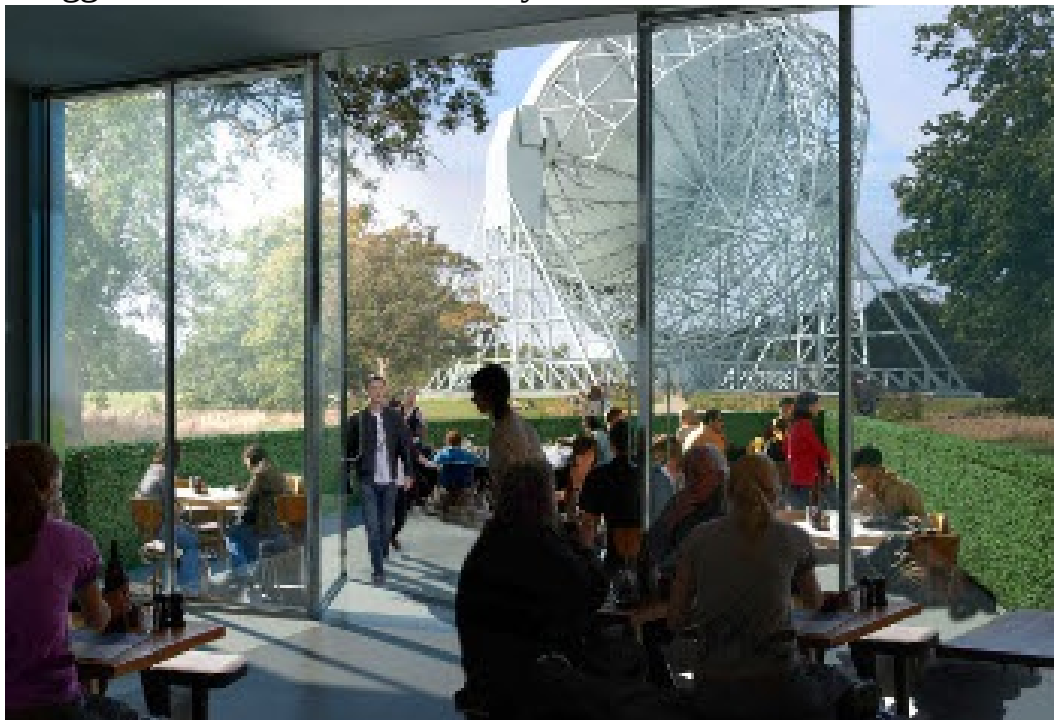
Tills vidare får vi glädja oss över kompilat av tidigare mästarbilder som den nya boken *Jag vill göra det osynliga synligt*, som kommer på Bonnier Fakta i september.

[W-källa...](#)

Lördagen den 12 juni 2010

Jodrell Bank i mitt hjärta

[caption id%3D"attachment_4121" align%3D"alignleft" width%3D"350" caption%3D"Den nya inramningen. Ill: University of Manchester %26 Feilden Clegg Bradley Studios."]

[/caption]

Som tonåring besökte jag en gång (tillsammans med stjärnkompisen Carsten Nilsson) runt 1960-61-62 Jodrell Bank, utanför Manchester, och det var ett stort ögonblick att få se teleskopet arbeta och få promenera omkring på området. Sen dess har mycket timat där ute i den engelska idyllen i Cheshire, där radioastronomi och kossor samsades om gräset, och [nu ser jag på Jodrell Banks hemsida](#) att man för 30-35 miljoner SEK kommer att få ett helt nytt Science Discovery Centre. Alla bestämmare inom region, kommun och universitet har okej:at projektet, som förhoppningsvis ska locka massor av turister och därför bidra till en "win-win"-situation.

Nybyggnationen, som ska stå färdigt nästa år, inkluderar en "Planet Pavilion", en "Space Pavilion" för utställningar, ett nytt café m m. Besökarna garanteras få perfekt blick över det stora, klassiska Lovell-teleskopet med dess 76-metersskål. Sir A C B Lovell, som snart fyller 97 år, är själagläd över att hans unika skapelse får en ny publik inramning och kommer att locka inte minst skolungdomar till observatoriet - "the scientists of the future".

Det stora radioteleskopet stod färdigt 1957 (det byggdes delvis av överskott från krigsåren) och har genomgått ett antal "ansiktslyftningar" genom åren.

Så märkligt att pionjären Lovell aldrig fick något Nobelpris!

Thai-astronomerna får nytt obsis 2011

[caption id%3D"attachment_4114" align%3D"alignleft" width%3D"230" caption%3D"Från NARIT:s hemsida."]

[/caption]

Jag har förstått att det finns många skäl till varför 100 000-tals svenskar lockas till Thailand, på kortare eller längre sejourer. Är det inte sol, bad och golf så är det något annat som lockar. Ett nytt skäl till en resa halva jorden runt är att nästa år får det krackelerande (?) kungadömet ett nytt nationellt observatorium, byggt uppe på ett berg på knappt 2500 meters höjd i Chiang Mai-provinsen, i norra delen av landet. I kupolen finns en 2,4-meters reflektor, altazimutmonterad och, naturligtvis, datordriven.

Arkitektoniskt är husen inga skönheter, precis, snarast rör det sig om en sorts mainstream "funkis". Så som alla observatorier byggs i dag.

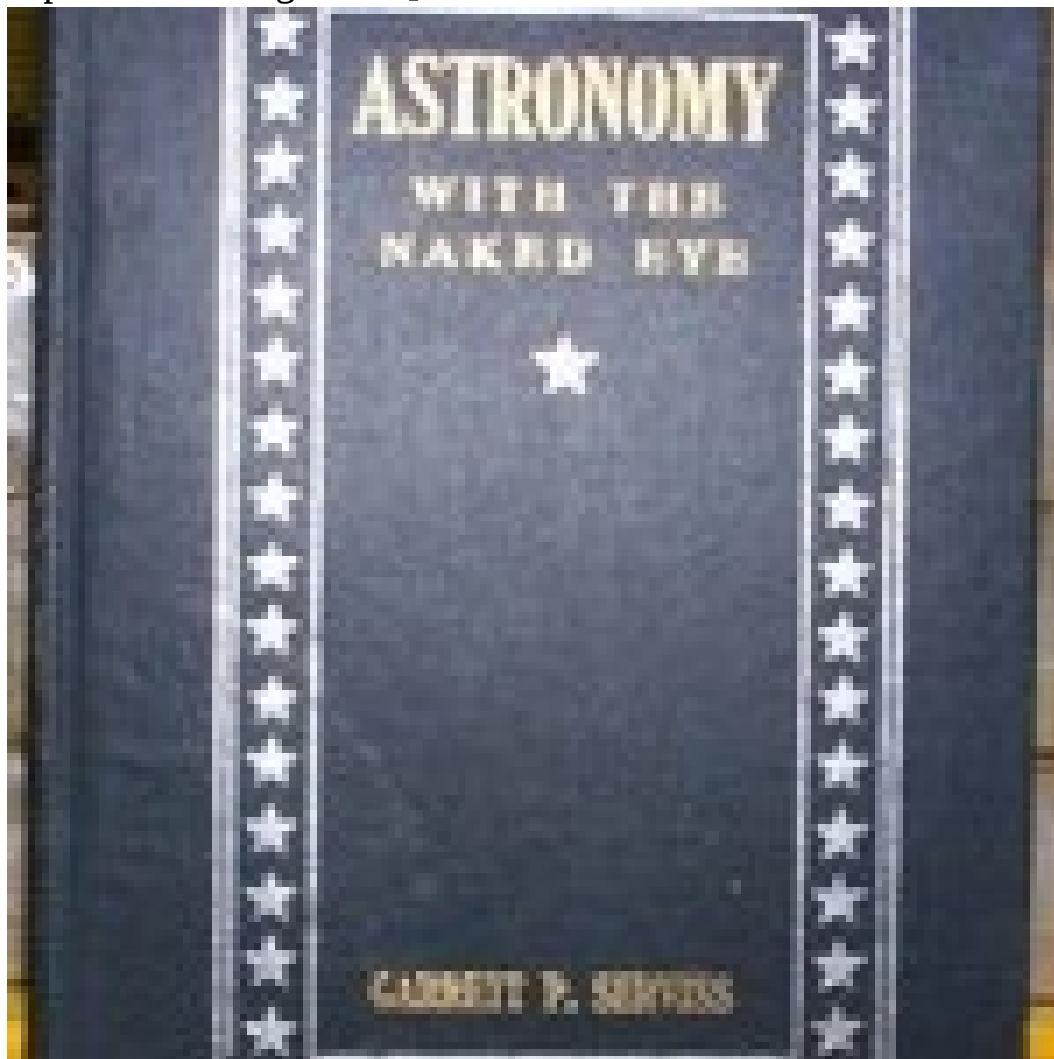
På [NARITS hemsida - NARIT står för Nartional Astronomical Research Institute of Thailand](#) - presenteras en del av den spännande och framkants-inriktade forskning, som observatoriet bedriver (binaära stjärnor, variabler, exoplaneter, kosmisk strålning m m) - Thai-astronomerna jobbar mycket tillsammans med kolleger i Kina, på Nya Zeeland och i USA.

Den nya tidens astronomi kom till gamla Siam i slutet av 1600-talet och det var, som alltid, duktiga, pålästa, oftast fransktalande Jesuit-astronomer som var först på plats och lärde ut den nyaste "galileiska" astronomin.

Boktips

[caption id%3D"attachment_4117" align%3D"alignleft" width%3D"150"

caption%3D"Originalet."]

[/caption]

Jag har i mitt privatbibliotek sen tonåren ett nött ex av G P Serviss klassiker *Stjärnhimlen sedd genom en teaterkikare* (1902 års svenska upplaga, med förord av C V L Charlier).

Boken finns säkert att köpa här och var antikvariskt i Sverige - jag kollade på nätet härom kvällen och upptäckte då att boken numera kostar från 50-60 kr till 150 kr. Överkomligt.

Googla och du skall finna!

Garret P Serviss var en entusiasmerande författare och jag gillar omdömet som han fick i New York Times på tidigt 1900-tal: **"It has long been known to readers of popular astronomy that Garrett P. Serviss has the heart of a poet and an artist's eye."**

Hollywood-drama i verkligheten

[caption id%3D"attachment_4125" align%3D"alignleft" width%3D"84" caption%3D"Kuiper - legend!"]

[/caption]

Om Gerard P Kuiper (1905-1973), profilstark och stridbar amerikansk-holländsk planet-och månforskare, pappan till Kuiper-bältet, finns mycket att berätta. Han spelade stor roll för astronomin i efterkrigs-Tyskland - han ingick från början i USA:s så kallade Alsos-team, som skulle jaga fram allt värt att veta om Hitlers atombombsprojekt - , men framför allt: Det var Kuiper som under en våghalsig operation in på det av ryssarna ockuperade östra Tyskland "kidnappade" Max Planck och dennes hustru och förde dem i säkerhet i väst, i Göttingen. Kuppen ägde rum redan i maj 1945, mitt framför näsan på ryssarna.

Ett närmast hollywoodskt actiondrama!

När kommer filmen?

Icke-sur miljö hittad på Mars

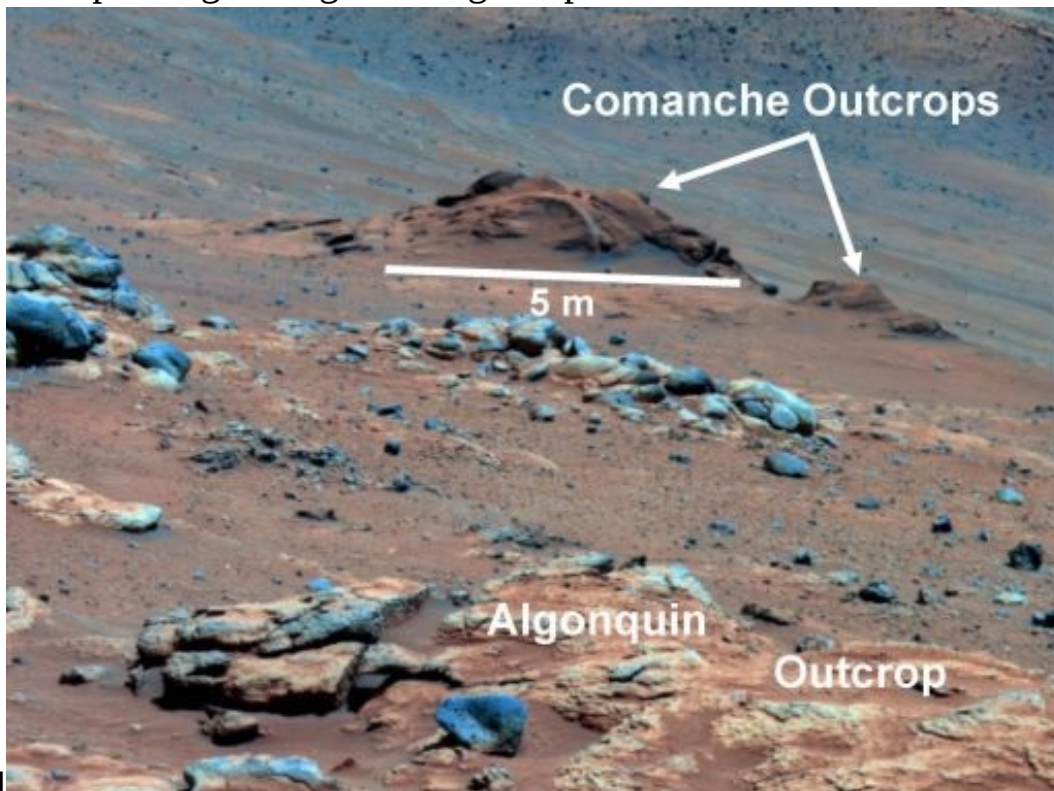
Det väckte visst uppseende härom dan när Mars-geologer släppte sina senaste upptäckter baserade på Mars-rovern Spirits fynd: Att det vid [de så kallade](#)

[Comanche-klipporna funnits förutsättningar för liv](#). En gång i tiden för länge sen. Det finns tecken på vatten här, men inte bara det: Det råder framför allt en "icke-sur" miljö, bevisat av förekomsten av magnesium-järn-karbonater (som upplöses i sura miljöer).

Comanche-fyndet visar sig ha ett neutralt ph-värde.

Ännu en liten liten pusselbit i det stora marsianska pusslet!

[caption id%3D"attachment_4130" align%3D"aligncenter" width%3D"512" caption%3D"Spirits grävningar har gett spännande resultat! Foto: NASA JPL

Cornell"]

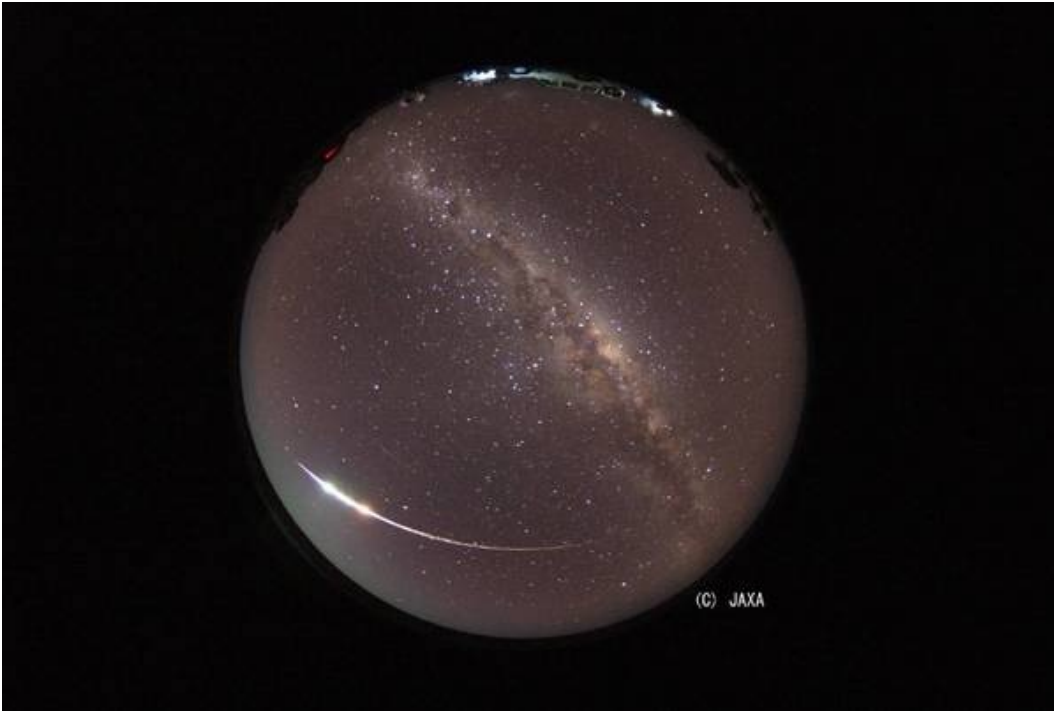
[/caption]

[W-källa...](#)

Söndagen den 13 juni 2010

Hayabusa-san hemma och i tryggt förvar?

[caption id%3D"attachment_4147" align%3D"aligncenter" width%3D"486" caption%3D"Credit: JAXA"]

[/caption]

VERSION 1. Kl 19.25. Det har varit jättesvårt, tycker jag, att få veta EXAKT hur det har gått med Hayabusa, den japanska asteroid-besökaren, och dess återkomst till jorden. Japanernas hemsida kraschade tydligen i eftermiddags.

Lyckades landningen, som bör ha skett för snart tre timmar sedan? På nätet finns en twitterbild, tagen från marken, som visar en "fireball", och det kan väl bara handla om sondens moderskepp som skulle brinna upp i atmosfären sedan den lilla asteroidmaterial-uppsamlaren skjutits i väg för att landa i Australien med hjälp av fallskärm.

Även [NASA:s DC 8 har dokumenterat det spektakulära sönderfallet vid återinträdet i atmosfären.](#)

Vad uppsamlaren har med sig ska bli extremt intressant att ta del av. Det gick ju inte som det var tänkt från början, men möjligheterna finns ändå att sonden mer eller mindre av ren tur fick med sig originalstoff från asteroiden Itokawa som den gästade i november 2005.

Tips:

Följ framför allt PopAsts webb och dess länkar för senaste nytt.

Lite thrilling är det onekligen att se vad som händer med denna "Hayabusa-san".

VERSION 2. Kl 22.15. Uppgifter från den japanska rymdstyrelsen JAXA (Japan Aerospace Exploration Agency) konfirmerar, att kapseln har iakttagits på marken,

på den förutbestämde platsen vid det som kallas Woomera Prohibited Area. En känslig trakt inte minst med tanke på att den är helig för många aboriginer.

En helikopter deltog i "jakten". Senare 14 juni kommer ett searchparty att plocka upp den lilla sonden, som kommer att föras direkt till Japan och ett JAXA-labb där för minst ett års noggrann genomgång.

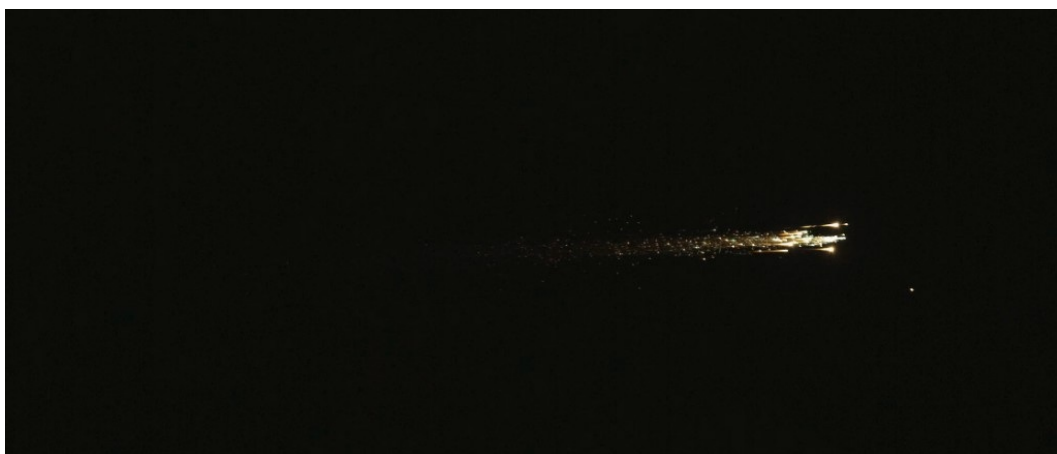
Hur asteroiden, som Hayabusa faktiskt gjorde två landningar på, ser ut? En bild av "jordnöten" har vi här från närkontakten 2005 (APOD förstås den gången!):
[caption id%3D"attachment_4171" align%3D"aligncenter" width%3D"576" caption%3D"Foto: JAXA, ISAS"]

[/caption]

Jag öppnar en flaska sake och gratulerar på det viset rymdnationen Japan till framgången.

VERSION 3. Kl 00.20 14 juni. Kolla nedanstående spektakulära stillbild, som jag hittade på [Emily Lakdawallas extremt välorienterade The Planetary Society-blogg](#). Allt medan moderfarkosten, som planerat, exploderar och förintas i jordatmosfären kan du samtidigt se en liten ljusprick till höger (KLICKA på bilden!), den lilla dammuppsamlaren som sedan lyckligt landade på jorden i fallskärm. På bloggen kan du följa hela förloppet i realtid, tack vare NASA-flygplanets unika bildsvit.

Två "måste"-böcker

[caption id%3D"attachment_4144" align%3D"alignleft" width%3D"167" caption%3D"Klassiskt möte. Foto: Paul Ehrenfest"]

[/caption]

Helgen har så här långt mest gått åt att läsa en del tidningar "typ" *Guardian Weekly* och *IHT*:s lördags/söndags-nummer. Bägge innehöll recensioner av böcker, som ska skaffas.

I International Herald Tribune kunde vi läsa en anmälan av Manjit Kumars nya bok

Quantum.Einstein, Bohr and the Great Debate About the Nature of Reality. Jag gillar citatet av John Bell, som under en tågresa mellan Oxford och London - det var fullspikat, så han fick stå - förklarade skillnaden mellan de bägge giganterna så här pedagogiskt: - Bohr var inkonsekvent, oklar, medvetet obskyr och hade rätt. Einstein var konsekvent, klar, jordnära och hade fel.

Guardian skriver om en ny bok av Anil Anathaswamy, *The Edge of Physics: Dispatches from the Frontiers of Cosmology*.

Författaren har rest världen runt och besökt en rad spännande forskningslabb, intervjuat tekniker och ingenjörer framför allt. Om en av stationerna i jakten på kosmos mörka materia och energi, belägen UNDER Baikalsjön i södra Sibirien, påpekas att där i ödemarken och i de karga drängstugorna längs stranden arbetas det lika hårt som där supers hårt. Men på en punkt skiljer sig killarna från killarna på ett vanligt militärlogement: I stället för raffiga pinupbilder på skåpen har de bilder av elementarpartiklar och det periodiska systemet!

Jävan - vad ska hända?

På ASTB:s senaste styrelsemöte, kom frågan om Jävan upp på dagordningen. Nå form av samarbete framöver med LTH ("Vattenhallen" Science Center inkl planetariet) med ASTB som medspelare på ena hörnet, är inte omöjligt.

Allt är extremt preliminärt. Den som lever får se.

Orionnebulosan 400 år

[caption id%3D"attachment_4169" align%3D"alignleft" width%3D"81" caption%3D"Rymdkändis"]

[/caption]

Det är i år definitivt 400 år sedan Orionnebulosan sattes på stjärnkartan.

Säkert har nebulosan varit känd sen långt, långt tidigare, men även Björn Stenholm i senaste *Populär Astronomi* ger Nicholas Claude Fabri de Peresc - med viss reservation - förstatjning till upptäckten.

Det allra märkligaste är att Galilei INTE såg nebulosan när han var i området och kikade med sina teleskop både 1610 och 1617.

[W-källa...](#)

Måndagen den 14 juni 2010

Back to basics!

Binära solsystemet CH Cyg ligger på 800 ljusårs avstånd, och det bör vi hålla ögonen på. Av flera skäl! I "bilden i bilden" till höger härrör det röda [från gammastrålnings-satelliten Chandra, det gröna - visuella - togs av Hubble-teleskopet och det blå fångades upp av radioteleskopet VLA,](#)

Historien bakom denna märkliga kompositbild:

CH Cyg är ett dubbelstjärnepar med en vit dvärg, som kalasar på stjärnvinden från sin granne, som är en röd jätte. Hört om denna kombination förr? Just det, det är som gjort för att det här kommer att SMÄLLA och SMÄLLA REJÄLT förr eller senare - CH Cyg är som ett kokboksrecept för både planetariska nebulosor och, ännu mera spektakulärt, för supernovor av typen I A Jetstrålen är mycket intressant. Rörelserna i den är extremt höga, och kurvaturen i grönt antyder att jetstrålen dessutom roterar.

Det vi ser påminner i liten skala om andra liknande kataklysmiska fenomen i universum, som t ex har med svarta hål att göra. Därför kan också CH Cyg

användas som en liten "leksakermodell" för dessa större astronomiska skeenden, berättar ett pressmeddelande från NASA.

Ett helt forskargäng håller öga på CH Cyg, ett gäng ledda av Margarita Karovska vid Harvard-Smithsonian Center for Astrophysics.

Det blir svårare och svårare att reda ut provinienzen för en astronomisk bild som den ovan, men här är i alla fall ett försök: : Inset image: X-ray: NASA/CXC/SAO/M.Karovska et al; Optical: NASA/ STScI; Radio: NRAO/VLA Wide field: DSS.

Ännu en firad populärvetare

Brian Cox, Manchester-professorn, partikelfysiker vid CERN och populärvetare i BBC, har fått en fin orden av drottning Elizabeth II på hennes födelsedag: En äkta OBE, Officer of the British Empire.

Nått liknande har vi ju inte i Sverige, men Cox - 42 år gammal! - är säkert värd kraschan. Han har ju också lirat med popgruppen D:REAM - han är inte det ende popsnöret som riktat blickat uppåt.

Förnämligt i storyn om Cox är att han stöttar tidskriften *Index on Censorship*, vars förste chefredaktör George Theiner var en synnerligen god vän till mig i London. George kom från förtryckets Tjeckoslovakien, gängade sig med Shirley i London, och blev en stor profil för yttrandefriheten i HELA VÄRLDEN.

Tyvärr lever inte George längre, inte heller Shirley, men *Index on Censorship* fortsätter att komma ut och behövs mer än nånsin i vår inskränkta tid. För: Det har aldrig kommit ut så många tidningar och tidskrifter som nu, och aldrig har yttrandefriheten varit så utsatt som nu.

Happy landing

En sista bildrapport "för nu" från den lyckosamma landningen av den japanska asteroidbesökaren Hayabusa i går. Bilden nedan visar sonden med fallskärm på marken - ett ganska otroligt slut på en resa, som verkligen var astronomiskt låååång.

[caption id%3D"attachment_4180" align%3D"aligncenter" width%3D"512" caption%3D"Happy landing till sist... Foto: JAXA"]

[/caption]

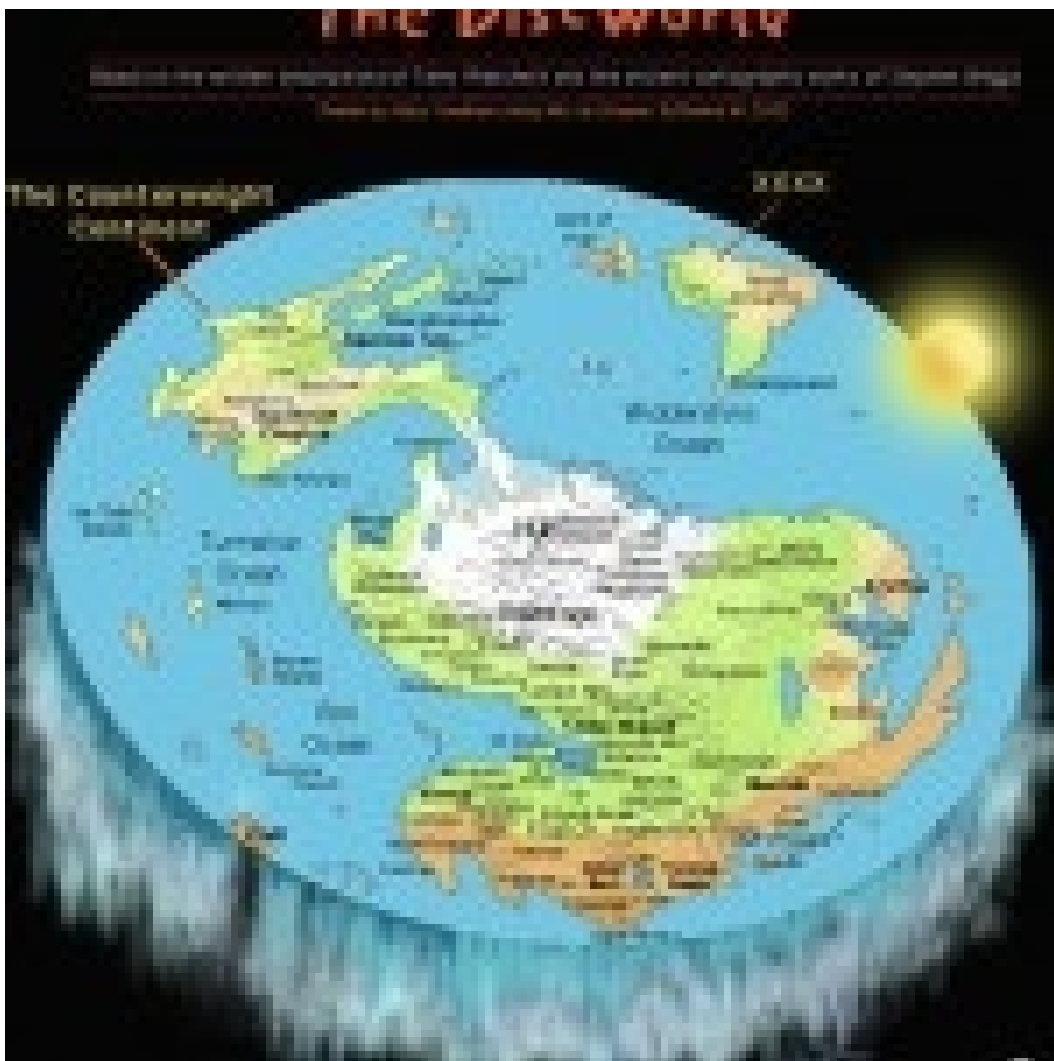
Ockultationen 8 juli

Senast tillgängliga info om asteroiden Romas framfart i stjärnsfären finns ALLTID [både på vår egen TBO-sajt](#) och på [Kristianstad-kollegornas i Aquila sajt](#). Håll dig uppdaterad.

Det är ett smått historiskt tillfälle som nalkas, inte bara för saken i sig utan för samarbetsformerna (och viljan!) mellan de sydsvenska amatörerna. Det kan bli hur bra som helst - det kan också bli mulet.

Platta-jordensällskapet finns!

[caption id%3D"attachment_4199" align%3D"alignleft" width%3D"105" caption%3D"Världen i sig?"]

[/caption]

Jag är med i alldeles för många föreningar, men jag måste erkänna en sak: En till borde jag ju gå med i, [The Flat Earth Society](#). Jag tycker att jag hör hemma där. Hemsidan är väl så där, den skulle kunna göras riktigt rolig och pedagogisk. Men jag gillar deras ohemula anticopernikanska slogan: "**Deprogramming the masses since 1547**".

[W-källa...](#)

4 kommentarer

Robert Cumming

CHysst bild på CH Cyg, men efter lite grävande upptäcker jag att den vita dvärgen väger bara 0,7 solmassor (mer) och således ligger inte i riskzonen för att bli en supernova inom överskådlig framtid. Och vän av ordning meddelar (anonymt, jag skyddar mina källor) att Chandra är ett röntgenteleskop och inget annat.

Hans Bengtsson

Det bästa med Flat Earth Society tycker jag är deras bild av Antarktis som en isvall

som sträcker sig runt hela jordskivan och hindrar oceanernas vatten att rinna över kanten. Rätt smart faktiskt. Detta kan väl sägas ha fått sitt officiella erkännande i och med att FN valde sitt emblem:
http://www.un.org/depts/dhl/maplib/images_maplib/unflag.gif

Hans Bengtsson

Det skulle vara intressant att veta vilken inställning Flat Earth Society har i klimatfrågan. Om den antarktiska isvallen börjar smälta så att det blir hål i den, så kommer haven snabbt som ögat att torrläggas totalt, vi får ett månlandskap. Dock är jag helt säker på att sällskapet inte tror på någon global uppvärmning - måhända uppvärmning men inte global eftersom det inte finns någon glob.

Hans Bengtsson

CH Cygni tillhör inte de variabler som vi har observerat särskilt intensivt i vårt land. Men en del skattningar har det förstås blivit. Här är ett diagram från åren 1971-98, baserat på svenska amatörastronomers observationer inlagda i vår variabeldatabas SVO: <http://var.astronet.se/graph/vargraph.php?varname%3DCH%20Cyg%26startdate%3D1971-01-01%26enddate%3D1998-12-31%26.png> Trots luckorna ser man tydligt huvuddragen i ljuskurvan med det mycket kraftiga maximet (visuell magnitud ca 5.7) under tidigt 80-tal. Inte minst var det Lars-Åke Truedsson som följde stjärnan under denna utbrottsfas.

Tisdagen den 15 juni 2010

[caption id%3D"attachment_4229" align%3D"alignright" width%3D"172" caption%3D"Trägen arbetshäst som får ännu mer att göra. Ill: NASA"]

[/caption]

WIND - solforskarnas egen ardenner!

Den amerikanska solsonden WIND skickades upp 1994 och inga planer finns på att ställa denna unika ardenner, denna observatör av solvinden/rymdvädret på avståndet 1 AU, vid det vilosamma läget Lagrange 1.

Åren 2013-2017 växer solaktiviteten mot ett nytt max, och i november 2016 har WIND kollat solvinden dagligen och stundligen under 22 år (som också utgör en sorts solcykel).

Planer hyses på att börja samköra WIND med nya sondaerna Solar Probe+ och Solar

Orbiter och med dem koppla det definitiva greppet om solvinden och dess exakta ursprung i solkronan. Men inte bara det - WIND är självklart också en spelare med de bägge STEREO-sonderna, och när dessa slutligen kommit på plats på varsin sida om solen ligger WIND exakt mitt emellan dem i en gigantisk triangel. WIND är unik även genom att farkosten har instrumentering ombord för att detektera strålning i radiospektrumet.

Thulin-utställningen öppnar snart

4 juli öppnar museet i Landskrona en ny stor Enoch Thulin-utställning, och inför det har Tekniska museet i Malmö lånat ut sin nermonterade Thulin-kärva - "Thulin B" - som inte visats för allmänheten på snart hundra år.

- Flygplanskroppen har visats någon gång tidigare, men planet har aldrig visats i hopmonterat skick, sa Jan Jönsson, projektledare för utställningen, till *Helsingborgs Dagblad*.

Efter visst besvär kunde flygplansdelarna hissas upp och boxas in genom ett fönster på andra våningen i museet.

Till sin hjälp har museet piloten och flygplansentusiasten Mikael Carlson som flyger Thulin-plan, modell A, som han själv renoverat och monterat.

- Det finns inte så många Thulin-plan kvar så det här är väldigt intressant, sa Mikael.

För Landskrona håller för övrigt skulptören Jonas Högström på att färdigställa en skulptur av nämnde Thulin. Stan har konstigt nog ingen sådan offentlig utsmyckning av mannen, som satte stan på flygkartan.

Från tidigare chefen på Tekniska museet i Malmö, Per Ragnarson, kom samtidigt och parallellt som ett mail på posten, bilden på de bägge seniorerna Assaf Göransson och Maria Stenberg, två av "Sonekulla väntare" satta i högsäte inför Blériot-landningen då Malmö 75-årsjubilerade Robert Svendsens första Öresundsflygning 1910.

Assaf och Maria var två malmöbor som såg den unika landningen 1910, som inom flyget på våra breddgrader nästan har "Neil Armstrong:ska" förtecken.

Det var ett litet steg för dessa magnifika skandinaver i sina flygande maskiner men ett stort steg för det kommande folkflyget.

Fler "Platta jorden"-entusiaster!

[caption id%3D"attachment_4234" align%3D"alignleft" width%3D"218" caption%3D"Ren bluff! Foto: NASA"]

[/caption]

Tack till mina underleverantörer Hans Bengtsson och Lars Olefeldt, som kan allt om "flat earth"-sällskapen. Hans som hittade FN-vinkeln! Och Lars som till och med gick med i det norska sällskapet för många herrans år sen; jag tackar för den underhållande brevväxlingen. Lars registrerades free of charge som nr 1745 och han var den sjätte eller sjunde svenske medlemmen.

- Hyggelig å höre at også svenskere tar til fornuften, löd det bl a i välkomstbrevet. Som också meddelade att man i likhet med den amerikanska moderorganisationen "tog avstånd" från de amerikanska rymdfärjorna, som påstås skickas upp från Florida i USA, den mest korrupta och kriminellt mest belastade delstaten där inget sant ord nånsin har sagts. Så slutsatsen gav sig liksom självt: - Hvorfor iall verden skulle vi tro på det? Nej, ta det lugnt og stol på din egne øyner og bruk din fornuft.

Ännu en fantastisk Hayabusa-sekvens

Japansk [tv:s skildring av rymdfarkostens förintelse](#) och den lilla asteroidsonden parallella väg ner, finns här. Tack till Lars Olefeldt (igen), som tipsat bloggen.

Bokhöst med ?

Det verkar till att bli en riktigt trååkig bokhöst. Inga astronomiböcker så långt ögat kan se i de stora förlagens höstkataloger. Desto fler kokböcker och prinsessböcker! Kolla gärna och tipsa om det dyker upp något.

[W-källa...](#)

Onsdagen den 16 juni 2010

Stjärntätt Köpenhamn - alltid värt en somrig utflykt!

Köpenhamn, som i motsats till Stockholm ligger inom synhåll för oss i Malmö, är alltid värt ett besök. Även ur astronomisk synpunkt. Här är en kort "gajd" - med reservation för svart minneshål i skallen - för de med korppluggarna öppna: [Assistens kirkegaard](#). Ligger på andra sidan "Sørerne", och här vilar för evigt det intellektuella Danmark. Bland våra vänner: Atomfysikern Niels Bohr ligger här (Afd Q34), liksom H C Örstedt, som bl a upptäckte elektromagnetismen.

[Geologisk museum](#). Finns på Öster Voldgade 3, granne med Botanisk have - mitt i smeten. Här fanns en gång Köpenhamns universitetsobservatorium, kupolen är tom, men det intressanta för oss i dag är naturligtvis utställningen om solsystemet och museets rikhaltiga material av meteoriter. En häftigt stor Grönlandsmeteorit möter redan vid ingången.

[Tycho Brahe Planetarium](#). **Som alla andra storstadsplanetarier blandas här kommer, entertainment i storduksformat och vetenskap i en salig blandning. Utställningen "Det Aktive Univers" rekommenderas.**

På nätet har planetariet en (nästan) dagligen uppdaterad nyhetstjänst. Bra!

[Jens Olsens Verdensur](#). Vad då atomur? Jens Olsen byggde detta fantastiska finmekaniska astronomiska ur, som står i ett rum t h när du kommer in genom Rådhusets stor port. Absolut värt ett besök! Och beundran. Uret byggdes upp under flera årtionden och kunde, till slut, invigas 1955 av kong Frederik 9 och Jens Olsens barnbarn Birgit.

[Rundetaarn](#). Folkobsis mitt i gågatestråket. Instrumentet från 1929, då vår gamle vän C Luplau Jansen var stridbar chef - så stridbar att hans namn "försvann" i samband med 300-årsboken om observatoriet. Observatoriet har professionaliserats rejält senare tid, samtidigt som observatoriet kan skryta med att det är världens äldsta - här har observerats stjärnor sen 1640-talet.

I sommar är det fokus på solstudier på dagtid.

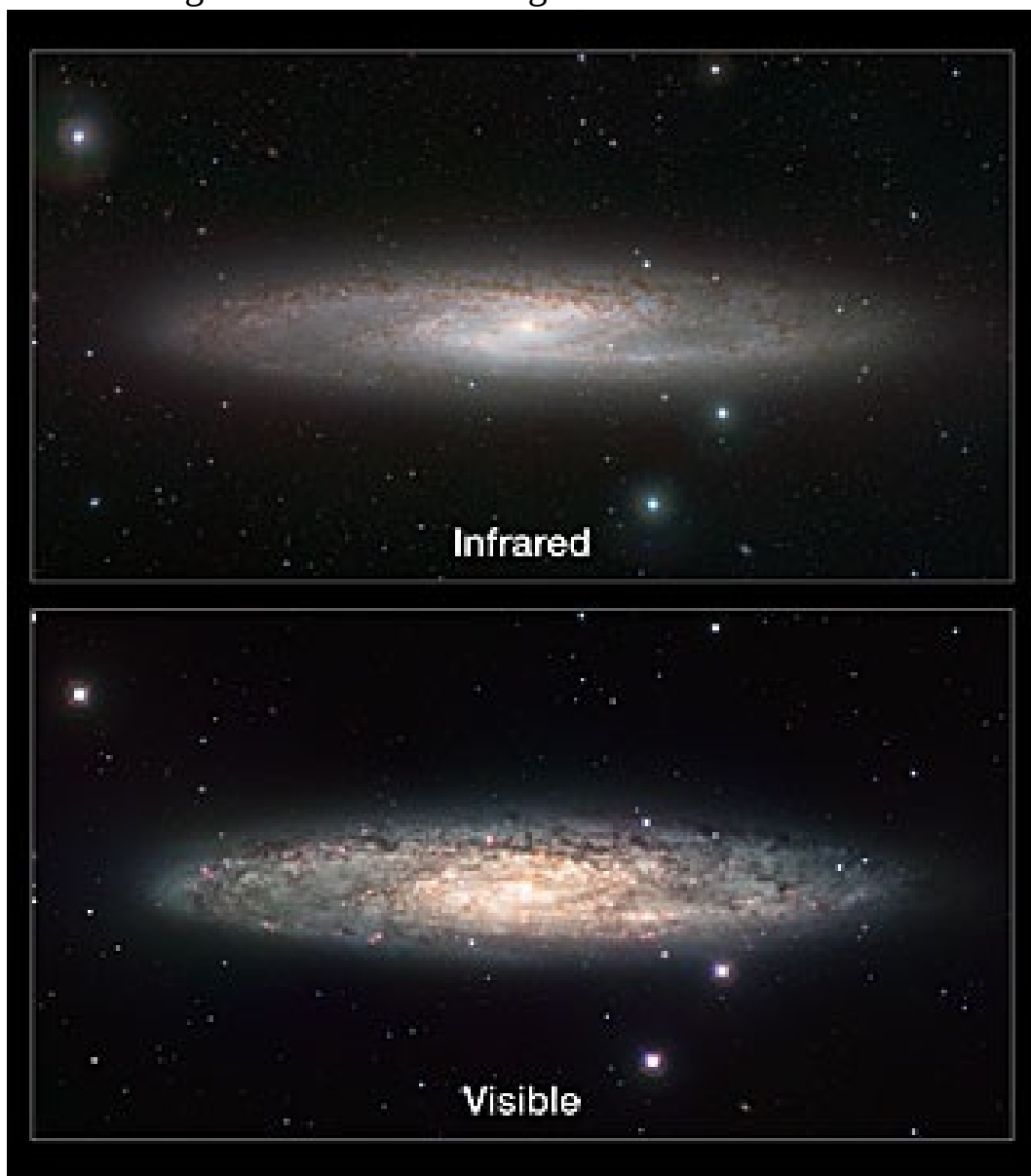
Som många folkobservatorier i dag visas här även konstutställningar och bedrivs konsertverksamhet. Något för oss på "nya" TBO?

[Kroppedahl Museum](#). Ligger ute i Tåstrup och en av avdelningarna fokuserar på dansk astronomihistoria. Varje år firas här Ole Römers födelsedag! Nytt för i år är satsningen på modern dansk astrometri, från 1950 till dags dato (Hipparchos).

Galaxen NGC253 avslöjad!

[caption id="3D"attachment_4261" align="3D"alignleft" width="3D"320"

caption%3D"NGC253 - två studier. Foto:ESO/J. Emerson/VISTA.
Acknowledgment: Cambridge Astronomical Survey Unit"]

[/caption]

När jag för femtio år sen sparade ihop till det strålande bladderverket *The Hubble Atlas of Galaxies*, imponerade det på alla.

Köpet imponerade på kompisarna inom nyss bildade MARS - satt vi inte och dräglade över galaxbilderna? -, på flickvännens föräldrar ("Vilken begåvad ung man han trots allt är som prioriterar en sån bok!"), till och med på fysikläraren, som jag hade ett problematiskt förhållande till. Denne höjde fysikbetyget från ett svagt Ba till ett mycket svagt AB och räddade mig, så småningom, från att bli yrkesastronom. Det är jag honom stort tack skyldig i hans eventuella himmel. Allan Sandage hette astronomen, som gav ut verket från The Mount Wilson and Palomar Observatories.

Idag dräller det av galaxbilder på nätet, och senast är det ESO - det europeiska sydobservatoriet, placerat i Chile - som glädjechockar oss med nya, fantastiska galaxbilder. Alldeles särskilt av NGC 253, även känd som Bildhuggargalaxen.

Denna galax upptar en flott helsida i Sandage's nu daterade bok, bilden är tagen med Mt Wilsons 100-tummare 1945 och vi får veta att spiralarmar är svåra att identifiera pga galaxens lutning (blott 12 grader mot siktlinjen). Sandage påpekar också att avståndsbestämningen till NGC253 genom mätning av rödförskjutning är svår, galaxen ligger för nära oss på ett avstånd, som den gången, för femtio år sen, bedömdes vara 5 ggr längre bort än M31, alltså Andromedagalaxen.

Jag snor ur senaste ESO-pressepresset:

VISTA-teleskopet vid Paranalobservatoriet i Chile observerar i infrarött ljus, vilket gör att dess blick mot rymden påverkas mindre av stoft och damm mellan stjärnorna. Den nya bilden av NGC 253, den övre i bloggans variant, [avslöjar otaliga svala, röda stjärnor i denna spiralgalax](#), samt en iögonfallande stav av stjärnor som korsar dess mitt. Bilden bär med sig ny information om galaxens historia och utveckling.

I dag anses NGC 253 ligga på 13 miljoner ljusårs avstånd i vår närmaste galaxhops-granne, vilket väl stämmer med beräkningarna från 1945. Även om avstånden minst fördubblats sen den gången.

"Citykillers" - nytt ord att komma ihåg

Scientific American har ju nyligen listat ett dussin saker, som kan vända upp och ner på vår tillvaro. Dit hör t ex en asteroidkrock med jorden, och det diskuteras en del om frekvenser och storlekar av NEO:s. Ju större desto sållsyntare, lyder den allmänna och övergripande "krockteorin", men även små och till synes obetydliga asteroider kan ställa till katastrofer.

Om en asteroid ligger på diametern 30-50 meter och är på väg mot oss, rör vi oss med en potentiell "citykiller" - jag vill inte bo i den stan! - och vart 200:e år kan vi räkna med en 25-meters "airburst" á la Tunguska (1908).

Även om 70 procent av jordytan är täckt av vatten. kan en liten asteroid som dimper ner i Stilla havet trigga igång tsunamivågor. Klen tröst!

Ett viktorianskt rysarobsis

Jakten på

spännande observatoriebyggen går vidare. Här har vi en gotisk rysare på nätterna, ROE som i Royal Observatory i Edinburgh, Skottland. Jag har ju varit i stan och på universitetet, men då var det inte astronomerna som lockade utan en av den tidens främsta universitetsbaserade parapsykologer. Hoppas han lever och mår bra, i alla fall inte går igen likt Hamlets vålnad.

ROE-kupolerna håller på att snyggas till just i år och är därför inte tillgängliga för ev sommarturistande svenskar. Men här finns annars ett fullt dugligt program för allmänheten, dessutom ett Visitors Centre. Och skottarna har en hel del att skryta med inom astronomin!

Lägg till detta att skottarna har en av de mörkaste stjärnhimlarna i Europa och en kvällsshow kan inte sitta fel.

Observatoriet i Edingburgh har en lång förhistoria, men hit upp till Blackford Hill kom det på slutet av 1800-talet. Och uppfördes helt enligt tidens arkitektoniska ABC i Storbritannien: Det doftar industrihistoria, tungt och gediget, den mörka sandstensfasaden doftar slott, hela den viktorianska andan på något vis i sammanfattning.

I kupolerna huserar dels en 36-tummare (refraktor), dels ett Schmidt-teleskop.

[W-källa...](#)

12 kommentarer

Thomas Karlsson

För en dryg månad sedan besökte jag Edinburgh. Uppe på en kulle söder om centrum hittade vi ROE under en promenad. Båda de cylindriska kupolerna var vid tillfället insvepta i skynken och byggnadsställningar för den pågående restaureringen.

Robert Cumming

Ha, där satt jag i det minimala institutionsbibliotek och pluggade astrofysik för en massa år sedan.

Hursomhelst: NGC 253 är vad jag vet inte alls känd som Bildhuggargalaxen, men när Sculptorgalaxen eller låta var de enda översättningsalternativen så fick den helt enkelt heta så.

Går det att få syn på den från Malmö undrar jag?

Ulf R

Jag tänkte väl det, att du pluggat där. Inga spöken hoppas jag.

Frågan om NGC253 - Bildhuggargalaxen är väl ett bra namn!?! - servas vidare till TBO-aktiva. Går det att tränga ner så lågt från vår horisont en perfekt kväll/natt? Under Valfisken, till och med. Den bör väl inte ligga så långt från Mira, t ex. Men det är nog på håret.

Arne L

Apropå spöken, NGC 253 har ytterligare ett smeknamn som inte nämna i ESO's pressrelease: silverdollargalaxen. En googling (Silver coin galaxy) ger nästan lika många som bildhuggargalaxen (Sculptor galaxy) - drygt 1,5 miljon. Däremot finns på Wikipedia bara Sculptor galaxy som uppslagsord [http://en.wikipedia.org/wiki/Sculptor_Galaxy].

Hans Bengtsson

NGC 253 brukar bland svenska amatörastronomer gå under namnet Silverdollargalaxen - och visst kan den ses från vårt land. Mattias Persson har gjort det från Skåne, Roger Persson från Hindås utanför Göteborg (med 20x80 fältkikare) och Jan Sandström ända uppe i Värmland (med 25 cm reflektor).

Hans Bengtsson

Det kan också vara roligt att känna till, att NGC 253 upptäcktes av Caroline Herschel, detta skedde 23 september 1783. Namnet Silver Coin Galaxy, som på svenska naturligt nog blivit Silverdollargalaxen, är inte särskilt gammalt. Det förekommer i den årliga RASC Observer's Handbook från 1996 men några referenser äldre än så tycks svåra att finna. Denna länk är av intresse i sammanhanget: <http://www.maa.clell.de/Messier/E/Xtra/Supp/d-names.html> När det gäller observatoriet på Blackford Hill i Edinburgh, så kom det 1983 ut en synnerligen läsvärd bok, "The Story of Astronomy in Edinburgh". Jag köpte den vid ett besök på observatoriet i juli 1985, exemplaret är förresten signerat av författaren Hermann A. Brück.

Ulf R

Nog har jag väl hört beteckningen "Silvercoin galaxy" innan 1990-talet? Detta väcker återigen diskussion om vem det är som fastställer nebulosors namn i folkmun. Kalla neutrala katalogsiffror är ju en sak - men vem "bestämde" att Trifidnebulosan skulle kallas Trifidnebulosan? Tar det som ett exempel, eftersom namnet är åtminstone 100 år gammalt.

Hans Bengtsson

Trifidnebulosan namngavs av John Herschel. Det ovanliga ordet trifid, lärde jag mig precis nu, används inom botaniken (för att beskriva blommors utseende kantänka?) och betyder "divided about half-way down into 3 parts". Egentligen ett träffande namn på nebulosan fast svårförståeligt utan lexikon.

I och med att internet kom i var amatörastronomers händer uppstod förstås en total men oförarglig anarki när det gäller populärnamn på nebulösa objekt. Man kan försöka lansera vilka namn som helst som behagar en, sedan är det en annan sak ifall dessa blir allmänt accepterade. Den eventuella framgången i det avseendet beror nog mycket på vem man är och på hur bra och lättuttalade namnen framstår. En del populärnamn, som Virvelgalaxen, har tilldelats olika objekt, och när en seriös deep-sky-observatör loggar sina iakttagelser så är det förstås katalognamnet som gäller.

Angående NGC 253 så ges inget populärnamn i den utförliga artikeln om galaxen i Burnham's Celestial Handbook. Det skulle säkerligen ha varit fallet om namnet Silver Coin Galaxy varit i svang år 1977-78. Så namnet är förmodligen nyare än så, en teori är att det myntades (ha!) i samband med RASC-handboken 1996.

Ulf R

Jag ser nu när jag googlar att Silver Dollar Galaxy också passar in på NGC253. Kärt barn... etc *etc*.

Robert Cumming

Hm, ska jag försöka få till stånd en ändring på www.eso.org/se?

Hans Bengtsson

Tja, jag tycker väl inte att Bildhuggargalaxen känns direkt fel även om jag inte hört just den varianten tidigare. Silverdollarn eller Silverdollargalaxen är de vanliga namnen, men ibland kallas den Sculptorgalaxen - vilket dock kan vara lite dubbeltydigt eftersom det finns andra intressanta galaxer i Sculptor, speciellt Sculptor Dwarf Galaxy. Men uppgiften att den inte kan ses från Sverige är, som tidigare nämnts, inte korrekt. Om man befinner sig i södra delen av landet och bortanför stadsljuset så går det bra, bara man passar på när det är mörkt och Sculptor ligger i söder.

Thomas Karlsson

Den 25 november 2008 lyckades jag få syn på NGC253 från min balkong med 25x100 kikare. Vid tillfället var den på en höjd av 7.5°. Läser i loggen att jag tycket det var en underbart klar himmel och att den syntes som en svag, smal, avlång och suddig fläck, med positionsvinkel kl 11-5 och längd 20'.

Fredagen den 18 juni 2010

Tänk smått - bygg stort!

[caption id%3D"attachment_4280" align%3D"aligncenter" width%3D"450" caption%3D"Trångt om saligheten. Foto: Forschungszentrum Karlsruhe"]

[/caption]

Veckans bild hittade jag i danska *Weekend Avisen* i samband med ännu en hysteriskt positiv recension av Anil Ananthaswanys rapportbok *The Edge of Physics. Dispatches From the Frontiers of Cosmology* - den berömde vetenskapsjournalisten har uppsökt ett antal fältlabb i världen, där jakten på mörk materia och mörk energi pågår som allra värst. Och då går också vägarna till Karlsruhe!

Bilden har några år på nacken, är från 2006, och visar hur den stora neutrinospetrometern forslas genom gatorna i Leopoldshafen, en förort till Karlsruhe i södra Tyskland.

[KATRIN som i Karlsruhe Tritium Neutrino Experiment söker fastställa neutrinons vilomassa](#) och de senaste åren har en rad forskningsrapporter, avhandlingsarbeten m m lagts fram. Och här gäller som i övrigt inom dagens partikelfysik och astronomi: Vill man studera SMÅTT, måste man bygga STORT.

I Karlsruhe [letas även genom projektet EDELWEISS-2 direkt](#) och konkret efter universums mörka materia, med hjälp av extrem känslig bolometer-teknik.

Skatteförmån(e)?

[caption id%3D"attachment_4284" align%3D"alignleft" width%3D"147"

[/caption]

Ordet till Lars Olefeldt, bloggans gamle bisittare uppe i Vejbystrand (en av mina roligaste samarbetspartners när jag hade Ulf R Direkt i *Kvällsposten*), som berättar att han 1997 skrev ett brev till Riksskatteverket, RSV. En ny lagstiftning om förmögenhetsbeskattning låg i faggorna, den var lika krånglig som smart uttänkt av finansministern, och Lars hade via en man vid namn Dennis M Hope (!) i USA köpt en tomt på månen för 15.99 dollars och undrade nu om han skulle ta upp saken i sin deklARATION.

"Vad händer om några år om det plötsligt - med ny teknik - blir enkelt att ta sig till månen och att leva där? Vad händer om man hittar viktiga naturtillgångar på månen? Naturligtvis blir vid ett sådant fall min tomt oerhört mycket mera värd. Kan ni redan nu garantera att jag då inte plötsligt får betala en massa skatt?"

Den rättsliga avdelningen på Riksskatteverket tog sig en funderare och kom så småningom med ett svar: **"Såvitt kan bedömas bör inkomster av naturtillgångar på månen beskattas enligt vanliga regler för näringsverksamhet.**

RSV har inte behörighet att utförda några garantier om vilka skatteregler som kommer att gälla i framtiden."

- Som skatteverket så riktigt påpekade i sitt svar var det en förslagen skatt. Som skatteparadis för brevlådeföretag borde månen med tiden locka en och annan nyrik kapitalist.

NGC 253 ställer till det

Jag vill tacka alla, Hans B, Thomas K, Robert C, Arne L, som haft synpunkter på NGC 253 och dess namn i folkmun. Som dessa mina förnämliga underleverantörer upptäckt är jag inte riktigt hemma i hanteringen av alla kommentarer, men det ska bli bättre och tydligare. Jag är en rookie i denna bloggofär och det tar tid innan allt har trängt in och satt sig, så håll ut.

Fortbildning pågår...

Under tiden kan jag ju i alla fall berätta att en "riktig" silverdollar, en raritet från 1796, ser ut så här:

Intressant "icke-nyhet" från Jupiter

NASA berättar i ett pressmess att ljuspricken, som syntes på Jupiter i början av juni och som dokumenterades av två amatörastronomer, med största sannolikhet var

en enorm meteor. Men den trängde inte så djupt ner i Jupiters atmosfär så att den exploderade och lämnade några mörka spår eller ärr efter sig.

Uppgifterna bygger på Hubble-teleskopets uppföljning.

Alf Henriksons hälsning

Inför midsommarens kommande fröjder, fick jag ögonen på denna lysande Alf Henrikson-dikt (ur *Dikter*, utgiven på Bonniers 1982): Ur det svarta, ofantliga rummet mellan stjärnornas glesa ljus / kommer linjer med skiftande våglängd av materiens radiobrus. / Myrsyra, vatten, metylalkohol, ammoniak, acetylen / hälsar så mycket ur avlägsen rymd mellan stjärnornas matta sken. / Allt detta blev upptäckt i fjor eller så på vår molekylära jord. / Nästa år finns där brännvin och saltgurka, sanna mina ord.

[W-källa...](#)

1 kommentarer

Hans Bengtsson

Det där med brännvin och saltgurka gissar jag att Henrikson hämtade från Aage

Sandqvists artikel i Astronomisk Tidsskrift 1975, den som bar den fantastiska titeln
"Finns det brännvin och saltgurka i Vintergatans centrum?"

Söndagen den 20 juni 2010

Spitzer avslöjar dubbelstjärnor i vardande

Av alla rymdteleskop, som jobbar 24 timmar om dygnet, glömmet vi gärna bort Spitzer Space Telescope, en av NASA:s många "missions" som levererar bilder i infrarött i strid ström. För några veckor sen [dök denna bildkarta upp på sex dubbelstjärnsystem i](#) vardande.

[caption id="attachment_4319" align="center" width="546" caption="Provkarta på dubbelstjärnbildning. Foto: NASA/JPL-Caltech/Univ. of

Michigan"]

[/caption]

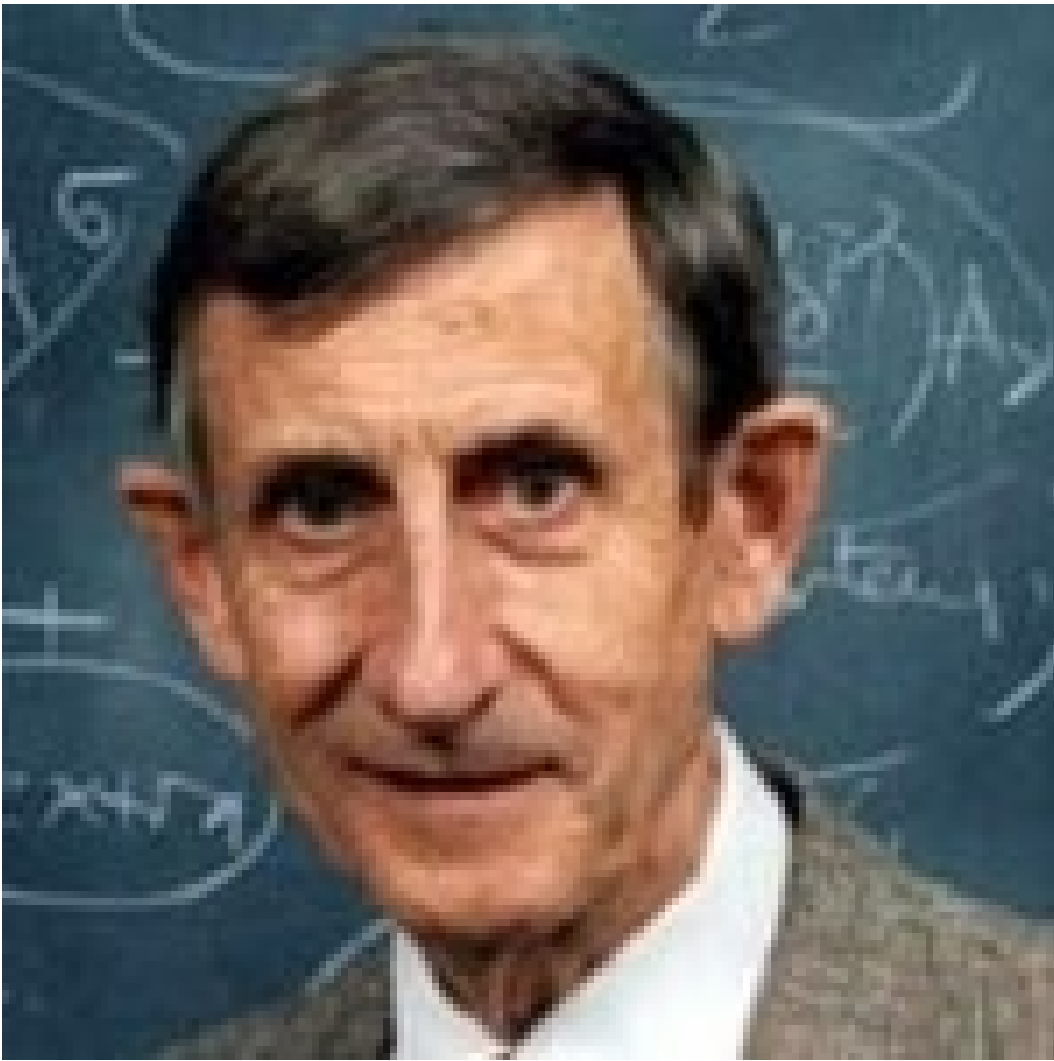
Hur trånga dubbelstjärnor bildas finns det säkert en och annan teori kring, men enligt NASA:s pressmess har det bl a med asymmetrier i de ursprungliga kollapsande gas-och stoftmolnen att göra, alltså de molekylmoln som genom gravitationens verkan så småningom bildar dessa närbelägna stjärnpar.

Att stjärnbildning pågår förstås av de grönfärgade jetstrålarna (3D våglängd 4,5 micron) från molnen.

De två översta bilderna fr v visar på dubbelstjärnor som redan skapats.

Toppforskare erkänner: Jag hade FEL!!!

[caption id="attachment_4314" align="left" width="135" caption="Dyson erkänner!"]

[/caption]

Hoppsan! Livet är fullt av överraskningar. Den som läser ett av de senaste ex:en av *The New York Review of Books* springer på en artikel av fysiklegenden Freeman Dyson, som recenserar sin kollega (och trätobroder), inte mindre legendomspunne Nobelpristagaren 1979 Steven Weinberg.

I samband med ett fysikexperiment för ett antal år sedan erkänner Dyson i dag att han själv hade fel, att Weinberg hade rätt! Vilket inte betyder att Dyson 2010 köper allt Weinberg numera säger om andra saker. Men i alla fall. Hur ofta händer det är en forskare erkänner att han hade "otur" när han tänkte en gång i tiden?

Boken av Steven Weinberg som recensearas bär titeln *Lake Views: This World and the Universe* och innehåller essäer om historia, politik och naturvetenskap i ungefär lika delar.

Yorks "dubbelobsis" klart annorlunda

Nej, alla som tror att jag varit på alla de observatorier jag skriver om här på bloggen, har nog missförstått min ambition. Har jag varit där skriver jag det. Jag är mest ute för att snoka in arkitekturen och hur man kan bygga ett observatorium utan att det ALLTID bara handlar om en kupol. Det finns kanske nån liten ytterligare kvalitet i huset/husen, som lyfter huset med ett teleskop inuti? Nån liten extra markör som förklarar husets ändamål? Nån liten extra arkitektonisk knorr?

Jag surfar glatt omkring i Google-världen och hittar ibland riktiga fynd - som detta dubbelobsis från Canada, York-universitetets byggnader. York ligger i Toronto och kupolerna innehåller dels en Schmidt-Cassegrain (Meade) 40 cm , dels en 60 cm Cassegrain-reflektor plus en rad andra mindre bärbara teleskop.

Här förekommer, vad jag förstår, en del forskning, amatörastronomer har så gott som fritt fram och då och då är den stora allmänheten också välkommen.

Att kunna gå in under kupolbyggnaderna är en ganska trevlig arkitektonisk innovation - trots den tråkiga betongen.

Hysch-hysch - tills vidare....

Allt är inte idyll inom vår kära vetenskap. En och annan exoplanetforskare har reagerat mot att en del vetenskapliga data från NASA:s Kepler-farkost inte direkt blir tillgängliga för alla utom för den inre Kepler-kretsen. Det handlar bl a om de 400 ljusaste planetkandidaterna, som nu ska kollas och dubbelkollas från jordbaserade teleskop denna sommar. Först därefter är det fritt fram.

Kepler-forskarna vill inte att data ska kunna misstolkas av andra forskare, att man kanske ger upphov till "false positives" när det gäller fyndet av eventuellt jordlika exoplaneter. Ibland har vetenskaparna haft för bråttom i sina slutsatser.

Debattvågorna svallar fram och tillbaka, den vetenskapliga öppenheten är inte absolut, men på en punkt får man som världsmedborgare kanske ändå hålla med de Kepler-ansvariga: - Om och när vi säger att vi hittat en jordlik planet runt en stjärna som påminner om solen, kan ni lita på att det är just så.

[W-källa...](#)

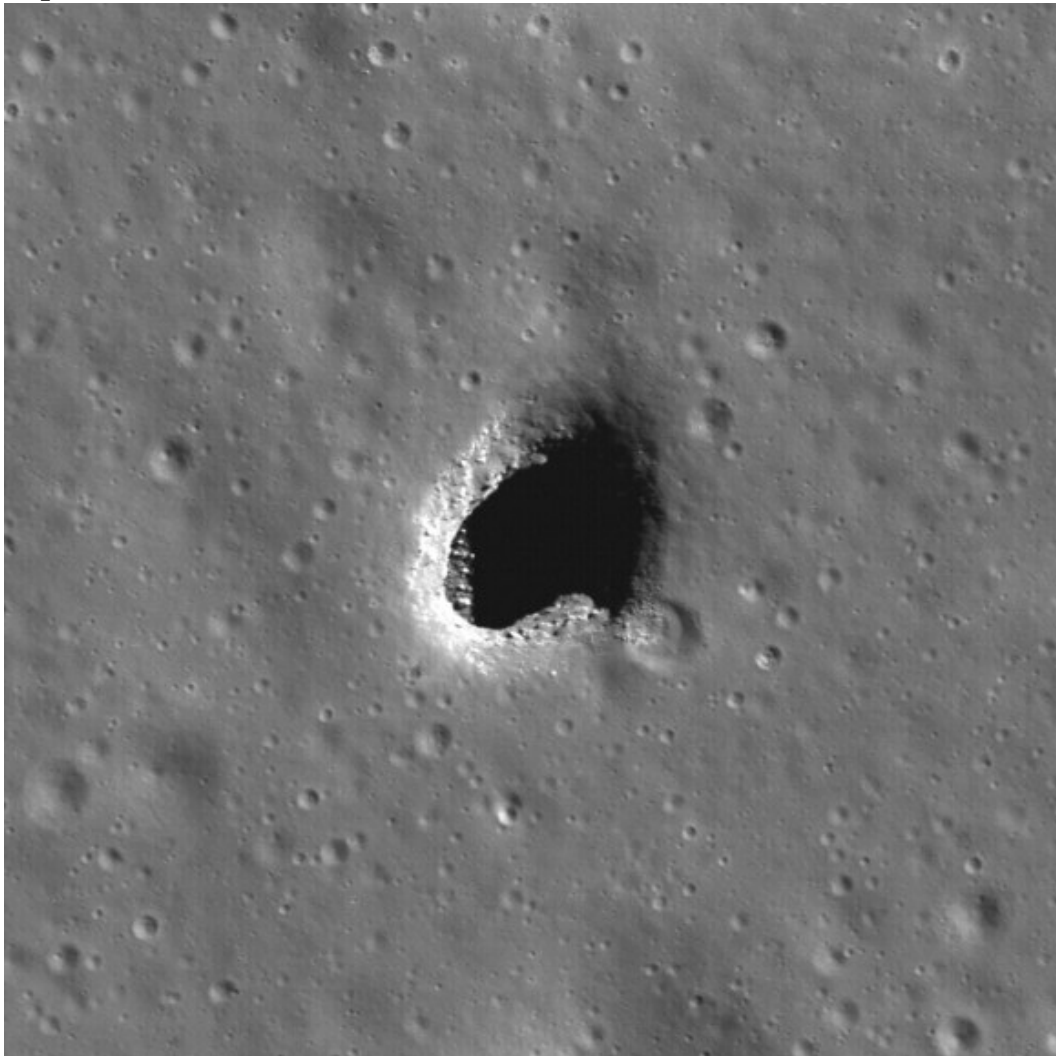
Måndagen den 21 juni 2010

Lavatunnlar med takfönster på månen och Mars

När vulkaner är verksamma skapar lavaströmmarna underjordiska gångar, som så småningom blir - genom lavans avkylning och sammandragning - som tunnlar eller grottor. Lavarör kallas dessa formationer geologiskt, och flera kända fall finns på jorden. Finns de även på våra en gång vulkaniskt verksamma grannar i solsystemet? Svar ja.

Bildbeviset finns här:

[caption id%3D"attachment_4350" align%3D"aligncenter" width%3D"580" caption%3D"Månens inre anas. Foto: NASA/Goddard/Arizona State University"]

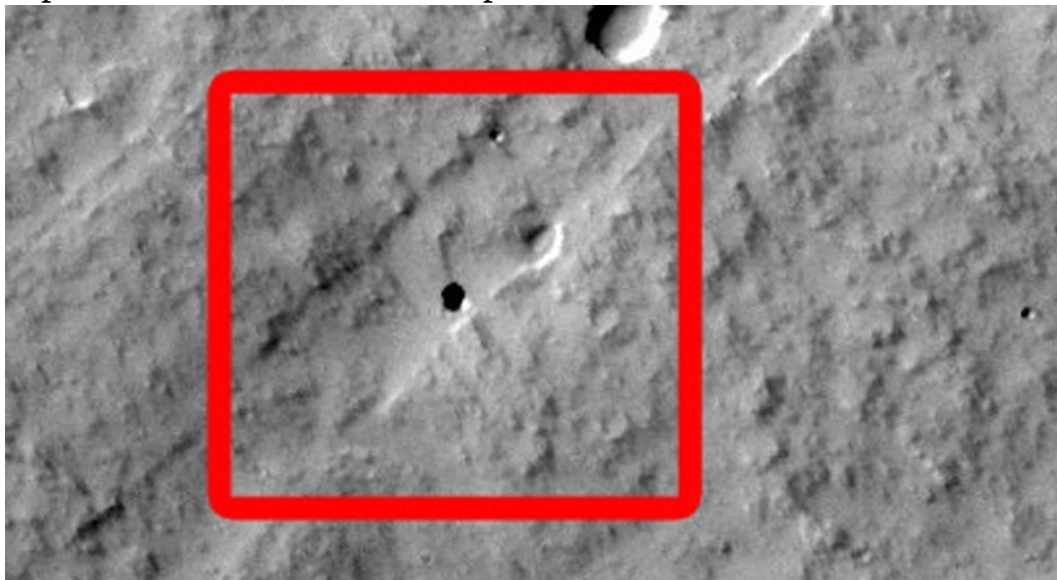
[/caption]

Senaste exemplet [kom härom dan från The Lunar Reconnaissance Orbiter, LRO, som fotat ett lavarör i Mare Ingenii](#) på månens bortsida. Genom lavarörets kollapsade taköppning, dess så kallade "skylight" - cirka 130 meter i diameter - , kan vi se ner i och ana oss till ett lavarör. Även japanernas SELENE har dokumenterat formationen.

Fenomenet överraskar den mångeologiska expertisen, som bara känner till några liknande fall på månens framsida.

Dessa underjordiska lavarör är möjliga som månbasar i en framtid, som kan vara hur nära som helst.

[caption id%3D"attachment_4354" align%3D"aligncenter" width%3D"576" caption%3D""Takfönster" på Mars. Foto: NASA/JPL-Caltech/ASU"]

[/caption]

Ännu mera spektakulärt är att i dagarna blev det även känt att ett gäng högstadieelever, sevengraders, i Cottonwood, Californien, upptäckt något liknande [när de med THEMIS-instrumentet studerade bilder från NASA:s Mars-fotograferare nr 1, den kring planeten snurrande Mars Odyssey](#). Även här kan vi ana oss till ett lavarör och en skylight, ett nerstörtat "takfönster", i tunneln (knuten till Pavonis Mons-vulkanen).

Till saken hör att ESA:s Mars Express tidigare varit i området och dokumenterat liknande fenomen.

Arizona State University har ett ambitiöst Mars-projekt för högstadieelever och gymnasister, som hittills lockat 50 000 elever att delta i ganska så avancerad utforskning av vår röda grannplanet. Många Cottonwood-elevernas lärare är stolta över upptäckten, som nu går som en präriebrand över världen.

Astrorappare!

Bloggens bisittare i västerled, Christian Vestergaard, tipsar: - Unga amerikanska gymnasister från Bay Area High School "rappar" om supernovor.

[Berkeley Center for Cosmological Studies](#) var initiativtagare till denna "rappa" sång, [som finns här på Youtube](#).

- Men långt före supernovasången sjöng [Eric Idle i Monty Python "The Galaxy Song"](#). Detta i filmen *Meningen med livet*. (1983). Kul och pedagogiskt, som i *Fem myror är fler än fyra elefanter* ungefär.

Armagh Observatory - klassiker, frontkämpe

[caption id%3D"attachment_4341" align%3D"alignleft" width%3D"565" caption%3D"Översiktsbild av de gamla byggnaderna. Foto: Armagh Observatory"]

[/caption]

Det ser gammalt ut och det är gammalt men inte lastgammalt. Anorna är från 1790., men institutionen här jobbar längst fram i en rad forskningsområden i dag. Och denna äldre observatoriedel är bara en del av parken med en rad andra byggnader och pedagogiska saker typ solsystemet i miniatyr.

Armagh Observatory ligger på Nordirland, rötterna går generationer tillbaka men pilen är riktad fram mot den dagsaktuella astronomin: Ett 25-tal forskare studerar hot topics inom astrofysik. solsystemet, galaktisk astronomi etc etc, även klimatfrågan står på observatoriets dagordning. Ett rikt utbud av seminarier genomförs varje termin.

Observatoriet tillskyndades av en av kyrkans stora profiler, ärkebiskopen Richard

Robinson som även anses ha grundat Armaghs bibliotek. En framsyftande upplyst prelat!

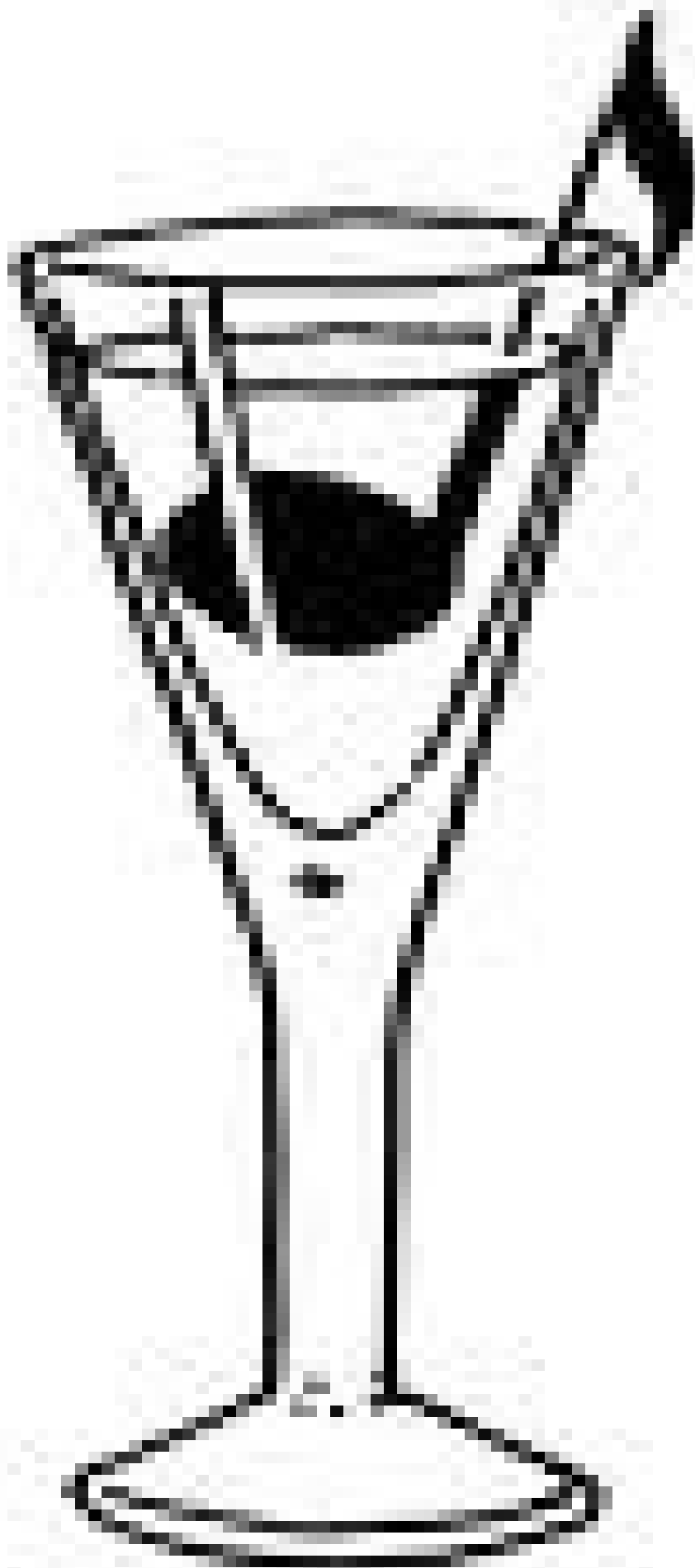
Arkitekten hette Francis Johnston och han anses - med rätta - ha haft ett engelskt gods/lantegendom som ideal för bygget, som ändå skiljer sig på avgörande punkter. Han ritade t ex en av det sena 1700-talets första roterande kupoler (egentligen en uppfinning av Tycho Brahe på Ven), och här gavs också utrymme för en muralcirkel för stjärnpositionsbestämning.

Bland legendariska observatoriechefer återfinns kända namn som Ernst Öpik och J L E Dreyer, den senare en legendarisk Tycho Brahe-forskare, katalogsammanställare m m. Dreyers egen historik borde "man" någon gång rota mer i - denne Köpenhamnsfödde astronom hade i ungdomen varit assistent hos Lord Rosse och jobbat med lordens bamseteleskop Leviathan. Dreyer gifte sig med en irländska och tvingades p g a bristen på stora instrument på Armagh att syssla med sin NGC och astronomins historia, i vilket bl a ingick hans redigering i 15 mäktiga volymer av Tychos Brahes samlade "värkar" på latin.

Observatoriet [har en mycket bra hemsida, en av de bästa jag sett](#) på länge, den är uppdaterad, lättöverskådlig och matig innehållsmässigt.

I september genomförs i Armagh en stor Internationel Meteor Conference, med det mesta av det bästa inom den senaste forskningen, ett fält där amatörobservationer också spelar en stor roll. På programmet bl a den intressanta punkten "extraterrestrial meteors", som handlar om nedslag på månytan, i planetgrannars atmosfärer och meteorobservationer från rymdbaserde instrument.

Snapsvisor med astronomiska motiv (1)

Midsommaren närmar sig med stormsteg, och det är dags att damma av de gamla snapsvisorna igen. Gärna då dem med astronomiska motiv. Kanske till och med skriva en del nya varianter. Har du nån på lager med "astromotiv"?

En klassiker lyder ju så här på *Mors lille Olle*: **En gång i månaden är månen full men aldrig vi sett honom ramla omkull**

Stum av beundran hur mycket han tål

höja vi glasen och dricka hans skål.

Skååå!

Första månbasen fredas?

Jag vet inget om statusen i projektet just nu, men amerikanska historiker diskuterade härom året i vilket mån det var möjligt att naturminnes- och kulturminnsfreda Apollo 11:s bas på Tranquility på månen.

UNESCO borde fundera över saken i sitt världsarvs-företagande.

Vofför heter det på detta viset?

[caption id="attachment_4358" align="left" width="116" caption="Bluff och båg!"]

[/caption]

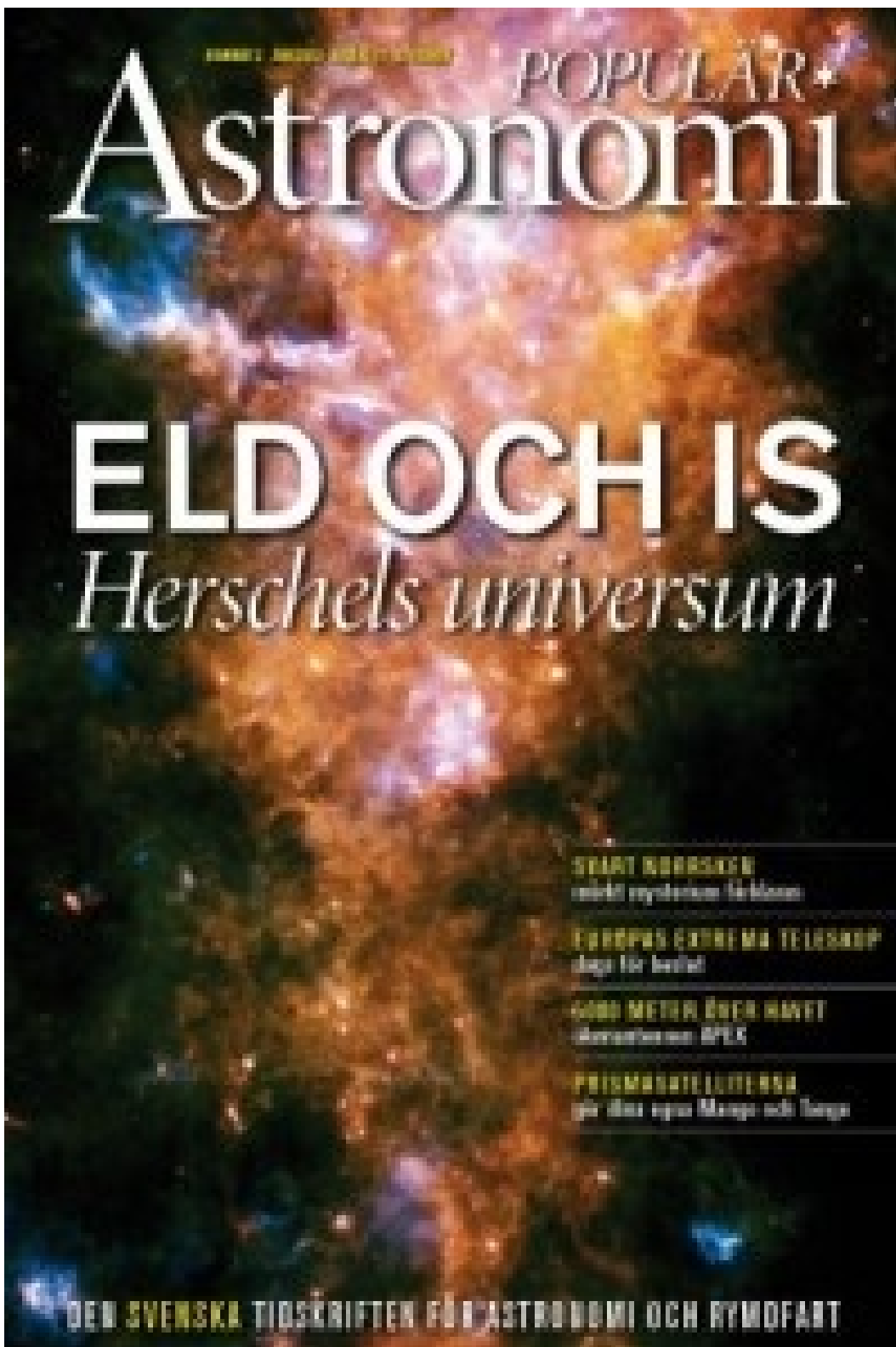
Akademibokhandeln i Malmö är ett skämt. "It's neither academic, nor a bookstore..."

Bra förslag på nytt namn: Solidar.

Och i Lund har den gamla klassiska Glerups-skylden över Akademibokhandeln tappat sitt G.

"leerup" - är inte det rentav en freudiansk slips?

Billigt och bra!

Populär Astronomi, vår tidning, vårt hus-och livorgan, vårt allt, finns nu på Pressbyrå, kanske inte i hela riket men lite varstans i de större metropolerna.

I sommar säljs tidningen för kampanjpriset 49 kr.

Detta är överkomligt och definitivt konkurrenskraftigt visavi glassiga drakar som *Sky and telescope*, *Sky at Night* m fl.

Glöm inte läsa ASTB:aren Peter Hemborgs rapport från hans barn-och skolverksamhet på TBO!

[W-källa...](#)

Onsdagen den 23 juni 2010

En proffsig ockultation!

[caption id%3D"attachment_4378" align%3D"alignleft" width%3D"350" caption%3D"En stjärna förmörkas. Ill: NASA"]

[/caption]

Det är inte bara vi amatörastronomer som går i väntans tider - jag tänker förstås på Roma-ockultationen 8 juli. Proffsastronomerna sysslar på sin kant med ett mycket spännande projekt: Att mäta några av de 70 000 kända +100 km KBO:na, objekten i Kuiper-bältet, med hjälp av stjärnor som ockulteras, förmörkas. Förändringen i en stjärnas ljusstyrka hjälper oss mäta ett KBO:s storlek, dess temperatur, eventuellt förekommande atmosfär med mera.

Skolexemplet ges av KBO 55636, som i oktober i fjor ockulterade en stjärna. En rad observatorier i världen var inkopplade på ockultationen - en hel vetenskap bara att beräkna banan över stjärnan! -, som fastnade på plåtarna bl a hos några Hawaii-teleskop. Ockultationen varade i cirka 10 sekunder, och genom att mäta hastigheten på Kuiper-objektets skugga kom forskarna fram till att dess storlek rör sig om 143 kilometer (plusminus 5 km) Därefter kunde de beräkna objektets albedo, som är ett mått på ytans reflektion av solljuset och som berättar om ytans beskaffenhet, och här kommer vi till den stora överraskningen: Albedot är så högt att ytan bara kan bestå av en myckenhet is och snö. Forskarna hade förväntat sig en mörk, smutsig yta. I rapporten, publicerad i *Nature*, talas om att "the dynamical age implies either that KBO 55636 has an active resurfacing mechanism, or that fresh water-ice in the

outer Solar System can persist for gigayear timescales".

Jag gillar uttrycket "gigayear"!

Den övergripande teorin om att många av Kuiper-bältets himlakroppar är resultat av en större planetkollision för cirka en miljard år sedan - en smäll med en inblandad isig småplanet som ett av offren - anses ha styrkts.

Forskarteamet bakom [ockultationen leddes av professor James Elliot vid klassiska MIT](#), Michigan Institute of Technology. Elliot har i fem år studerat "sitt" KBO, och nästa mål för honom är att studera liknande KBO-ockultationer med hjälp av SOFIA (Stratospheric Observatory for Infrared Astronomy), NASA:s helt unika, ombyggda BOEING-jumbo med ett infrarött teleskop i flygplanets bakre delar.

PS. KBO 55636 har en app magnitud runt 19.

Mango och Tango separerar 3 augusti

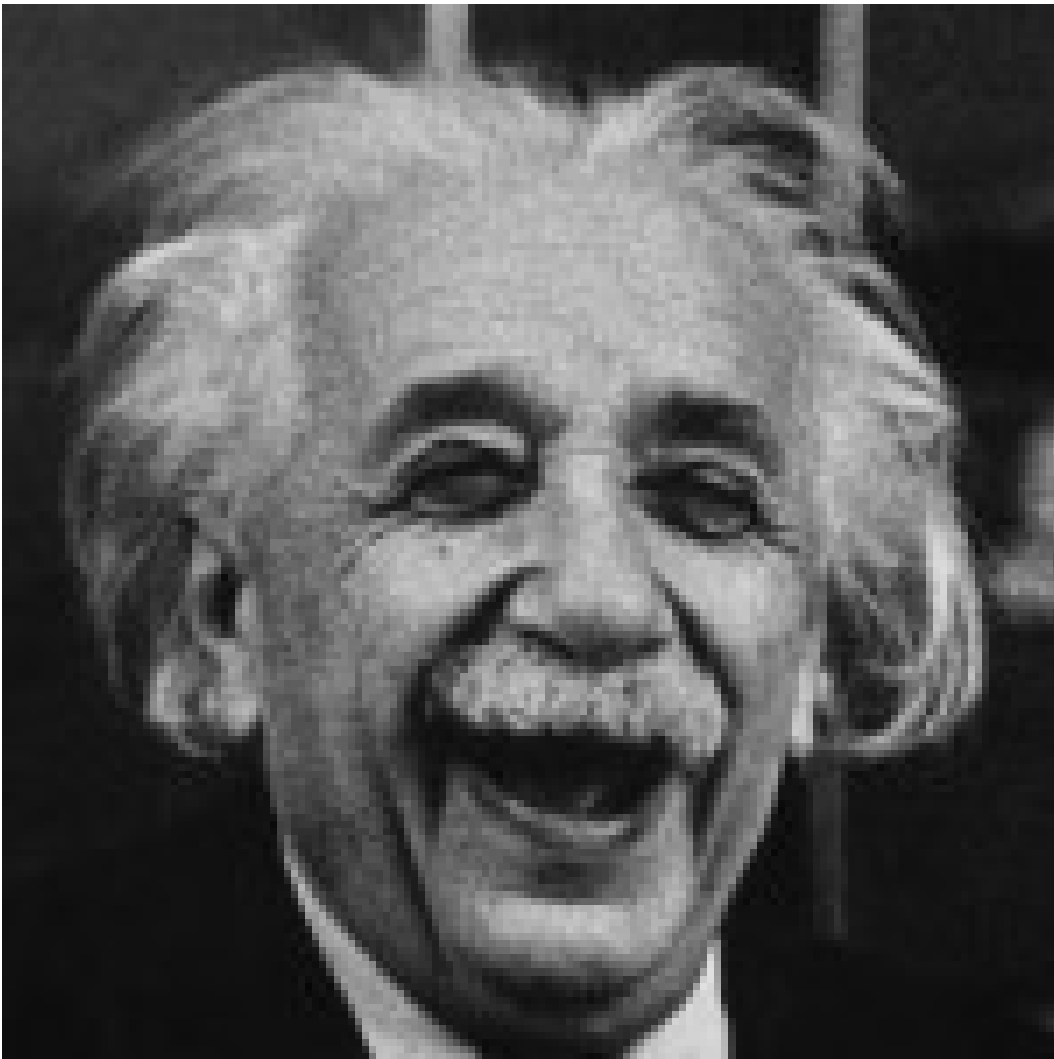
- PRISMA tuffar på där ute i sin omlopps bana, [berättar Krister Sjölander i sin Prisma-blogg i dag](#).

Den svenska satelliten har nu börjat navigera efter stjärnor i stället för solen.

3 augusti är det meningen att "mor" och "dotter" ska separeras; Mango och Tango ska sen formationsflyga och visa vad de och därmed den huvudsakligen svenska Prisma-tekniken duger till.

Snapsvisor med astronomiska motiv (2)

```
[caption id%3D"attachment_4381" align%3D"alignleft" width%3D"150"
caption%3D"Hade gillat "sin" snapsvisa! "]
```


[/caption]

Dagens vers med titeln $E = mc^2$ vann faktisk snapsvis- SM 2006, är skriven på melodin till *Skånska slott och herresäten* och har två författare: Rolf Malmöström, Ängelholm, Jan Carlestam, Örkelljunga.

Så här går den:

**När Einstein studerade massan och ljuset
så ljusnade plötsligt problemet med ruset:
Ett glas med en hel massa Renat uti
förvandlas i kroppen till ren energi.**

I juryn satt bl a Horace Engdahl, och juryns motivering löd: "Visan överbrygger (obs medvetet stavfel) klyftan mellan naturvetenskap och konst och visar att allting icke är relativt, som Einstein trodde, utan att det i tillvaron finns något absolut."

Turistfällor för ET

Om vi säger att jag är en ung ET, är nyfiken och vill kolla in jordbornas intresse och utforskning för astronomin och rymdfarten genom historien, vilka är det ABSOLUTA "måsten" ur historisk synvinkel? En rimlig guidtur borde ta ET till följande platser: **1. Tycho Brahes Hven-lämningar.**

Självklar startpunkt för att visa hur långt jordborna kom med obeväpnat öga.

2. Greenwich-observatoriet, London.

Mest för att visa hur astronomi och marina handels-och världsherravälde-intressen (jakten på longituden) en gång gick hand i hand.

[caption id%3D"attachment_4368" align%3D"alignleft" width%3D"200" caption%3D"Ett måste för ET! Foto: Birr Castle"]

[/caption]

3. Lord Rosses teleskop

På Birr Castle på Gröna Ön lär Lord Rosse bygga Leviathan, tidens (1840-talet) största teleskop med vilken han bl a fick syn på de första spiralgalaxerna.

4. Mount Wilson

Med Hooker-teleskopet kunde den nya världsbilden slås fast. Edwin Hubble fastslog universums expansion med hjälp av bilder tagna med 2,5-metersreflektorn.

5. Einstein-tornet i Berlin, Potsdam

Här försökte Einsteins kolleger på 1920-talet fastslå den gravitationella rödförskjutningen. Men instrumenten och tekniken var ändå för grova och inexakta.

6. Peenemünde

Inte för krigets skull utan för rymdfartens och rymdutforskningens skull. Med V2:an ville tyska solforskare studera solens ultravioletta koronautstrålning, men Hitler förbjöd. Varje raket skulle fälla bomber över London.

7. Jodrell Bank

För att här utfördes några av de främsta radioastronomiska observationerna redan på 50-talet.

Har ET tur kan han/hon få ett fikasnack med teleskopets skapare, Sir ACB Lovell, 97.

8. Vatikan-observatoriet, Rom

Ja, varför inte? De katolska astronomerna kan ju berätta om dagens forskning och om kyrkans förföljelse av Galileo Galilei och varför Giordano Bruno brändes på bål.

9. Niels Bohrs grav, Assistens kirkegård

På denna rara kyrkogård i Köpenhamn fick Bohr, den moderna atomteorins skapare, sin sista vila.

10. Helgoland

Här satt Werner Heisenberg en vacker morgon 1925 och "kom på" den moderna kvantfysiken.

Annons 2050 (apropå förra bloggen)

Uthyres: Lavarör på månen med takfönster.

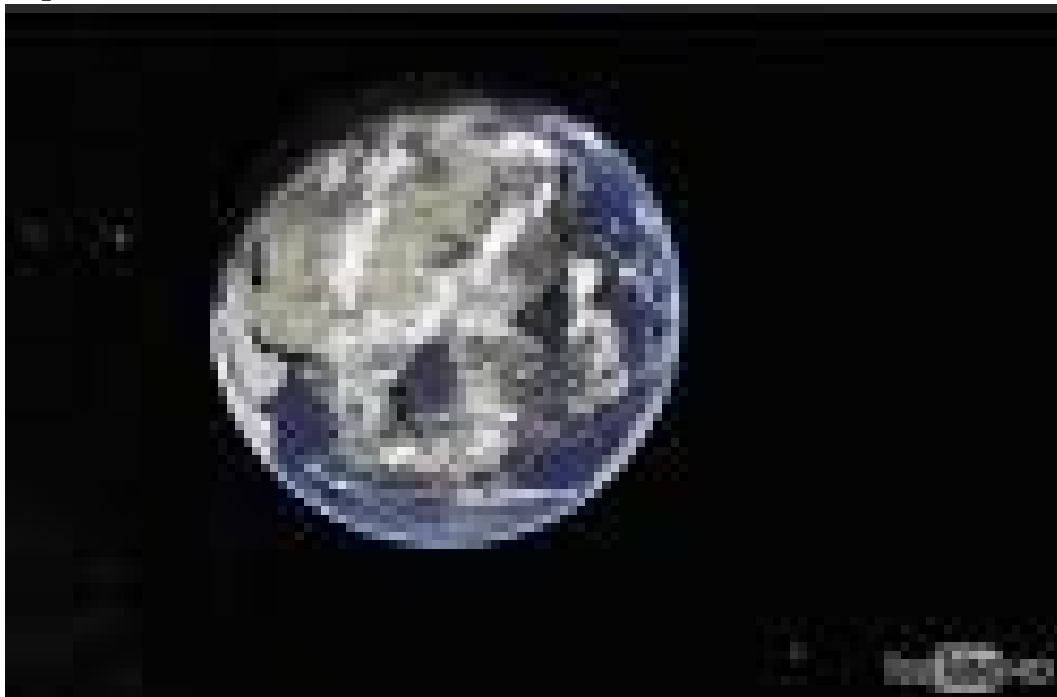
Svar till NASA.

[W-källa...](#)

Torsdagen den 24 juni 2010

Vår okända men världskända rymdindustri!

[caption id%3D"attachment_4416" align%3D"alignleft" width%3D"124" caption%3D"Resans början..."]

[/caption]

Fram till idag hade 5,5 miljoner (5 500 000) Youtube-besökare kollat upp [den sanslöst fina och pedagogiska virtuella rymdfärden The Known Universe](#), ett filmprojekt som ursprungligen beställts av American Museum of Natural History och dess klassiker, The Hayden Planetarium i New York. Hur många kommentarer som filmen på drygt sex minuter, som startar på Himalayas höjder och sen tar oss upp och ut till det kända universumets gränser, vet jag inte, men de är flera, flera tusen vid det här laget. Med soft musik i bakgrunden som enda ljud.

Många är garanterat aha-upplevelserna!

[caption id%3D"attachment_4406" align%3D"alignleft" width%3D"394" caption%3D"Mitt i Norrköping i de gamla industrilokalerna skapas rymdkultur av prima virke! Foto: Uniview"]

[/caption]

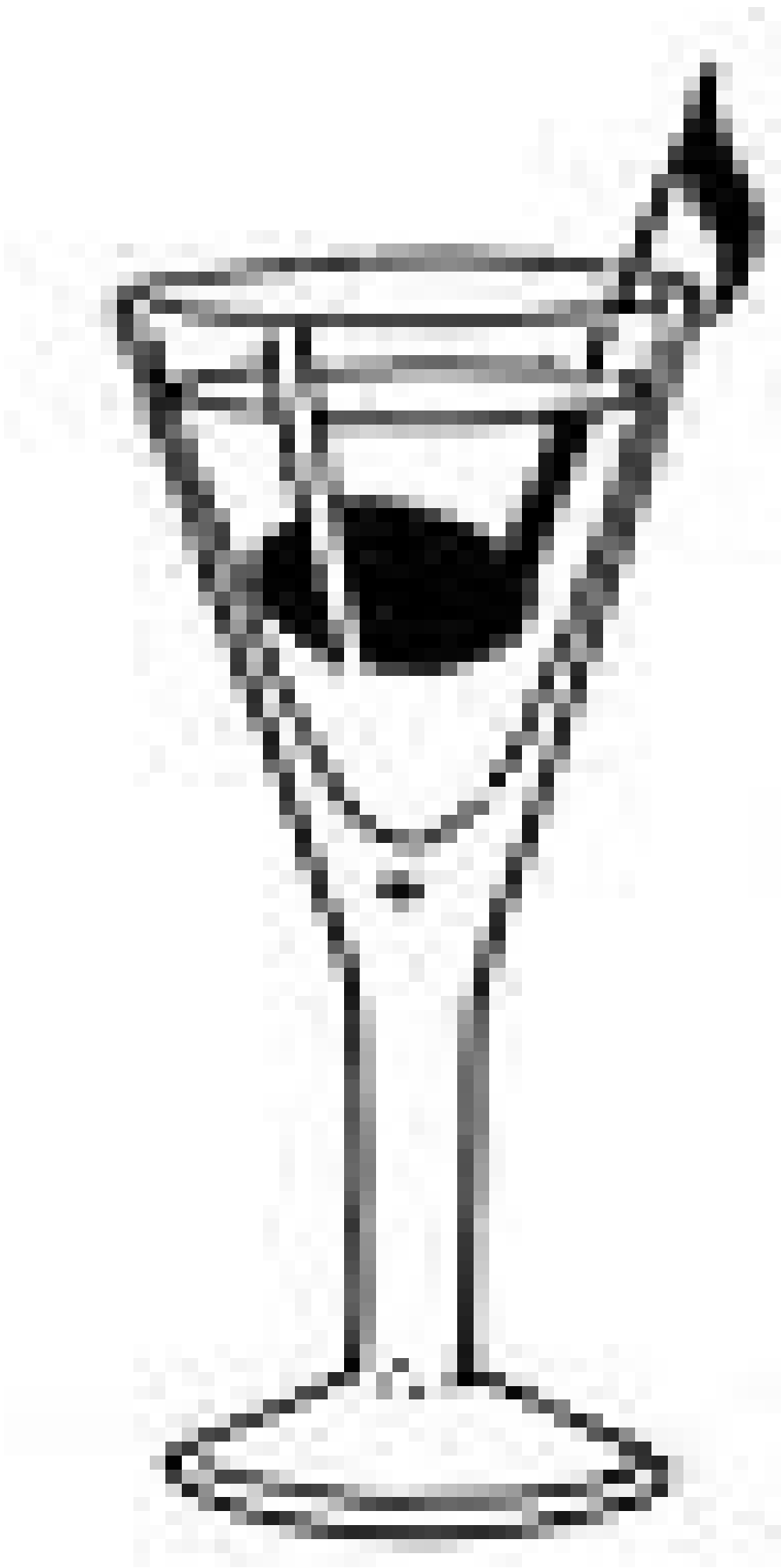
Lite kan vi som svenskar yvas över Youtube-succén, för den är skapad av utvecklingsföretaget Sciss, rookieföretaget nummer 1 härom året, [och dess "grafikmotor" i Norrköping, Uniview](#). Som i sin tur är en av de viktigaste mjukvaruproducenterna i dag till världens ledande planetarier och vetenskapsmuseer. Dessa är numera så många att Uniview arrangerar särskilda möten med sin "usergroup"

Tack till Christian Vestergaard, som tipsat mig om detta företag, som absolut ska inkluderas i vår "rymdindustri" i dag.

- En fantastisk visualisering av universums storslagenhet, tycker Christian förresten om The Known Universe-filmen.

Mitt i kronprinsessans bröllopsförberedelser gav sig kung Carl XVI Gustaf tid att åka till Norrköping och inviga företagets nyaste Visualization Center C med dess 15-metersdom (102 platser) i slutet av maj. Centret ligger i en kåk i de klassiska arbetar-och industrimiljöerna nära Motala ström och är ett lysande exempel på förvandlingen av en gammal arbetarstad, från uttjänt tung industriort till en hypermodern teknikmetropol.

Snapsvisor med astronomiska motiv (3)

Får vi bidra med en klassiker? (Sångtips: Försök sjunga den a la Bengt Feldreich på julaftonens Disney-show!) **Ser du stjärnan i det blå?**

Tag en sup så ser du två.

Tar du mera, ser du flera, stjärnor små.

Ser du stjärnan i det blå?

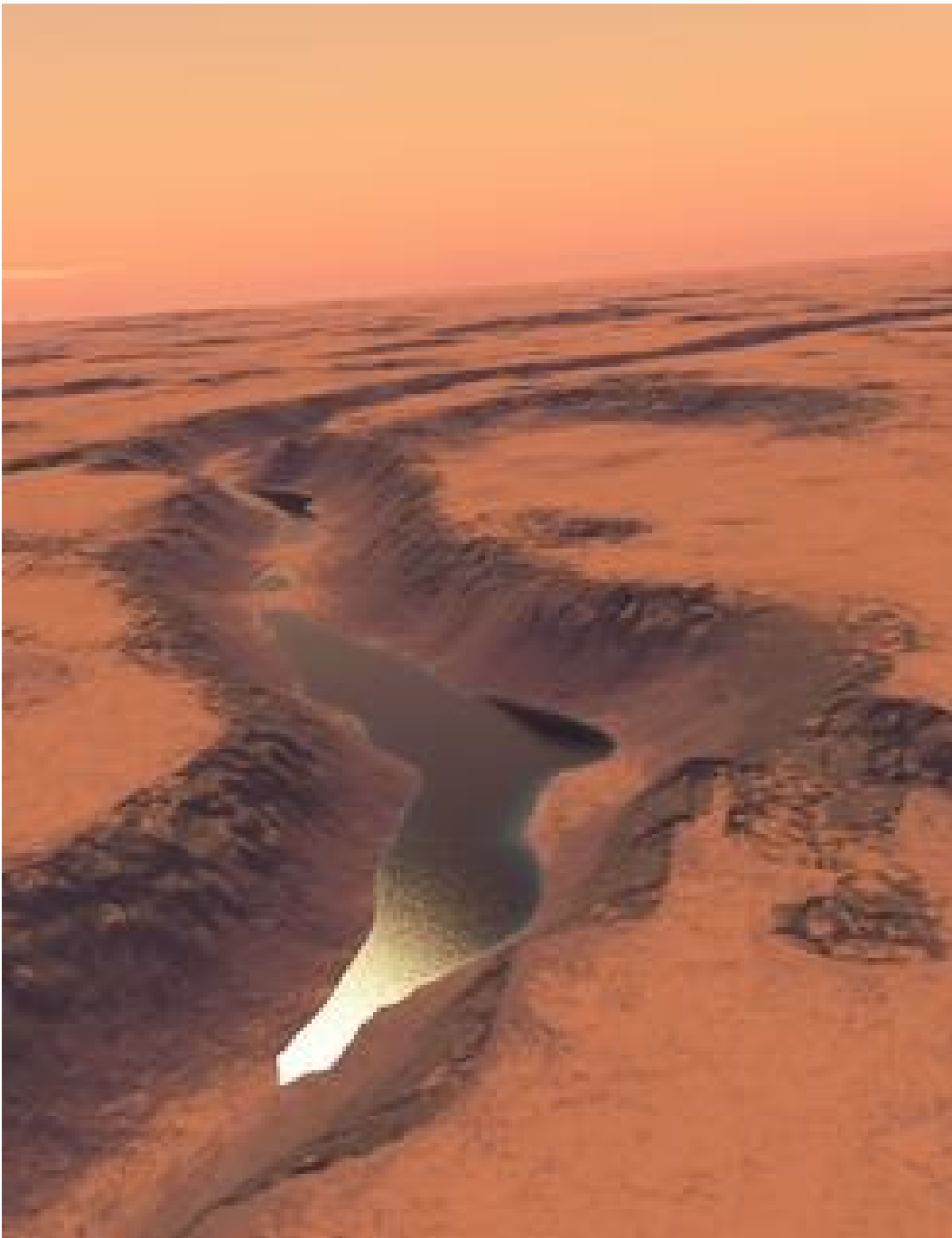
Tag en sup så ser du två.

Tar du fler så går du ner på låg nivå.

Genombrott för marinarkeologin på Mars

Eftersom jag har ett visst förflutet på Sjöhistoriska museet/Wasa-varvet i Stockholm, vet jag vad det betyder när t ex marinarkeologer gräver fram gamla strandlinjer. Som på Gotland, där "Sjöhysteriska mysteriets" experter på 60-talet upptäckte vikingarnas landningsplatser genom att nysta upp gamla strandlinjer (om det var på landbacken eller ute till havs har jag glömt).

[caption id%3D"attachment_4396" align%3D"alignleft" width%3D"247" caption%3D"Så kan det ha sett ut på Marssjön. Bildcredit: Gaetano Di Achille/University of Colorado"]

[/caption]

En liknande arkeologi bedrivs när det gäller strandlinjer på Mars, vår röda grannplanet. [Helt nyligen har dessa strukturer dokumenterats](#), och de bevisar så gott som entydigt att det funnits hav och sjöar på Mars - och inga småvatten eller pölar precis. Den i senaste fallet utforskade Mars-sjön hade en storlek som Lake Champlain (20 000 kvadratkilometer) mellan USA och Canada och ett djup på 400-500 meter.

Sjön, kallad Shalbatana Lake, bör ha skapats för cirka 3,4 miljarder år sedan, alltså i planetsystemets verkliga barndom.

Med bilder från NASA:s Mars Reconnaissance Orbiter och dess High Resolution Imaging Science Experiment, HiRISE förkortad, kan Marsforskarna fånga upp föremål på en meters storlek - helt fantastiskt.

Mars-sjön har grävt en canyon på 5 mils längd, bildat ett delta och där avsatt rikliga lager med sediment. Mycket spännande - och dit vill förstås Mars-crazy

USA skicka nästa generation astronauter.

Gaetano Di Achille och Bryan Hynek heter Mars-upptäckarna, bägge knutna till Boulder-baserade University of Colorado, och det är Hynek som i ett pressmeddelande säger: - Att hitta dessa strandlinjer är som Den heliga graalen för oss!

Fyndet har samtidigt ställt en del teorier om Mars historia och geologi på ända, och frågan varför sjön försvann så snabbt - förångades den i solens hetta eller frös den till is och tömdes den vägen genom avdunstning av vattenmolekyler? - återstår att lösa.

Naturligtvis spekuleras det hejvilt bland Marsforskarna om fyndets betydelse för eventuellt dåtida liv i dessa vatten och deltaområden.

Astropresent till fyrbenta vänner

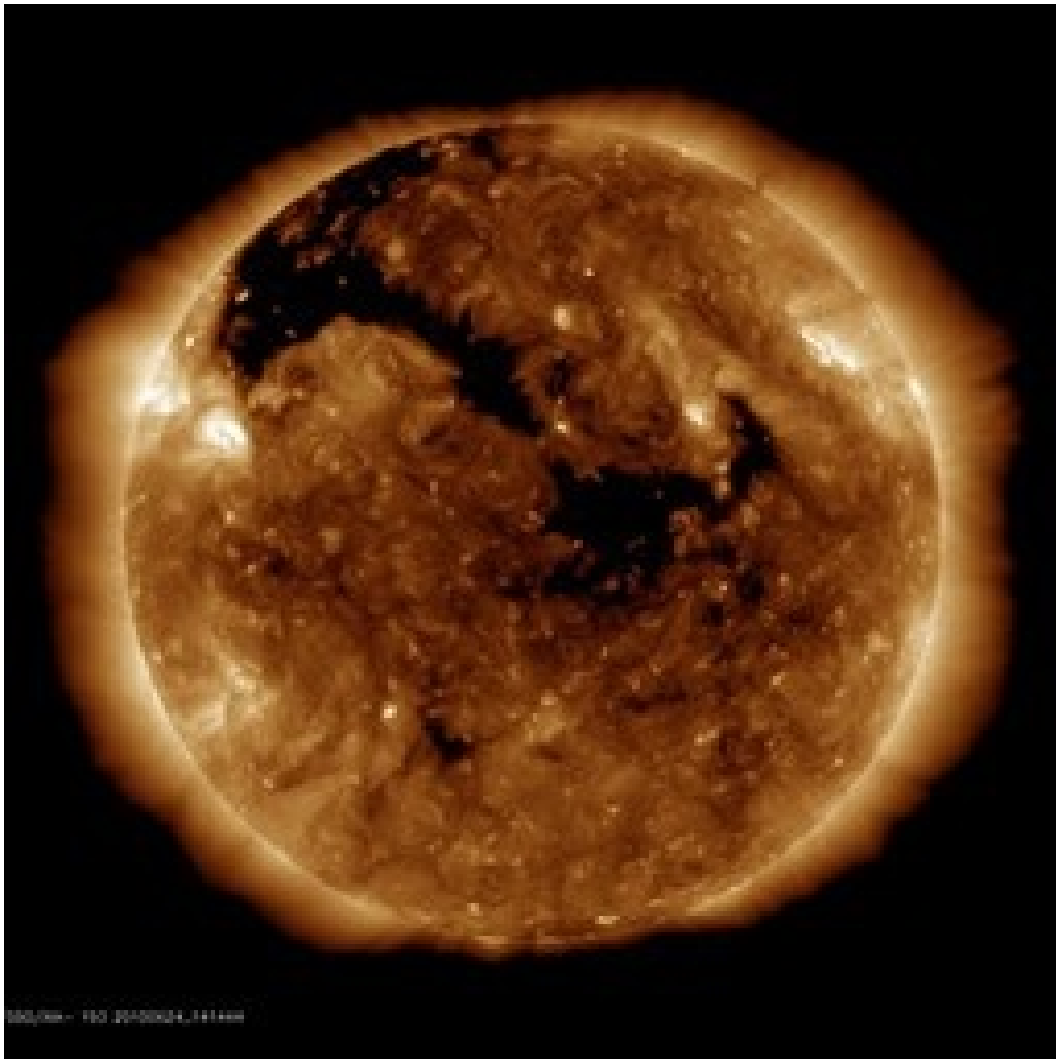
Bradley Observatory tillhör Agnes Scott-universitetet i Georgia, USA, ett universitet med huvudinriktning sen 1800-talets slut på kvinnor och kvinnors naturvetenskapliga och humanistiska studier och med ett uppenbarligen litet trevligt observatorium plus planetarium. Till detta obsis är även knutet en liten presentbutik, där tjejerna t ex kan köpa hund-och kattkläder med observatoriets logga.

Något för Astronomihuset i Lund?

Glad midsommar!

Till sist så önskar bloggredaktionen alla läsare, alla bisittare, underleverantörer och lokalombud **EN RIKTIGT GLAD MIDSOMMAR**. Med massor av sol och solutbrottsstudier.

Så här ser en av de senaste bilderna i dag ut från nykomlingen SDO, Solar Dynamics Observatory:

Helt lugnt är det

som synes inte på den av Knut Lundmark ibland kallade - "Dagens stjärna".

[W-källa...](#)

4 kommentarer

Tora Greve

Ja, att solen är aktiv har jag redan hunnit konstatera när jag tittar i Coronadon. En av grannarna undrade varför jag tar ut stjärnkikaren mitt på dagen. Jag svarade att jag vill ju titta på den närmaste stjärnan, där kan man se långt flera detaljer än på de längre bort.

Robert Cumming

Tilläggas kan att Sciss porträtteras i Populär Astronomis juninumner och artikeln finns till och med som pdf för nedladdning och hela köret.

Ulf R

Slogan-förslag för denna outstanding tidskrift vid namn Populär Astronomi: :

"ALLTID FÖRST MED SENASTE NYTT!"

Vi hade en annan bra dubbeltydig KvP-slogan. som var väldigt omdiskuterad på sin tid: "KvP - DEN SANNA KVÄLLSTIDNINGEN!"

Ngt liknande borde PoPAst kunna köra med????

Robert Cumming

Äsch, både Rymdkanalen och Ny teknik hann faktiskt före med att skriva om Sciss. Men tshirtmässiga slogans efterlyses ändå.

Fredagen den 25 juni 2010

Magnifikt sydsken sett från ISS

[caption id%3D"attachment_4433" align%3D"aligncenter" width%3D"540" caption%3D"Mörklig syn. Foto: Besättningen ISS/Johnson Space Center/NASA"]

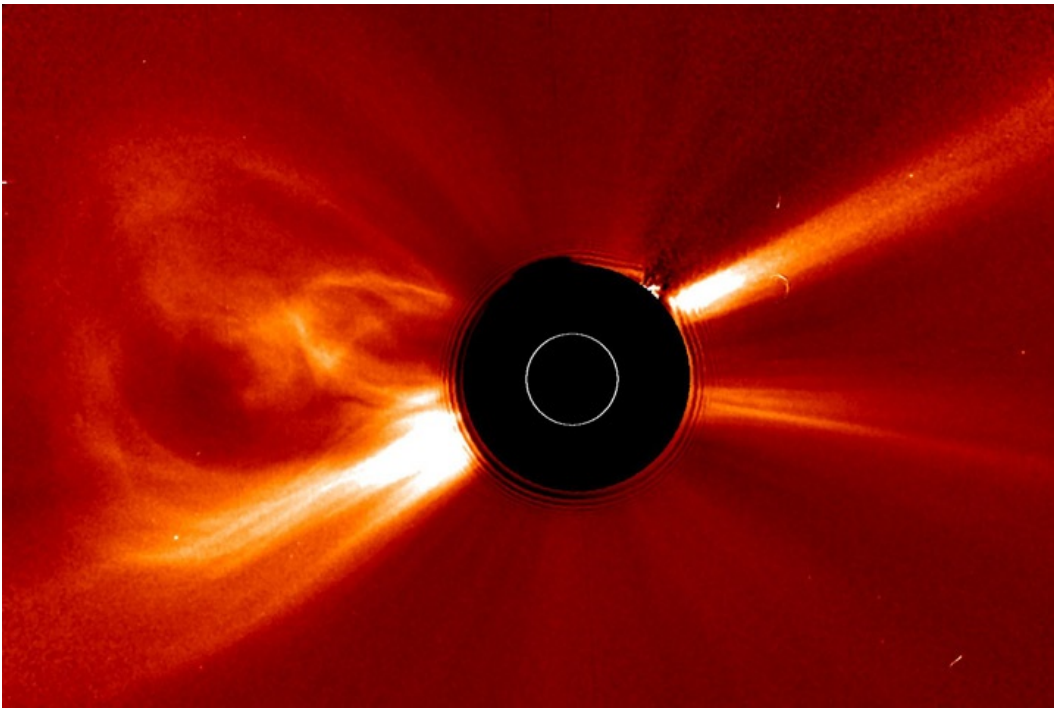

[/caption]

Apropå vår lugna och fina sol... i maj dokumenterade besättningen ombord på ISS, den Internationella rymdstationen, detta starka sydsken över Indiska oceanens södra del. Kolla in jordklotets rundning och den tunna blå atmosfären!

Sydskenet var kopplat till en geomagnetisk storm som var så kraftig att vår hemplanets magnetfält påverkades, och därför kunde sydskenet ses närmare ekvatorn. Sannolikt var sydskenet kopplat till en CME, coronal mass ejection, från solen 22-24 maj. Och då såg det ut så här:

[caption id%3D"attachment_4436" align%3D"aligncenter" width%3D"525" caption%3D"Koronaaktiviteten 23 maj. Foto: STEREO/NASA"]

[/caption]

8 juli 2010

Dagens namn denna dag är Kjell, vilket lär ha en väldig lång nordisk bakgrundshistoria (kættil, hjälm). Historiskt är det också för svenska amatörastronomer denna kväll, för Roma-ockultationen närmar sig med ljusets hastighet.

Bra koll (riktigt bra!) får du om du surfar in på [TBO:s ockultationssajt](#) eller [SAAF:s motsvarande](#). Jag har också lärt mig att [IOTA har massor av info på sin Europasajt!](#)

Snapsvisor med astronomiska motiv (4)

Innan kvällens övningar, så ett sista vistips i all hast. Jag trodde jag skulle hitta en visa där "skål, alkohol och svarta hål" förekommer, men tji. Det får bli denna snälla variant i stället - på Gubben Noak:

Många

stjärnor,
många stjärnor
genom rymden far.
Vill du se en sputnik,
gör en bakåt hutt nick.
Sputnik lyser,
själv du myser
när du supen tar.

Raritet i bokhyllan

Jag har ett par rara böcker i mitt privatbibliotek, bl a Uppsala-professorn Daniel Melanderhjelm's *Astronomie* i två delar från 1795. Det har i år gått 200 år sedan denne astronom gick ur tiden och jag tycker fortfarande att hans bok är bitvis mycket läsvärd. Och överraskande!

[caption id%3D"attachment_4453" align%3D"alignleft" width%3D"150" caption%3D"Fransk pionjär!"]

[/caption]

1795... citerar Melanderhjelm en astronom vid namn Mairan, som hävdar att "nårrskenet" måste härledas ur - solen!

"Enigt Mairans tanke, hänledes nårrskenet ifrån Solens atmosfær på det sätt, at dess partiklar af Solen uplyste....förde til gränsen af Jordens atmosfær, der skull falla in i densamma, och förorsaka nårrskenet och dess synliga vibrationer".

Melanderhlem är skeptisk, bör tilläggas, men likafullt - denne Mairan. Vem var han, en fransman, som anade de stora rymdväder-sammanhangen för snart trehundra år sen?

Googling visar att Jean-Jacques Dortous De Mairan förekommer lite här och var i akterna som nebulosa-kartläggare men är också författare till *Traite physique et historique de l'Aurore Boréale*, 1731. Han levde åren 1678-1771. En pionjär i tankens sfär, helt klart!

Han kom närmast!

Kuggfråga, lite av Guinness rekordbok-test: Vilken är den människa som på jordytan kommit stjärnhimlen allra närmast?

Rätt svar måste naturligtvis vara den längste bergsbestigaren, och då måste väl Sir Edmund Hillary vara rätt så kvalificerad. Han var **1 m 95 cm** i strumplästen och bräddar på den punkten alla andra Mount Everest-bestigare (tror jag). Förutom att han

dessutom var allra först uppe på världens takspets, tätt följd av Sherpa Tenzing Norgay - som tog den legendariska bilden.

Året var 1953.

Nästa gång jag ska upp via K2, ska jag ta med mig en stege bara för att bräcka Hillary-rekordet.

[W-källa...](#)

4 kommentarer

Hans Bengtsson

Jag skulle nog säga att man befinner sig "närmast stjärnhimlen" när man står på toppen av vulkanen Chimborazo i Ecuador (nej, jag har aldrig gjort det!). De första som veterligt besteg Chimborazo - det skedde 1802 - var Alexander von Humboldt, Aimé Bonpland och Carlos Montúfar. Men man kan förstås tänka sig att lokala invånare kom långt före.

Det beror givetvis på jordens icke helt sfäriska form att toppen av Chimborazo ligger längre från jordens medelpunkt än vad t.ex. Mount Everest gör.

Hans Bengtsson

Melanderhjelm skrev sin lärobok först på latin, den gavs ut 1779. I vårt land såldes mindre än 60 exemplar, men fler gick utomlands. Jesuiterna i Brera i Milano använde den i undervisningen ännu i början av 1800-talet. Den svenska upplagan, som han hade färdig 1795, trycktes i 500 ex och kostade 3 riksdaler. Redan vid slutet av 1796 var upplagan nästan slutsåld, vilket på den tiden betraktades som en kioskvältare. Inkomsterna användes bl.a. till att delfinansiera en gradmätningsexpedition till Lappland.

Melanderhjelm's lärobok översattes också till tyska av en man som hette Plageman. Denne lämnade 1801 översättningen till förläggaren Sander - som tycks ha slarvat bort manuskriptet! Någon tysk version kom därför aldrig i trycket.

Ulf R

Jag köpte Melanderhjelm's dubbelvolym för en massa år sen å ett Sthlms-antikvariat. Till överkomligt pris, vad jag minns, annars hade jag inte haft råd. Tack för historiken, den hade jag ingen aaaaning om.

Jag har "förstås" också Humboldts Kosmos i tre volymer; de astronomiska inslagen är mycket intressanta. Jag ska vid tillfälle kolla om han där skriver om sin bergsbestigning, vilket han sannolikt gör.

Gla´midsommar!

Hans Bengtsson

God midsommar själv och alla andra!

Det slår mig förresten att Sander (se mitt inlägg ovan) kanske missuppfattade sin roll som förläggare - det var ju inte meningen att han skulle förlägga manuskriptet i betydelsen slarva bort.

Lördagen den 26 juni 2010

Ett svalkande obsis!

[caption id%3D"attachment_4464" align%3D"aligncenter" width%3D"375" caption%3D"Kråkslottet i närbild..."]

[/caption]

Efter den lilla värmeböljan senaste dagar, går tankarna gärna till ett av astronomivärldens absolut mest unika observatorier - Sphinx-observatoriet på Jungfraujoch i de schweiziska alperna.

Detta fantastiska "kråkslott" på drygt 3000 meters höjd har en fascinerande historia, som går tillbaka till 30-talet. Under Hitler-tiden ville gärna den tyske "apolitiske" solpionjären, observatoriebyggaren och Luftwaffe-medarbetaren Karl-Otto Kiepenheuer samarbeta med schweizarna här, men Schweiz var neutralt, och i takt med de allierades krigiska framgångar svalnade alplandets intresse för kontakter med Tyskland.

[caption id%3D"attachment_4481" align%3D"aligncenter" width%3D"553" caption%3D".. och på lite avstånd."]

[/caption]

Men inte bara det: Kiepenheuer var speciellt intresserad av solens korona och dess misstänkta ultravioletta utstrålning, vilket han en tid trodde kunde utforskas härifrån. Men även från denna stora höjd är denna UV-strålning svårnåbar. Kiepenheuer hoppades i stället på V2-raketerna, men fick NEIN av Hitlers hejdukar: Varje V2:a skulle användas för att fälla bomber över London och Rotterdam.

Kiepenheuers intresse för Schweiz var så stort att Gestapo trodde han skulle fly dit, vilket de stoppade under våren 1945.

Sedan Jungfraujoch fick en järnvägsstation, kunde observatoriet också byggas upp successivt på 20/30-talen, och [här forskas sen länge på solen, den kosmiska strålningen, klimatologi, glaciärer och mycket annat.](#)

Från Jungfraujoch har fastställts den första atlasen över solens spektrum i frekvenserna 2.8 - 23.7 μm och uppföljaren 0.3 – 1 μm , en av mina favoriter, den kontroversielle britten och Nobelpristagaren P M S Blackett studerade kosmisk strålning här, solarkonstanten fastslogs här, neutroner från solen har uppmätts på alpobservatoriet med mera.

Det finns [massor av bra bilder på nätet från Jungfraujoch](#) - kolla t ex de bägge ovanstående på denna spanska adress med Antonio Martínez Ron som avsändare. Mycket bra!

.

Chimborazo - top of the tops!

[caption id%3D"attachment_4484" align%3D"alignleft" width%3D"300"

caption%3D"Höjdaren i
http://www.mountainsotravelphotos.com"]

Anderna!

Foto:

[/caption]

Ännu en höjdare, för jag har läst på lite bättre sen Hans Bengtsson kommenterade Sir Edmund Hillary och Mount Everest, och Hans har naturligtvis rätt. Jag föll verkligen i den newtonska fällan.

Fakta i målet:

* Vulkanen Chimborazo i Ecuador ligger en grad syd ekvatorn medan Everest ligger 28 gr nord.

* Jordklotets sfäroid gör att avståndet till jordens medelpunkt från toppen på Chimborazo (som Humboldt aldrig nådde) är drygt 2.1 km längre än motsvarande avstånd från toppen på Mount Everest.

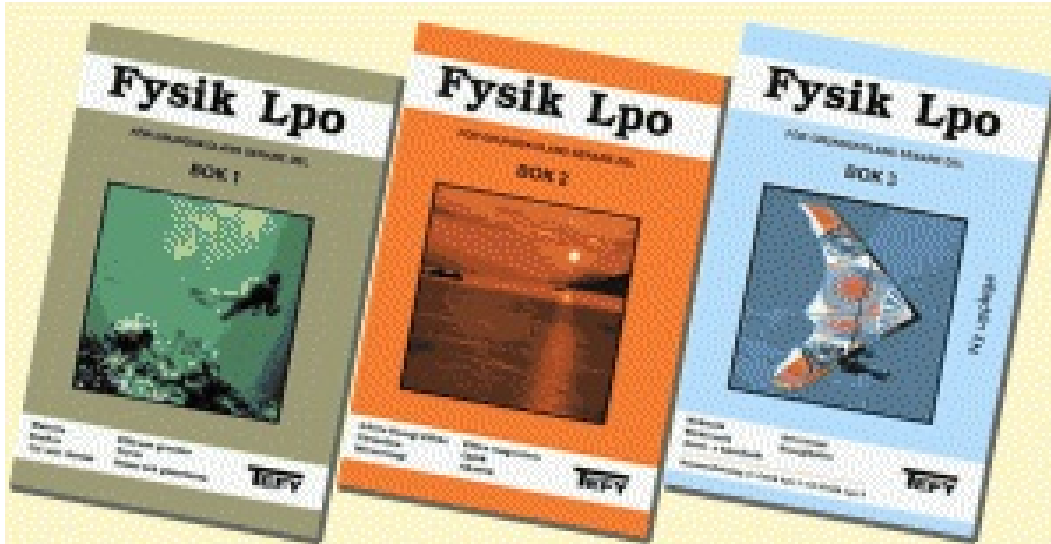
* Och såååå lång var inte Sir Edmund Hillary, även om han "walked tall" med sina 1.95 m.

Hade Hillary även bestigit Chimborazo hade han - genom sin längd - varit undisputed (tror jag) som den som kommit närmast stjärnorna från jordytan (och jordens medelpunkt) räknat, men så enkelt är det alltså inte. Den förste som besteg TOPPEN på Chimborazo tycks ha varit en annan engelsman, Edward Whymper (1840-1911) som tog skalpen på Matterhorn och 1880 gjorde den första bestigningen av Chimborazos topp. Så nu är vid vägs ände (och där ger jag upp...): Vem är den LÄNGSTE bergsbestigaren som nått toppen på Chimborazo?

Den som reder ut frågan får med mig att göra, dvs det blir en god bajer nånstans vid jordytan vid tillfälle som passar oss båda.

QED!

[caption id%3D"attachment_4483" align%3D"alignleft" width%3D"300" caption%3D"Inget att lita på. I längden..."]

[/caption]

Vilket som skulle bevisas? Jo, att i varje faktsäckad astronomibok som ges ut, stämmer efter en viss tid endast sidhänvisningarna. Faktaciteten är en faktor som uttunnas alltmera homeopatiskt med tiden.

Ekvationen är i princip mycket enkel att formulera:

$$F \%3D k / T$$

F står lite nebulöst för faktainnehållet, allt det vi påstås "veta" med exakthet vid bokens tryckning, T är förstås tiden från tryckåret, och k en odefinierbar ointressant konstant.

Ju större T, desto mindre F. Ju längre tiden går, desto mera inaktuell blir boken.

Vid T noll är F oändligt stort. Boken går att lita på.

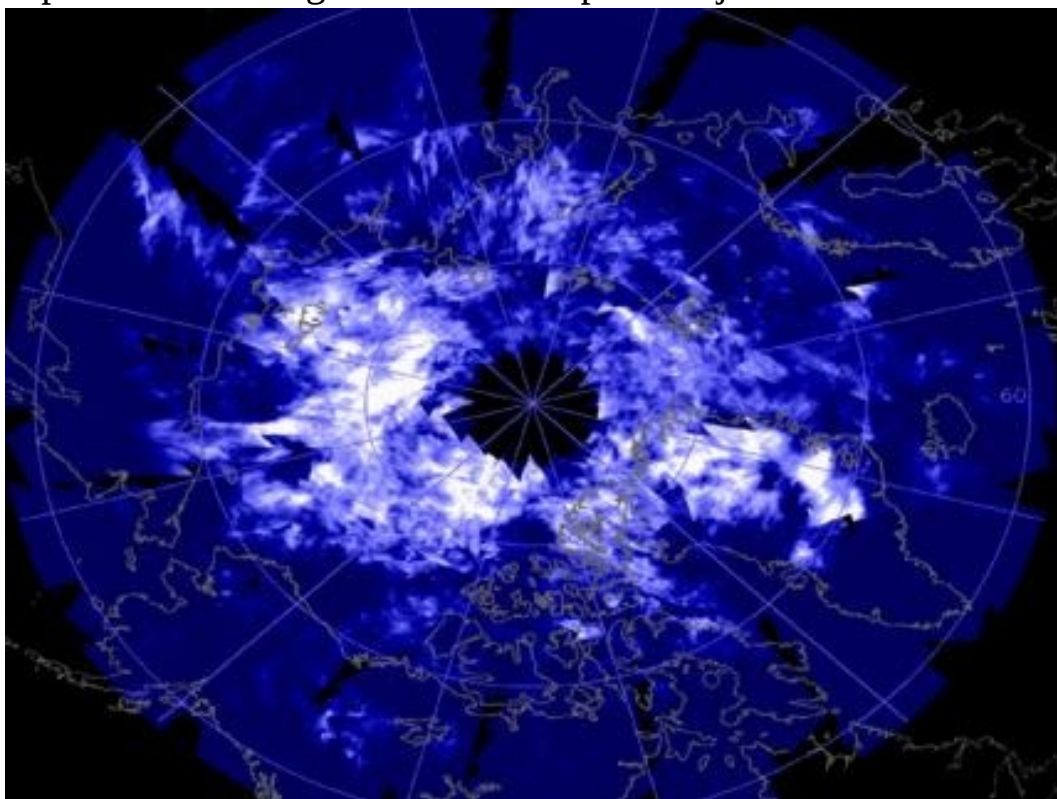
När T dessutom närmar sig det oändliga, närmar sig samtidigt F noll. Oavsett var T "startar", vilket är det tröstlösa för alla astronomiförfattare i dag. Redan när de sätter sig vid datorn och ska formulera förordet, är boken inaktuell.

När jag pluggade idé- och lärdoms historia för drygt fyrtio år sen i Lund för min gode vän och lärare Rolf Lindborg, tyckte Rolf att jag skulle kolla ekvationen på fysikböcker genom åren. Så jag satte mig på UB och glodde igenom diverse gymnasie- och realskolefysikböcker från 1800-talet fram till dato (ca 1967-68), och resultatet publicerades i en liten slarvig B-uppsats. Som ingen av humanisterna begrep på seminarierna, eftersom jag tvingades införa ett logaritmiskt system när jag pratade om fysikbäckers påståenden om Andromedanebulosan/galaxen och avståndet till denna. På 30-talet slog Knut Lundmarks forskning igenom, och Karl Bohlins 19 ljusår i vissa fysikböcker, inte alla, blev till 600 000 ljusår i de nya.

Men kolla gärna den övergripande "ekvationen" på en astronomibok typ Östen Bergstrands tegelsten *Astronomi* från 1925 och vad vi vet i dag.

De nattlysande molnen utmanar forskarna

[caption id%3D"attachment_4480" align%3D"aligncenter" width%3D"428" caption%3D"Så såg det ut runt nordpolen i fjor vid denna tid. Foto: NASA/AIM"]

[/caption]

Dagens sista "höjdare": Jag försöker uppdatera mig på fenomenet nattlysande moln, men kör fast. Och det gör tydligen forskningen också, för NASA:s sajt om AIM sprutar inte direkt ut heta, dagsaktuella nyheter. NASA:s bästa gren i vanliga fall... Tydligen är somrarna de nattlysande molnens egen årstid, så vi får vänta och se fram till hösten.

Molnen ligger på drygt 8 mils höjd vid polarområdena, i den så kallade mesosfären. Vinternattens köld är alltid hård men här ligger den runt minus 125 grader Celsius, och luften är miljontals ggr torrare än i Sahara. Ändå utgörs molnen av vattenmolekyler, av små iskristaller. När solljuset reflekteras av dessa kristaller får vi den karakteristiska blå färgen.

Satelliten [AIM som i Aeronomy of Ice in the Mesosphere](#) - uppskickad från Vandenburg-basen 2007 - försöker råda bot på vår okunskap, och den sköter sig bevisligen som den ska. Ändå är frågetecknen fler än utropstecknen! AIM dokumenterar fenomenet med en upplösning på 5x5 km, och molnens tänds på och av som en sorts "geophysical light bulb". Kopplingen till klimatet och vädret vid jordytan finns där, men hur, exakt, i detalj, mekanismerna funkar vet väl ingen. Dessutom undrar forskarna - varför syns molnen numera på allt lägre latituder och varför blir de allt ljusstarkare? Visst har vi väl sett nattlysande moln då och då även över Malmö?

Uppe i Kiruna [håller Rymdbolaget och IRF koll på vår gamla trotjänare, Odin-satelliten](#), som även den bidragit med kunskap om de nattlysande molnens fysik och

kemi. Det är i första hand ozonmolnet som Odin håller ögat på "neråt", men även annat typ nattlysande moln har smugits in i observationerna.

[caption id%3D"attachment_4498" align%3D"aligncenter" width%3D"567" caption%3D"Nattlysande moln. Bilden tagen av Pekka Parviainen, ingår i AIM:s bildarkiv som i sin tur bygger på boken "Observing Noctilucent Clouds" av M. Gadsden and P. Parviainen, IAGA 1995."]

[/caption]

Det fina med Odin är de långa observationsserierna, snart i tio år har satelliten jobbat dag och natt, och förhoppningsvis ska Odin få en uppdaterad efterträdare kallad PREMIER.

Mer eller mindre framgångsrika försök att skapa artificiella nattlysande moln har då och då genomförts. Senast av rymdfärjan STS-119 Discovery i fjor.

[W-källa...](#)

1 kommentarer

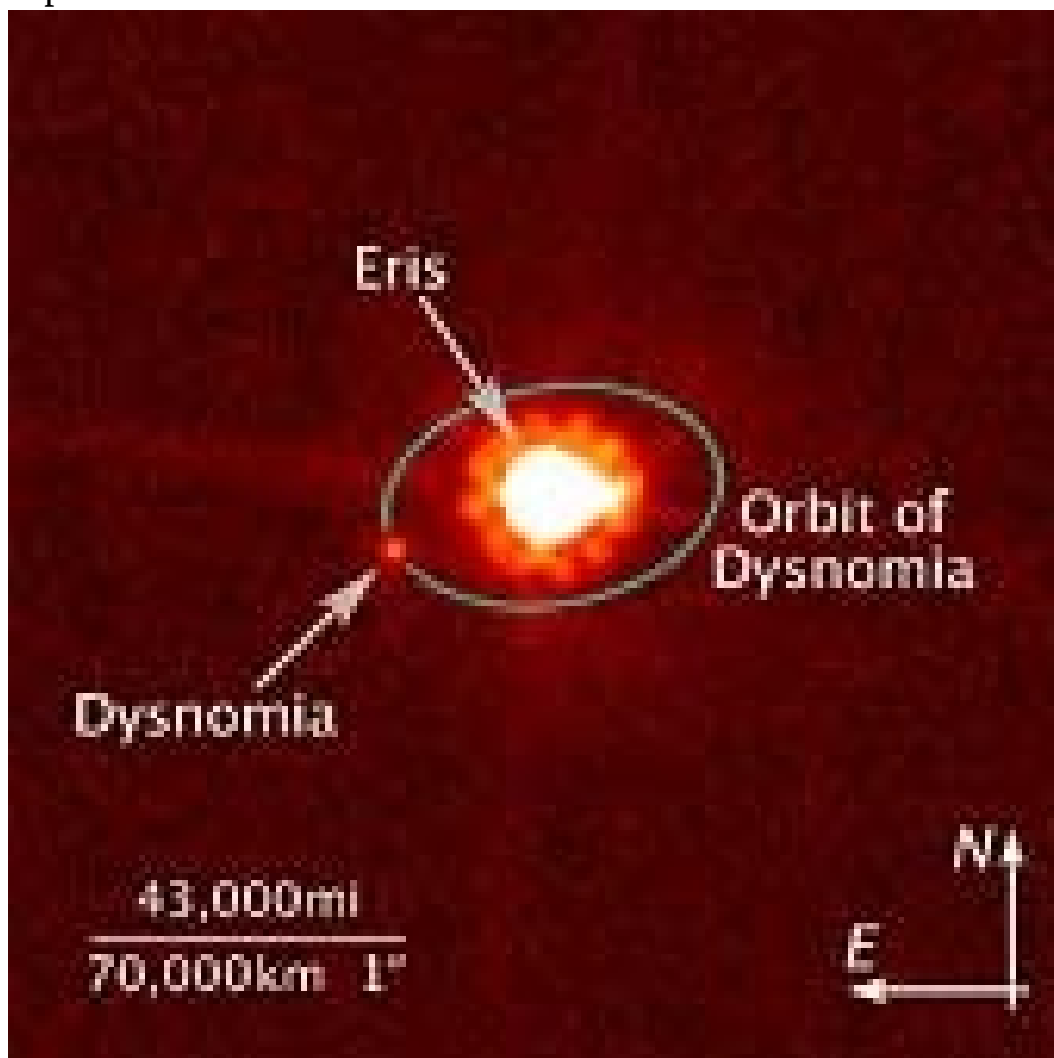
Populär Astronomi - » Dubbla ögon på sommarnattens lysande moln

[...] annat som går att se, och som du kanske redan lagt märke till: de nattlysande molnen, något som Cassiopeiabloggen redan [...]

Söndagen den 27 juni 2010

Vad vet vi om Eris?

[caption id%3D"attachment_4515" align%3D"alignleft" width%3D"170" caption%3D"Foto: HST"]

[/caption]

En gång kallades den planetsystemets "tionde" planet, men tillsammans med Pluto fick Eris (upptäckt 2005) vika ner sig och nöja sig med att klassas som en dvärgplanet, en "plutoid" och en TNO ("Trans Neptunian Object").

Eris är faktiskt större än Pluto, har en måne namnad till Dysnomia, dess bana runt solen är starkt excentrisk och det tar nästan 600 jordår för Eris att göra ett varv runt solen.

Eris är den största himlakroppen i sol-och planetsystemet som hittats sen 1846, då Neptunus upptäcktes.

Eris ligger tre ggr längre ut i planetvärlden än Pluto och ytan består huvudsakligen av metan i isform.

Vi vet inte särskilt mycket om Eris, dess rotationsperiod t ex, men det är tänkbart att vi får veta mer kommande dagar, eftersom det med start i dag i tråkstaden

Philadelphia, USA, fram till 1 juli arrangeras en konferens på temat "TNO 2010 - Dynamical and Physical properties of Trans-Neptunian Objects". Det vi hittills vet har mest utforskats via HST och Keck-teleskopen på Hawaii.

Massor av föredrag och rapporter står på programmet. Alla ockultationsintresserade väntar med spänning på Amanda Gulbis, South African Astronomical Observatory, som ska prata över ämnet "Studying Trans-Neptunian Objects via Stellar Occultations: Ground-Based and Air-Based with SOFIA".

Eyiafjallajökull som bokmärke...

[caption id%3D"attachment_4511" align%3D"alignleft" width%3D"401" caption%3D"Pytteartiklar från Island nådde oss snabbt. Foto: Reuters"]

[/caption]

Hört talas om tefra? NE, alltså Nationalencyklopedin, har följande att säga: **tefra** [te:´f-], **pyroklastiskt material, fasta partiklar och smält material som kastas upp ur en vulkankrater i samband med explosionsartade utbrott och som sedan sprids i vindriktningen och faller ned mot marken.**

Detta tefra från Island och Eyiafjallajökull dokumenterades redan i mitten av april i år på taket till Köpenhamns Institut for Geografi och Geologi, framgår ur en artikel i helgens *Weekend Avisen*. Dessa glasaktiga partiklar är pyttesmå (mindre än 0,001 mm), och de finns i mängd runt omkring oss utan att vi tänker på det. Ju mindre de är, desto längre hänger de kvar i atmosfären. Och de utgör när de landar en viktig tidsmätare, ett geologiskt bokmärke. Och som sådan användbart i massor av vetenskapliga sammanhang.

Framtidens geologer kommer att ha stor glädje av Islands-smällen 2010.

Ett höjdar-obsis för amatörer

Från Ven hälsar Tycho Brahe-guiden Anders Nyholm, vår vice ordförande i ASTB, att härom dan var Gösta Gahm med sällskap på museet. Men inte bara det. Anders läste i förra bloggen om Sphinx-observatoriet i Alperna, som bräcker La Palma i höjd över havet med mer än 1 km.

Anders:

- Ett amatörobservatorium som jag gillar, och som [också ligger i bergslandskap, är det som finns i Liechtenstein](#). Jag gläds åt att det heter Sternwarte Cassiopeia. Vi borde anta det som vänobsis till TBO.

Idén med vänobservatorier är inte alls dum. Vi borde ha det som en punkt på dagordningen vid nästa styrelsemöte i ASTB! Jag tänker på vårt "antipodiska" observatorium i Nya Zeeland, t ex.

Sternwarte Cassiopeia drivs, vad jag förstår, efter ungefär samma principer som vårt TBO. Dessutom med ungefär samma instrumentering. Öppet för allmänheten är det, satsning sker på barn etc etc. Plus, förstås, finns här ett litet "Kleinplanetarium", vilket vi i Malmö/Oxie bara drömmer om. Men kanske en vackrare dag så..

Och så var det Buzz Aldrin...

... som sa till kollegan Neil Armstrong när de tog en lunchpaus ombord på Apollo 11:s månlandare på Stillhetens hav 1969: - Käket här på månen är förstklassigt. Men stället saknar ju helt atmosfär.

Oljeläckan sedd uppifrån

25 juni, midsommarafton, såg det så här jävligt ut i Mexikanska golfen.

[caption id%3D"attachment_4519" align%3D"aligncenter" width%3D"518" caption%3D"NASA image by Jeff Schmaltz, MODIS Rapid Response Team.

Caption

by

Michon

Scott."]

[/caption]

NASA:s satelliter Aqua och Terra håller koll på katastrofen. MODIS som i [The Moderate Resolution Imaging Spectroradiometer på Terra-satelliten tog bilden](#), där vi kan se oljan lysa som vita och grå "moln" på havsytan.

Golfen brukar på dagtid blänka i vacker blå färg.

[W-källa...](#)

Måndagen den 28 juni 2010

Häftiga men inga friska vindar....

[caption id="attachment_4539" align="left" width="320" caption="Tänkt passage över moderstjärnan - sedd på "nära håll". Ill: ESO/L.

Calçada "]

[/caption]

2003 blev ASTB:s Anders Nyholm, då rymdgymnasist i Kiruna men astronomiskt verksam på himmaplan, på TBO i Oxie, den förste att från svensk horisont observera en exoplanet, HD209458b. På denna planet - kallas den verkligen Osiris? - [har nu en superstorm på 5000-10000 kilometer/timmen dokumenterats](#). Molnen som blåser består företrädesvis av kolmonoxid, så det är verkligen inte frågan om friska vindar som sveper från planetens heta dagsida mot dess svalare nattsida.

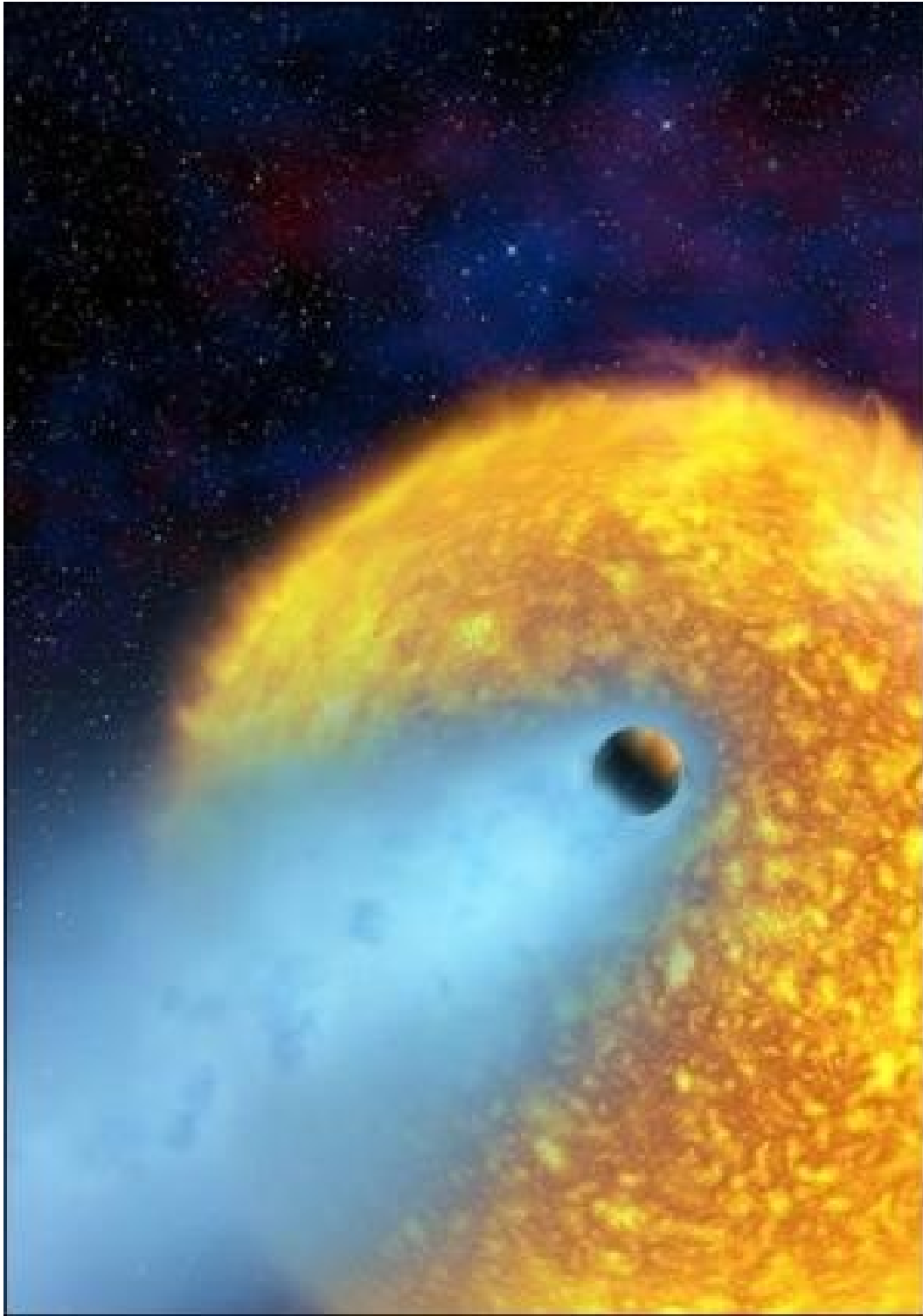
Tidigare har även vatten observerats på planeten med hjälp av bl a HST.

Leiden-astronomen Ignas Snellen har lett det nu aktuella astronomteamet bakom upptäckten, som presenteras i senaste *Nature*, och i ESO:s pressmess noterar Ignas: - HD 209458b är definitivt inget ställe för känsliga personer, säger han. Genom att studera giftgasen kolmonoxid med stor noggrannhet hittade vi bevis för en supervind som blåser med en hastighet på fem till tio tusen kilometer i timmen.

Planetens kretsar mycket nära sin moderstjärna: från stjärnan till planeten är det bara en tjugonedel av avståndet mellan jorden och solen. Det gör att planeten hettas upp intensivt, och att temperaturen på ytan når 1000 grader Celsius på planetens varma sida. Planeten har nämligen alltid samma sida riktad mot stjärnan. Det innebär att

dess ena sida är het medan den andra är mycket svalare.

[caption id%3D"attachment_4541" align%3D"alignleft" width%3D"240" caption%3D"Ur en annan tänkt vinkel. Ill: ESA, NASA, Alfred Vidal-Madjar. Institut d'Astrophysique de Paris "]

[/caption]

HD 209458b var den första exoplanet som upptäcktes genom passager framför sin värdstjärna. Två gånger i veckan åker den framför stjärnan och under tre timmar blockerar den en liten andel av dess ljus, som forskarna i fjor kunde analysera genom ESO:s VLT (Very Large Telescope). Med teleskopets kraftfulla spektrograf CRIRES kunde de detektera och analysera just dessa svaga avtryck.

- CRIRES är det enda instrumentet i världen som kan leverera spektra som är

tillräckligt skarpa för att fastställa kolmonoxidlinjernas position till en noggrannhet på en del i 100 000, säger Remco de Kok, en annan medlem i teamet.

- Den höga precisionen gör att vi för första gången kan mäta hastigheten hos kolmonoxidgasen, med hjälp av Doppler-effekten, tillägger han.

Astronomerna har även varit först med en rad andra upptäckter. De lyckades direkt mäta exoplanetens hastighet i sin bana runt hemstjärnan.

- Det verkar som att HD 209458b faktiskt är lika rik på kol som Jupiter och Saturnus. Det skulle kunna tyda på att den bildades på samma sätt, säger Snellen.

HD209458b ligger i Pegasus och har en massa ungefär 60 procent av Jupiters. Avståndet till moderstjärnan är 150 ljusår.

Space art-konstnärerna har som alltid fullt upp att göra med att pedagogiskt och slagkraftigt återge för oss vanliga dödliga hur det kan tänkas se ut där ute i världsrymden.

System som system

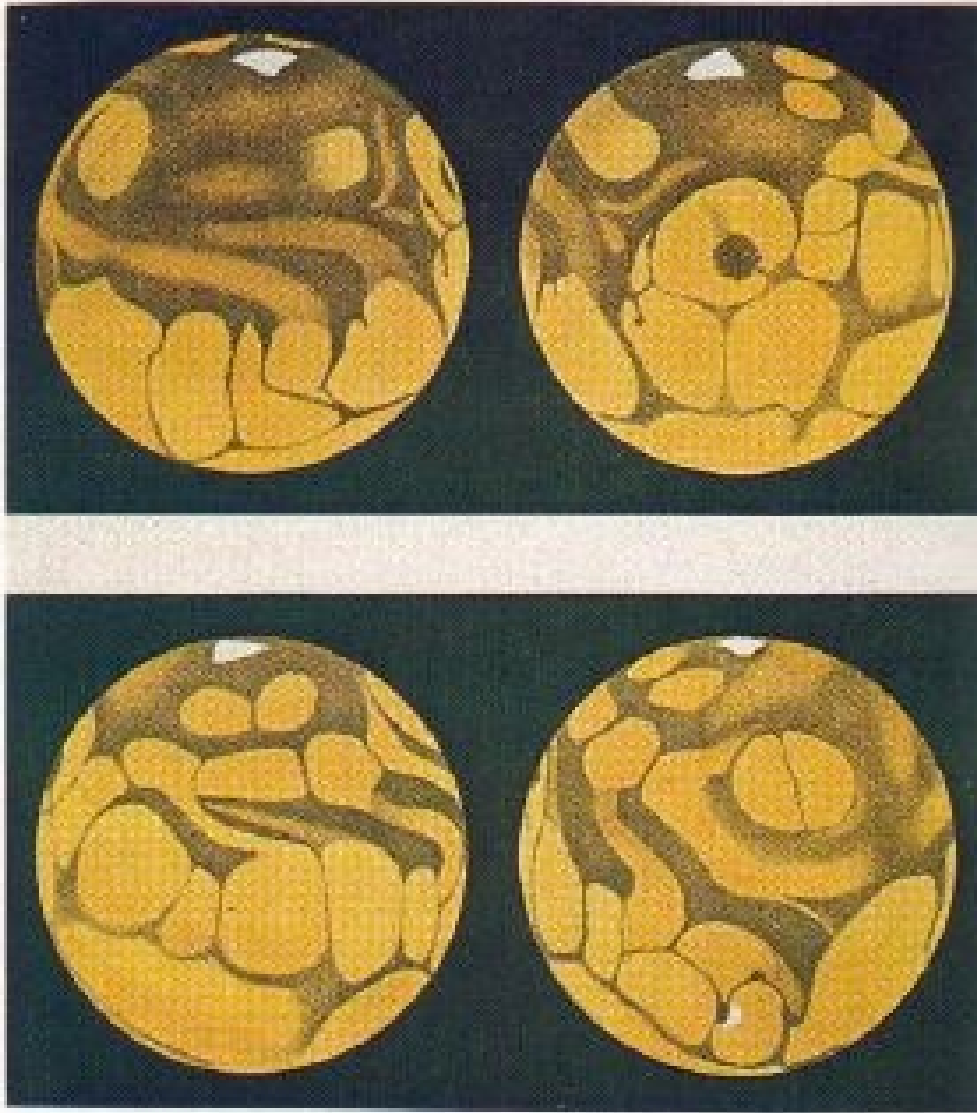
Förr skojade vi om att brittena närmade sig meter-systemet tum för tum.

Något liknande kan sägas om oss glada amatör-och länstolsastronomer: Vi närmar oss parsec-systemet ljusår för ljusår!

4 juli 1910

Denna dag avled den italienske astronomen Giovanni Schiaparelli, som klyddade till det för oss med sina påstådda "canali" på Mars, som han tyckte sig se under Mars-oppositionen 1877. En olycklig terminologi.

[caption id%3D"attachment_4545" align%3D"aligncenter" width%3D"300" caption%3D"Schiaparellis Mars-karta från 1877-78"]

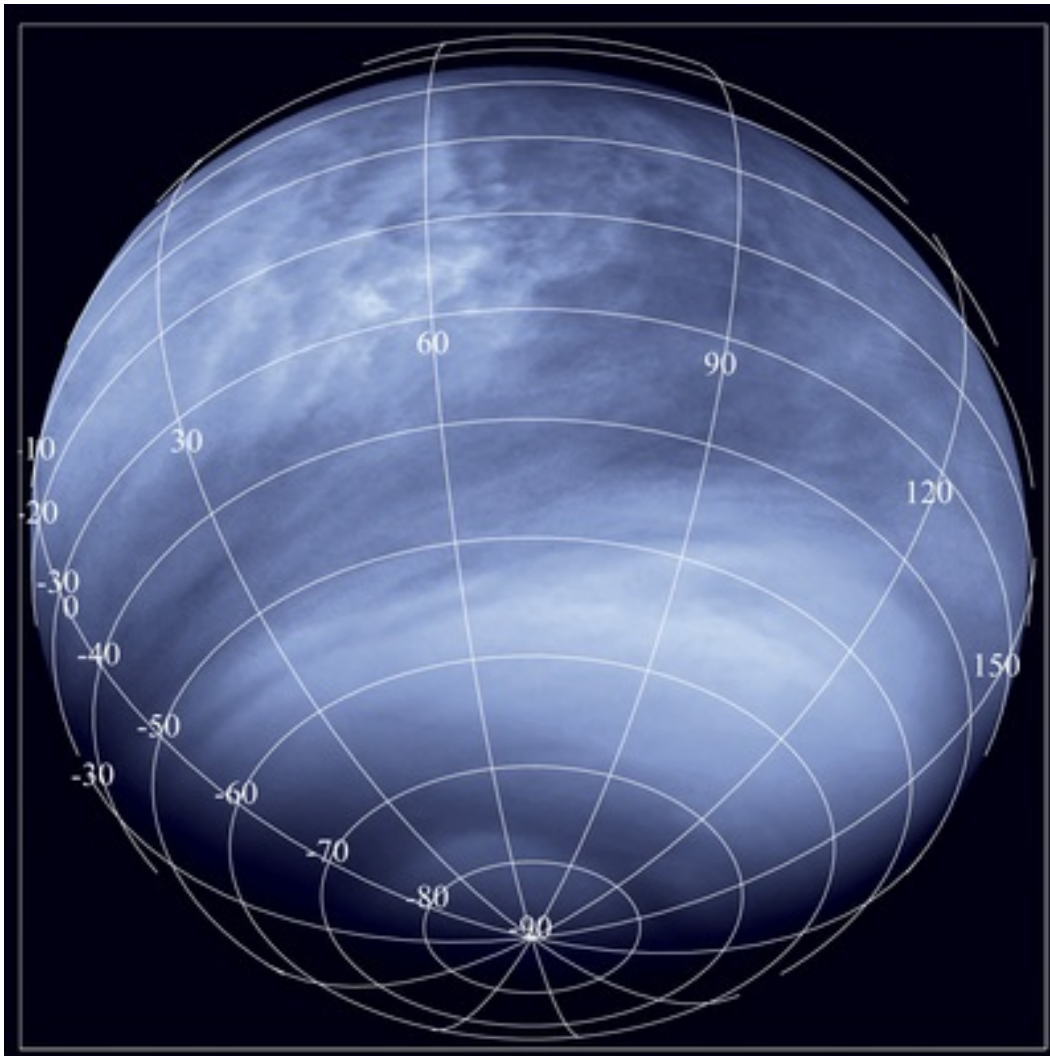
Disegni di Marte eseguiti da Schiaparelli durante l'opposizione 1877-78.

[/caption]

Kanaler i meningen av intelligent liv byggda vattenleder på den röda planeten, menade Schiaparelli uppenbarligen aldrig. Men de översattes så, och det tog åtminstone 50-60 år innan begreppet "Mars-kanaler" avskaffades. Då hade bl a Percival Lowell ägnat större delen av sitt liv åt att försöka bevisa att kanalerna verkligen fanns och att det existerade civilisationer på grannplaneten.

Venus försvunna vatten

[caption id="attachment_4530" align="left" width="400" caption="Venus atmosfär i ultraviolett. Foto: ESA/MPS/DLR/IDA"]

[/caption]

En av de stora skillnaderna mellan jorden och Venus är mängden vatten på dessa i storlek annars jämförbara planeter.

* Om vi fördelar jordens oceaner över hela jordytan, skulle de bilda ett globalt täckande hav på 3 kilometers djup.

* Tar vi vattnet i Venus atmosfär och pytsar ut det på planeten, räcker det till en gytjig pöl på 3 centimeters djup.

Vilket inte betyder att Venus en gång inte haft vatten i mängder. Ja, var Venus rentav en gång i tidernas begynnelse en "beboelig" planet? [Ett pressmeddelande från ESA ställer frågan](#), och det är förstås Europas egen Venus Express-farkost som hjälper till att formulera den. Om Venus Express också bidrar med något vettigt svar, återstår att ta ställning till.

Venus Express vetenskaplige chef Håkan Svedhem, som gästade oss på ASTB i fjor, berättar att tvillingplaneternas grundläggande uppbyggnad är väldigt snarlika varandra. Men skillnaden är enorm när det handlar om just vattnet. Det visar sig att solens UV-strålning bryter upp vattenmolekylerna, vars joniserade väte- och syreatomer försvinner ut i atmosfären - mycket lämpligt visar mätningar att ungefär dubbelt så mycket väte som syre sticker sin nos. Även närvaron av deuterium, "tungt väte", i Venus övre atmosfär, är notabelt.

ESA-forskare har gjort sofistikerade beräkningar, som pekar på att det förekom

rikligt med vatten i Venus atmosfär under planetens första skeden. Men vattnet hann aldrig bilda oceaner. Om detta slutar i en betraktelse om Venus eventuella livsbetingelser, återstår att se och höra - Venusforskarna träffas denna vecka i franska Aussois för att ta tempen på vår grannplanet.

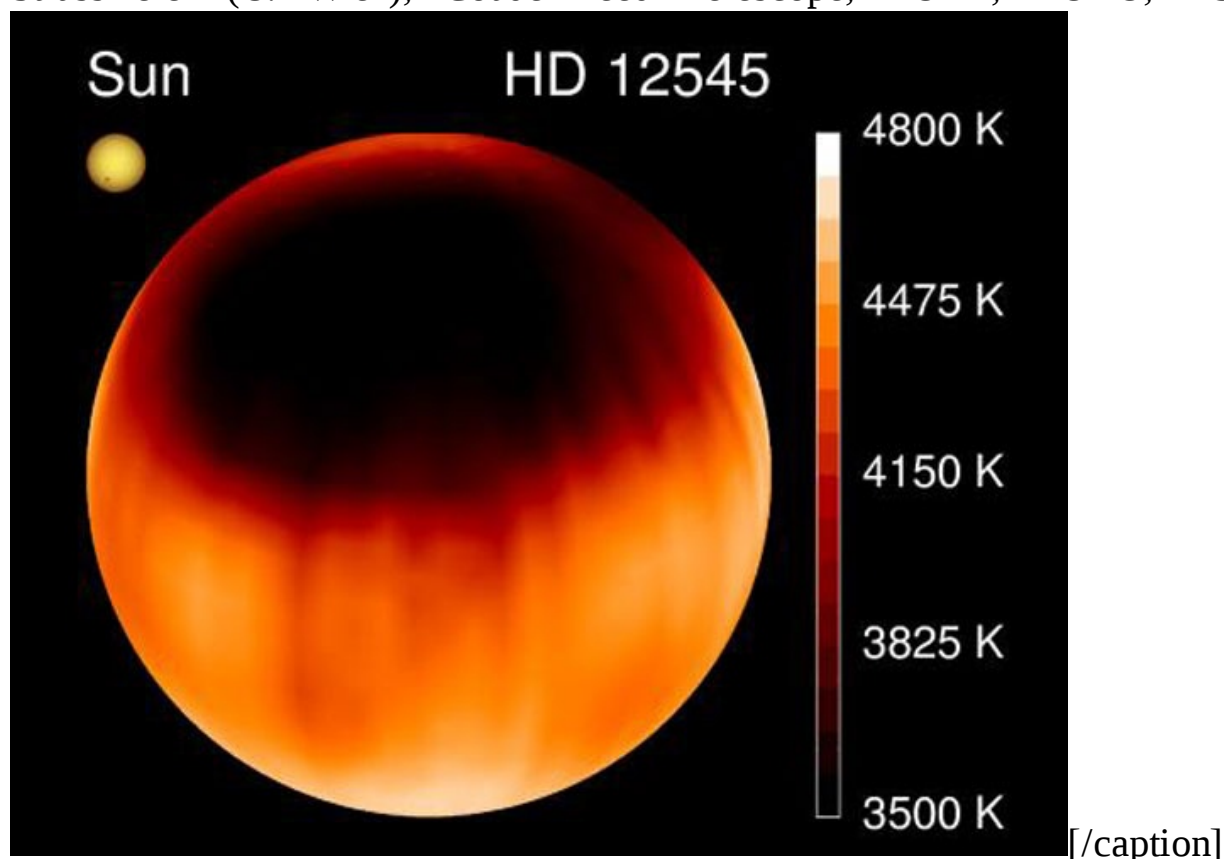
[W-källa...](#)

Tisdagen den 29 juni 2010

Stjärnfläckar forskas ut

Finns det solfläckar finns det stjärnfläckar, vilket är känt sen länge. Redan 2003 kunde vi som APOD se denna bild, den gigantiska stjärnfläcken/starspot på stjärnan HD 12545, även känd som XX Trianguli och synlig i en vanlig fältkikare.

[caption id%3D"attachment_4561" align%3D"aligncenter" width%3D"563" caption%3D"Klassiskt färgförstärkt bild från 2003. Credit %26 Copyright: K. Strassmeier (U. Wien), Coude Feed Telescope, AURA, NOAO, NSF. "]

Stjärnan ovan är binär och stjärnfläcken tros bero på så starka magnetfält att dessa förhindrar het materia att nå stjärnans yta. Därav den mörka fläcken, som är mätbar från jordens horisont.

Den senaste forskningen på området ska diskuteras i augusti, på en IAU-konferens i Ventura, Californien. "Starspots" är ett fascinerande fenomen och inbillar jag mig extremt svårfångat dessutom. Men inget är omöjligt för dagens astronomer, som lärt sig klura ut det mesta ur fotonernas rike.

Exempel:

En som från svensk horisont utforskar starspots är Uppsala-astronomen Oleg Kochukhov, som på IAU-konferensen lovar avrapportera sina senaste fynd på temat "The spots on Ap stars". En Ap star är en spektralklass A-stjärna som är "peculiar", inte minst ur kemisk synpunkt (överskott i ytscikten av grundämnen som

mangan, kvicksilver, strontium och liknande). yttempen ligger på 8000-15000 gr K och stjärnans magnetfält är ovanligt starkt samtidigt som dess rotationshastighet är låg. Det ena verkar hänga ihop med det andra.

Oleg Kochukhov har en egen extremt informativ hemsida, där han beskriver sitt arbete. Kolla t ex innehållet i fliken [Research](#), ur vilken framgår att det är [rena detektivarbetet hur Oleg utnyttjar Doppler-effekten](#) för att utforska dessa stjärnfläckrika stjärnor.

Ett problem för dagens astronomer är, föreställer jag mig, att inte blanda samman starspots och exoplaneter, som ligger i siktlinjen till en stjärna, men det går förstås att separera fenomenen över tid..

Sanslös annons

Denna annons ska vara sann och från Storbritannien:

FOR SALE BY OWNER.

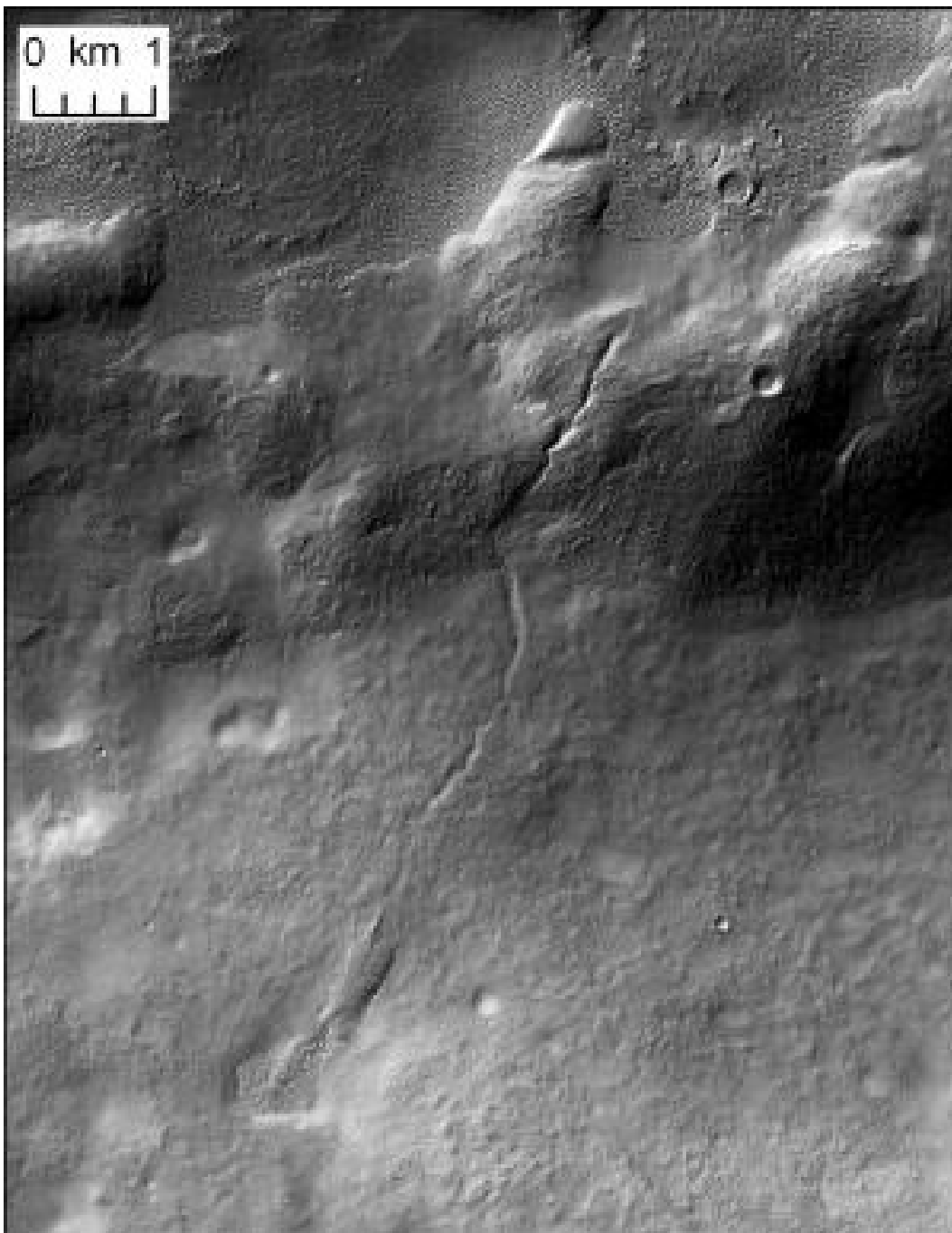
Complete sets of Vistas in Astronomy, Astrophysical Journal and Encyclopedia Britannica. Excellent conditions.....£1000 or best offer.

No longer needed; got married last month. Wife knows bloody well everything!

Ännu mer vatten på Mars

Nästan dagligen ramlar det in nyheter om vattenfynd på Mars eller snarare fynd EFTER vatten på planeten. För i dag är den så gott som torrlagd. Senast har forskare knutna till Brown University i USA hittat spår efter rännor, som har med forntida glaciärravinning att göra (men som sådana ändå geologiskt överraskande unga). Smältvattnet har skapat rännor som är flera kilometer långa och kanske 400-500 meter breda.

[caption id%3D"attachment_4568" align%3D"aligncenter" width%3D"300" caption%3D"Spännande Mars-geologi. Foto:NASA/JPL/MSSS"]

[/caption]

Genom att studera 1000-tals bilder från Mars Reconnaissance Orbiter är Marsforskarna nånting RIKTIGT STORT på spåren.

Brown University har självklart [en fullödlig rapport på sin hemsida](#), i vilken det också berättas om Brown-forskarnas studier på ort och plats - på hemplaneten Tellus - av arktiska glaciärrännor.

Länstols-astronomens viktigaste instrument

[caption id%3D"attachment_4569" align%3D"alignleft" width%3D"133" caption%3D"Drömpjäsen!"]

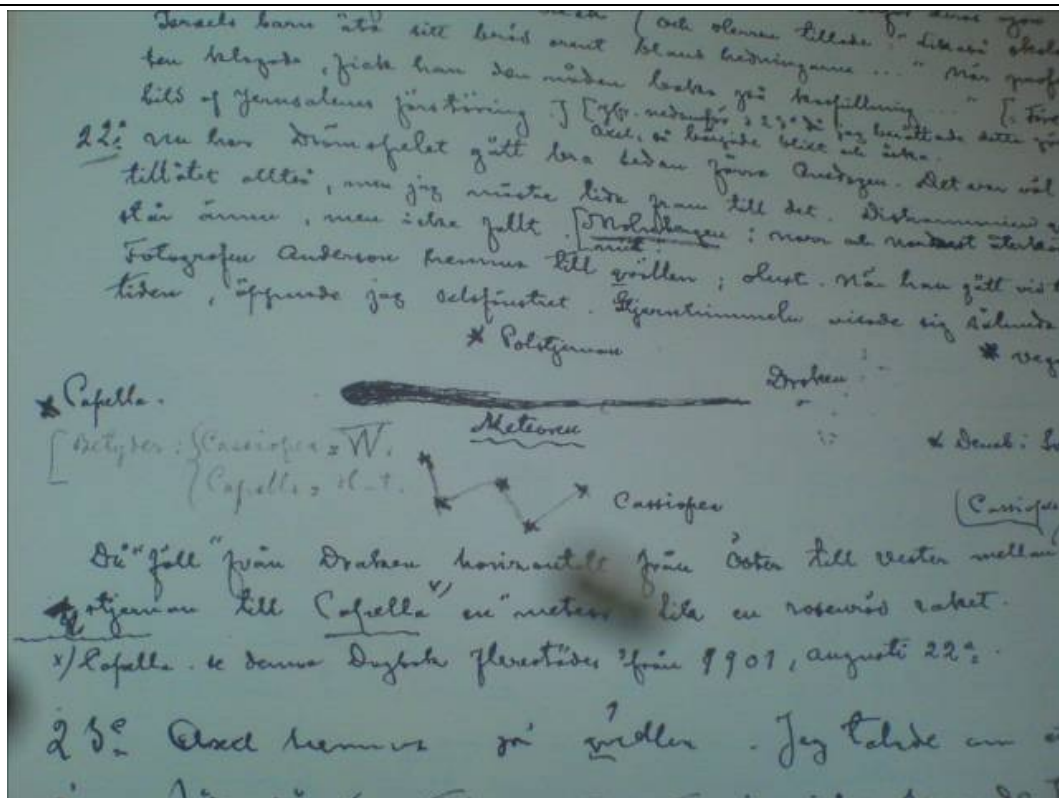
[/caption]

Sommaren är länstols-astronomens finaste årstid. Armchair astronomy heter det på engelska, detta att behagligt sitta i sin fåtölj och läsa en uppdaterad eller på annat vis intressant bok i astronomi. Gärna med en eldsprakande öppen spis framför dig. Per definition är en länstol en stol med både rygg-och armstöd, och jag är nu på jakt efter en RIKTIG LÄNSTOL. Jag är inte nöjd längre med IKEA:s "halvfabrikat".Nånstans måste det finnas en ekonomiskt överkomlig fåtölj med hög rygg och bulliga armstöd, om inte annat så hos Myrorna som ligger granngårds. Den öppna spisen struntar jag i tills vidare. Men jag upptäckte i dag när jag tog en promenad i Malmö att det finns affärer, som säljer öppna spisar utan behov av skorstenar. Den ultimata uppfinningen för en lägenhetsinnehavare!

[W-källa...](#)

Tisdagen den 29 juni 2010

Strindbergs meteor 1907 - en Lyrid?

Apropå August Strindberg (se sf-notisen nedan) så tittade denne ofta på stjärnorna, och 22 april 1907, mitt under Makternas herravälde, tittade han ut på kvällen eller natten - osäkert exakt när - och fick se en ljusstark meteor. Strindberg har ritat av upplevelsen i *Ockulta dagboken* (OD). Meteoren kom från Drakens stjärnbild horisontellt från öster till väster, mellan Cassiopeia och Polstjärnan, mot Capella. Och tycks ha utgått nästan mot Vega i Lyran.

- En "meteor" lik en rosenröd raket, skriver Strindberg.

Ursäkta mitt suddiga nallefotografi ovan ur OD, men om vi tittar på Strindberg-meteorens riktning från just Vega till höger - kan detta vara något annat än en meteor ur Lyridernas svärm, som just kring 22 april varje år har en högtidsstund på himlavalvet? 22 april 1907 är ju OD-notisen noterad.

Att meteoren gick horisontellt och tycktes rödfärgad i Strindbergs ögon är väl inte heller omöjligt - den har då gått ganska sakta över himlavalvet. Lyriderna brukar i och för sig vara intensivt vita, men ingen regel utan undantag.

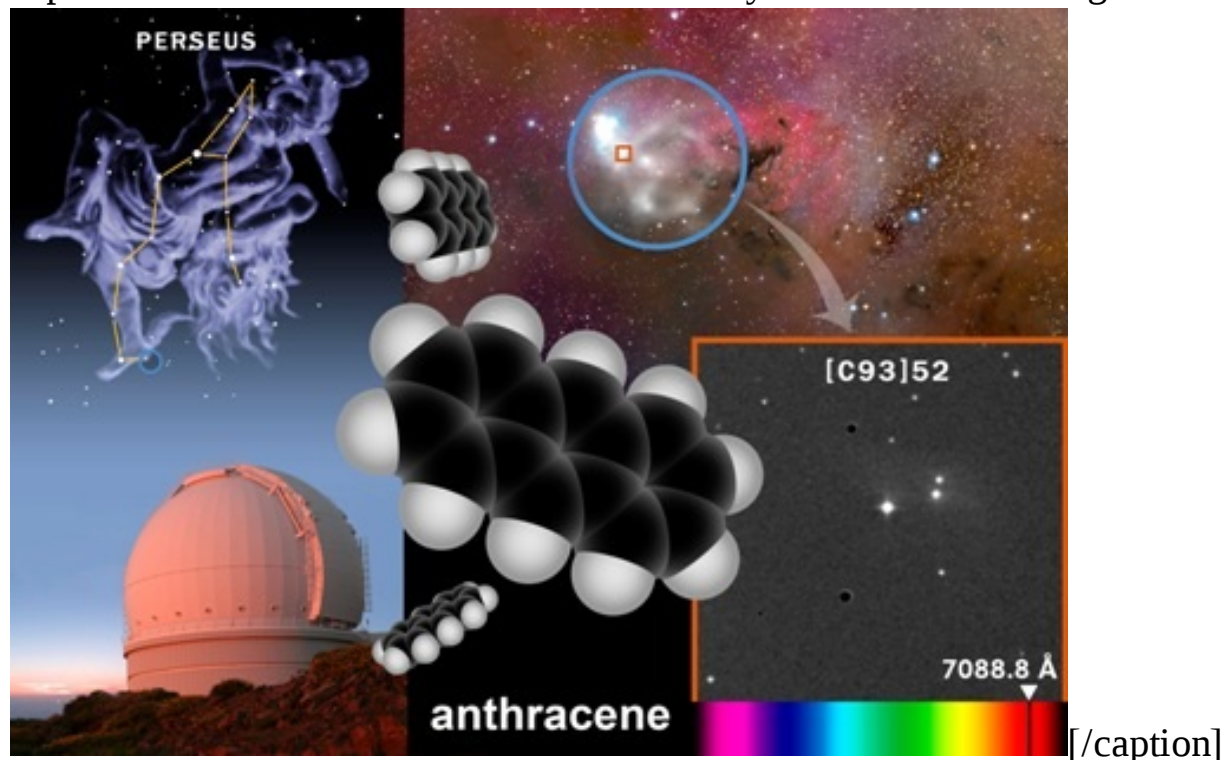
Intressant är det i alla händelser. Och även om Strindberg ätit och druckit (öl med malört!!!) så kunde han stjärnhimlens ABC.

Cassiopeia och Capella spökade ofta i Strindbergs privatliv, då som tidigare.

Cassiopeias **W** var lika med den nye mannen i f d fru Strindbergs, Harriet Bosses liv, skådespelaren Gunnar **W**ingård, och Capella förknippade Strindberg länge med sin f d hustru Harriet. Hans astronomi var sällan riktigt "frisk", om jag säger så. Frågan är om Strindberg själv var det under OD-epoken.

Ännu en organisk molekyl hittad

[caption id%3D"attachment_4586" align%3D"alignleft" width%3D"448" caption%3D"Från RAS´hemsida. Credit: Gaby Perez and Susana Iglesias-Groth"]

Det komplexa kolvätet antracen - kemisk formel $C_{14}H_{10}$ - är den mest komplicerade organiska molekylen hittills som astronomer spektroskopiskt identifierat i den interstellära materien. Senast är det spanska (Instituto Astrofísica de Canarias) och amerikanska (University of Texas) forskare som grävt fram molekylen i ett interstellärt moln i riktningen mot stjärnan Cernis 52 i Perseus stjärnbild - på ett avstånd av cirka 700 ljusår från solen.

Uppgifterna bygger på observationer från jordbaserad teleskopi och spektroskopi och publiceras i, som det brukar heta i dessa sammanhang, "ansedda" *Monthly Notices* från Royal Astronomical Society, RAS.

I samma område i Perseus på norra stjärnhimlen har dessa forskare tidigare identifierat molekylen naftalen ($C_{10}H_8$), varför [gruppens chef, Susana Iglesias Groth, inte tövar för att på RAS´ hemsida](#) tala om "a star formation region rich in prebiotic chemistry". Vilket låter precis lika spännande som det är!

RAS är en verkligt klassisk vetenskaplig sammanslutning, den har existerat sen 1820 och den har i dag 3500 medlemmar.

Är man en FRAS, Fellow of The Royal Astronomical Society, är man något mycket fiint i den astronomiska sfären.

Är "man" en vanlig enkel själ, en OFNY, en ofrivillig nyhetsjägare inom astronomifältet, glömmet man gärna bort att RAS också med jämna mellanrum producerar hot news och gör det professionellt och gediget.

Halvsekeljubel för stockholmsk science fiction

Apropå vår nya science fiction-gruppering inom ASTB - är du intresserad kontakta Tora Greve - så [tipsar Bertil Falk om Skandinavisk Förening för Science Fiction](#), som är mer Stockholms-fixerad än "skandinavisk" om sanningen ska fram. Men det spelar ingen roll om det är LÄSNING vi är ute efter: - Jag gick ned för 120 kr, och då får man de första 114 utgåvorna av tidskriften *SF Forum* på en cd - *SF Forum* har genom åren publicerat bidrag av storheter som Sam J Lundwall, Sture Lönnerstrand m fl m fl och började utkomma 1960!

För exakt femtio år sen.

Denna unika tidskrift för "imaginativ litteratur" har i likhet med moderföreningen vidgat intressesfären genom åren till fantasy-och skräcklitteraturen. Under 2010 utges nr 115, "Nebulazinet", med recensioner av Nebulanominerade romaner och noveller.

Själv har Bertil Falk nu hunnit med tvåhundra sidors skrivande på sitt magnum opus om svensk sf-litteratur förr och nu. Bland de många fynden i hans research är en sf/fantasy-novell i August Strindbergs *Sagor*, en novell med titeln *Lotsens vedermödor* - en oerhört märklig berättelse med ständiga tids-och rumsförändringar. Vem inspirerade Strindberg till detta?

Astronomiska höstböcker en bristvara

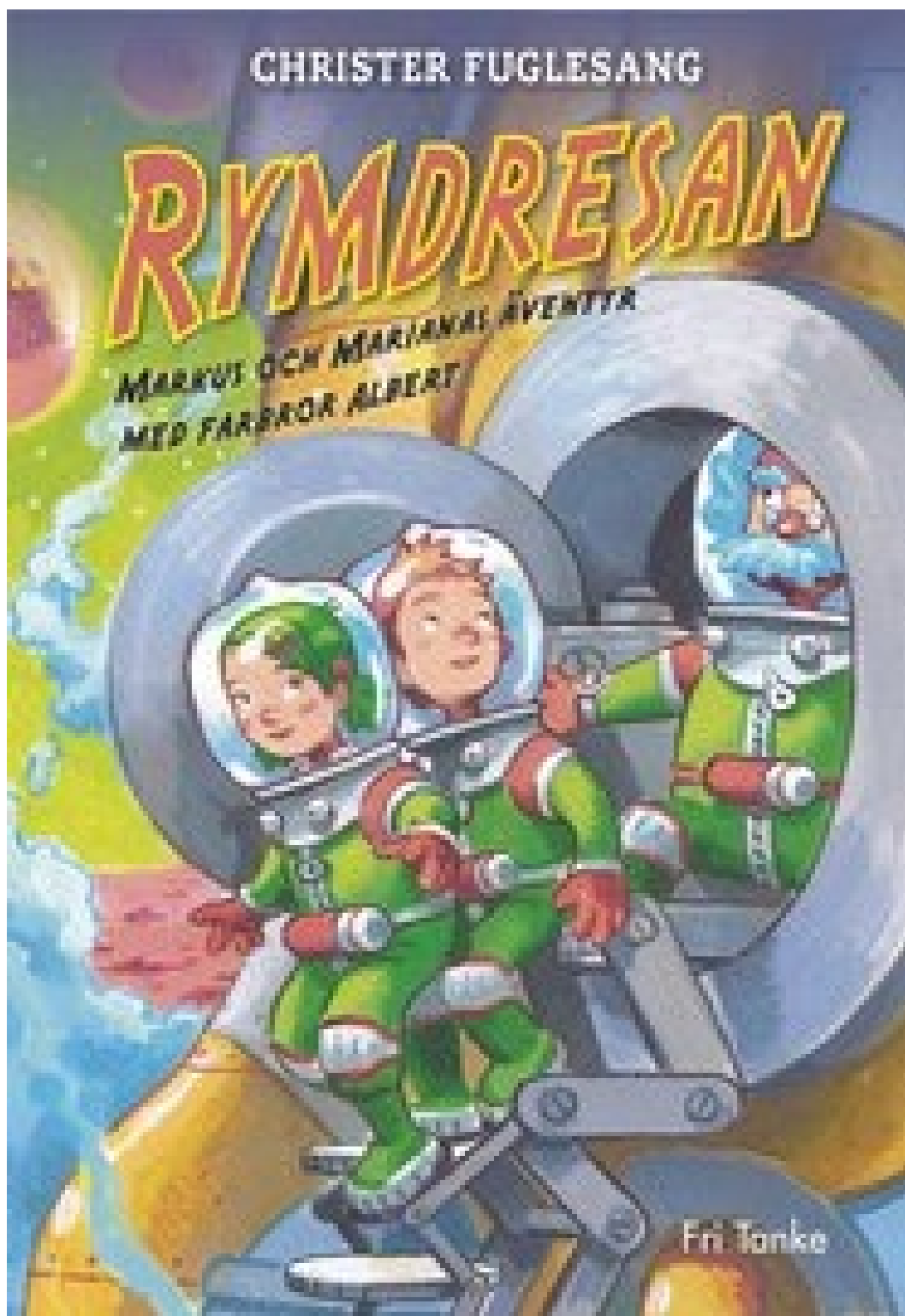
Om detta har jag skrivit tidigare, men det blir i alla fall en höstbok för de allra minsta:

Christer Fuglesang har skrivit barnboken *Rymdresan*, som utkommer i september på förlaget Fri Tanke.

CHRISTER FUGLESANG

RYMDRESAN

MARKUS OCH MARIANA
MED FARBROR ALBERT

Färden går till Mars och med ombord är syskonen Markus och Mariana, musen Max och farbror Albert, som snickrat ihop en alldeles egen rymdraket. Dessutom har han snitsat till ett rymdteleskop som brädar Hubbles!

[W-källa...](#)

Onsdagen den 30 juni 2010

image

En akvarell i yttre rymden!

[caption id%3D"attachment_4604" align%3D"aligncenter" width%3D"553"
caption%3D"Spännande och oväntad färgpalett i kosmos. Foto: ESO"]

[/caption]

Helt magnifika bilder damp ner för en stund sen, avsända från ESO - denna bild visar det komplexa reflexionsnebulosa-området runt R Coronae Australis (osynlig för blotta ögat) på södra stjärnhimlen, som ligger i hjärtat av ett veritabelt "stjärn-BB". Stjärnfödslarna har avslöjats genom några minuter långa röd-, grön-och blåfilter-exponeringar via ESO:s WFI som i Wide Field Imager, ett sofistikerat kamerainstrument som är kopplat till MPG/ESO:s 2,2-meters teleskop vid La Silla. (MPG står för Max Planck Gesellschaft.)

Området vi ser är skenbart ungefär lika stort som fullmånen; i verkligheten ligger diametern på cirka 4 ljusår - och avståndet till nebulosan uppskattas till 420 ljusår. Här råder, vad vi kan se, ett "strukturerat kaos" i samspelet mellan den stofrika interstellära materien och de unga, heta stjärnorna, som lyser upp omgivningen. Färgpalettens betydelse vad gäller skiftningarna i blått/rött - varför lyser det inte mera rött här, som det "borde" göra? - och det mörka stråket, som syns, [förklaras på ESO:s pressida mera i detalj.](#)

Men framför allt: Vackert är det!

Astronomin är en estetisk för att inte säga starkt bildskön vetenskap OCKSÅ, och varje dag överraskas vi av nya bilder, nya intryck.

Svenskt på Tycho Brahe-planetarier

Professorn Åke Nordund, svensk astronom men sen länge verksam i Danmark och från 2004 knuten till Niels Bohr Institut i Köpenhamn, [är en av föredragshållarna på Tycho Brahe Planetarium](#) i den danska huvudstan i höst. Säkert värt en resa över!

Personbästa av Voyager 2

Härom dan passerade Voyager 2 ännu en milstolpe: Då hade den gamla ångmaskinen varit igång i 12 000 dagar! Nästan 33 år.

Det var 20 augusti 1977 som en Titan/Centaur-raket lyfte med Voyager 2 ombord från Kennedy Space Center, och fortfarande sänder sonden data till jorden - även om det tar drygt 12 timmar för signalerna att nå fram. Fantastiskt att vi fortfarande har teknik som funkar, annars brukar ju den bli obsolet efter ett par årtionden.

Bland Voyager 2:s många upptäckter hör Neptunus stora svarta fläck och planetens vindar på 450 sekundmeter.

Seminarier i Lund ht 2010

Lundastronomerna har redan [en del klart vad gäller seminarier i Astronomihuset i höst](#). Bl a ska Jie Chen prata om sin koronaforskning 26 augusti.

En del av seminarierna för astronomer och astrofysiker bör vara relativt lättillgängliga även för oss amatörer. Bland gästföreläsarna i våras var t ex biskopen Antje Jackelén.

Asterisken* kom precis

Mariestadarnas förnämliga tidskrift damp just nu ner genom brevlådan, och som vanligt bjuds vi på en läsvärd mix av astrohistoria och diverse aktualiteter på stjärnhimlen. T ex Rune Fogelquists presentation av stjärnbilden Herkules och Jan Sandström bidrag om planeten Saturnus.

Bloggredaktören skriver själv om den "stridbare galaxpionjären" Knut Lundmark, kan här och nu avslöjas.

Sakletar-bok för "amatörmeteoristen"

Intressant boktitel på engelska: *Field Guide to Meteors and Meteorites*, författad av O Richard Norton och Lawrence Chitwood.

En prisad bok från 2008, men trots allt inte så gammal att den redan doftar unket. Framför allt lär oss boken att det finns både amatörastronomer och - "amateur meteoriticists". Försök och uttala det senare utan att vricka tungan!

Boken ingår i serien "Patrick Moore's Practical Astronomy Series" och ges ut på Springers förlag, som alltid garanterat vederhäftighet och tyngd.

O. Richard Norton • Lawrence A. Chirwood

Field Guide to Meteors and Meteorites

National Museum
Physical
Anthropology
Service

image

[W-källa...](#)

Content

[Cover](#)

[Copyright](#)

[Start](#)

2010

januari

[Nr 1 2010](#)

[Nr 2 2010](#)

[Nr 3 2010](#)

februari

[Nr 4 2010](#)

[Nr 5 2010](#)

[Nr 6 2010](#)

[Nr 7 2010](#)

[Nr 8 2010](#)

[Nr 9 2010](#)

[Nr 10 2010](#)

[Nr 11 2010](#)

mars

[Nr 12 2010](#)

[Nr 13 2010](#)

[Nr 14 2010](#)

[Nr 15 2010](#)

[Nr 16 2010](#)

[Nr 17 2010](#)

[Nr 18 2010](#)

[Nr 19 2010](#)

[Nr 20 2010](#)

[Nr 21 2010](#)

[Nr 22 2010](#)

[Nr 23 2010](#)

[24 2010](#)

[Nr 25 2010](#)

[Nr 26 2010](#)

april

[Nr 27 2010](#)
[Nr 28 2010](#)
[Nr 29 2010](#)
[Nr 30 2010](#)
[Nr 31 2010](#)
[Nr 32 2010](#)
[Nr 33 2010](#)
[Nr 34 2010](#)
[Nr 35 2010](#)
[Nr 36 2010](#)
[Nr 37 2010](#)
[Nr 38 2010](#)
[Nr 39 2010](#)
[Nr 40 2010](#)
[Nr 41 2010](#)
[Nr 42 2010](#)

maj

[Nr 43 2010](#)
[Nr 44 2010](#)
[Nr 45 2010](#)
[Nr 46 2010](#)
[Nr 47 2010](#)
[Nr 48 2010](#)
[Nr 49 2010](#)
[Nr 50 2010](#)
[Nr 51 2010](#)
[Nr 52 2010](#)
[Nr 53 2010](#)
[Nr 54 2010](#)
[Nr 55 2010](#)
[Nr 56 2010](#)
[Nr 57 2010](#)
[Nr 58 2010](#)
[Nr 59 2010](#)
[Nr 60 2010](#)
[Nr 61 2010](#)
[Nr 62 2010](#)
[Nr 63 2010](#)
[Nr 64 2010](#)
[Nr 65 2010](#)
[Nr 66 2010](#)

juni

[Nr 67 2010](#)

[Nr 68 2010](#)

[Nr 69 2010](#)

[Nr 70 2010](#)

[Nr 71 2010](#)

[Nr 72 2010](#)

[Nr 73 2010](#)

[Nr 74 2010](#)

[Nr 75 2010](#)

[Nr 76 2010](#)

[Nr 77 2010](#)

[Nr 78 2010](#)

[Nr 79 2010](#)

[Nr 80 2010](#)

[Nr 81 2010](#)

[Nr 82 2010](#)

[Nr 83 2010](#)

[Nr 84 2010](#)

[Nr 85 2010](#)

[Nr 86 2010](#)

[Nr 87 2010](#)

[Nr 88 2010](#)

[Nr 89 2010](#)

[Nr 90 2010](#)

[Nr 91 2010](#)

[Nr 92 2010](#)

[Colophon](#)

printed the 2014-8-26 by wp2epub

Antal tecken: 524957

Antal sidor: 262

Table of Contents

Copyright	2
2010	3
januari	3
Nr 1 2010	3
Nr 2 2010	11
Nr 3 2010	18
februari	24
Nr 4 2010	24
Nr 5 2010	31
Nr 6 2010	39
Nr 7 2010	46
Nr 8 2010	52
Nr 9 2010	60
Nr 10 2010	66
Nr 11 2010	73
mars	80
Nr 12 2010	80
Nr 13 2010	88
Nr 14 2010	97
Nr 15 2010	104
Nr 16 2010	110
Nr 17 2010	118
Nr 18 2010	127
Nr 19 2010	128
Nr 20 2010	134
Nr 21 2010	143
Nr 22 2010	148
Nr 23 2010	154
24 2010	162
Nr 25 2010	168
Nr 26 2010	177
april	184
Nr 27 2010	184
Nr 28 2010	193
Nr 29 2010	201

Nr 30 2010	206
Nr 31 2010	215
Nr 32 2010	221
Nr 33 2010	226
Nr 34 2010	232
Nr 35 2010	238
Nr 36 2010	243
Nr 37 2010	247
Nr 38 2010	253
Nr 39 2010	258
Nr 40 2010	262
Nr 41 2010	266
Nr 42 2010	273
maj	278
Nr 43 2010	278
Nr 44 2010	286
Nr 45 2010	289
Nr 46 2010	294
Nr 47 2010	297
Nr 48 2010	302
Nr 49 2010	307
Nr 50 2010	313
Nr 51 2010	321
Nr 52 2010	326
Nr 53 2010	330
Nr 54 2010	334
Nr 55 2010	339
Nr 56 2010	346
Nr 57 2010	351
Nr 58 2010	357
Nr 59 2010	362
Nr 60 2010	367
Nr 61 2010	371
Nr 62 2010	376
Nr 63 2010	382
Nr 64 2010	387
Nr 65 2010	393
Nr 66 2010	398

juni	402
Nr 67 2010	402
Nr 68 2010	407
Nr 69 2010	414
Nr 70 2010	419
Nr 71 2010	423
Nr 72 2010	430
Nr 73 2010	435
Nr 74 2010	440
Nr 75 2010	443
Nr 76 2010	446
Nr 77 2010	451
Nr 78 2010	456
Nr 79 2010	461
Nr 80 2010	466
Nr 81 2010	473
Nr 82 2010	478
Nr 83 2010	482
Nr 84 2010	490
Nr 85 2010	495
Nr 86 2010	503
Nr 87 2010	509
Nr 88 2010	515
Nr 89 2010	519
Nr 90 2010	525
Nr 91 2010	529
Nr 92 2010	533
Content	538
Colophon	541